

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL. BIBL.
29 AUG 1957
STOCKHOLM

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957:28

Ecklesiastikdepartementet

SOU

1957:28

A

LÄRARUTBILDNINGEN
PÅ DET HUSLIGA OMRÅDET

BETÄNKANDE AVGIVET AV
1953 ÅRS LÄRARINNEUTBILDNINGSKOMMITTÉ

Stockholm 1957

Statens offentliga utredningar 1957

Kronologisk förteckning

1. Nordiskt samarbete inom näringsforskningen. Statsrådets tryckeri, Helsingfors. 28 s. **H.**
2. JO och kommunerna. Kihlström. 80 s. **Ju.**
3. Fullföljdsbegränsning i skattemål. Idun. 146 s. **Fl.**
4. Oljelagring. Kihlström. 117 s. **H.**
5. Krigsskada å egendom. Idun. 188 s. **H.**
6. Statens insituts för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation. Victor Petterson. 191 s. **I.**
7. Förbättrad pensionering. Idun. 260 s. **S.**
8. Jordbruks förstärkande med skog. Kihlström. 416 s. **Jo.**
9. Örlogsvarvens organisation m. m. Victor Petterson. 320 s. **Fö.**
10. Balanserad expansion. Bilagor. Marcus. 197 s. **Fl.**
11. Fordringspreskription m. m. Idun. 198 s. **Ju.**
12. Stommateral från jord- och stenindustrin. Idun. 234 s. **S.**
13. Den statliga indirekta beskattningen. Kihlström. 423 s. **Fl.**
14. Beroende uppdragstagare. Beckman. 139 s. **S.**
15. Församlingslag. Idun. 413 s. **E.**
16. Remissyttranden över allmänna pensionsberedningens beänkande om förbättrad pensionering. Idun. 424 s. **S.**
17. Markvård och erosionsskydd. Idun. 82 s. **Jo.**
18. Trafiksäkerhet. II. Idun. 493 s. **K.**
19. Biskopsval. Gummesson. 129 s. **E.**
20. Utredning med förslag till ny veterinärtaxa m. m. Statens Reproduktionsanstalt. 80 s. **Jo.**
21. Förenklad byggnadslagstiftning. Kihlström. 292 s. **K.**
22. Remissyttranden. — Balanserad expansion. Marcus. 331 s. **Fl.**
23. Kansliister i administrativ tjänst. Kihlström. 128 s. **C.**
24. Den Akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen. Haeggström. 223 s. **E.**
25. Statliga beöngbestämmelser. Del 2 a. Idun. 23 s. **K.**
26. Statliga företagsformer IV. Statens vattenfallsverk. Idun. 159 s. **Fl.**
27. Ärkebiskopsval. Biskopsvalkommitténs betänkande. Del 2. Gummesson. 47 s. **E.**
28. Lärarutbildningen på det husliga området. Idun. 304 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1957:28

Ecklesiastikdepartementet

LÄRARUTBILDNINGEN
PÅ DET HUSLIGA OMRÅDET

Betänkande avgivet av

1953 års lärarinneutbildningskommitté

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1957

Innehåll

Skrivelse till Statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet	7
<i>Avdelning I. Inledning</i>	
Kap. 1 Utredningsuppdraget	10
Direktiven för 1945 års utredning s. 10 — Direktiven för 1953 års lärarinneutbildningskommitté s. 12 — Specialuppdrag för 1953 års kommitté s. 14.	
Kap. 2 1945 års utrednings betänkande m. m.	16
<i>Avdelning II. Nuvarande förhållanden</i>	
Kap. 3 Den nuvarande utbildningen av lärarinnor inom det husliga området.	19
Lärarinnekategorier och utbildningsanstalter s. 19 — Behörighetsregler för lärarinnor på det husliga området s. 21 — Utbildningsgången s. 23 — Ekonomiska förhållanden s. 26.	
Kap. 4 De husliga ämnenas förekomst inom olika skolformer	28
Hemkunskap och hushållsgöromål s. 29 — Kvinnlig slöjd, sömnad s. 33 — Väving s. 35 — Barnavård s. 36	
<i>Avdelning III. Kommitténs förslag rörande lärarinneutbildningen</i>	
Kap. 5 Allmänna synpunkter	38
Inledning s. 38 — »Det husliga området» s. 39 — Syftet med undervisningen i husliga ämnen s. 40 — Vilka krav bör ställas på lärarinnorna inom det husliga området s. 42 — Några synpunkter på reformprogrammet s. 43.	
Kap. 6 Lärarinnekategorierna	46
Förslag från tidigare utredningar s. 46 — Lärarinneutbildningskommitténs förslag s. 48 — Lärarinnor på hushållsarbetsområdet s. 49 — Lärarinnor på det textila området s. 56 — Barnavårdslärarinnor s. 59 — Ett specialproblem beträffande de nya lärarinnebeteckningarna s. 64.	
Kap. 7 Lärarbehovet	66
Inledning s. 66 — Hushållslärare s. 71 — Hushållslärare med lanthushållsinriktning s. 73 — Lantgårdslärare s. 75 — Textillärare s. 76 — Yrkeslärare i klädsömnad s. 78 — Barnavårdslärare s. 78.	
Kap. 8 Den allmänna uppläggningsgången av utbildningsgången	81
Kap. 9 Den teoretiska förutbildningen	85
Förslag från 1945 års utredning s. 85 — Kommitténs förslag s. 86.	
Kap. 10 Den praktiska förutbildningen	92
Kommitténs förslag s. 92 — Hushållslärare s. 94 — Lantgårdslärare s. 96 — Textillärare s. 97 — Yrkeslärare i klädsömnad s. 99 — Barnavårdslärare s. 100.	

Kap. 11	Seminariestudierna.	101
	Kommitténs förslag s. 101 — Hushållslärare s. 105 — Lantgårdslärare s. 115 — Textillärare s. 121 — Yrkeslärare i klädsömnad s. 128 — Barnavårdslärare s. 132 — Fördjupade studier s. 140.	
Kap. 12	Övningsundervisningen.	144
	Den organisatoriska utformningen s. 144 — Omfattningen av övningsundervis- ningen s. 147 — Hushållslärare s. 147 — Lantgårdslärare s. 148 — Textillä- rare s. 148 — Yrkeslärare i klädsömnad s. 149 — Barnavårdslärare s. 150.	
Kap. 13	Särskild påbyggnadskurs för vissa textillärare.	151
	Allmänna synpunkter s. 151 — Det erforderliga antalet textillärare med påbygg- nadskurs s. 154 — Uppläggnings av påbyggnadsutbildningen s. 154 — Påbygg- nadskurs i vävning s. 155.	
Kap. 14	Efterprovning i lärarexamen m. m.	157
<i>Avdelning IV. Kommitténs förslag rörande utbildning av ekonomiföreståndare</i>		
Kap. 15	Utbildningen av ekonomiföreståndare.	159
	Den nuvarande utbildningen s. 159 — Kommitténs förslag s. 159 — Det årliga utbildningsbehovet s. 161 — Utbildningsanstalter s. 161 — Central elevintag- ning s. 163 — Beteckningen s. 163 — Utbildningsgången s. 163.	
<i>Avdelning V. Kommitténs förslag rörande seminarieorganisationen m. m.</i>		
Kap. 16	Seminarieorganisationen.	171
	Huvudmannaskapet för seminarierna s. 171 — 1945 års utredning s. 172 — Kom- mitténs förslag s. 173 — Utformningen av seminarieorganisationen s. 177 — Semi- nariat i Uppsala s. 181 — Seminariat i Göteborg s. 182 — Seminariat i Umeå s. 182 — Seminariat i Hälsingborg s. 183 — Seminariat i Norrköping s. 183 — Yrkes- kurser vid seminarierna s. 183 — Central elevintagning vid seminarierna s. 184 — Styrelser för seminarierna s. 186 — Kommitténs förslag s. 187.	
Kap. 17	Personalorganisationen vid seminarierna.	189
	Lärarpersonalen s. 189 — Rektorer s. 193 — Tillsynslärare s. 194 — Lektorer i fackämnena s. 195 — Ämneslärare s. 197 — Övningskollärare s. 198 — Lekto- rer och adjunkter i specialämnena s. 198 — Teckningslärare s. 199 — Special- och timlärare s. 199 — Övrig personal s. 199 — Sammanställning av personalbe- hovet s. 201 — Behov av lärarpersonal s. 202 — Behovet av övrig personal vid seminarierna s. 204.	
Kap. 18	Byggnads- och lokalfrågor.	206
	Seminariat i Uppsala s. 206 — Den praktiska kursen vid Jälla s. 210 — Semina- riet i Göteborg s. 211 — Seminariat i Umeå s. 212 — Seminariat i Hälsingborg s. 214 — Seminariat i Norrköping s. 216.	
Kap. 19	Den centrala ledningen av lärarutbildningen.	218
	Förslag från tidigare utredningar s. 218 — Kommitténs förslag s. 220.	
<i>Avdelning VI. Övergångsanordningar</i>		
Kap. 20	Nedläggning av seminarier och överflyttning av personal m. m.	225
	Den nya seminarieorganisationens ikraftträdande s. 225 — Behörighetsvillkoren för lärare på det husliga området s. 226 — Nedläggning av seminarier s. 226 — Personalfrågor s. 228 — Central intagning av elever s. 228.	

Avdelning VII. Kostnadsberäkning

Kap. 21 Engångskostnader och årliga kostnader	229
Engångskostnader för byggnadsarbeten s. 229 — Engångskostnader för inventarier s. 230 — Årliga kostnader s. 231 — Seminariet i Uppsala inklusive den praktiska kursen vid Jälla s. 232 — Seminariet i Göteborg s. 232 — Seminariet i Umeå s. 233 — Seminariet i Hälsingborg s. 234 — Seminariet i Norrköping s. 235.	

Avdelning VIII. Sammanfattning

1953 års lärarinneutbildningskommittés förslag ifråga om den framtida årliga examinationen av lärare på det husliga området	237
Utbildningsgången enligt 1953 års lärarinneutbildningskommittés förslag	238
Kap. 22 Sammanfattning	239
Allmänna synpunkter s. 239 — Lärarkategorier s. 241 — Lärarbehovet s. 243 — Utbildningsgången s. 244 — Seminarieorganisationen s. 245 — Personalorganisationen s. 247 — Den centrala ledningen s. 249	
Särskilt yttrande	250

Bilagor

Bil. 1 Översikt över 1945 års utrednings betänkande rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området samt remissinstansernas yttrande över detsamma	252
Bil. 2 Utredning för bedömning av det framtida behovet av lärare inom det husliga området	276
Diagram 1 Beräkning efterfrågan och tillgång på hushållslärare och hushållslärare med lanthushåll	302
Diagram 2 Beräkning efterfrågan på textillärare och yrkeslärare i klädsömning	303

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet

Den 9 oktober 1953 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst sex sakkunniga för att inom departementet verkställa fortsatt utredning och avgiva förslag rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området och därmed sammanhängande utbildnings- och lokalfrågor.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallade departementschefen den 20 november samma år såsom sakkunniga dåvarande byråchefen i ecklesiastikdepartementet, numera överdirektören och chefen för överstyrelsen för yrkesutbildning G. Birger Öhman, ledamoten av riksdagens första kammare lantbrukaren K. E. Rudolf Boman, rektorn vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala Karin M. Holmvall, professorn vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök K. Ivar Johansson, filosofie licentiaten Karl N. A. Lindegren och ledamoten av riksdagens andra kammare fru Tekla J. L. Torbrink. Åt Öhman uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete och åt Lindegren att tjänstgöra såsom sekreterare hos de sakkunniga. De sakkunniga antog namnet 1953 års lärarinneutbildningskommitté.

Under arbetets gång har de sakkunniga erhållit vissa *ytterligare utredningsuppdrag*. Sålunda förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 5 februari 1954, att de sakkunnigas utredningsuppdrag jämväl skulle omfatta det i statsutskottets utlåtande 1953: 183 åsyftade spörsmålet rörande undervisningen i barnavård. Genom beslut samma dag uppdrog Kungl. Maj:t vidare åt kommittén att verkställa i statsutskottets utlåtande 1953: 184 avsedd utredning rörande åtgärder för forskning och högre utbildning på näringslärans område samt därmed sammanhängande spörsmål. Genom beslut av Kungl. Maj:t den 26 februari 1954 överlämnades till kommittén för att tagas under övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag skolöver-

styrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 mars 1953 angående bemyndigande att föreskriva speciella behörighetsvillkor för tjänst i kvinnlig slöjd och hushållsgöromål vid folkskoleseminarium m. fl. läroanstalter.

I nådigt brev den 4 juni 1954 fäste Kungl. Maj:t kommitténs uppmärksamhet på vad statsutskottet i sitt utlåtande 1954: 8 under punkten 187 uttalat med anledning av två inom riksdagen väckta motioner berörande den högre utbildningen inom det husliga området.

Den 4 februari 1955 förordnade Kungl. Maj:t med anledning av en av Svenska ekonomiföreståndarinnors förening gjord framställning, att kommitténs utredningsuppdrag skulle omfatta även frågan om utbildning av ekonomiföreståndarinnor.

Den 6 april 1955 har till kommittén överlämnats — för att tagas i övervägande i samband med det kommittén anförtrodda uppdraget — en framställning av den 6 november 1947 från dåvarande rektorn för statens skolköksseminarium om slopande av terminsavgifterna vid seminariet.

Slutligen har Kungl. Maj:t genom beslut den 8 februari 1957 till kommittén — för att tagas i övervägande vid fullgörandet av kommitténs uppdrag — överlämnat en framställning den 4 september 1950 av Svenska barnavårdslärarynnors förening om behörighet för barnavårdslärarynnor att tjänstgöra å barnavårdscentraler.

För att såsom *experter* stå till kommitténs förfogande för överläggningar, samråd och specialundersökningar har departementschefen tillkallat den 5 oktober 1954 ombudsmannen inom Sveriges agronom- och lantbrukslärarynnors förbund, lanthushållslärarynna fil. kand. Eva Ernest, den 22 oktober 1954 rektorn vid seminariet för huslig utbildning i Umeå Birgit Herngård, den 3 december 1954 rektorn vid Nordenfeltska skolan i Göteborg Anna-Stina Johanson och den 12 november 1956 e. o. byråingenjören i byggnadsstyrelsen Carl Ahlén. Experten Ernest har för kommitténs räkning verkställt beräkningar av det antagliga examinationsbehovet av lärarynnor inom det husliga området men icke i övrigt deltagit i kommitténs arbete. Experten Ahlén har utfört vissa kostnadsberäkningar.

Kommittén har under sitt arbete haft *överläggningar* dels med den tidigare utredningsmannen inom ämnesområdet, byråchefen i överstyrelsen för yrkesutbildning Ingrid Osvald-Jacobsson, dels ock med skolöverstyrelsens konsulent för undervisning i hemkunskap samt skolmåltidsverksamhet Ebba Virgin, skolöverstyrelsens konsulent för undervisning i kvinnlig slöjd Greta Davidsson, överstyrelsens för yrkesutbildning konsulent för hemslöjdsundervisning Brita A:dotter Sundblad och statens inspektör för lanthushållsskolorna rektor Ruth B:son Norup. Vidare har kommittén haft överläggningar med företrädare för olika lärarynneorganisationer inom det husliga området och för Svenska ekonomiföreståndarinnors förening.

Efter därtill erhållna bemyndiganden har kommittén besökt samtliga nuvarande seminarier för utbildning av lärarynnor på det husliga området för

att studera deras arbets- och lokalförhållanden. Med vederbörligt tillstånd har kommittén också studerat kursundervisningen i husliga ämnen vid universitetet i Aarhus.

Kommittén har avgivit remissutlåtanden över ett flertal utredningar och framställningar, berörande det husliga området. Den har vidare mottagit skrivelser från myndigheter, organisationer och enskilda rörande olika spörsmål.

I och med färdigställandet av förevarande betänkande har kommittén slutfört sitt utredningsuppdrag i vad det avser organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området och utbildningen av ekonomiföreståndarinnor ävensom med denna organisation sammanhängande utbildnings- och lokalfrågor. Kommittén får härmed vördsamt överlämna detta betänkande. Övriga delar av utredningsuppdraget avser kommittén att redovisa i ett kommande betänkande.

Stockholm den 17 juli 1957.

Birger Öhman

Rudolf Boman

Karin Holmvall

Ivar Johansson

Karl Lindegren

Tekla Torbrink

Avdelning I. Inledning

KAPITEL I

Utredningsuppdraget

Direktiven för kommitténs arbete innefattas i ett anförande till statsrådsprotokollet den 9 oktober 1953 av chefen för ecklesiastikdepartementet. Kommitténs uppgift skall enligt detta vara att verkställa en översyn av det betänkande med förslag till utbildning av lärarinnor på det husliga området, som den 1 december 1950 avlämnades av 1945 års utredning, d. v. s. byråchefen i överstyrelsen för yrkesutbildning Ingrid Maria Osvald, vilken jämlikt beslut av Kungl. Maj:t den 31 juli 1945 förordnats att som sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning och avge förslag rörande organisationen av den ifrågavarande utbildningen. Eftersom kommitténs uppdrag avser en bearbetning av förslagen i detta tidigare betänkande är även direktiven för den tidigare utredningen av betydelse för kommittén.

Direktiven för 1945 års utredning

innefattas i ett anförande till statsrådsprotokollet den 31 juli 1945 av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet.

I anförandet erinrades bl. a. om att 1942 års riksdag bifallit ett av Kungl. Maj:t framlagt principförslag rörande omorganisation av statens skolköksseminarium och hushållsskola till ett statens skolköks- och handarbetsseminarium, att 1941 års befolkningsutredning i sitt betänkande angående den husliga utbildningen ansett sig böra ägna en ingående uppmärksamhet åt lärarinneutbildningen samt att även i norrlandskommitténs betänkande angående yrkesutbildningen i Norrland uppmärksamhet ägnats åt den husliga utbildningens problem med utgångspunkt från speciellt norrländska förhållanden.

Vidare erinrades om att Kungl. Maj:t den 30 juni 1939 anbefallt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning rörande frågan om utbildning av lärarinnor för lanthushållsskolor och därmed sammanhängande spörsmål men att det arbete, som dittills verkställts inom sagda utredning, givit vid handen, att svårigheter mötte att utbryta frågan om utbildningen av lärarinnor till lanthushållsskolor ur det stora sammanhanget av lärarinneutbildningen på det husliga området överhuvudtaget.

Den sakkunniges främsta uppgift skulle vara att undersöka förutsättningarna för skapandet av en utbildningsorganisation, vilken samtidigt som den kunde ge

en god och jämn utbildning över hela linjen även bevarade möjligheten till självständiga och fruktbärande initiativ vid de olika utbildningsanstalterna.

För att kunna lösa den nämnda uppgiften hade den sakkunnige att ta ställning till framförallt två frågor, nämligen dels frågan om de yttre organisatoriska förutsättningarna för en förbättrad lärarinneutbildning, dels frågan om anordnandet och planläggningen av själva utbildningen.

Ifråga om *de organisatoriska förutsättningarna* borde enligt direktiven klar göras, om det antydda målet för utbildningen skulle kunna uppnås utan alltför stora och genomgripande förändringar av den befintliga organisatoriska ramen. Det torde därvid vara nödvändigt att i ökad omfattning ekonomiskt understödja de icke statliga utbildningsanstalterna, hette det i direktiven. Det kommunala och enskilda initiativet på området är av så stor betydelse, framhöll departementschefen, att ett förstatligande av läroanstalter endast bör ifrågakomma, ifall särskilt påtagliga fördelar därmed skulle vinnas.

Stor uppmärksamhet borde dock ägnas befolkningsutredningens förslag om upprättandet av ett statligt seminarium, som skulle omfatta samtliga linjer av lärarinneutbildningen. Ett sådant seminarium skulle fylla en viktig uppgift icke endast som utbildningsanstalt utan också som normgivare och vägledare för all lärarinneutbildning på det husliga området. Den sistnämnda uppgiften skulle bli särskilt värdefull vid ett bibehållande av det hittillsvarande systemet med även andra än statliga utbildningsanstalter.

Den sakkunnige skulle bilda sig en uppfattning om det ungefärliga framtida behovet av lärarkrafter och hur många lärarinnor, som därför årligen borde utbildas. Med ledning härav skulle behovet av utbildningsanstalter och deras regionala fördelning anges. Om den sakkunnige fann en avveckling eller ett övertagande från statens sida av de icke-statliga utbildningsanstalterna ändamålsenlig, skulle de linjer anges, efter vilka sådana åtgärder borde vidtagas.

Den sakkunnige borde vidare i samband med utredningen av de organisatoriska förhållandena undersöka om det icke var möjligt att koncentrera handläggningen av ärenden rörande den husliga utbildningen och framlägga förslag härom. Nu handlägges sådana ärenden av fyra olika myndigheter, nämligen skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, lantbruksstyrelsen och kommerskollegium.

Ifråga om *anordnandet och planläggningen av utbildningen* borde den sakkunnige först undersöka, om icke de nuvarande lärarinnekategoriernas antal kunde minskas. Befolkningsutredningens förslag om sammanslagning av utbildningen av skolkökslärarinnor och lanthushållslärarinnor skulle särskilt undersökas. I samband därmed borde övervägas om ändring av de nuvarande ämneskombinationerna. Man borde eftersträva en utbildning, som i vissa grundläggande hänseenden blev gemensam för alla eller i varje fall för flertalet lärarinnekategorier. Härigenom skulle vinnas att de blivande lärarinnorna i viss utsträckning gjordes förtrogna med olika utbildningsområden.

En viktig fråga var det sätt, på vilket utbildningen borde bedrivas. Det kunde enligt direktiven ifrågasättas, om icke en grundligare och allsidigare teoretisk skolning för samtliga lärarinnekategorier var av behovet påkallad. Befolkningsutredningens tanke om ett högskolemässigt studiesystem med individuella tentamina och prov, sedan föreskrivna föreläsningar och kurser genomgåts, borde enligt departementschefens mening prövas utan att han själv ville taga ställning till systemets värde och lämplighet. Han underströk vidare i direktiven att strävan efter en god teoretisk utbildning icke fick skymma blicken för den praktiska eller manuella utbildningens behov. De blivande lärarinnorna måste praktiskt behärska sitt yrke men utbildningen finge icke läggas så, att det praktiska arbetet inverkar störande och hindrande på den teoretiska undervisningen.

I samråd med ämnesrepresentanter och experter skulle den sakkunnige utarbeta detaljerade kursplaner för undervisningen. Därvid borde frågan om övningsundervisningen ägnas särskild uppmärksamhet, eftersom den vore mycket olika tillgodosedd vid de olika utbildningsanstalterna.

Frågan om möjligheten att anordna fortsatt utbildning för dem som vill erhålla kompetens till särskilt kvalificerade tjänster borde även upptagas till behandling av den sakkunnige. Därvid borde klargöras, om en differentiering av denna utbildning efter tre linjer — påbyggnadsutbildning för lärarinnor, utbildning för konsulenter och högre huslig utbildning — lämpligen borde och kunde genomföras, så som befolkningsutredningen tänkt sig. Likaså borde undersökas hur en sådan utbildning borde anknytas till det ifrågasatta seminariet, till hemmens forskningsinstitut eller andra befintliga högre läroanstalter, t. ex. lantbrukshögskolan.

Den sakkunnige hade vidare till uppgift att undersöka behovet av *nya byggnader för läroanstalterna och teknisk utrustning för dessa*. Först och främst gjorde sig härvid med styrka gällande behovet av nya lokaler för det ifrågasatta statliga seminariet. Statens skolköksseminarium disponerar icke egna lokaler utan är inrymt i provisoriska sådana. Tiden var fördenskull inne att upptaga denna fråga till noggrann prövning. Departementschefen förutsatte, att den sakkunnige i anslutning till ett eventuellt förslag om inrättande av ett allmänt seminarium för huslig lärarinneutbildning i samråd med ledningen för statens skolköksseminarium, skolöverstyrelsen och byggnadsstyrelsen framlade utredning rörande de nybyggnadsarbeten som befinns erforderliga samt kostnadsberäkningar över dessa arbeten. I detta sammanhang borde även lokalfrågan för hemmens forskningsinstitut upptas till prövning, varvid borde beaktas önskvärdheten av att dessa båda institutioner med hänsyn till lämpligheten av ett intimt samarbete dem emellan förläggas i anslutning till varandra.

Departementschefen förutsatte att vid förslagets utarbetande den sakkunnige skulle eftersträva så kostnadsbesparande lösningar som möjligt utan att utbildningens intressen eftersattes.

1945 års utrednings betänkande blev föremål för remissbehandling i vanlig ordning men har icke föranlett några förslag till riksdagen från Kungl. Maj:ts sida. I kap. 2 och i bilaga 1 till nu förevarande betänkande lämnas en redogörelse för innehållet i 1945 års utrednings betänkande och remissinstansernas yttranden över detsamma.

Direktiven för 1953 års lärarinneutbildningskommitté

I det statsrådsprotokoll den 9 oktober 1953, som innefattar direktiv för 1953 års lärarinneutbildningskommitté, framhåller chefen för ecklesiastikdepartementet, att i remissyttrandena över betänkandet från 1945 års utredning framförts en hel del avvikande synpunkter. De centrala statliga skolmyndigheterna har delvis önskat en annan lösning för framtiden än den sakkunnige tänkt sig. Statskontoret har framlagt förslag till ekonomiskt mindre betungande problemlösningar i en hel del frågor. I remissyttrandena från de olika föreningarna och intresseorganisationerna har respektive särintressen framkommit med större eller mindre skärpa. Ingen remissmyndighet eller enskild organisation eller förening har underkänt betänkandet i dess helhet. På grund av den stora rikedom på förslag, som

betänkandet innehåller, är emellertid ändrings- eller motförslagen i remissyttrandena mycket omfattande till antalet.

Departementschefen framhåller därefter:

Beträffande vissa lärarinnegrupper råder en utpräglad brist på utexaminerade lärarinnor. Detta gäller främst handarbetslärarinnor (sömnadslärarinnor), barnavårdslärarinnor, skolkökslärarinnor och lanthushållslärarinnor (hushållningslärarinnor). Den föreliggande bristen måste av olika skäl — bl. a. den ökning av elevantalet i såväl de obligatoriska som de icke-obligatoriska skolorna, som kan förutses under den närmaste framtiden — befaras öka. Även frågan om lanthushållslärarinnornas utbildning och om gränsdragningen mellan dessa lärarinnor och skolkökslärarinnorna är aktuell.

Orsaken till att det framlagda betänkandet icke kunnat föranleda några åtgärder är alltså icke den, att en översyn och rationalisering av den ifrågavarande utbildningen icke är aktuell. Orsaken är främst att söka i att betänkandets genomförande är så kostnadskrävande för statsverket. En noggrann prövning av möjligheterna att begränsa kostnaderna synes därför vara nödvändig. Förutsättningen för en dylik granskning är emellertid en omprövning av det föreslagna utbildnings- och organisationsprogrammet. En sådan omprövning bör alltså ske. Härvid bör man enligt departementschefens mening utgå från att utbildningens åsyftade reformering icke skall åstadkomma en kompetenshöjning hos lärarinnorna genom exempelvis längre utbildningstid, mera högskolemässig utbildning o. d.

Vid den granskning av utbildnings- och organisationsprogrammet, som i det föregående berörts, bör också vissa av utredningens speciella förslag ytterligare övervägas eller omprövas i anledning av vad som framkommit under remissbehandlingen. I vissa fall har i yttrandena direkt yrkats på förnyad utredning av speciella frågor.

Med hänsyn till det anförda synes det föreliggande betänkandet och därmed också hela det ifrågavarande frågekomplexet böra bli föremål för en översyn av särskilda sakkunniga heter det vidare i direktiven. Vid denna översyn måste främsta intresset vara att med beaktande av de mest angelägna önskemålen åstadkomma förslag till en utbildningsorganisation, som icke blir omöjlig att genomföra på grund av de kostnader den medför. Översynen bör alltså i främsta rummet bli ekonomiskt och organisatoriskt-administrativt betonad. Emellertid bör vid översynen också upptagas till behandling de många pedagogiska problem, som bör omprövas i anledning av uttalanden och förslag i skilda remissutlåtanden. Bland dessa problem må nämnas spörsmålen om utbildningen av lanthushållningslärarinnor samt om förhållandet mellan denna utbildning och utbildningen av hushållningslärarinnor. Härvidlag framhålles följande.

I 1945 års utrednings betänkande togs till utgångspunkt, att producent- och konsumenthushållen numera är så likartade, att den nuvarande skillnaden i utbildningen av lanthushålls- och skolkökslärarinnor icke längre är motiverad. Såsom framgår av vissa remissyttrandena är denna uppfattning emellertid icke allmänt omfattad; man har bland annat framhållit, att husmödrarna på landsbygden har att vid sidan av det rena hushållsarbetet utföra ett betydande arbete i jordbruksproduktionens tjänst. Vid översynen bör därför särskilt prövas frågan, i vad mån utbildningen av lanthushållningslärarinnor bättre bör lämpas efter landsbygdens behov. I samband därmed torde även det årliga utbildningsbehovet av lanthushållnings- och hushållningslärarinnor böra omprövas. Jämväl i övrigt torde de erinringar och förslag, som framförts i remissyttrandena, böra närmare prövas.

Specialuppdrag för 1953 års kommitté

1953 års lärarinneutbildningskommitté har efter sin tillkomst av Kungl. Maj:t erhållit i uppdrag att utreda vissa specialfrågor, sammanhängande med utbildningen av lärarinnor på det husliga området.

Genom beslut den 5 februari 1954 uppdrog Kungl. Maj:t, med anledning av riksdagens skrivelse den 9 december 1953 (nr 409), åt kommittén att verkställa i statsutskottets utlåtande nr 1953: 184 avsedd utredning rörande åtgärder för forskning och högre utbildning på näringslärans område samt därmed sammanhängande spörsmål.

Det ifrågavarande utlåtandet från statsutskottet vid 1953 års riksdag avgavs över de likalydande motionerna I: 131 och II: 291, vari hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning rörande inrättandet av en professur i näringslära och en institution för professurens ämnesområde. Statsutskottet ansåg, att åtgärder i syfte att bereda möjligheter för forskning och högre utbildning på näringslärans område vore önskvärda. Det syntes särskilt vara av vikt att kompetenta lärarkrafter utbildas för undervisning i ämnet vid skolköks- och lanthushållsseminarierna. En närmare utredning rörande ifrågavarande spörsmål och vad därmed kunde stå i sammanhang borde fördenskull enligt utskottets mening komma till stånd. Utskottet ifrågasatte för sin del huruvida icke denna uppgift kunde anförtros åt den av riksdagen innevarande år begärda utredningen rörande utbildningsfrågor inom det husliga området (statsutskottets utlåtande 1953: 8 punkt 294, sid. 152).

I anledning av likalydande motioner vid 1954 års riksdag, I: 302 och II: 229, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte framhålla vikten av att den nu tillsatta kommittén rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området (1953 år kommitté) får i uppdrag att även utreda frågan om den högre utbildningen på förevarande område, framhöll statsutskottet (utlåtande nr 8, punkt 187) dels att utskottet icke ansåg ett allmänt behov av högre utbildning på förevarande område föreligga, dels ock att det icke syntes böra föreligga hinder för lärarinneutbildningskommittén att vid fullgörande av sitt utredningsuppdrag också pröva, huruvida i andra ämnen inom det husliga området än näringslära en högre utbildning kunde vara erforderlig för sådana lärare vid lärarutbildningsanstalterna, som omhändertade den teoretiska seminarieutbildningen. Utskottet pekade tillika på några av de spörsmål, som därvid kunde aktualiseras, nämligen dels huruvida en dylik högre utbildning borde baseras på den normala utbildningen för ifrågavarande lärarinnekategorier eller på annan särskild fackutbildning, dels om helt andra former av högre utbildning i vissa fall kunde vara mer ändamålsenliga och dels i vilken ordning en högre utbildning borde inpassas i förhållande till den praktiska lärartjänstgöring, som borde ha fullgjorts, innan vederbörande bleve lärare vid här avsedda utbildningsanstalter. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 maj 1954 (nr 8) gav riksdagen tillkänna vad utskottet anfört. Genom beslut

den 4 juni 1954 fäste Kungl. Maj:t kommitténs uppmärksamhet på vad statsutskottet uttalat under den angivna punkten i utlåtandet nr 8.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 26 februari 1954 har skolöverstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 mars 1953 angående bemyndigande att föreskriva speciella behörighetsvillkor för tjänst i kvinnlig slöjd och hushållsgöromål vid folkskoleseminarier m. fl. läroanstalter överlämnats till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörandet av kommitténs uppdrag.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 5 februari 1954 skall det i statsutskottets utlåtande nr 183 år 1953 (riksdagens skrivelse nr 408) åsyftade spörsmålet rörande undervisningen i barnavård jämväl ingå i kommitténs utredningsuppdrag. Spörsmålet ifråga avsåg de problem som angivits i en motion, nr 292 i andra kammaren, till 1953 års riksdag. I motionen hade yrkats, att riksdagen skulle uppdraga åt Kungl. Maj:t »att verkställa närmare utredning rörande undervisning i barnavård, att vidtaga sådana ändringar i övningslärarstadgan, avlöningsreglementet för övningslärare och kungörelsen angående timarvoden till vissa lärare i civila och militära skolor, att lärare i barnavård erhålla likställdhet med andra lärare i övningsämnen och praktiska läroämnen samt att där så befinnes lämpligt vidtaga ändringar i undervisningsplaner för olika skolformer, innebärande utökad undervisning i barnavård».

Den 4 februari 1955 förordnade Kungl. Maj:t med anledning av en av Svenska ekonomiföreståndarinnors förening gjord framställning, att kommitténs utredningsuppdrag skulle omfatta även frågan om utbildning av ekonomiföreståndarinnor.

Slutligen har kommittén genom beslut av Kungl. Maj:t den 6 april 1955 resp. den 8 februari 1957 anbefallts att taga i övervägande också dels den fråga, som avses i en framställning den 6 november 1947 av dåvarande rektorn för statens skolköksseminarium om avskaffande av terminsavgifterna vid seminariet, dels också den fråga om behörighet för barnavårdslärarynnor att tjänstgöra å barnavårdscentraler, varom svenska barnavårdslärarynnors förening gjort framställning den 4 september 1950.

KAPITEL 2

1945 års utrednings betänkande m. m.

1945 års utredning föreslog, att åtta olika *kategorier* av lärarinnor på det husliga området skulle utbildas, nämligen barnavårdslärarinnor, hushållningslärarinnor, lantushållningslärarinnor, sömnadslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad, vävlärarinnor, hushållnings-sömnadslärarinnor och slöjdlärarinnor.

Förslagen beträffande de olika lärarinnekategorierna motiverades på ungefär följande sätt:

Med hänsyn till den vikt, som samhället bör lägga på uppfostran av barn, bör undervisningen på barnavårdens område handhas av personer med erforderlig fackutbildning och pedagogisk utbildning, *barnavårdslärarinnor*.

För undervisning i hushållsgöromål inom olika skolformer vore det önskvärt att erhålla tillgång till enhetligt utbildade lärarinnor, som ej stod främmande för skötseln av vare sig ett producent- eller konsumenthushåll. Utbildningen av de nuvarande kategorierna skolköks- och lantushållslärarinnor föreslogs förden skull upphöra och ersättas av utbildning av *hushållningslärarinnor*.

Lärarinnor med specialutbildning i trädgårdsskötsel och djurvård vore enligt utredningens uppfattning nödvändiga för undervisning i dessa ämnen i lantushållsskolor och vissa ungdomsvårdsskolor samt även i andra skolor, där undervisning i trädgårdsskötsel förekommer. Eftersom trädgårdsskötsel och djurvård intar en framskjuten plats inom ett lantushåll föreslog utredningen benämningen *lantushållningslärarinnor* för dessa specialutbildade lärarinnor i stället för den också tänkbara tyngre kombinationen trädgårdsskötsel-djurvårdslärarinnor.

Enligt utredningens uppfattning vore det en allmänt omfattad åsikt, att specialutbildade lärarinnor för undervisning i handarbete eller kvinnlig slöjd erfordrades. Sådana lärarinnor borde enligt utredningens mening kallas *sömnadslärarinnor*.

Utredningen föreslog bibehållande av lärarinnekategorien *yrkeslärarinnor i sömnad*, vilka skulle handha den verkliga yrkesutbildningen i sömnadsfacket.

För handhavande av särskilt yrkesväverskornas utbildning och dessutom undervisningen i mera avancerade vävkurser föreslog utredningen specialutbildade *väv-lärarinnor*. Dessa lärarinnor skulle även användas för arbete inom hemslöjdens område samt för konsulterande verksamhet.

De nuvarande skolköks- och lantushållslärarinnornas tjänstgöringsförhållanden vore på sina håll på landsbygden synnerligen besvärliga genom korta tjänstgöringsperioder på olika orter, framhöll utredningen. För att i någon mån rätta till dessa missförhållanden och även med tanke på den då planerade omorganisationen av skolväsendet föreslog utredningen, att som försöksverksamhet skulle ordnas utbildning av *hushållnings-sömnadslärarinnor*, vilka skulle undervisa i såväl hushållsämnen som sömnad. Deras huvudsakliga tjänstgöring skulle förläggas till folk- och fortsättningskolor men de skulle icke bli kompetenta att efter en-

hetsskolans införande undervisa på ett så högt stadium som i enhetsskolans klass 9 y med huslig inriktning.

Den sista kategorien, *slöjdlärarinnor*, skulle utbildas för undervisning i såväl sömnad som vävning inom husmoders- och lanthushållsskolor, där undervisning i båda dessa ämnen förekommer, men där omfattningen av denna undervisning krävde endast *en* lärarinna. De skulle även kunna undervisa vid kortare kurser i både sömnad och vävning inom yrkesskolväsendet.

Ifråga om *utbildningskapaciteten* innebar utredningens förslag en årlig examination av 354 lärarinnor, därav 36 barnavårdslärarinnor, 120 hushållningslärarinnor, 6 lanthushållningslärarinnor (12 vartannat år), 48 sömnadslärarinnor, 36 yrkeslärarinnor i sömnad, 36 vävlärarinnor, 24 hushållnings-sömnadslärarinnor och 48 slöjdlärarinnor.

Den sammanlagda *utbildningstiden* föreslogs för flertalet lärarinnekategorier komma att bli fem år, uppdelad på genomgång av förskolor, praktik, förberedande lärarinnekurs samt seminariekurs. De tre förstnämnda momenten skulle i regel omfatta vardera ett år samt seminariekursen två år. Kraven på teoretisk förutbildning för inträde på lärarinnebanan skulle bli avlagd realexamen eller avgångsbetyg från kommunal flickskola med kvalificerade betyg i ämnen, som var av särskild vikt för varje särskild utbildningslinje. Avlagd studentexamen med godkända betyg i vissa angivna ämnen skulle också uttryckligen anges som kvalifikationsgrund för inträde på lärarinnebanan inom det husliga området.

Utredningen föreslog inrättande av *statliga seminarier* i Stockholm, Göteborg, Umeå och Lund. Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala borde fortsätta sin verksamhet i samma regi som hittills. Vid seminariet i Stockholm skulle årligen utexamineras 36 hushållningslärarinnor, 24 barnavårdslärarinnor, 24 sömnadslärarinnor, 24 yrkeslärarinnor i sömnad och 24 vävlärarinnor samt vartannat år 12 lanthushållslärarinnor. Göteborgsseminariet skulle årligen utexaminera 24 hushållslärarinnor, 24 sömnadslärarinnor och 12 yrkeslärarinnor i sömnad. Vid fackskolan i Uppsala skulle utbildningen omfatta 24 hushållningslärarinnor, 24 hushållnings-sömnadslärarinnor, 24 slöjdlärarinnor och 12 barnavårdslärarinnor per år. Seminariet i Umeå skulle tillsviare endast utexaminera 12—16 hushållningslärarinnor per år, men dess kapacitet skulle sedan utbyggas, så att även barnavårdslärarinneutbildning skulle kunna äga rum där. Vid seminariet i Lund slutligen skulle den årliga examinationen omfatta 24 hushållningslärarinnor och 24 slöjdlärarinnor.

Samtliga övriga nu befintliga seminarier skulle enligt utredningens förslag upphöra med sin verksamhet. Vid Slöjdföreningens skola i Göteborg, som icke berördes av utredningens förslag i övrigt, borde dock utbildning av vävlärarinnor förekomma. Ett tiotal sådana lärarinnor borde årligen utexamineras från denna skola.

I remissyttrandena över 1945 års utrednings betänkande framfördes på

många punkter avvikande meningar från utredningens förslag. Några enhetliga uppfattningar mellan remissinstanserna inbördes gjorde sig i regel dock ej gällande. Ofta förelåg betydande meningsskiljaktigheter mellan olika remissinstanser rörande samma problem. Med hänsyn härtill är det praktiskt omöjligt att söka ge någon kort sammanfattande redogörelse för innehållet i remissyttrandena.

En utförlig redogörelse för 1945 års utrednings förslag och remissinstansernas yttranden över desamma återfinnes i *bilaga 1* till betänkandet.

Avd. II. Nuvarande förhållanden

KAPITEL 3

Den nuvarande utbildningen av lärarinnor inom det husliga området

Lärarinnekategorier och utbildningsanstalter

Utbildning av lärarinnor på det husliga området sker för närvarande vid *elva olika undervisningsanstalter*. Av dessa anstalter är en statlig, tre kommunala och sju enskilda. Den statsägda anstalten är statens skolköksseminarium i Stockholm och de kommunägda Göteborgs skolköksseminarium, Nordenfeltska skolan i Göteborg och seminariet för huslig utbildning i Umeå. Utbildningsanstalterna i enskild ägo är fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, Fredrika Bremer-förbundets lanthushållningsseminarium i Rimforsa, Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, Fredrika Bremerförbundets högre skola för kvinnlig yrkesutbildning, Handarbetets vänner vävskola och Johanna Brunssons vävskola, samtliga i Stockholm, samt Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Sju olika kategorier av lärarinnor utbildas, nämligen skolkökslärarinnor, lanthushållslärarinnor, handarbetslärarinnor, skolköks-handarbetslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad, vävlärarinnor och barnavårdslärarinnor.

Skolkökslärarinnor utbildas vid statens skolköksseminarium, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, Göteborgs skolköksseminarium och seminariet för huslig utbildning i Umeå. Göteborgs skolköksseminarium har fram till år 1956 endast tagit in elever vartannat år till skolkökslärarinnekursen och seminariet i Umeå startade sin första lärarinnekurs år 1948. Antalet nyutexaminerade skolkökslärarinnor under tiden 1950—1956 fördelar sig på de olika seminarierna på följande sätt:

Seminarium	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Statens skolköksseminarium.....	16	24	15	17	24	16	25
Fackskolan för huslig ek.....	16	17	16	15	17	30	15
Göteborgs skolkökssem.....	—	16	—	14	—	16	—
Seminariet i Umeå.....	14	—	15	12	12	12	16
Antal utexaminerade per år.....	46	57	46	58	53	74	56

Lanthushållslärarinnor utbildas vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och lanthushållningsseminariet i Rimforsa. Den årliga examinationen vid de båda seminarierna under tiden 1950—1956 var följande:

Seminarium	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Fackskolan för huslig ek.....	31	18	17	18	17	17	17
Lanthushållningsem. i Rimforsa..	16	14	14	10	15	13	12 ¹
Antal utexaminerade per år.....	47	32	31	28	32	30	29

¹ Siffrorna för Rimforsaseminariet inbegriper också dem, som utexaminerats från seminariets slöjd- och trädgårdslinje.

Handarbetslärarinnor utbildas vid Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, Nordenfeltska skolan, fackskolan för huslig ekonomi och seminariet för huslig utbildning i Umeå. Vid det sistnämnda seminariet påbörjades utbildning av handarbetslärarinnor först år 1954 och eleverna i denna första kurs utexaminerades år 1956. Vid fackskolan för huslig ekonomi har utbildning av handarbetslärarinnor tidigare förekommit endast sporadiskt. Examinationen av handarbetslärarinnor vid respektive seminarier under perioden 1950—1956 utgjorde följande:

Seminarium	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Andrea Eneroths h. handarbetssem.	25	26	27	28	27	27	28
Nordenfeltska skolan.....	15	12	14	14	13	14	14
Fackskolan f. huslig ekonomi....	14	—	—	—	—	17	14
Seminariet i Umeå.....	—	—	—	—	—	—	12
Antal utexaminerade per år.....	54	38	41	43	40	58	68

Anm. Härtill kommer de lärarinnor, som utexaminerats från trädgårds- och slöjdlärrarinne-linjen vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa, de lärarinnor som utexaminerats från skolöverstyrelsens 1-årskurser åren 1953/54 och 1954/55 för utbildning av handarbetslärarinnor, samt de lärarinnor, som genomgått eller genomgår överstyrelsens för yrkesutbildning 1-åriga yrkeskurs i sömnad, avsedd för sådana som avlagt yävlärlärarinneexamen. Vid den första av skolöverstyrelsens kurser utexaminerades 22 och vid den andra 24 lärarinnor.

Skolköks-handarbetslärarinnor har utbildats endast vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Utbildningen av denna lärarinnekategori har tillsvidare lagts ned, eftersom antalet sökande till lärarinnekursen har varit ringa. Sedan januari 1953 har inga elever antagits. Examinationen under perioden 1950—1956 har varit följande:

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Fackskolan för huslig ekonomi...	10	—	11	13	—	9	—

Yrkeslärarinnor i sömnad utbildas dels vid Nordenfeltska skolan och dels vid Fredrika Bremerförbundets högre skola för kvinnlig yrkesutbildning. Examinationen vid de båda seminarierna under perioden 1950—1956 var följande:

Seminarium	1050	1051	1952	1953	1954	1955	1956
Nordenfeltska skolan.....	17	12	9	10	8	6	8
Fredrika Bremerförbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning....	14	13	12	11	11	11	14
Antal examinerade per år.....	31	25	21	21	19	17	22

Vävlärarytor utbildas vid Handarbetets vänners vävskola, Johanna Brunssons vävskola och Slöjdföreningens skola i Göteborg. Tidigare har utbildning av vävlärarytor förekommit även vid Nordenfeltska skolan och Katrineholms stads praktiska skolor. Vid den förstnämnda skolan har vävlärarytorutbildningen tills vidare lagts ned efter utgången av läsåret 1953—1954 och vid den sistnämnda upphörde den definitivt från och med läsåret 1954—1955. Examinationen under tiden 1950—1956 vid de olika seminarier-na fördelade sig på följande sätt:

Seminarium	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Handarbetets vänners vävskola ..	29	20	21	14	15	19	20
Johanna Brunssons vävskola.....	20	23	21	23	15	22	9
Slöjdföreningens skola.....	8	3	9	4	4	7	4
Nordenfeltska skolan.....	23	7	9	—	9	—	—
Katrineholms praktiska skolor....	15	16	16	14	16	7	—
Antal examinerade per år.....	96	69	76	55	59	55	33

Barnavårdslärarytor utbildas endast vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Antalet nyutexaminerade lärarytor under perioden 1950—1956 fördelar sig på följande sätt på de olika åren:

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Fackskolan för huslig ekonomi....	8	5	8	9	12	9	12

Behörighetsregler för lärarytor på det husliga området

Inom det allmänna skolväsendet. För behörighet till övningslärarytor i hushållsgörömal fordras, att sökanden skall ha genomgått statens skolköksseminariums skolkökslärarytornekurs eller lärarytornekursen vid Ateneums skolköksseminarium i Stockholm eller Göteborgs skolköksseminarium eller skolkökslärarytornekurs vid seminarier för huslig utbildning i Umeå eller vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, lärarytornekursen i huslig ekonomi (A-kursen) eller i huslig ekonomi och handarbete (B-kursen).

Behörig att söka och inneha tjänst i hushållsgörömal vid allmänt läroverk, högre kommunal skola, folkhögskola, folkskola, fortsättningsskola, statsunderstödd särskola för psykiskt efterblivna, epileptikerskola och pri-

vatläroverk är dessutom lärarinna, som genomgått lärarinnekursen i huslig ekonomi med lantushållning vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala (C-kursen) eller skolkökslärarinne- eller lantushållslärarinneelinjerna vid lantushållningsseminariet i Rimforsa.

För tjänst vid folkskoleseminarium, statens skolköksseminarium, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, seminariet för huslig utbildning i Umeå, Göteborgs skolköksseminarium, statens normalskola, kommunal flickskola och enskild flickskola (flickskolelinje) äger skolöverstyrelsen föreskriva ytterligare krav på utbildning.

För behörighet till tjänst i hushållsgöromål med *lantushållning* fordras genomgången lärarinnekurs i huslig ekonomi med lantushållning vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala eller lantushållslärarinneelinjen vid lantushållningsseminariet i Rimforsa. Lärarinna som avlagt avgångsexamen vid statsunderstött lantushållningsseminarium eller genomgått lärarinnekursen i huslig ekonomi med lantushållning är behörig att inneha tjänst som hemkonsulent hos hushållningssällskap.

För behörighet att inneha tjänst som lärarinna i *kvinnlig slöjd* vid de skolor, för vilka stadgan för övningslärare tillämpas, fordras att vederbörande skall ha genomgått lärarinnekurs vid Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium eller slöjdlärarinnekursen eller lärarinnekursen i huslig ekonomi och handarbete vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala eller lärarinnekursen i kvinnlig slöjd vid seminariet för huslig utbildning i Umeå eller, efter 1928, lärarinnekurs i kvinnlig slöjd vid Nordenfeltska skolan. För tjänst vid folkskoleseminarium, småskoleseminarium, statens skolköksseminarium, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, seminariet för huslig utbildning i Umeå, statens normalskola, kommunal flickskola och enskild flickskola (flickskolelinje) äger skolöverstyrelsen föreskriva ytterligare krav på utbildning.

För behörighet till lärarinnetjänst i *vävning* fordras, att vederbörande erhållit en grundlig praktisk och pedagogisk utbildning samt av skolöverstyrelsen förklarats behörig att söka och inneha tjänst i ämnet vid den skolform, som ansökningen avser.

För behörighet till lärarinnetjänst i *barnvård* kräves, att sökande skall ha genomgått kursen för utbildning av barnvårdslärarinnor och barnhemsföreståndarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala eller barnvårdslärarinnekursen år 1948 vid statens skolköksseminarium och hushållsskola.

Inom yrkesskolväsendet. Ifråga om behörighet att inneha lärartjänster inom yrkesskolväsendet har tidigare inga formella kunskapsprov krävts. Behörighet har meddelats av överstyrelsen för yrkesutbildning i varje särskilt fall. Sedan en ny yrkesskolstadga utfärdats år 1955 har överstyrelsen för yrkesutbildning med stöd av bestämmelserna i denna utfärdat föreskrifter rörande generell behörighet att inneha lärartjänster. Vad beträffar behö-

righet för lärarinnor inom det husliga området gäller numera enligt dessa föreskrifter följande:

Genomgången utbildning till skolkökslärarinna eller lant-hushållslärarinna ger behörighet att vid skolor och kurser inom industri och hantverk undervisa i matlagningslära, närings- och födoämneslära, yrkesekonomi samt material- och verktygslära vid yrkesavdelning för kokerskor i storkök och för kockar. Vid skolor och kurser inom husligt arbete ger den nämnda utbildningen behörighet att undervisa i närings-, födoämnes- och matlagningslära (kostlära), hälsolära och hemsjukvård, hemmets ekonomi, hemvårds- och bostadslära, material- och verktygslära, tvättlära samt hithörande praktiska ämnen. Genomgången lant-hushållsläraryrkesutbildning ger dessutom behörighet att undervisa i trädgårdsskötsel.

Genomgången utbildning till barnavårdslärarinna ger behörighet att inom skolor och kurser för husligt arbete undervisa i barnavårdslära, uppfostringslära, hälsolära och hemsjukvård, familjekunskap, praktisk spädbarns- och småbarnsvård (1—4 år); i barnsköterskekurs även kost- och hemvårdslära med dithörande praktisk undervisning.

Genomgången utbildning till yrkeslärarinna i sömnad ger behörighet att vid skolor och kurser inom industri och hantverk undervisa i yrkesarbete med verktygslära, mönsterkonstruktion och mönsterformning, textil materiallära och stillära vid yrkesavdelning för klänningssömmerskor samt vid skolor och kurser inom husligt arbete i sömnad, mönsterformning, mönsterkonstruktion, verktygs- och materiallära samt stillära.

Genomgången utbildning till vävlärarinna ger behörighet att vid skolor och kurser inom husligt arbete undervisa i vävning, vävteori och materiallära. Dessutom må framhållas, att generell behörighet att undervisa i fackteckning inom vävundervisningen tillkommer den som erhållit avgångsbetyg från högre konstindustriella skolans avdelning för textilarbete såväl vid konstfackskolan som vid Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Utbildningsgången

Utbildningsgången för de olika lärarinnekategorierna kan i stort sett uppdelas i förskolor, praktik och seminariestudier. För tillträde till de olika lärarinneseminiarierna finns vissa fordringar uppställda på skolunderbyggnad, praktik m. m. Dessa krav uppvisar vissa olikheter de skilda typerna av utbildningsanstalter emellan. Ifråga om *den teoretiska förutbildningen* uppställs som krav för inträde i skolköksläraryrkeskurserna avlagd realexamen eller genomgången högre flickskola med normalskolekompetens med kvalificerade betyg i vissa ämnen. Även för inträde i läraryrkeskurserna på övriga utbildningslinjer kräves i praktiken, ehuru icke formellt, samma kunskapsmått. Vid läraryrkeskurserna för vävlärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad kan dock inträde vinnas av elev, som genomgått

2-årig folkhögskola. Ett undantag utgör vävlärlarinneutbildningen vid Slöjdföreningens skola i Göteborg. För att antagas till elev vid denna skola kräves inga formella examensmeriter, endast avgångsbetyg från folkskola. Däremot måste den inträdessökande äga särskild konstnärlig fallenhet och anlag för konstindustriella yrken. Stor vikt fästes fördenskull vid ritningar och arbetsprover, som den sökande måste uppvisa. Skolans uppgift är att ge högre utbildning för konstindustriella yrken. Vävlärlarinneutbildningen där utgöres av en pedagogisk påbyggnad på utbildningen i textilarbete. För inträde i vävlärlarinnekurser vid Katrineholms stads praktiska skolor har icke krävts så pass kvalificerad teoretisk förutbildning som realexamen. Denna vävlärlarinnekurs har som förut främhållits numera nedlagts och ersatts med en 1-årig kurs för affärsanställda inom hemslöjden.

Kraven på *praktik* inom det ämnesområde, inom vilket vederbörande sökande ämnar avlägga lärlarinneexamen, är i allmänhet formulerade så, att sökanden skall ha förvärvat vana vid praktiskt arbete genom praktikant-tjänstgöring. I praxis har emellertid kraven i regel blivit så utformade, att de inträdessökande måste ha utfört praktiskt arbete under viss minimitid. I vissa fall är praktikens minimilängd angiven i inträdesfordringarna. Är antalet sökande till en viss utbildningslinje mycket stort kommer därigenom de sökande merendels att ägna sig åt praktisk tjänstgöring under längre tid än som annars får anses normalt.

För inträde i skolköklärlarinnekurs kräves att ha förvärvat vana vid praktiskt arbete genom praktikanttjänstgöring såväl i stads- som lanthushåll. Därutöver är det önskvärt med ett par månaders praktik i storhushåll, socialpraktik o. d.

Sökande till lanthushållslärlarinnekurs skall ha genomgått lanthushållsskola (huvudkurs under minst 5 månader) samt förskaffat sig praktik i arbeten, som berör ett hem på landet. Praktiken bör helst omfatta följande: lanthushåll under cirka ett år, trädgårdsskötsel under 6 månader, ladugårdsskötsel under 2 å 3 månader samt smådjurskötsel under 2 å 3 månader. Dessutom är en aspirantkurs om 3 månader vid något av lanthushållningsseminarierna obligatorisk. Det är till fördel, om den sökande dessutom har tjänstgjort som hospitant vid lanthushållsskola eller husmodersskola och vidare ägnat sig någon tid åt socialt arbete, t. ex. inom hemvårdarinneverksamheten.

Blivande handarbetslärlarinnor skall ifråga om förpraktiken ha förvärvat vitsordad färdighet i sömnadsarbeten av olika slag samt i vävning. Kravet på färdighet i vävning är dock icke obligatoriskt vid alla handarbetsseminarier. De flesta sökande genomgår den icke obligatoriska förberedande seminariekurs om en termin, som anordnas vid seminarierna i Stockholm och Göteborg. Praktiktiden torde för flertalet elever omfatta ett och ett halvt å två år och i enskilda fall ännu längre tid. Många sökande till handarbetslärlarin-

neseminarieerna har genomgått 2-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor.

Den som vill utbilda sig till yrkeslärarinna i sömnad skall ha genomgått 2-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor samt vidare ha minst tre års välmeriterad ateljépraktik. Sökande, som icke genomgått verkstadsskola, skall styrka sig äga motsvarande yrkesutbildning.

Vävläroinneutbildningen har numera omlagts, vilket bl. a. innebär, att inrådesfordringar och kursplaner gjorts likformiga vid Handarbetets vänner och Johanna Brunssöns vävskolor. Ifråga om förpraktik kräves nu minst ett-årig dylik. Denna kan fullgöras på olika sätt, t. ex. genom bevisande av antingen en 1-årig kurs för affärsanställda inom hemslöjden eller en vävkurs på en termin, kompletterad med ett halvt års praktik inom den organiserade hemslöjden, vid något större väveri eller liknande. Sökande, som vill genomgå vävläroinneutbildning vid Slöjdföreningens skola i Göteborg, måste ha förvärvat kunnighet i vävning, motsvarande en 5-veckors förberedande kurs i vävning, som anordnas under augusti månad varje år vid skolan. För erhållande av avgångsbetyg från vävläroinnekursen fordras dessutom intyg över minst 6 månaders obligatorisk praktiktjänst inom hemslöjden, textilindustrien eller andra textila företag.

Vad slutligen barnavårdsläroinnorna beträffar måste sökande till kurs för utbildning av dylika ha genomgått barnsköterskekurs, en husmoderskurs eller styrka sig äga vana vid hushållsarbete samt ha förvärvat praktik i barnavård i hem under minst tre månader.

För inträde i seminarieerna fordras dessutom, att den sökande genom läkarintyg kan styrka, att hon är fri från sjukdom eller lyte, som gör henne olämplig för läraryrket. *Minimåldern* för inträde växlar mellan 19 och 22 år, beroende på vilken utbildningslinje det är fråga om.

Efter den förberedande teoretiska och praktiska utbildningen följer så *seminariestudierna*, som leder fram till läroinneexamen. Seminariestudienas längd varierar för de olika utbildningslinjerna.

För blivande skolköksläroinnor omfattar seminarieutbildningen en tid av tre år, fördelad på en förberedande läroinnekurs om 1 år och en läroinnekurs om 2 år. Undervisningen i båda kurserna omfattar såväl teoretiska som praktiska ämnen. Under den förberedande kursen lägges dock huvudvikten vid de praktiska ämnena.

För den utbildning till skolköks-handarbetsläroinna, som ägt rum vid fackskolan i Uppsala men som för närvarande är nedlagd, har krävts 4-åriga seminariestudier, nämligen först den 1-åriga förberedande läroinnekursen för blivande skolköksläroinnor samt sedan en 3-årig läroinnekurs. Sökande till denna utbildningslinje skulle ha genomgått i stort sett samma förpraktik som krävs på såväl skolköksläroinne- som handarbetsläroinne-linjen.

Seminariestudierna för blivande lant-hushållslärarinnor omfattar en tid av två år. Någon annan förberedande lärarinnekurs än den förutnämnda obligatoriska aspirantkursen vid lant-hushållningsseminarium förekommer inte. Vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala tillbringar eleverna i lant-hushållslärarinnekursen den första terminen, som alltid är en hösttermin, vid huvudanstalten i Uppsala och sedan ett helt läsår med 4 veckors ferier på sommaren och 3 veckors ferier vid jultiden på skolans lantgård Brogård samt den därpå följande vårterminen åter i Uppsala. Även vid lant-hushållningsseminariet i Rimforsa är lärarinnekursen 2-årig. Kursen vid Rimforsa är organiserad på tre speciallinjer, för vilka undervisningen är gemensam under första läsåret. Under andra året differentieras undervisningen på en linje för skolkök och djurvård (lant-hushållslinjen), en linje för skolkök (skolkökslinjen) och en linje för trädgårdsskötsel och slöjd (trädgårds- och slöjdlinjen).

Vid handarbetsseminarierna omfattar lärarinnekursen en tid av två läsår. Lärarinnekursen för blivande yrkeslärarinnor i sömnad pågår under ett läsår. Seminariestudierna för blivande vävlärarinnor omfattade tidigare en 1-årig lärlingskurs och en 1-årig lärarinnekurs men omfattar numera vid Handarbetets vänner och Johanna Brunssons vävskolor en 2-årig lärarinnekurs, som kallas Kurs för utbildande av vävlärarinnor och yrkesväverskor. Vid Slöjdföreningens skola i Göteborg är utbildningstiden för vävlärarinnor 4-årig, först en 1-årig grundkurs och därefter den 3-åriga högre konstindustriella skolan. För erhållande av avgångsbetyg erfordras ett godkänt examensarbete samt för erhållande av vävlärarinnekompetens även godkända betyg i psykologi och pedagogik, bokföring och kalkylation samt undervisningsövningar.

Barnavårdslärarinnekursen omfattar en tid av 3 år, som tillbringas dels på fackskolan i Uppsala och dels vid olika barnavårdande institutioner och barnsjukhus i Uppsala och Stockholm.

Träning för sina kommande pedagogiska arbetsuppgifter erhåller eleverna i lärarinnekurserna genom hospitering och undervisningsövningar vid skolor av skilda former.

Ekonomiska förhållanden

Löner och omkostnader vid statens skolköksseminarium, den enda statsägda utbildningsanstalten på detta område, betalas givetvis helt av statsverket. Seminariets lärarpersonal är inordnad i det statliga lönesystemet. Elevavgifter upptages icke vid lärarinnekursen men väl vid den förberedande lärarinnekursen.

Till samtliga övriga seminarier lämnas statsbidrag från olika anslagstitlar och efter varierande grunder. Ifråga om de kommunägda seminarierna har givetvis varje huvudman att i första hand bära ansvaret för ve-

derbörande seminariums ekonomi. Även de flesta seminarier i enskild ägo åtnjuta kommunala bidrag.

Till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, till seminariet för huslig utbildning i Umeå och till Göteborgs skolköksseminarium lämnas statsbidrag till löner och omkostnader under en särskild anslagstitel för vart och ett av seminarierna under åttonde huvudtiteln i riksstaten och till lanthushållningsseminariet i Rimforsa under en särskild anslagstitel under nionde huvudtiteln. Lärarpersonalen vid dessa seminarier är inordnad i det statliga lönesystemet på så sätt, att statens allmänna avlöningsreglemente tillämpas ifråga om rektorer och vissa ämneslärare och avlöningsreglementet för övningsslärare för övriga lärare. Arvoden till timlärare utgår enligt gällande statliga bestämmelser för ersättning åt timlärare.

Statsbidrag till handarbetsseminarierna utgår från en gemensam anslagstitel under åttonde huvudtiteln. Som villkor för att ett seminarium skall erhålla bidrag från denna anslagstitel gäller bland annat att lärarnas löner skall utgå med vissa minimibelopp, vilka sedan lägges till grund för beräkningen av bidragsunderlaget.

Statsbidrag till seminarier för utbildning av vävläraryrken och yrkesläraryrken i sömnad lämnas från anslaget till »Bidrag till driften av lokala yrkesskolor» under åttonde huvudtiteln. Bidrag lämnas dels till avlöning av lärare och dels till övriga kostnader.

De statliga och kommunala bidragen är icke tillräckliga för att bestrida kostnaderna för driften av de icke-statsägda seminarierna. Samtliga dessa seminarier med undantag av seminariet i Umeå uttar fördenskull avgifter av eleverna med varierande belopp.

Slutligen må nämnas, att eleverna vid de i det föregående angivna lärarutbildningsanstalterna kan erhålla statlig s t u d i e h j ä l p i olika former enligt gällande bestämmelser.

KAPITEL 4

De husliga ämnenas förekomst inom olika skolformer

Kommittén har övervägt att i detta kapitel lämna en utförlig redogörelse för timplaner och kursplaner jämte målsättningar för undervisningen i de husliga ämnena inom olika skolformer. En sådan redogörelse skulle emellertid komma att tyngas av ett mycket omfattande siffermaterial samt en mängd övriga sakuppgifter, vilket allt skulle göra framställningen onödigt tung. Det svenska skolväsendet befinner sig också för närvarande i en period av ständigt fortgående reformer, vilket innebär att organisatoriska och pedagogiska omläggningar ofta sker med ändringar av tim- och kursplaner som följd. En redogörelse för de för tillfället gällande planerna blir fördensskull ganska meningslös, eftersom uppgifterna relativt snabbt kan bli inaktuella. Bestämmelserna rörande tillämpningen av fastställda timplaner eller förebilder och kursfördelningar är också i många fall synnerligen invecklade och svåröverskådliga för icke-fackmän på området.

Av dessa här anförda skäl har kommittén funnit det lämpligt att icke försöka lämna en så ingående redogörelse för de husliga ämnenas förekomst inom de olika skolformerna, som ovan antytts. I stället kommer i det följande att redogöras endast i stora drag för vilka ämnen, som förekommer inom skilda skolformer, hur undervisningen i dessa ämnen är uppbyggd, vilka syften den vill söka uppnå o. s. v. Framställningen i detta kapitel bör jämföras med bil. 2, i vilken uppgifter lämnas om den faktiska kvantitativa omfattningen av undervisningen i olika husliga ämnen i skilda skolformer.

Beteckningarna för de husliga ämnena på de skilda skolformernas tim- och kursplaner är icke enhetliga. Ämnen med ungefär samma kursinnehåll kan gå under olika benämningar inom skilda skolformer. Ser man bort från denna oenhetlighet, kan man ange *följande huvudgrupper inom det husliga ämnesområdet*, nämligen hemkunskap och hushållsgöromål, kvinnlig slöjd, sömnad, vävning och barnavård. I folkskolan och realskolan utgör hemkunskap och hushållsgöromål ett ämne, men undervisningen sker separat för var och en av de båda ämnesgrenarna. Schematiskt kan skillnaden mellan de båda ämnesgrenarna anges så, att hemkunskap avser att ge teoretisk undervisning och hushållsgöromål praktisk undervisning i skötseln av ett hem. Hushållsgöromål kan förekomma som självständigt ämne i vissa skolformer, ibland med annan beteckning, t. ex. hushållsgöromål med hus-

hållslära. I kvinnlig slöjd ingår alltid sömnad av olika slag och ibland även vävning. Inom vissa skolformer, framförallt i yrkesskolorna, användes icke termen kvinnlig slöjd utan termerna sömnad och vävning. Även i andra skolformer förekommer dessa som självständiga ämnen. Termen barnavård slutligen användes genomgående inom alla skolformer, där undervisning i ämnet förekommer. Kursplanerna varierar däremot givetvis.

Inom enhetsskolans försöksverksamhet skiljer man icke mellan manlig och kvinnlig slöjd utan i stället mellan olika slag av slöjd: träslöjd, metallslöjd och textilslöjd.

Hemkunskap och hushållsgöromål

Undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål förekommer i större eller mindre omfattning inom de flesta skolformer. I gymnasiet meddelas emellertid praktiskt taget ingen undervisning i detta ämne.

I den sjuåriga *folkskolan* är undervisningen i hemkunskap obligatorisk i sista klassen, alltså den sjunde, medan undervisningen i hushållsgöromål är frivillig. Ifråga om de lägre klasserna föreskrives, att en mindre kurs i hemkunskap och hushållsgöromål skall ordnas för eleverna i någon av klasserna 3—6, om skoldistriktet så beslutar. Lärjunge skall dock en gång under skoltiden beredas tillfälle att i nämnda klasser genomgå en sådan kurs. Vidare bör undervisning i trädgårdsskötsel ordnas, om detta låter sig göra.

Även inom 8- och 9-åriga folkskolor är undervisningen i hemkunskap obligatorisk och i hushållsgöromål frivillig från och med klass 7. Undervisningen kan ordnas enligt olika alternativa kursplaner i åttonde och nionde klasserna. Ifråga om hemkunskapen finns tre olika alternativ: enligt det första meddelas undervisning av allmänt teoretisk typ, det andra är avsett att ge möjlighet till förberedande utbildning i yrke och det tredje har allmänt praktisk inriktning. När något av de båda sistnämnda alternativen tillämpas, ingår i undervisningen också sådana ämnen som arbetsplanering, näringslära, varukännedom, matlagningslära och hemvård.

Undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål i folkskolan är enligt kursplanerna avsedd att ge eleverna kännedom om hemmet som bostad och arbetsplats, om nyttig kost och ekonomisk planering. Den praktiska undervisningen skall ge dem en viss färdighet i att rätt utföra olika hemsysslor samt lära dem att organisera arbetet i hemmet. Undervisningen bör bedrivas så, att den väcker förståelse för hemmets betydelse för individ och samhälle. Den bör vänja eleverna vid såväl självständigt arbete som samarbete, tillvarataga och utveckla deras intresse för hushållsarbete samt stimulera dem att hjälpa till i hemmet och bidra till trevnaden där. Den mindre kursen i klasserna 3—6 omfattar enklare hemsysslor, avsedda att lära eleverna att reda sig själva.

Inom försöksverksamheten för *enhetsskolan* förekommer motsvarighet till

ämnesgrenen hushållsgöromål inom folkskolan endast inom klass 9 y på linjen för husligt arbete. Undervisningen där är relativt omfattande. I övrigt läses enbart hemkunskap. Denna förekommer som självständigt ämne endast på högstadiet, medan den på mellanstadiet ingår i den undervisning, som betecknas som praktiskt arbete. Förutom hemkunskap ingår slöjd i denna undervisning. I klass 8 kan hemkunskap vara ett tillvalsämne, varvid en mera omfattande undervisning ges utöver den obligatoriska kursen. Trädgårdsskötsel kan vara tillvalsämne i såväl klass 7 som klass 8.

Undervisningen i hemkunskap i enhetsskolan syftar till att göra eleverna förtrogna med de sysslor, som förekommer i ett hem, ge insikt i samhällsfrågor rörande hemmet och skapa aktning för husmoderns arbete som ett yrke samt ta sikte på familjemedlemmarnas samarbete och trivsel. På mellanstadiet omfattar undervisningen enkla hemsysslor, övning i att handskas med vanliga hushållsredskap och husgeråd, goda kostvanor samt orientering om hemmets arbetsliv. På högstadiet omfattar den kostlära och matlagning, hemmet som arbetsplats (arbetsorganisation och tekniska hjälpmedel), hemmet som samlingsplats, sociala välfärdsanordningar, orientering i samhället, kollektivanordningar till hemmets tjänst, hemmets ekonomi, barnet i hemmet och hemsjukvård.

I *fortsättningsskolan*, en skolform som befinner sig på avskrivning, förekommer icke obligatorisk hushållsundervisning men väl frivillig. Den är synnerligen varierande till sin omfattning och kurser av olika längd förekommer.

I *realskolorna* är undervisningen i hemkunskap obligatorisk, liksom fallet är i folkskolan och enhetsskolan. Praktisk undervisning i hushållsgöromål är frivillig men skall stå öppen för alla elever. Undervisningen i de båda ämnesgrenarna är koncentrerad till den näst högsta klassen, alltså fjärde klassen, i 5-årig realskola och tredje klassen i 4-årig realskola samt kommunal realskola och praktisk kommunal realskola utan huslig linje. För den nya 3-åriga realskola, som enligt beslut av 1956 års riksdag skall ersätta den 5-åriga, har, när detta betänkande utarbetas, ännu inga tim- och kursplaner fastställts. Olika timplaner tillämpas i realskolorna för manliga och kvinnliga elever, flickorna erhåller en mera omfattande undervisning än pojkarna. Pojkar kan emellertid få följa timplanen för flickor och omvänt kan också flickor få följa timplanerna för pojkar. I praktiska kommunala realskolor med huslig linje kallas ämnet hushållsgöromål med hemkunskap. Det är i denna skolform ett praktiskt läroämne och skall leda fram till såväl teoretiskt som praktiskt prov vid realexamen. Fördenskull meddelas en jämförelsevis grundlig undervisning i matlagning med bakning och konservering, i tvätt och andra hemvårdsarbeten, i närings- och födoämneslära samt i hemvårdslära och hushållsekonomi. Undervisning i ämnet förekommer i samtliga klasser men undervisningsplanerna växlar de olika skolorna emel-

lan. Vidare må nämnas att i realskolor med inbyggd huslig linje en rätt omfattande undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål förekommer i båda årskurserna.

Kommunala flickskolor och högre flickskolor med normalskolekompetens. Vid vissa av dessa skolor förekommer såväl teoretisk som praktisk utbildningslinje. Undervisningen är gemensam till och med femte klassen i sjuårig och fjärde klassen i sexårig skola, varefter en linjeuppdelning sker. Vid flickskolor med teoretisk utbildningslinje meddelas undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål i klasserna 4, 6 och 7 i sjuårig och klasserna 3, 5 och 6 i sexårig skola. I flickskolor med även praktisk utbildningslinje, vilket endast förekommer i ringa utsträckning, ägnas större utrymme åt ämnet hemkunskap och hushållsgöromål. Undervisningen sker i de båda högsta klasserna och eleverna kan läsa antingen en större eller en mindre kurs i ämnet. Undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål i flickskolan har till uppgift att bibringa eleverna kunskap om de i ett hem förekommande arbetena och viss färdighet i att utföra dem, att därvid utveckla deras praktiska anlag, organisationsförmåga och ekonomiska omdöme samt att väcka deras intresse och ansvarskänsla för hemmets uppgifter.

Vid *folkhögskolorna* varierar undervisningsplaner och veckotimmar för hushållsundervisningen från skola till skola. Hushållsgöromål kan förekomma i såväl första som andra årskursen men i regel endast i den förstnämnda. Vid många skolor anordnas sommarkurser för kvinnliga elever med huvudsakligen praktisk undervisning jämte teoretisk undervisning i mindre omfattning. Eleverna i dessa kurser får ägna sig åt matlagning, hemvård och vid vissa skolor trädgårdsskötsel. Några skolor har kurser för mera allsidig husmodersutbildning.

Vid *folk- och småskoleseminarier* undervisas kvinnliga elever i hushållsgöromål under ett fåtal veckotimmar under seminarietiden. De blivande lärarinnorna skall genom denna undervisning bibringas en rätt insikt om kostens betydelse för hälsan och kunskaper i tillagning av enkel och hälsosam mat.

Lanthushållsskolorna är yrkesskolor för blivande lanthusmödrar och de ger fördenskull en grundlig undervisning i hushållsgöromål. Undervisning meddelas bl. a. i följande ämnen: närings-, födoämnes- och matlagningslära, hemmets ekonomi, hemvårds- och bostadslära samt hemvård. Vidare undervisas i husdjurslära och mjölkhushållning samt trädgårdssodling. Kursplanerna är utformade efter förhållandena i den bygd, vari skolan är belägen. På grund av geografiska förhållanden och sedvänjor inom olika delar av landet kan en lanthusmoders arbete bli åtskilligt annorlunda inom en del av landet än inom en annan. Vid lanthushållsskolorna förekommer två olika kurstyper, dels en kurs om ett helt år och dels en halvårskurs. Den sistnämnda är den vanligast förekommande.

I skolor för yrkesundervisning på det husliga området meddelas undervisning i hushållsgöromål vid såväl längre som kortare kurser. Vid längre husmoderskurser ges en allsidig utbildning i alla göromål, som förekommer i ett hem. Utbildningen omfattar praktisk och teoretisk undervisning i hushållsgöromål och sömnad samt teoretisk undervisning i hälsovård, barnvårdslära och barnuppfostran, samhälls- och familjekunskap. Vid flertalet husmoderskurser ingår även praktisk undervisning i vävning eller trädgårdsskötsel eller spädbarns- och småbarnsvård. Numera har också vid en del yrkesutbildningsanstalter inrättats en 1-årig husmoderskurs om 39 veckor med allmänna ämnen, vilken kan ersätta klass 9 y med huslig linje inom enhetsskolan. Vid kortare husmoderskurser (en termin) bibringas eleverna kunskap i rationell matlagning och sammansättning av fullvärdig kost för olika åldrar och under olika förhållanden. Jämsides med den praktiska undervisningen ges teoretiska lektioner i anslutning till vad som förekommer i det praktiska arbetet vid kursen. Vidare förekommer inom yrkesskolväsendet kortare ämneskurser i såväl hushållsgöromål som hemvård av olika typer och för olika åldersstadier. Därjämte förekommer givetvis ren yrkesutbildning i kurser av längre varaktighet vid yrkesskolor inom det husliga området.

Vid vissa yrkesskolor utbildas *hemvårdarinor* (*hemsystrar*). Utbildningen omfattar både teori och praktik och pågår under en tid av 15 månader. Dylig utbildning förekommer också vid vissa lanthushållsskolor. Hemvårdarinneutbildningen avser att ge eleverna en mycket grundlig huslig utbildning. Förutom denna utbildning anordnas vid vissa lanthushållsskolor, folkhögskolor och skolor för yrkesundervisning på det husliga området s. k. prov- och kompletteringskurser om 3 månader, vilka avser att ge äldre och i hemarbete erfarna kvinnor den speciella utbildning, som fordras för att få kompetens som hemvårdarinna.

Specialskolor: I ungdomsvårdsskolor, avsedda för kvinnliga elever, förekommer undervisning i allt slags husligt arbete. Vissa av dessa skolor äger eget jordbruk och undervisningen där påminner om den, som meddelas i lanthushållsskolorna. Systemet med egna jordbruk vid dessa skolor befinner sig emellertid under avveckling och torde endast komma att bibehållas vid en skola. I de till ungdomsvårdsskoleorganisationen hörande skolhemmen, som mottar elever i skolpliktig ålder, anpassas undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål efter den undervisning, som förekommer på motsvarande stadier inom folkskolan.

Blinda, döva, vanföra och psykiskt efterblivna barn och ungdomar undervisas i hushållsgöromål i sina respektive skolinternat. För blindas är undervisningen av mindre omfattning men tillmätas dock en relativt stor betydelse. De får lära sig att utföra elementära hushållsarbeten. Undervisningen av döva har i vissa skolor endast allmänbildande karaktär men i andra skolor

erhålles en relativt allsidig utbildning i skötseln av ett hem. Utvecklingshämmande erhåller en undervisning i hushållsgöromål, som anpassas efter deras utvecklingsstadium.

Kvinnlig slöjd, Sömnad

I *folkskolan* har undervisning i kvinnlig slöjd tidigare icke varit obligatorisk men dock förekommit allmänt. Enligt 1955 års undervisningsplan blir ämnet obligatoriskt och undervisning i detsamma skall meddelas från och med tredje klassen. Om lokalbrist eller andra hinder föreligger kan dock skoldistrikt tillsvidare erhålla befrielse från skyldigheten att ordna undervisning i kvinnlig slöjd. I klasserna 3—6 upptar undervisningsplanen 4 veckotimmar, men detta timantal kan under vissa förutsättningar minskas. I klass 7 minskas omfattningen av undervisningen i kvinnlig slöjd för de elever, som deltar i undervisningen i hushållsgöromål. Ifråga om åtta- eller nioåriga folkskolor gäller specialbestämmelser för undervisningen i klasserna 8 och 9. De elever i klass 9, som genomgår förberedande yrkesutbildning inom annat område, undervisas icke i slöjd.

Undervisningen i kvinnlig slöjd avser endast textilslöjd, och målsättningen för undervisningen i den obligatoriska sjuåriga folkskolan är att ge eleverna kännedom om de vanligaste slöjdmaterialen och grundlägga deras färdigheter att hantera de vanligaste redskapen i arbeten för eget bruk eller hemmets behov. Undervisningen bör bedrivas så, att den dels utvecklar elevernas praktiska omdöme och händighet, deras förmåga till självständigt och skapande arbete, deras känsla för form, färg och kvalitet, dels ock bidrar till att väcka respekt och intresse för handens arbete. I åttonde och nionde klasserna ges en mera specialiserad och fördjupad utbildning med bl. a. ekonomiska synpunkter på inköp och underhåll av olika slag av textilier.

Inom försöksverksamheten för *enhetsskolan* förekommer slöjden som självständigt ämne endast på högstadiet. På mellanstadiet ingår ämnet i den undervisning, som med en samlingsrubrik betecknas som Praktiska ämnen. Inom enhetsskolan är ämnet slöjd, som tidigare påpekats, icke uppdelat i manlig och kvinnlig slöjd. På såväl mellanstadiet som högstadiet finns två olika alternativ, dels en längre kurs i textilslöjd och en kortare kurs i trä- och metallslöjd, dels en kortare kurs i textilslöjd och en längre kurs i trä- och metallslöjd. Kursmomenten är givetvis olika i de olika alternativen och på de båda stadierna.

Som mål för undervisningen i textilslöjd uppställas, att eleverna skall lära sig tillverka enkla föremål i textil för eget bruk och hemmets behov, förvärva kännedom om de vanligaste materialen, lära sig planera inköpen av de i ett hem förekommande textilierna samt vårda dessa. Undervisningen bör utveckla elevernas förmåga till skapande arbete och deras känsla för färg, form och kvalitet och på så sätt ge estetisk fostran.

I *fortsättningsskolorna* utgör undervisningen i kvinnlig slöjd en påbyggnad av den undervisning, som enligt tidigare bestämmelser meddelats i folkskolan.

Realskolor. Undervisning i kvinnlig slöjd meddelas i 5-åriga realskolor i de tre lägsta klasserna och i 4-åriga realskolor samt kommunala realskolor i de två lägsta klasserna. I realskolor med inbyggd praktisk hushållslinje utgör sömnad ett praktiskt läroämne. I praktiska realskolor utan huslig linje är undervisningen i kvinnlig slöjd av varierande omfattning. Ämnet kan vara obligatoriskt eller frivilligt och möjlighet finns också att välja mellan detta ämne och hushållsgöromål. I praktiska realskolor är ämnet liksom i realskolor med inbyggd praktisk hushållslinje ett praktiskt läroämne, som kallas sömnad med material- och verktygslära. I den praktiska realexamen på den husliga linjen ingår examensarbete i sömnad.

Kommunala flickskolor och högre flickskolor med normalskolekompetens. I flickskolan pågår undervisningen i kvinnlig slöjd i samtliga klasser. I den praktiska linjens båda högsta klasser kan undervisningen omfatta antingen en större kurs i sömnad eller en mindre kurs i textilslöjd.

Undervisningen i kvinnlig slöjd i flickskolan har till uppgift att på grundval av folkskolans undervisning i ämnet bibringa eleverna färdighet i att tillverka klädesplagg och andra för hemmet nyttiga handarbeten samt underhålla hemmets textilier, att utveckla deras smak och att väcka håg och aktning för praktiskt arbete. Undervisningen i sömnadskursen på den praktiska linjen har till mål att i anslutning till den förut genomgångna kursen i slöjd bibringa eleverna ökad kunskap och färdighet i olika slag av sömnad.

Vid *folkhögskolorna* är undervisningen i kvinnlig slöjd av synnerligen varierande omfattning. Vid vissa skolor förekommer ämnet icke alls. Vid ungefär hälften av de skolor, där vinterkurs anordnas, ingår undervisning i kvinnlig slöjd för de kvinnliga eleverna under första årskursen. Under sommarkurserna förekommer i regel undervisning i slöjd. Slöjdundervisningen har ofta högt timantal under de perioder, då den pågår. Om vävning och hushållsgöromål också ingår i kurserna delas undervisningstiden ungefär lika mellan de tre ämnena.

Vid 4-årigt *folkskoleseminarium* för kvinnliga elever undervisas i textilslöjd under de tre första åren, under det andra året även i pappslöjd. Under fjärde året förekommer ämnet icke på schemat, men undervisningsövningar i detsamma kan förekomma. På studentlinjen undervisas i kvinnlig slöjd under båda läsåren. Seminariernas undervisning i ämnet har till mål att bibringa eleverna sådana insikter och färdigheter, som gör dem skickade att undervisa i ämnet i folkskolan. I undervisningen i speciell metodik framhäves slöjdens betydelse som uppfostringsmedel. Vid *småskoleseminarierna* undervisas i kvinnlig slöjd i båda klasserna. Undervisningen i metodik är av samma karaktär som vid folkskoleseminarierna.

Inom *lanthushållsskolorna* förekommer sömnad i varierande omfattning. Vid den teoretiska undervisningen kallas ämnet slöjdteori vari även ingår vävteori. Undervisningen avser att ge eleverna dels färdighet i att för hemmets behov förfärdiga hushålls- och sänglinne samt kläder för vuxna och barn, dels ock färdighet i omsömnad, reoveringar, lagningsarbeten o. d.

I skolor för *yrkesundervisning* meddelas sömnadsundervisning av varierande omfattning. Den egentliga yrkesutbildningen ges i tvååriga verkstads-skolor. I de kortare husmoderskurserna anpassas undervisningen efter hemmets behov av hushålls- och sänglinne, spädbarnsutrustning, enkla modeller av barn- och damkläder, reoveringar, lagningar o. d. De längre husmoderskurserna ger en mera allsidig utbildning i sömnad. Vid många yrkesutbildningsanstalter anordnas dels längre och dels kortare grundkurs i sömnad. Dessutom förekommer en del specialkurser av varierande längd.

Vid utbildningen av *hemvårdarinnor* (hemsystrar) undervisas i sömnad och mönsterritning och vid prov- och kompletteringskurserna förekommer praktiskt sömnadsarbete.

Specialskolor. Vid de kvinnliga ungdomsvårdsskolorna liksom vid skolhemmen inom ungdomsvårdsskoleorganisationen förekommer undervisning i slöjd av olika omfattning. Även i skolorna för blinda, döva, vanföra och psykiskt efterblivna meddelas slöjdundervisning. I särskolorna är den av särskild betydelse för elevernas utveckling.

Vävning

Undervisning i vävning förekommer inom många skolformer men i vissa fall icke som självständigt ämne utan som en del av ämnet kvinnlig slöjd. Vid *folkskolor* och *kommunala flickskolor* förekommer således ibland undervisning i vävning men icke som självständigt ämne utan ingående i den kvinnliga slöjden. Inom *enhetsskolan* ordnas vävundervisning inom klass 9 y. Inom *realskolan* meddelas regelmässigt ingen vävningsundervisning. I *folkhögskolorna* växlar omfattningen av undervisningen från skola till skola. Den är inriktad på tillverkning av bruksvaror och inredningstextilier m. m. Även i *lanthushållsskolorna* varierar vävningsundervisningen betydligt. Inom *skolor för yrkesundervisning* förekommer grundkurs i vävning, fortsättningskurs i vävning, kurs i vävuppsättning samt en del ämneskurser med textil anknytning. Kursverksamheten i vävning är mycket omfattande. Den bedrivs vid mellan 350 och 400 kommunala och privata yrkesskolor med oftast ett flertal kurser vid varje skola årligen. Den direkta yrkesutbildningen i vävning är av relativt blygsam omfattning. Till dylik utbildning hör bl. a. 1-årig kurs för affärsanställda inom hemslöjden, som ordnas vid ett fåtal yrkesutbildningsanstalter. Vid textilinstituten i Borås och Norrköping meddelas grundlig yrkesutbildning i såväl handvävning som maskinvävning. Vid kvinnliga *ungdomsvårdsskolor* samt vid *skolorna för blinda*,

döva, vanföra och psykiskt efterblivna undervisas i vävning, som inom dessa skolformer spelar en stor roll i arbetsterapeutiskt hänseende. Detsamma är förhållandet med den vävning, som förekommer vid sinnessjukhus, sanatorier m. m.

Det må vidare framhållas, att undervisning i vävning förekommer i betydande omfattning utanför de organiserade skolformerna. Hemslöjdsföreningarna anordnar sålunda, ofta i samarbete med landstingen, både fasta och ambulerande kurser i vävning. Vissa hushållningssällskap anordnar i egen regi kurser i vävning. Även privata textilfirmor ordnar vävutbildning.

Barnavård

Undervisning i barnavård förekommer inom flertalet skolformer men har hittills varit föga omfattande. Den torde emellertid för framtiden komma att utbyggas i både kvantitativt och kvalitativt avseende inom många skolformer, framförallt inom skolor och kurser för yrkesundervisning samt inom enhetsskolan.

I *folkskolan* meddelas undervisning i barnavård, men ämnet har tidigare icke intagit en självständig ställning utan undervisningen har ingått i undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål. Även i den nya undervisningsplanen för folkskolan är förhållandet i princip likartat. I kursplanerna för klasserna 1—7 finns ingenting föreskrivet rörande barnavården, medan kursplanen för klass 9 innehåller följande moment: barnen i hemmet, något om deras uppfostran och vård, betydelsen från samhällssynpunkt av goda hem. I kursplanen för yrkeskunskap i anslutning till hushålls- och vårdnadsyrken inom klasserna 8 och 9 föreskrives, att undervisning skall ordnas rörande grunderna för späda barns skötsel samt i anslutning därtill läggas synpunkter på barns uppfostran. I klass 9 kan undervisningen i anslutning till yrkespraktiken inriktas på övervägande socialvårdande arbete, däribland barnavård.

Inom *enhetsskolan* förekommer barnavård som självständigt ämne i klass 8 och på den husliga linjen inom klass 9 y. I övrigt ingår ämnet i hemkunskap och hushållsgöromål. Undervisningen i barnavård på högstadiet bör inriktas på att bibringa eleverna kunskap om och intresse för barn i olika åldrar, främst barn under skolåldern. Eleverna bör stimuleras att delta i vården av mindre syskon eller småbarn i övrigt, i den mån detta är möjligt. Undervisningen bör bli en förberedande föräldrafostran och bidra till förståelsen för vad familjebildning och gott familjeliv betyder för barnens välbefinnande, trygghetskänsla och framtida utveckling. Undervisningen omfattar teoretiska lektioner, praktiska demonstrationer och övningar samt eventuella besök vid barnavårdande institutioner.

I *praktiska realskolor* förekommer barnavårdsundervisning men av ytterst liten omfattning.

På den teoretiska linjen inom *flickskolorna* förekommer barnavård icke

som självständigt ämne, men i kursen för hälsolära i klass 6 (klass 5 i den 6-åriga flickskolan) skall ingå undervisning i grunddragen av fosterutvecklingen och synpunkter på barnets kroppsliga och andliga utveckling under de första levnadsåren. På den praktiska linjen är barnavård ett självständigt ämne och läses i de båda högsta klasserna. Målsättningen för denna undervisning är att ge eleverna en inblick i de elementära grunderna för en god barnavård samt väcka deras intresse för och förståelse av ett litet barns kroppsliga och andliga vård.

Vid *folkhögskolorna* ingår barnavård i ämnet hälsovård och omfattar ett fåtal lektioner. Vid *lanthushållsskolorna* ingår i kursplanerna i allmänhet teoretisk undervisning i hälsolära med barnavård. Vid såväl folkhögskolor som lanthushållsskolor ordnas undervisningen ofta av Svenska socialvårdsförbundet genom dess ambuleraande kurser, som ledes av barnavårdslärarinnor.

I *skolorna för yrkesundervisning* meddelas barnavårdsundervisning vid husmoderskurserna samt i olika kurser för husligt arbete, men även fristående kurser i barnavård anordnas. För yngre elever ordnas kurs i barnavård och barnuppfostran och för föräldrar och andra uppfostrare kurs i barnuppfostran. Vidare förekommer olika typer av kurser i barn- och familjefrågor. En kurstyp är avsedd endast för manliga elever. Samtliga kurser är relativt korta och omfattar ett fåtal timmar.

Yrkesutbildning av *barnsköterskor* sker inom ramen för yrkesskolväsendet. Vid ett tjugotal kommunala anstalter för yrkesundervisning anordnas 6—8 månaders kurser med heldagsundervisning för utbildning av barnsköterskor. Huvudmän för denna utbildning är i regel landsting och i vissa fall städer. Den praktiska utbildningen sker vid av huvudmännen ägda barnhem eller andra barnavårdande institutioner. Även några enskilda barnsköterskeskolor finns. Vid vissa barnsköterskeskolor anordnas påbyggnadskurser med heldagsundervisning, där utbildning av *institutionsbarnsköterskor* äger rum.

Vid *hemvårdarinneutbildningen* lägges stor vikt vid barnavårdsundervisningen. Huvudvikten lägges vid den rent praktiska undervisningen. Vid prov- och kompletteringskurserna förekommer också undervisning i praktisk barnavård, förlagd till barnbördshus, barnhem, daghem och liknande institutioner.

Ifråga om *specialskolorna* torde undervisning i barnavård endast förekomma vid den för mödrar med barn eller blivande mödrar avsedda hemskolan inom ungdomsvårdsskoleorganisationen.

Kursverksamhet utanför de organiserade skolformernas ram anordnas av Svenska socialvårdsförbundet samt även av andra sammanslutningar och föreningar. Vidare må i detta sammanhang erinras om den verksamhet som utövas vid de av landsting och städer, som icke deltar i landsting, upprättade mödra- och barnavårdscentralerna samt de psykiska rådgivningsbyråerna.

Avd. III. Kommitténs förslag rörande lärarinneutbildningen

KAPITEL 5

Allmänna synpunkter

Inledning

I direktiven för lärarinneutbildningskommittén har departementschefen framhållit, bl. a., att främsta intresset vid den översyn av 1945 års utrednings betänkande, som kommittén skall göra, måste vara att »med beaktande av de mest angelägna önskemålen åstadkomma förslag till en utbildningsorganisation, som icke blir omöjlig att genomföra på grund av de kostnader den medför». *Kommittén har i enlighet med detta uttalande ständigt varit medveten om att alla förslag måste noggrant avvägas, så att intresset av den bästa lösningen i pedagogiskt hänseende väges mot intresset av att hålla kostnaderna inom en begränsad ram.* När det gäller det ekonomiska resultatet av kommitténs arbete jämfört med 1945 års utredning måste emellertid vissa ändrade förhållanden beaktas. För det första har ju, som allmänt är bekant, löne- och prisnivån i landet stigit högst avsevärt sedan 1950, d. v. s. det år då 1945 års utredning framlade sitt betänkande. Vidare har under hela 1950-talet försiggått en intensiv forskning och industriell utveckling på det husliga området. Denna forskning och industriella utveckling måste medföra kostnadsökningar för utbildningen, därför att seminarierna måste förses med dyrbarare utrustning och givas möjlighet att ständigt hålla sig à jour med även den kommande utvecklingen.

Den ekonomiska avvägningen vid en utbildningsreform ligger inte bara på det penningmässiga investeringsprogrammet. Ur ekonomisk synpunkt har utbildningstidens längd i det långa loppet en minst lika stor betydelse. Kommittén har ägnat mycket arbete åt att försöka hålla utbildningstiden i stort sett inom den nuvarande ramen. Detta har varit mycket svårt med hänsyn till just de förut påpekade framstegen inom forskningen och industrien. Ett ytterligare svårighetsmoment har uppstått för kommittén därigenom, att den ansett nödvändigt att ge elevernas övningsundervisning betydligt större rum än för närvarande är fallet och som de skulle erhålla enligt 1945 års utrednings förslag. Genom att föreslå en långt driven rationalisering av studierna har utredningen emellertid lyckats att i stort sett hålla nuvarande utbildningstid. En förutsättning för att detta program också skall kunna genomföras i praktiken är emellertid, att seminariernas utrustning i fråga om loka-

ler och materiel blir fullgod, tidsenlig och rationell. Även ur denna speciella synpunkt blir alltså en rätt betydande engångsinvestering nödvändig.

En annan förutsättning för att lärarutbildningen på det husliga området skall bli förstklassig i fortsättningen är, att seminarierna får den bästa möjliga lärarpersonal. Kvaliteten hos de lärare som hittills verkat i seminarierna har, såvitt kommittén kunnat finna, varit mycket god. Med ökad forskning och ökade industriella landvinningar på det husliga området måste emellertid nödvändigtvis följa ökade krav på kunskaper hos seminarielärarna.

En förbättring av lärarutbildningen inom det husliga området är också aktuell och önskvärd med hänsyn till att den nya skolan lägger så stor vikt vid de praktiska ämnena.

»Det husliga området»

För att kunna göra en översyn av utbildningen av lärare inom det husliga området är det nödvändigt att först klarlägga innebörden av begreppen »det husliga området» och »den husliga utbildningen». I annat fall kan ju icke fastställas, vilka lärargrupper som bör omfattas av översynen.

Om man till det husliga området också räknar arbetet med barnens vård och fostran, kan man särskilja tre olika huvudområden för det husliga arbetet, nämligen *hushållsarbetet i egentlig mening*, d. v. s. kosthållet, hemvården och familjevården samt speciella lantushållsgöromål såsom djurvård och trädgårdsskötsel, *arbetet med textilmateriel*, sömnad, vävning m. m., samt slutligen *barnavården*.

När det gäller att ta ställning till frågan, vilka kategorier lärarinnor, som bör utbildas för undervisningen inom det husliga området, bör den angivna uppdelningen i olika huvudområden vara vägledande.

Den nämnda uppdelningen är emellertid mera en teoretisk-schematisk konstruktion än en realitet. I verkligheten är ju de olika momenten i det dagliga hushållsarbetet mycket nära sammanflätade med varandra; ett arbetsmoment på kosthållets område kan omedelbart följas av ett annat på textilvårdens eller barnavårdens områden. Med hänsyn till den faktiska karaktären av hushållsarbetet låter det mycket väl säga sig, att man borde utbilda endast en enda kategori av lärarinnor, vilka vore kapabla att undervisa i allt, som kan förekomma inom hushållsarbetet. En dylik lösning av problemet om antalet lärarinnekategorier är emellertid ur andra synpunkter orimlig. Det kanske räcker med att påpeka, att utbildningstiden för en sådan typ av lärarinnor måste bli oerhört lång.

Ur såväl praktiska som psykologiska synpunkter är det helt säkert till fördel att utbilda olika kategorier av lärarinnor för undervisning på olika områden. Emellertid bör enligt kommitténs mening det naturliga sambandet mellan olika arbetsuppgifter inom det husliga området medföra en redu-

cering av antalet lärarinnekategorier på detta område. Redan i direktiven för 1945 års utredning angavs, att en sådan reducering borde eftersträvas, men utredningen lyckades icke genomföra denna uppgift. I direktiven för 1953 års lärarinneutbildningskommitté har ånyo utsagts, att en reducering bör ske. Kommittén har ägnat denna fråga en omsorgsfull prövning och anser sig kunna motivera en viss reduktion av antalet lärarinnekategorier. En dylik minskning kan icke vara något självändamål utan måste ställas i relation till strävandena att ordna undervisningen på det husliga området på ett rationellt sätt och göra densamma effektivare än hittills. Som närmare utvecklas i kap. 6 anser kommittén, att reduceringen av antalet lärarinnekategorier kommer att medföra denna effekt. Värdet härav uppväger enligt kommitténs uppfattning vissa nackdelar av reduceringen.

Syftet med undervisningen i husliga ämnen

Värdet av en effektiv huslig utbildning är numera så allmänt erkänt, att det icke torde vara nödvändigt att här närmare motivera detsamma. Flera tidigare statliga utredningar har för övrigt ägnat denna fråga mycket ingående uppmärksamhet, t. ex. befolkningsutredningen och 1945 års utredning angående organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området. Endast några mera allmänt hållna synpunkter må här läggas på ämnet.

Det moderna arbetslivet har genom den tekniska utvecklingen blivit alltmer komplicerat och kräver fördenskull ökad yrkesskicklighet. Detta gäller också om arbetet inom de enskilda hushållen. Det är ofrånkomligt för en husmor att äga goda kunskaper om och god praktisk färdighet i hemarbetets skilda moment. Saknar hon dessa kunskaper och färdigheter, blir såväl trivseln i hemmet som hemmets ekonomi lidande härpå. Trivsel och ekonomi betingar visserligen icke alltid ömsesidigt varandra, men är hemmets ekonomi god är också förutsättningarna för skapande av trivsel bättre, än om ekonomin på grund av misshushållning är svag.

En god huslig utbildning är också av utomordentlig betydelse icke endast för de enskilda hemmens ekonomi utan också för hela samhällets. För att belysa detta påstående vill kommittén härnedan lämna en del sifferuppgifter, hämtade ur Sveriges officiella statistik, kompletterade med uppgifter rörande textilvaror och tvätt i bostadskollektiva kommitténs betänkande III (SOU 1955: 8).

Det totala antalet hushåll i vårt land utgjorde år 1950 cirka 2 385 000, av vilka cirka 1 553 000 var familjehushåll. Den sammanlagda privata konsumtionen beräknades år 1954 utgöra cirka 26 182 milj. kr. Av denna summa belöpte sig 10 526 milj. kr. på livsmedel, 2 251 milj. kr. på bostadskostnader, 1 195 milj. kr. på bränsle och lyse, 3 636 milj. kr. på beklädnadsvaror, 1 874 milj. kr. på inventarier och 1 588 milj. kr. på sjukvård, hygien

och hemvård. Värdet av de svenska hemmens textilförråd uppskattas till ungefär 10 000 milj. kr. och materialkostnaderna för underhåll av kläder, skodon och inventarier till cirka 30 milj. kr. pr år. Enbart tvätten inom hushållen är av mycket betydande storlek, bostadskollektiva kommittén har beräknat tvättmängden pr person och år till 130 kg, vilket gör drygt 900 000 ton sammanlagt pr år. Ungefär 95 procent av all tvätt förrättas i hemmen.

Huvuddelen av den privata konsumtionen är av sådan art, att husmödrarna måste bära det omedelbara ekonomiska ansvaret för densamma. *Det är således enorma ekonomiska värden husmödrarna har att förvalta.* Hur de sköter denna uppgift är en angelägenhet, som intimt berör hela samhälls-ekonomien. En riktig skötsel av hemmet och dess inventarier, kläder m. m. innebär minskade utgifter för de enskilda hushållen. En nedskärning av kostnaderna för konsumtionen ger i sin tur möjlighet till ökat enskilt sparande, vilket är betydelsefullt för näringslivets utveckling och höjandet av den ekonomiska standarden för alla folkgrupper.

De yrkesarbetande husmödrarnas speciella problem måste också ägnas stor uppmärksamhet vid planläggningen av lärarinneutbildningen. Antalet husmödrar, som sköter både yrkesarbete och hushållsarbete i det egna hemmet, befinner sig ju i ständig ökning. Skall dessa husmödrar — i synnerhet de som har barn att ta vård om — orka med sitt många gånger ytterst krävande dubbelarbete, är det nödvändigt, att de väl behärskar också sitt yrke som husmor. För dessa husmödrar är organisationen av hemarbetet, konsumentupplysningen och användningen av tekniska hjälpmedel av än större betydelse än för andra. För husmödrar inom jordbruket, vilket producerar livsmedel både till avsalu och till förbrukning inom det egna hushållet, krävs ett visst mått av kunskap om sambandet mellan lantushållningens olika grenar, icke endast om specialgrenarna trädgårdsskötsel och smådjursskötsel, vilka redan tidigare tillmätts stor betydelse vid lantushålls-lärarinneutbildningen.

Vad barnavårdsundervisningen beträffar måste beaktas, att den bör avse att lära föräldrar och blivande föräldrar såväl att rätt sköta den fysiska vården av barn i späda åldrar som att befrämja barnens mentala utveckling. Den fysiska och psykiska vården av småbarnen utgör ingalunda två från varandra helt skilda områden, de hänger intimt samman med varandra. Tidigare har man vid utbildningen av barnavårdslärarinnor lagt tonvikten huvudsakligen på den fysiska vården. Numera har utbildningen omlagts, så att den psykiska vården av barnen mer uppmärksammas. Det är givet, att så bör ske även vid den framtida utbildningen av barnavårdslärarinnor. Undervisning i barnavård genom utexaminerade barnavårdslärarinnor har hittills givits åt ett alltför ringa antal kvinnor och knappast åt några män. Det är kommitténs förhoppning, att barnavårdsundervisningen skall komma allt större grupper tillgodo i framtiden.

Vilka krav bör ställas på lärarinnorna inom det husliga området?

I likhet med andra lärarkategorier bör lärarinnorna på det husliga området vara både undervisare och uppfostrare. Det är givet, att undervisningen måste vara det väsentliga, men undervisning för barn och ungdom i skolåldern kan icke gärna meddelas utan att den också är förenad med ett visst mått av fostran. Det är alltså nödvändigt, att dessa lärarinnor icke endast äger ett betydande kunskapsmått i de ämnen, i vilka de skall undervisa, utan också äger och målmedvetet utvecklar sådana egenskaper, som gör dem lämpade som uppfostrare. Sett mot bakgrunden härav är det uppenbart, att lärarinnorna på det husliga området bör erhålla en så gedigen utbildning som deras egna förutsättningar och samhällets resurser tillåter. De brister, som vidlåder den nuvarande utbildningen och som 1945 års utredning påvisat, bör avhjälpas och utbildningens kvalitet förbättras, såväl beträffande inhämtande av kunskaper och tillägnande av manuell skicklighet som ifråga om utvecklandet av den pedagogiska förmågan. De höjda krav på en grundlig och gedigen utbildning, som bör ställas, skulle i och för sig motivera en relativt lång utbildningstid. Detta blir emellertid ur andra synpunkter svårt att åstadkomma. Hänsyn måste, som inledningsvis framhållits, också tagas till de ekonomiska faktorerna, såväl de samhällsekonomiska som de blivande lärarinnornas privatekonomiska. Utbildningstidens längd för de nu ifrågavarande lärarinnorna måste också stå i rimlig relation till motsvarande tid för andra lärargrupper. En kompromiss mellan olika intressen är således ofrånkomlig.

Vissa krav på lärarinnorna kan emellertid icke eftersättas. En god allmänbildning är oundgänglig för ett framgångsrikt utövande av lärarinneyrket. För inträde på lärarinnebanan måste krävas en teoretisk förutbildning, som ger eleverna ett icke ringa mått av allmänkunskaper. Under utbildningens gång måste de tillägna sig en stor fond av kunskaper inom det speciella verksamhetsområde, för vilket de förbereder sig, men de bör härvid icke isolera sig inom detta speciella område utan alltid ha blicken öppen för andra utbildningsgrenars betydelse. Det är också självklart, att lärarinnorna bör äga en viss insikt i de samhällsvetenskapliga ämnena, så att de står kunskapsmässigt rustade att följa samhällsutvecklingen, framförallt på de områden, som har nära anknytning till deras lärarinnearbete. Ett gott omdöme och förmåga till kritisk sovring av ett kunskapsmaterial är också önskvärda egenskaper.

Lärarinneutbildningen vid seminarierna måste ordnas med hänsynstagande till de förhållanden, under vilka hemarbetet bedrivs inom olika familjetyper och yrkesgrupper samt på skilda platser. Det är fördenskull nödvändigt, att seminariernas ledning noga följer utvecklingen på detta område, så att lärarinneutbildningen smidigt anpassas efter de förändringar som sker i hemarbetet. Dylika förändringar kan bero såväl på ändringar i

samhällsstrukturen som på nya vetenskapliga rön och tekniska uppfinningar eller förbättringar av gamla arbetsmetoder och hjälpmedel.

På grund av den speciella karaktär lärarinneyrket på det husliga området äger, måste utbildningen vid seminarierna omfatta såväl inhämtande av teoretiska kunskaper som utvecklande och uppövande av praktiska färdigheter. Utbildningen måste vara både teoretisk och praktisk, vilket ställer särskilda krav såväl på lärarpersonalen vid seminarierna som på eleverna själva. Teori och praktik måste vara nära förbundna med varandra.

Enligt kommitténs mening är det också väsentligt, att övningsundervisningen får en mera framskjuten plats på seminariernas arbetsschema. Självklart är, att den teoretiska undervisningen i psykologi och pedagogik i samband härmed måste ägnas stort utrymme, då goda kunskaper i dessa ämnen är oundgängliga för all lärarutbildning.

Sammanfattningsvis vill kommittén framhålla, att den anser det vara en angelägenhet av största vikt, att en förbättrad och fördjupad utbildning av lärarinnorna inom det husliga området snarast genomföres. *Det framstår därvid som kanske det allra viktigaste, att lärarinnorna under sin utbildningstid bibringas en allmänbildning och en allmän kunskapsnivå, som sätter dem ännu bättre i stånd att själva i fortsättningen följa med utvecklingen inom sitt område.* Detta innebär ingen överbetoning av den teoretiska delen av utbildningen.

Kommittén känner behov av att med skärpa framhålla vikten av att den äldre, många gånger nedvärderande synen på den husliga utbildningen radikalt försvinner och utbytes mot en ny syn på denna utbildning.

Några synpunkter på reformprogrammet

Vid reformeringen av lärarinneutbildningen på det husliga området är det vissa huvudsynpunkter som främst bör iakttagas.

Helt naturligt tänker man vid reformeringen av en utbildning i första hand på *den inre reformeringen*, d. v. s. förbättring, modernisering och rationalisering av själva studierna. Detta har också varit *kommitténs första huvudsynpunkt*. Visserligen har kommittén funnit, att den nuvarande utbildningen i många stycken är mycket bra. De nuvarande seminarierna och deras lärare har, så vitt kommittén kunnat finna, utnyttjat föreliggande möjligheter till det yttersta. Emellertid torde vissa ytterligare förbättringar stå att vinna. Den omläggning av seminariestudierna till mera självständiga studier, som i de flesta seminarier redan pågått i flera år, synes bör sättas mera i system och bli ännu mera allmän. En koncentration och fördjupning i samband med självständiga arbetsuppgifter i något ämne under seminarietiden synes också böra prövas. Naturligtvis är det lika viktigt vid de nu ifrågavarande seminarierna som vid alla andra läroanstalter, att timplaner och kursplaner tid efter annan genomgås och bearbetas. Kommittén har

genom sina experter ägnat mycken tid åt att utarbета förslag till nya tim- och kursplaner, som är anpassade efter dagens behov och situation. En starkt pådrivande orsak till omarbetningen måste ju vara industrialiseringens ökade omfattning och betydelse inom det husliga området. I paritet med annan lärarutbildning bör också den nu förevarande förstärkas ifråga om utbildningen i psykologi och pedagogik. I samband främst med de därmed sammanhängande problemen har kommittén noga övervägt, huruvida icke det riktiga vore att utbildningen av lärarinnor på det husliga området hädanefter förlades till lärarhögskolorna. Onekligen talar många och starka skäl för en dylik förläggning. Emellertid kan man icke bortse ifrån, att lärarinna på det husliga området har en ovanligt stark anknytning till det praktiska livet. Deras utbildning måste läggas så, att den praktiska och den teoretiska undervisningen ständigt växlar men dock hålles ihop till ett enhetligt system. Kommittén har därför kommit till den övertygelsen, att lärarinneutbildningen inom det husliga området även i fortsättningen bör ske vid särskilda seminarier. Detta utesluter emellertid inte, att kontakt bör tas med den befintliga lärarhögskolan och de blivande lärarhögskolorna i mesta möjliga mån på de områden, där de gemensamma problemen främst finnes.

Den i det föregående skisserade *förbättringen* av själva utbildningen vid lärarinneseminarierna *förutsätter* dock som ett absolut villkor, att seminarierna erhåller *tillräckliga och för sitt ändamål anpassade lokaler*. Det torde icke vara överdrift att säga, att de nu ifrågavarande lärarinneseminarierna — med ett undantag — har sämre och mindre ändamålsenliga lokaler än någon annan lärarutbildning i vårt land. Innan lokalfrågan löses, kan ingen egentlig reformering av utbildningen ske. Detta är *kommitténs andra huvudsynpunkt*.

Lokalfrågan är emellertid av direkt avgörande betydelse även i ett annat hänseende. Kommitténs undersökningar visar med övertygande beviskraft, att *seminariernas elevkapacitet måste snarligen ökas till ungefär det dubbla*, om icke den redan uppkomna och ytterst kännbara lärarinnebristen skall bli rent katastrofal. Detta är starka ord men icke för starka. För kommittén måste *det alltså framstå såsom det allra viktigaste att försöka visa på möjligheter att snabbt åstadkomma de nödvändiga lokalerna för lärarinneutbildningen*. Det är mot bakgrunden av det mycket allvarliga läget och lokalfrågans dominerande plats i reformprogrammet som kommitténs förslag i det följande får ses.

Slutligen har kommittén funnit, att *en tredje huvudsynpunkt* i reformprogrammet måste vara att söka *ge lärarinneseminarierna bättre utbildade lärarkrafter*. Kommittén har erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda frågan dels om en professur i näringslära och dels om högre utbildning inom det husliga området. Detta uppdrag kan kommittén fullgöra först senare. Med hänsyn till frågans vikt kommer kommittén emellertid redan i nu före-

varande betänkande att ge ett förslag till en provisorisk lösning av frågan om bättre utbildning för lärarinnorna vid seminarierna.

För kommittén framstår det som *mest ändamålsenligt att utbildningsgången för de skilda lärarinnekategorierna så mycket som möjligt blir gemensam eller åtminstone i huvudsak likvärdig*. Ur denna synpunkt är det mest rationellt, att varje fas av utbildningen diskuteras endast en gång i betänkandet och då med tillämpning på alla lärarinnekategorierna. En sådan uppläggning är rationell ur många synpunkter, men innebär onekligen vissa svårigheter för den, som vill följa utbildningsgången för en viss lärarinnekategori. Kommittén har därför funnit det lämpligt att i en särskild tablå i samband med sammanfattningen av förslagen redovisa dessa efter kategorilinjén, d. v. s. hela utbildningsgången för varje lärarinnekategori för sig.

KAPITEL 6

Lärrarinnekategorierna

Förslag från tidigare utredningar

Det framgår av redogörelsen i kap. 3, att enligt gällande bestämmelser *sju olika kategorier* av lärarinnor på det husliga området utbildas, nämligen skolkökslärarinnor, lantushållslärarinnor, handarbetslärarinnor, skolköks-handarbetslärarinnor (utbildningen av denna kategori för närvarande nedlagd), yrkeslärarinnor i sömnad, vävlärarinnor och barnavårdslärarinnor.

Utbildningen är således uppdelad på ett flertal olika linjer och i direktiven för 1945 års utredning framhöll föredragande departementschefen, att det borde bli en uppgift för utredningen att undersöka, om icke antalet lärrarinnekategorier kunde minskas något. Enligt departementschefens mening syntes den av *1941 års befolkningsutredning* i betänkandet SOU 1945: 4 förordade sammanslagningen av utbildningen av skolkökslärarinnor och lantushållslärarinnor vara värd att närmare undersöka. I samband därmed borde övervägas möjligheten att ändra de nuvarande ämneskombinationerna. Det vore även ett önskemål att i stället för de nuvarande strängt åtskilda utbildningsformerna för olika lärarinnor åstadkomma en utbildning, som i vissa grundläggande hänseenden vore gemensam för alla eller i varje fall för flertalet lärrarinnekategorier. Härigenom skulle förutsättningar vinnas för att göra de blivande lärarinnorna i viss utsträckning förtrogna med olika utbildningsområden.

Som framgår av redogörelsen i kap. 2 ansåg sig 1945 års utredning ej kunna uppfylla de i direktiven framställda önskemålen om en minskning av antalet lärrarinnekategorier. Dess förslag innebar icke en minskning utan tvärtom en ökning av detta antal. Utredningen föreslog nämligen utbildning av åtta olika kategorier, nämligen hushållningslärarinnor, lantushållningslärarinnor, sömnadslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad, vävlärarinnor, hushållnings-sömnadslärarinnor, slöjdlärarinnor och barnavårdslärarinnor.

1945 års utrednings förslag byggde på grundtankarna i det förslag till utbildning av lärarinnor på det husliga området, som framlagts av *1941 års befolkningsutredning*. Denna sistnämnda utredning föreslog fyra huvudtyper av lärarinnor, nämligen hushållslärarinnor, sömnadslärarinnor, vävlärarinnor och barnavårdslärarinnor samt två kombinerade typer, en för hushåll-sömnad och en för trädgårdsskötsel-djurvård. Denna sistnämnda

kombinerade typ motsvarar den av 1945 års utredning föreslagna kategorien lanthushållningslärarinnor. Därutöver föreslog 1945 års utredning ytterligare en kombinerad typ, nämligen för sömnad-vävning (slöjdlärarinnor), samt bibehållande av kategorien yrkeslärarinnor i sömnad.

Befolkningsutredningen förordade i sitt förslag, att vissa grundläggande ämnen skulle bli gemensamma för samtliga utbildningslinjer. Sedan en grundläggande kurs i vissa ämnen genomgåts, skulle de övriga ämnena utbyggas alltefter de speciella fackens krav. De båda av utredningen förordade kombinerade typerna skulle erhålla specialutbildning genom ett års studier utöver hushållslärrinneutbildningen. Den gemensamma grundläggande utbildningen skulle möjliggöras därigenom, att utbildningen av samtliga lärarinnekategorier föreslogs förlagd till ett enda stort seminarium.

Tanken på en viss gemensam utbildning återkom även i 1945 års utrednings betänkande. Denna utredning föreslog inrättande i Stockholm av ett stort seminarium, vid vilket utbildning skulle ske av samtliga icke kombinerade kategorier. I förslaget till utbildningsgång för de olika lärarinnekategorierna upptogs visserligen icke samläsning i några ämnen, men som skäl för förläggning till samma seminarium av utbildningen av olika lärarintyper angav utredningen, att elever på de skilda utbildningslinjerna genom att linjerna förlägges till samma seminarium skulle få möjlighet att bl. a. lära känna hemmets hela arbetsområde. Därutöver föreslog utredningen emellertid även seminarier för olika utbildningslinjer på skilda platser i landet.

Beträffande *remissinstansernas* ställningstagande till förslagen från 1945 års utredning hänvisas till redogörelsen i bil. 1. Av denna redogörelse framgår, att flertalet instanser ansett antalet lärarinnekategorier vara för stort, men ingen har dock lagt fram ett eget förslag om hur många kategorier som bör utbildas och hur de olika kategorierna bör avgränsas gent emot varandra. Karakteristiskt för remissyttrandena är deras så gott som enhälliga kritik av de båda kombinerade kategorier 1945 års utredning föreslog, särskilt av förslaget om hushållnings-sömnadslärarinnor. Kompetensen hos denna lärarintyp med den utbildning, som den skulle få enligt 1945 års utrednings förslag, måste bli låg, säger man, varför det kommer att uppstå svårigheter att rekrytera densamma. Det vore också tveksamt, om det bleve möjligt att skaffa dessa lärarinnor anställning, eftersom kompetensen skulle bli begränsad. Kategorien slöjdlärarinnor avstyrktes icke så bestämt, men flertalet remissinstanser var dock skeptiska ifråga om värdet av en dylik utbildningslinje.

Det må i detta sammanhang erinras om att såväl 1936 års yrkesskolsakkunniga som 1936 års lärarutbildningssakkunniga förordade, att undervisning i teckning och slöjd, såväl manlig som kvinnlig, borde kombineras. Teckningslärare borde i lämplig utsträckning förvärva kompetens att un-

dervisa i slöjd och lärarinnor i slöjd borde likaså erhålla kompetens att undervisa i teckning. Den sistnämnda utredningen förordade vidare, att undervisning i kvinnlig slöjd och hushållsgöromål skulle kombineras.

Konstutredningen har i sitt betänkande (SOU 1956:13) framhållit, att frågan om att lägga upp utbildningen av kvinnliga teckningslärare på så sätt, att de även blir kompetenta att undervisa i kvinnlig slöjd, borde tas upp till ingående debatt, med hänsyn till de pedagogiska fördelar, som därmed kunde uppnås, och till de nya övningslärartjänster, som på så sätt skulle kunna inrättas. Lärarkombinationen teckning och kvinnlig slöjd betraktar konstutredningen såsom den idealiska lösningen, när det gäller att åvägabringa ett intimare samarbete dessa ämnen emellan, och den borde enligt utredningens mening kunna resultera i metodiska landvinningar för båda ämnena. I avvaktan på 1953 års lärarinneutbildningskommittés förslag avstår konstutredningen från att framlägga förslag om hur en kompletterande slöjduitbildning för de kvinnliga teckningslärarkandidaterna bör utformas.

Lärarinneutbildningskommitténs förslag

1953 års lärarinneutbildningskommitté har enligt de för densamma meddelade direktiven att verkställa en allmän översyn av förslagen i det betänkande, som avlämnats av 1945 års utredning. Därav följer, att kommittén måste till prövning upptaga frågorna om vilket antal lärarinnekategorier, som behövs, och om de av den föregående utredningen föreslagna kategorierna kan anses lämpliga eller om en revidering av dess förslag kan anses påkallad. Även om översynen i första hand bör bli ekonomiskt och organisatoriskt-administrativt betonad måste vid densamma uppmärksamhet också ägnas åt de många pedagogiska problem, som aktualiserats genom uttalandena i remissyttrandena. I direktiven nämnes särskilt bland dessa problem frågorna om utbildningen av lant-hushållslärarinnor samt om förhållandet mellan denna utbildning och utbildningen av hushållningslärarinnor.

I föregående kapitel om allmänna synpunkter på lärarinneutbildningen har kommittén ansett det möjligt att uppdelat det husliga arbetet på tre olika huvudområden, nämligen hushållsarbete, textilt arbete och barnavård. Denna uppdelning bör enligt kommitténs mening läggas till grund för bedömningen av hur många olika lärarinnekategorier som bör utbildas. *Tre huvudgrupper av lärarinnor bör alltså utbildas.* Inom de olika huvudgrupperna måste ytterligare *differentiering* i olika kategorier ske. Differentieringen betingas inom hushållsarbetets område av skillnaderna mellan konsumenthushåll och jordbrukarhushåll och inom det textila området huvudsakligen av skillnader i målsättning mellan undervisningen inom det allmänna skolväsendet och inom den kvalificerade yrkesutbildningen. Inom

barnavårdens område anser kommittén det dock tillräckligt med en enda lärarinnekategori.

Lärarinnor på hushållsarbetets område

För undervisning i de ämnen, som faller inom hushållsarbetets område, utbildas för närvarande två olika lärarinnekategorier, nämligen skolkökslärarinnor och lanthushållslärarinnor. Utbildningen av skolkökslärarinnor försiggår efter enhetliga linjer, någon uppdelning på olika speciallinjer förekommer inte. Så är ej heller fallet med den lanthushållslärarinneutbildning, som äger rum vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Däremot är motsvarande utbildning vid lanthushållningsseminariet i Rimforsa uppdelad på tre olika speciallinjer efter ett första gemensamt seminarieår. Skolkökslärarinnornas verksamhetsområde omfattar de allmänna skolorna, olika slag av yrkesskolor, folkhögskolor, små- och folkskoleseminarier, fackseminarier och viss specialundervisning m. m. Lanthushållslärarinnornas utbildning är närmast avsedd för lanthushållsskolornas behov men deras verksamhet omspannar även sedan gammalt flera av de skolformer, inom vilka skolkökslärarinnor arbetar, t. ex. folk- och fortsättningsskolor, folkhögskolor, yrkesskolor och fackseminarier m. fl. Genom en ändring år 1956 av stadgan för övningslärare har deras verksamhetsområde utsträckts att omfatta även allmänna läroverk, högre kommunala skolor och privatläroverk. Lanthushållsskolornas uppgift är att meddela kunskap i skötseln av jordbrukarhushåll, varför lanthushållslärarinnornas utbildning har fått en något annan inriktning än skolkökslärarinnornas.

Såväl befolkningsutredningen som 1945 års utredning ansåg, att en dylik skillnad i utbildningshänseende mellan dessa båda lärarinnekategorier icke längre var erforderlig. Lärarinnorna inom hushållsarbetets område borde i stället erhålla en sådan utbildning, att de inte stod främmande för skötseln av vare sig ett producent- eller ett konsumenthushåll. Dessa lärarinnor borde få en viss inblick såväl i de olika produktionsgrenarna inom ett jordbrukarhushåll som i städernas och tätorternas hushållningssystem och i den industriella produktionen av konsumtionsvaror. De skulle sålunda bli lämpade att tjänstgöra både i stads- och landsbygdsdistrikt. I överensstämmelse med denna tankegång föreslog 1945 års utredning utbildning av en kategori lärarinnor, som skulle erhålla benämningen hushållningslärarinnor och som skulle erhålla kompetens att undervisa i hemkunskap och hushållsgöromål vid flertalet skolformer, såväl i städer och tätorter som på landsbygden. För att tillgodose speciellt lanthushållsskolornas behov föreslog utredningen dessutom utbildning av en specialkategori lärarinnor, som kallades lanthushållningslärarinnor. Dessa skulle erhålla sådan utbildning, att de blev kompetenta att undervisa i den trädgårdsskötsel och djurvård, som en husmor i ett jordbrukarhem vanligtvis tar befattning med. Utbildningen borde dock bli så pass omfattande, att lärarinnan lärde känna en lanthus-

hållsskolas alla arbetsområden, så att hon vid behov kunde vikariera på andra lärarinnetjänster och avancera till rektor vid skolan. Lanthushållningslärarinorna skulle även i vissa andra skolformer kunna undervisa i trädgårdsskötsel, exempelvis vid folkhögskolor, vissa husmodersskolor samt små- och folkskoleseminarier. Även befolkningsutredningen hade förordat utbildning av en lärarinnekategori, som skulle undervisa i trädgårdsskötsel och djurvård. Enligt sistnämnda utrednings mening skulle denna lärarinnekategori erhålla samma utbildning som övriga hushållningslärarinnor och sedan efter denna gemensamma utbildning specialutbildas i trädgårdsskötsel och djurvård. 1945 års utredning accepterade icke denna utbildningsgång utan föreslog, att lanthushållningslärarinnekategorien skulle erhålla en utbildning, som redan från början inriktades på slutmålet, lärarinneexamen med kompetens att undervisa i trädgårdsskötsel och djurvård.

1945 års utredning tog alltså till utgångspunkt för sina förslag på det här ifrågavarande området, att producent- och konsumenthushållen numera är så likartade, att den nuvarande skillnaden i utbildningen av skolköks- och lanthushållslärarinnor icke längre är motiverad. Endast för undervisning i trädgårdsskötsel och djurvård för blivande husmödrar i jordbrukarhem ansåg utredningen för ändamålet specialutbildade lärarinnor vara erforderliga. Det framgår av redogörelsen i bil. 1, att myndigheter och organisationer med speciell anknytning till jordbruket i sina remissyttranden över utredningens betänkande icke omfattade dess mening, att skillnaderna mellan producent- och konsumenthushåll numera skulle vara så starkt utplånade, som utredningen velat göra gällande. Utredningen hade förbisett, framhölls det, att särskilt husmödrarna inom det mindre jordbruket i stor utsträckning deltar i själva jordbruksarbetet. I dessa remissyttranden förordades fördenskull omprövning av frågan, vilka lärarinnekategorier på hushållsarbetets område, som borde utbildas. Även i remissyttranden från andra håll framfördes kritiska erinringar mot utredningens förslag om utbildning av de båda kategorierna hushållnings- och lanthushållningslärarinnor. Även om man principiellt icke hade invändningar att göra mot förslaget om utbildning av hushållningslärarinnor för tjänstgöring i såväl tätorter som städer, ansåg man, att dessa lärarinnor enligt den föreslagna utbildningsgången skulle erhålla en alltför tidskrävande utbildning i skötseln av ett lanthushåll, medan lanthushållslärarinorna i sin tur icke skulle komma att erhålla tillräckliga dylika kunskaper.

Vid sina överväganden har lärarinneutbildningskommittén funnit, att den nuvarande skillnaden i utbildning av skolkökslärarinnor och lanthushållslärarinnor icke längre kan anses motiverad. Även om lanthushållslärarinnornas utbildning i första hand är inriktad på tjänstgöring vid lanthushållsskolorna, läser de dock i stor utsträckning samma ämnen som skolköks-

lärarinnorna under sin seminarietid. (Ett undantag utgör speciallinjen för trädgårdsskötsel och slöjd vid lanthushållningsseminariet i Rimforsa, från vilken bortses i detta sammanhang). Kursplanerna skiljer sig dock från varandra, därför att de blivande lanthushållslärarinnorna måste inrikta sig på förhållandena i producenthushållen.

Trots att några väsentliga olikheter i utbildningen icke föreligger, har den formella kompetensen för de båda lärarinnegrupperna hittills varit olika. Lanthushållslärarinnorna har icke varit behöriga att inneha tjänster i hushållsgöromål vid de allmänna läroverken, privatläroverken, de högre kommunala skolorna och seminarierna. Frånvaron av gemensam kompetens för de båda lärarinnegrupperna har givit upphov till vissa olägenheter. Den begränsade kompetensen för lanthushållslärarinnorna har inskränkt deras möjligheter att erhålla anställning. Å andra sidan har det varit svårt för läroverken och de högre kommunala skolorna att erhålla formellt kompetenta lärare i hushållsgöromål. På grund av bristen på skolkökslärarinnor har många lanthushållslärarinnor antagits som timlärare vid de nämnda högre skolorna, men ordinarie anställningar har de icke kunnat erhålla utan dispens. Många lanthushållslärarinnor har icke ansett det vara lönande att tjänstgöra som timlärare, och på grund härav har skolväsendet gått miste om väl utbildade och goda lärarkrafter, trots att bristen på lärare i hemkunskap och hushållsgöromål är så omfattande. Genom den ovan relaterade ändring av övningslärarstadgan, som företagits år 1956, har de olägenheter, som följt av den begränsade kompetensen hos lanthushållslärarinnorna, kunnat elimineras. Numera äger lanthushållslärarinnor, som utexaminerats från fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt från skolköks- och lanthushållslärarinneinjerna vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa, generell behörighet att inneha lärartjänster i hushållsgöromål även vid de allmänna läroverken, de högre kommunala skolorna och privatläroverken. Det må vidare i detta sammanhang påpekas, att skolkökslärarinnor och lanthushållslärarinnor numera äger samma generella behörighet att inneha tjänster inom yrkesskolväsendet, med det undantaget att behörighet att undervisa i trädgårdsskötsel endast tillkommer lanthushållslärarinna.

Då således olikheterna i utbildningen av respektive skolkökslärarinnor och lanthushållslärarinnor icke kan anses vara av väsentlig art och då den formella kompetensen numera är i stort sett lika för båda grupperna, utgör detta ett välgående argument för att skapa en enda, enhetligt utbildad lärarinnekategori med behörighet att undervisa i hemkunskap och hushållsgöromål vid alla de skolor och all den kursverksamhet, där undervisning i dessa och motsvarande ämnen förekommer. Lärarinnor, tillhörande en sådan ny kategori, bör enligt kommitténs uppfattning bli behöriga att undervisa i skolor såväl i städer och tätorter som på landsbygden. Bortser man från jordbrukarhushållen, torde man icke kunna påvisa några väsentliga skillnader

mellan arbetet inom hushållen i tätorterna och hushållen på landsbygden. Det kan också diskuteras, om det finns dylika skillnader mellan å ena sidan jordbrukarhushållen och å andra sidan alla övriga hushåll. I fråga om det egentliga hushållsarbetet kan man knappast påstå, att dylika skillnader existerar. En annan sak är, att man inom ett jordbrukarhushåll använder sig av gårdens egna produkter som råvaror vid matlagningen, medan man i åtminstone flertalet andra hushåll måste inköpa råvarorna. Emellertid torde användningen av gårdens egna produkter inom jordbrukarhushållen numera tendera att minska. Användningen av industrimässigt producerade halv- eller helfabrikat av livsmedel ökar i ständigt stegrad takt även inom jordbrukarhushållen. Den industrimässiga framställningen kan göra varorna relativt billiga. Dessutom medför bristen på arbetskraft en fortsatt övergång till industrimässigt framställda konsumtionsvaror. En väsentlig skillnad existerar emellertid mellan jordbrukarhushållen och övriga hushåll och den ligger däri, att husmodern i ett jordbrukarhem ofta deltar i arbetet inom själva jordbruksföretaget. Hon sysslar icke endast med hushållsgöromål utan arbetar också på åkern, i ladugården, i trädgården o. s. v. Så är visserligen ingalunda fallet inom alla jordbrukarhem men inom det mindre jordbruket kan det sägas vara regel, och de flesta jordbruk i vårt land tillhör alltså kategorien »mindre jordbruk». Vid dessa jordbruk är husmodern sin mans arbetskamrat och måste fördenskull vara förtrogen med flertalet av de arbetsmoment, som förekommer i arbetet på gården. Hon bör helst också äga någon kunskap om jordbrukets ekonomiska förhållanden för att rätt kunna sköta sin dubbla uppgift. För trädgårdens skötsel bär husmodern i regel ansvaret och därför bör hon äga goda kunskaper på detta område.

På grund av karaktären av det arbete hon har att utföra måste en husmor i ett jordbrukarhem ha en utbildning, som är annorlunda än den som behövs för en husmor i ett icke-jordbrukarhem. Den behöver icke vara annorlunda ifråga om hushållsarbetet i egentlig mening men väl ifråga om de arbetsuppgifter utöver detta, som husmodern i jordbrukarhemmet måste ombesörja. Hon måste tillägna sig kunskaper på djurvårdens, mjölkhus hållningens och trädgårdsskötselns områden och i viss utsträckning även på jordbruksekonomiens område. Husmodersutbildningen inom jordbrukets kvinnliga yrkesskolor, d. v. s. lanthushållsskolorna och vissa folkhögskolors sommarkurser för flickor, måste alltså läggas upp på ett annat sätt än undervisningen inom yrkesskolväsendet i allmänhet. Den måste anpassas efter de arbetsuppgifter en jordbrukarhustru kommer att möta i sin verksamhet. De lärarinnor, som skall undervisa i de direkt jordbruksbetonade ämnena i de nämnda skolorna och med dessa jämförbara andra skolor, måste fördenskull äga speciella kvalifikationer för att på ett rätt sätt kunna sköta denna undervisning. Den lärarinnekategori som här ovan talas om, vilken skulle erhålla kompetens att undervisa i hemkunskap och hushålls-

göromål vid praktiskt taget alla skolformer, kommer icke — utan att utbildningstiden förlänges i alltför hög grad — att kunna erhålla ett tillräckligt kunskapsförråd inom de speciellt jordbruksbetonade ämnena. Det blir fördenskull nödvändigt att utbilda en kategori av lärarinnor, som visserligen kommer att tillhöra den stora huvudgruppen lärarinnor på hushållsarbetets område, men som skall sköta specialundervisningen i de jordbruksbetonade ämnena.

Om endast en enda lärarinnekategori med oinskränkt kompetens skulle utbildas, är det ofrånkomligt, att dessa lärarinnors utbildning ordnas så, att de icke endast erhåller tillräckliga kunskaper och färdigheter för att undervisa i hemkunskap och hushållsgöromål inom olika skolformer utan också för att undervisa i de ämnen, berörande jordbruk och trädgårdsskötsel, som finns på schemat inom lant-hushålls- och folkhögskolor eller med dem jämförbara skolor. Dessa lärarinnor måste således under sina sernariestudier inhämta kunskaper i alla dessa här avsedda ämnen samt dessutom i sin förpraktik förvärva förtrogenhet med hushållsarbetet såväl inom konsumenthushåll som inom jordbrukarhushåll. De måste också erhålla en sådan pedagogisk utbildning och träning, att de blir kapabla att undervisa såväl barn som vuxna elever. Det vore säkerligen inte tekniskt-organisatoriskt omöjligt att ordna en så omfattande utbildning, men det säger sig självt, att den måste bli både lång och dyrbar.

En annan tänkbar utväg är att differentiera kategorien hushållslärarinnor i två utbildningslinjer utan att vardera linjen blev en särskild kategori för sig. Den ena linjen skulle i så fall utbildas med tanke på tjänstgöring i lant-hushållsskolorna och samtliga tjänster vid dessa skulle förbehållas lärarinnor från denna linje. Därutöver skulle de emellertid också erhålla kompetens för anställning vid andra skolor. Den andra linjen skulle utbildas med tanke på det allmänna skolväsendets behov. Lärarinnorna från denna skulle bli behöriga att tjänstgöra vid alla skolor med undantag för lant-hushållsskolorna och andra skolformer, som meddelar likartad utbildning. Även mot denna utväg kan riktas invändningar och av praktiska skäl kan den icke betraktas som acceptabel.

Efter att ha vägt fördelar och nackdelar hos olika lösningar av frågan mot varandra har kommittén kommit till den uppfattningen, att *två kategorier av lärarinnor bör framdeles utbildas inom det område, som kommittén tidigare har kallat hushållsarbetet*. Dessa två kategorier bör alltså tillsammans motsvara de båda nuvarande kategorierna skolkökslärarinnor och lant-hushållslärarinnor, ehuru utbildning och delvis kompetens blir annorlunda än för de nuvarande kategorierna. Den ena lärarinnekategorien bör, med moderniserad utbildning, få samma kompetens som de lärarinnor, som avlagt den nuvarande skolkökslärarinneexamen, samt dessutom behörighet att vid lant-hushållsskolor undervisa i »husliga ämnen» utom djurvård och träd-

gårdsskötsel. För dessa lärarinnor använder kommittén tills vidare beteckningen *hushållslärarinnor*.

Kommittén föreslår emellertid en differentiering av hushållslärlarinneutbildningen på två olika linjer — icke undergrupper. De elever, som vill utbildas sig till hushållslärlarinnor, får välja mellan två olika linjer, nämligen *en hushållslärlarinnelinje* och *en hushållslärlarinnelinje med lant-hushållsinriktning*. Kompetensen blir densamma för lärlarinnor på båda utbildningslinjerna, men utbildningen blir i viss mån differentierad. Under den praktiska förutbildningen bör blivande hushållslärlarinnor, oavsett vilken linje de sedan väljer, erhålla kännedom om hushållsarbetet såväl inom konsumenthushåll som inom producenthushåll. Under seminarietiden är undervisningen i praktiska ämnen huvudsakligen koncentrerad till två terminer, det s. k. »praktiska året». För de elever, som valt den lant-hushållsinriktade linjen, sker denna undervisning vid ett internat på landet, knutet till ett av seminarierna.

Beträffande den andra kategorien lärlarinnor på hushållsarbetsområdet — för vilken kategori kommittén tills vidare använder beteckningen *lant-hushållslärlarinnor* — må följande anföras.

Svenska lant-hushållslärlarinnors förening har framkastat tanken på en utbildning, differentierad på tre olika linjer. En grupp skulle bli endast delvis lant-hushållsinriktad men erhålla samma kompetens som de nuvarande skolkökslärlarinnorna, en andra grupp skulle erhålla kompetens att undervisa i ämnena hemvård och djurvård och en tredje grupp i ämnena hemvård och trädgårdsskötsel. Dessa tre linjer skulle ungefär motsvara den nuvarande linjeuppdelningen vid lant-hushållningsseminariet i Rimforsa.

Kommittén har icke helt kunnat ansluta sig till lant-hushållslärlarinneföreningens tanke utan sökt lösa frågan på ett något annorlunda sätt. Genom att föreslå en linjeuppdelning inom kategorien hushållslärlarinnor har kommittén tillmötesgått föreningen, i vad det gäller den första gruppen. Hushållslärlarinnorna med lant-hushållsinriktning motsvarar nämligen ungefär den av föreningen föreslagna första gruppen. Skulle man utbilda en lant-hushållslärlarinnegrupp med kompetens endast att undervisa i hemvård och djurvård och en annan grupp med kompetens endast för undervisning i hemvård och trädgårdsskötsel, skulle vardera gruppen erhålla en ytterst begränsad kompetens. Det blir svårt att skapa tjänster med full tjänstgöring med så begränsat ämnesinnehåll. Endast ett relativt fåtal dylika tjänster kan tänkas bli inrättade, vilket måste menligt inverka på elevansökningarna till dessa utbildningslinjer. Kommittén har fördenskull ansett den lämpliga lösningen vara att sammanföra dessa båda grupper till en enda kategori. Utbildningen bör vara så beskaffad, att de färdiga lärlarinnorna erhåller *kompetens att undervisa i de tre ämnena hemvård, djurvård och trädgårdsskötsel*. Den nuvarande kombinerade speciallinjen i trädgårdsskötsel och kvinnlig slöjd vid lant-hushållningsseminariet i Rimforsa är enligt kom-

mitténs uppfattning — och den delas säkert av lanthushållslärarynnorna själva — olämplig, eftersom två så stora och helt olikartade ämnen som trädgårdsskötsel och slöjd icke gärna kan förenas. Antalet sökande till denna utbildningslinje vid Rimforsa har också under senare år varit mycket ringa.

Det kan givetvis diskuteras, om den av kommittén sålunda förordade lanthushållslärarynnkategorien erhåller en utbildning, som är lämplig och fullt tillräcklig med tanke på utbildningen av husmödrar i jordbrukarhem. Det är ju främst för detta ändamål dessa lärarynnor skall utbildas. De tre ämnen, i vilka de blir kompetenta att undervisa, måste dock bedömas som mycket väsentliga för en blivande husmor i ett jordbrukarhem. Därutöver bör dessa lärarynnor dock erhålla en relativt grundlig utbildning i ekonomi, såväl av allmänt orienterande karaktär som speciellt inriktad både på hemmets och jordbrukets ekonomi. Det har i olika sammanhang framhållits, att undervisningen i ämnet ekonomilära för närvarande är otillräcklig vid lanthushållsskolorna, men då dessa skolor har relativt fria händer att ordna sin undervisning och icke är strikt bundna till bestämda kursplaner — förhållandet är för övrigt detsamma vid folkhögskolorna — bör undervisningen i detta ämne kunna utvidgas utan att fördenskull ändring i kursplanerna behöver ske. Även om invändningar kan riktas mot den föreslagna lanthushållslärarynnkategoriens utbildning och kompetens, anser kommittén den vara den mest praktiska, som för närvarande kan åstadkommas. *Dessa blivande lanthushållslärarynnor skulle bli behöriga att inneha tjänster i ämnena hemvård, djurvård och trädgårdsskötsel vid lanthushållsskolor, vid folkhögskolor, där dessa ämnen förekommer, inom enhetsskolans klass 9 y med jordbrukslinje eller lanthushållslinje, vid yrkesskolor och vid specialskolor där de nämnda ämnena förekommer. Inom enhetsskolan skulle de bli behöriga att undervisa i trädgårdsskötsel i alla klasser, där detta ämne förekommer. På grund av den begränsade kompetensen skulle lanthushållslärarynnorna icke bli behöriga att inneha tjänster inom det allmänna skolväsendet. Kompetensen att undervisa i hemvård ger således icke behörighet att undervisa i ämnesgrenen hemkunskap vid folkskolor och läroverk m. fl.*

Ifråga om namnen på de båda lärarynnkategorierna har kommittén ansett att den nuvarande termen *skolkökslärarynna* inte kan anses vara adekvat och fördenskull bör utbytas mot någon annan, som bättre ansluter sig till ifrågavarande lärarynnors faktiska arbetsuppgifter. Då deras undervisning icke är begränsad till hushållsgöromål av i huvudsak praktisk karaktär utan även omfattar hemkunskap, blir termen *skolkökslärarynna* alltför snäv. Kommittén har för den skull ingående diskuterat andra namnförslag, såsom *hemekonom, hushållspedagog, hemkunskapslärarynna*, men icke funnit något av dem helt lämpligt. Den av 1945 års utredning föreslagna benämningen *hushållningslärarynna* är givetvis tänkbar, men kommittén anser benämningen tung och dessutom delvis missvisande. Benämningen *hus-*

hållslärlarinna anger bättre vad det är fråga om: en lärarinna, som har att undervisa i hushållsarbete av olika slag. Begreppet hushållsarbete tas då i så vidsträckt betydelse, att det även omfattar vad som inrymmes i ämnet hemkunskap.

Beträffande namnet på den andra kategorien lärarinnor, som kommittén tills vidare kallat lanthushållslärlarinnor, måste observeras, att denna kategori lärarinnor får en så helt annan kompetens än de nuvarande lanthushållslärlarinnorna, att det framstår som nödvändigt — ur synpunkten att undvika förväxlingar — att söka en ny beteckning för lärarinnorna i fråga. Denna namnfråga har berett kommittén stora svårigheter. Något fullt tillfredsställande namn har kommittén ej lyckats finna men stannat för att för denna kategori föreslå beteckningen *lantgårdslärlarinnor*.

Lärlarinnor på det textila området

För närvarande utbildas tre olika kategorier av lärarinnor på det textila området, nämligen handarbetslärlarinnor, vävlärlarinnor och yrkeslärlarinnor i sömnad. Dessutom finns vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa som redan förut nämnts en kombinerad trädgårds- och slöjdlärlarinnelinje, som ger viss begränsad kompetens för undervisning i kvinnlig slöjd. Utbildningen av de olika kategorierna är helt skild från varandra och någon gemensam kompetens finns icke. Lärlarinnor, som genomgått handarbetslärlarinnekurs vid något handarbetsseminarium, liksom lärlarinnor, som genomgått kursen i huslig ekonomi och handarbete vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, är behöriga att inneha tjänster i kvinnlig slöjd vid alla de skolor, för vilka övningslärlarstadgan tillämpas, samt ämneslärlartjänster vid de skolformer, där sömnad är läroämne.

Inom yrkesskolväsendet gäller numera, att genomgången utbildning till vävlärlarinna ger generell behörighet att undervisa i vävning, vävteori och materiällära vid alla skolor och kurser för husligt arbete.

Yrkeslärlarinnorna i sömnad utbildas företrädesvis för yrkesundervisningen vid verkstadsskolorna samt för anställning som arbetsledare vid sömnadsateljéer. De är icke behöriga att inneha ordinarie tjänst inom det allmänna skolväsendet.

Frånvaron av gemensam utbildning och den därav följande bristen på gemensam kompetens för lärlarinnorna på det textila området ger upphov till avsevärda olägenheter. Handarbetslärlarinnorna har kompetens att undervisa endast i sömnad och vävlärlarinnorna endast i vävning. Såväl inom det allmänna skolväsendet som inom yrkesskolorna, däri inberäknat lanthushållsskolorna, förekommer i större eller mindre utsträckning undervisning i både sömnad och vävning. Då de båda lärlarinnekategorierna har sin kompetens begränsad till ettdera ämnet, blir det svårt att organisera undervisningen på ett ändamålsenligt sätt. Undervisningen i sömnad, resp. vävning, måste handhas av lärlarinnor ur olika kategorier. Endast i den mån

de båda ämnena är förenade i ämnet kvinnlig slöjd, blir handarbetslärarinorna behöriga att sköta undervisningen. Olägenheterna av den begränsade kompetensen gör sig för närvarande särskilt starkt gällande, därför att det råder utpräglad brist på handarbetslärarinnor, medan motsatsen är fallet med vävlärarinnor. Dessa senare lärarinnor har överhuvudtaget mycket svårt att erhålla läroanställning inom sitt ämnesområde. De nödgas ofta söka annat verksamhetsområde och får ej sällan nöja sig med i förhållande till sin utbildning mindre kvalificerat arbete. Däremot måste flertalet skolformer för undervisning i sömnad anlita lärarkrafter, som icke har kompetens, i varje fall icke full kompetens, för denna uppgift. Inom sömnadsundervisningen i skolorna är klädsömnaden en av de viktigaste grenarna. Blivande husmödrar har stor praktisk nytta av att få lära sig klädsömnad. Emellertid får icke de blivande handarbetslärarinorna under sin utbildning den färdighet i klädsömnad, som är önskvärd med tanke på deras kommande arbete i olika skolformer, företrädesvis inom yrkesskolorna.

Liksom ifråga om lärarinorna på hushållsarbetets område finns alltså ifråga om lärarinorna på det textila området ett starkt *framträdande behov av gemensam utbildning*, som leder fram till en examen, som ger samma kompetens för alla. *Denna gemensamma kompetens bör avse undervisningen i sömnad och vävning inom det allmänna skolväsendet, yrkesskolväsendet, folkhögskolor, lanthushållsskolor och specialskolor, där dessa ämnen förekommer, men däremot icke utbildningen av yrkesfolk inom sömnadsfacket eller av yrkesväverskor och textilkonstnärer.* För den sistnämnda kvalificerade yrkesutbildningen bör särskilda lärarinnekategorier utbildas. Genom att utbilda en enhetlig lärarinnekategori med kompetens att undervisa, förutom i ämnet kvinnlig slöjd, i såväl sömnad som vävning vid de ovan uppräknade skolformerna skulle de nuvarande olägenheterna ifråga om organisation av undervisningen i de nämnda ämnena kunna elimineras. Det blir i så fall väsentligt lättare att samordna tjänster inom samtliga skolformer, som upptar ämnena kvinnlig slöjd, sömnad och vävning i sina undervisningsplaner. Under förutsättning att lärarinorna erhåller denna utvidgade och gemensamma kompetens, blir de nämligen behöriga att undervisa i samtliga dessa ämnen. Deras användbarhet inom skolväsendet ökas således väsentligt. De nuvarande missförhållandena med underskott på handarbetslärarinnor och överskott på vävlärarinnor kan i viss grad elimineras. I organisatoriskt avseende kommer detta att få sin största betydelse för skolväsendet på landsbygden och i mindre tätorter, där det nu är svårt att upprätta tjänster med full tjänstgöring enbart i eltdera av de två ämnena sömnad och vävning liksom att erhålla kompetenta lärarkrafter för undervisning i ämnet kvinnlig slöjd i de allmänna skolorna. Undervisning i sömnad och i vävning för hemmens behov är för övrigt så nära sammanbundna med varandra, att det icke kan anses motiverat att längre upprätthålla en skillnad mellan dem på så sätt, att olika lärarinnekategorier sköter undervisningen i respektive

ämnen. Det är sakligt starkt befogat, att låta lärarinnor med gemensam utbildning ombesörja undervisningen i båda ämnena.

Vissa svagheter i den nuvarande utbildningen av handarbetslärarinnor har redan tidigare påpekats, svagheter som accentuerar kravet på en förbättrad utbildning. Även andra skäl för en förbättrad utbildning kan anföras. Det är av stor betydelse för hemmets ekonomi, om en husmor äger god färdighet i sömnad. Om hon kan väl vårda hemmets förråd av textilier och själv tillverka klädesplagg åt familjemedlemmarna, kan icke ringa besparingar göras på hushållets utgiftskonton. Äger hon dessutom kunnighet i vävning och har tid att ägna sig åt denna, kan hon genom tillverkning av textilier också göra dylika besparingar. Indirekt har alltså undervisningen i sömnad och vävning i skolorna även en icke ringa nationalekonomisk betydelse. Genom tillkomsten av en yrkesinriktad undervisning på enhets-skolans högstadium och genom den planerade utbyggnaden av yrkesskolväsendet kommer också framdeles högre krav att ställas på lärarinnorna inom det textila området, vilka krav ytterligare understryker nödvändigheten av en moderniserad och kvalitativt förbättrad utbildning.

I fråga om namnet på denna nya lärarinnekategori har kommittén övervägt ett flertal olika alternativa förslag. Den nuvarande benämningen *handarbetslärarinna* har syntts kommittén mindre lämplig, då den för tanken alltför mycket på prydnadssöm. Vid utbildningen av den nya lärarinnekategorien bör ju i enlighet med vad som ovan sagts större vikt läggas vid klädsömnaden. *Sömnadslärarinna* blir inte ett adekvat uttryck, eftersom dessa lärarinnor skall undervisa inte bara i sömnad utan också i vävning. *Sömnads-vävlärarinna* borde i så fall vara den logiskt riktiga benämningen, men ett sådant dubbelord är tungt och ohanterligt att använda i dagligt tal. Termen *slöjdlärarinna* kan användas, men inte heller denna term är logiskt oantastlig, då slöjd ju kan vara av olika art, inte bara textilslöjd utan också trä- och metallslöjd. Termen *slöjdlärarinna* har emellertid på sätt och vis redan vunnit burskap, då handarbetslärarinnorna ofta kallas *slöjdlärarinnor*. Deras fackorganisation bär också namnet Sveriges *slöjdlärarinneförening*. Av dessa skäl skulle namnet *slöjdlärarinna* på ifrågavarande lärarinnekategori kunna försvaras, men kommittén har dock icke ansett sig böra förorda detta namn. Kommittén föreslår i stället ett annat alternativ, nämligen *textillärarinna*. Kanske kan detta namn förefalla konstruerat, men det är på sakliga grunder lämpligt, därför att det klart anger det arbetsområde, inom vilket dessa lärarinnor kommer att verka. De har i sin undervisning såväl i egentlig sömnad som i vävning att arbeta med textilier som material.

Textillärarinnorna skulle, som framgår av vad ovan sagts, erhålla en vidgad kompetens. Denna kan dock icke anses bli tillräcklig för den undervisning, som avser kvalificerad *yrkesutbildning på det textila området*. Det är enligt kommitténs uppfattning nödvändigt att bibehålla den nuvarande kategorien yrkeslärarinnor i sömnad, varjämte en särskild påbyggnads-

kurs bör tillskapas för de textillärarinnor, som skall handha den mera avancerade vävundervisningen i fackseminarier och yrkesskolor.

Den nuvarande kategorien yrkeslärarinnor i sömnad utbildas som ovan sagts för tjänstgöring främst inom verkstadsskolorna i beklädnadsfacket samt som arbetsledare inom sömnadsateljéer. De är därjämte kompetenta att tjänstgöra som lärarinnor i sömnad och därmed sammanhängande ämnen inom skolor och kursformer för huslig utbildning inom yrkesskolväsendet. Kommittén föreslår att yrkeslärarinnorna även i fortsättningen erhåller denna kompetens. Då deras huvudsakliga uppgift blir att undervisa i klädsömnad, föreslår kommittén, att namnet på denna lärarinnekategori ändras till *yrkeslärarinnor i klädsömnad*.

En konsekvens av kommitténs förslag om utbildning av en ny kategori lärarinnor med kompetens att undervisa i såväl sömnad som vävning blir, att *den nuvarande utbildningen av vävlärarinnor nedlägges*. För den mera kvalificerade vävundervisning, som bedrivs vid seminarier för utbildning av lärarinnor på det textila området och vid de yrkesskolor, som bedriver heltidsundervisning i vävning vid längre kurser, måste den kompetens för undervisning i vävning, som textillärarinnorna förvärvar, bedömas vara alltför låg. *I syfte att tillgodose behovet av lärare för denna kvalificerade vävundervisning föreslår kommittén en påbyggnadsutbildning i vävning för textillärarinnor* (se härom kap 13).

Barnavårdslärarinnor.

Bland lärarinnekategorierna på det husliga området intar barnavårdslärarinnorna en särställning. Deras arbetsuppgifter faller nämligen icke endast inom det pedagogiska området, de omfattar också vård av barn på barnavårdande institutioner, främst spädbarn men även andra barn i förskolåldern.

Barnavårdslärarinneutbildningen tillkom ursprungligen för att tillgodose barnsköterskeskolornas behov av lärarkrafter. I egenskap av lärare vid dessa skolor måste barnavårdslärarinnorna dels ansvara för vården av barnen vid de barnhem, till vilka skolorna var anknutna, och dels undervisa eleverna om barnens vård. Barnavårdslärarinnorna blev alltså både vårdare och pedagoger. Så är alltså fallet ifråga om de lärarinnor, som är anställda vid barnsköterskeskolor. Så småningom har barnavårdslärarinnornas arbetsområde vidgats, så att det numera omfattar undervisning i barnavård såväl inom det allmänna skolväsendet och yrkesskolväsendets kurser för husligt arbete som vid från skolväsendet fristående kurser i barnavård. I allmänhet är undervisningen utanför barnsköterskeskolorna icke förbunden med direkt ansvar för vården vid några barnavårdande institutioner. Givetvis förekommer det, att barnavårdslärarinnor, som är anställda vid barnhem eller daghem, också har deltidstjänstgöring som lärare i barnavård vid skolor

och kurser. Även i sådana fall är barnavårdslärarinnan såväl vårdare som pedagog.

Den ursprungliga utbildningen avsåg att göra barnavårdslärarinnorna kompetenta att undervisa i vård och skötsel av barn upp till 3 års ålder. Huvudvikten lades vid den rent fysiska vården av barnen, medan dessas psykiska utveckling beaktades i lägre grad. 1945 års utredning föreslog för denskull, att en omläggning av utbildningen borde företagas, så att barnavårdslärarinnorna blev kompetenta att undervisa i vård och skötsel icke endast av småbarn utan av alla barn i förskolåldern, d. v. s. upp till 7 års ålder. Utbildningen borde icke i huvudsak inriktas på den kroppsliga vården utan också ta sikte på barnens psykiska utveckling och den mentala vården av dessa.

Utredningen föreslog i överensstämmelse härmed, att utbildningen skulle omfatta en tid av 5 år och göra barnavårdslärarinnorna kompetenta att undervisa i barnavård inom samtliga skolformer samt all kursverksamhet, där undervisning i barnavård förekommer, ävensom att handha vård av barn i åldern 0—7 år.

Sedan 1945 års utredning avlämnat sitt betänkande har utbildningen av barnavårdslärarinnor lagts om ungefär efter de riktlinjer utredningen uppställde. Barnens psykiska utveckling och mentala vård uppmärksammas nu i högre grad än tidigare. Praktiktiden vid barnsjukhus har minskats för att ge tid för ytterligare en period med teoretiska studier vid huvudanstalten, varvid ämnen som mentalhygien, psykologi, övningar med barnobservationer, småbarnsslöjd m. m. ingår som huvudmoment.

Alltjämt är emellertid utbildningen upplagd på ett sådant sätt, att den ger en tvåsidig kompetens: dels kompetens att undervisa i vård av barn och dels kompetens att vårda barnen. Det ligger för övrigt i sakens natur, att kompetensen måste vara av denna tvåsidiga karaktär. Förmåga att undervisa i vård av barn kräver ju oundgängligen också förmåga att kunna sköta och vårda barn. Genom barnavårdslärläroinneutbildningens speciella karaktär blir barnavårdslärläroinnorna kapabla icke endast att inneha lärartjänster i barnavård utan också att inneha tjänster inom offentlig och privat barnavårdande verksamhet, som kräver en mera kvalificerad utbildning, dock icke sådana tjänster, för vilka en grundlig utbildning i barnsjukvård är nödvändig. Enligt gällande författningar ger avlagd barnavårdslärläroinneexamen kompetens till innehav av tjänster som föreståndarinnor vid mödra- och spädbarnshem samt vid daghem för spädbarn. Barnavårdslärläroinneexamen ger däremot icke kompetens till anställning som sköterska vid barnavårdscentral och icke heller till befattning som föreståndarinna vid andra slag av barnhem än mödra- och spädbarnshemmen eller vid lekskolor eller vid andra daghem än sådana för spädbarn. Möjlighet finns dock för barnavårdslärläroinnor att efter prövning i varje särskilt fall erhålla dylika befattningar.

För mera kvalificerade arbetsuppgifter ifråga om vård och skötsel av barn

i förskolåldern finns förutom barnavårdslärarinnor flera andra personal-kategorier: barnsköterskor, förskollärare, barnsjuksköterskor, barnhemsföreståndarinnor och daghemsföreståndarinnor, varjämte distriktssköterskor också har erhållit viss utbildning i barnavård. Någon samordning av utbildningen av dessa olika kategorier finns icke och icke heller är kompetensen hos varje särskild kategori avgränsad gent emot övriga kategorier. Det förekommer i många fall, att personal med olika utbildning utför identiskt samma arbetsuppgifter inom en barnavårdande institution.

I remissyttrandena över 1945 års utrednings betänkande berörde flera remissinstanser inte endast utredningens förslag till omläggning av barnavårdslärlarinneutbildningen utan också utbildningsfrågor för andra yrkesutövare på barnavårdens område. Socialstyrelsen och Sveriges barnträdgårdslärlarinnors riksförbund underströk starkt behovet av en enhetligt utbildad vårdpersonal för åldersgrupperna 0—7 år vid våra barnavårdande institutioner. Inom den sistnämnda organisationen utarbetades senare detaljerade planer för en samordning av utbildningen, vilka planer även omfattade fortbildning för behörighet till befattningar som föreståndarinnor för barnhem och för daghem, som lärlarinnor och praktikhandledare vid lärlarinneseminarier och som konsulenter och inspektriser inom den barnavårdande verksamheten.

Kommittén har med anledning av diskussionen kring 1945 års utrednings förslag rörande barnavårdslärlarinneutbildningen ingående debatterat frågan om barnavårdslärlarinnornas arbetsuppgifter inom det allmänna skolväsendet och yrkesskolväsendet samt den barnavårdande verksamheten och vilken utbildning barnavårdslärlarinnorna med hänsyn till dessa arbetsuppgifter bör erhålla. Därvid har kommittén sökt ställa frågorna om utbildning och arbetsuppgifter för denna lärlarinnekategori i relation till motsvarande frågor för andra kategorier yrkesutövare med kvalificerade arbetsuppgifter på barnavårdens område.

Enligt kommitténs mening föreligger en av de olikartade arbetsuppgifterna föranledd naturlig skillnad mellan målsättningarna för olika utbildningslinjer. Gemensamt för de olika utbildningslinjerna är, att utbildning i vård och skötsel av barn måste vara grundläggande för den fortsatta utbildningsgången. Arbetsuppgifterna för de skilda yrkeskategorierna i övrigt — alltså fränselt de rena vårdmomenten — är av varierande slag, varför utbildningen torde böra differentieras efter de krav dessa uppgifter ställer. Barnavårdslärlarinneutbildningen är den enda utbildningslinje, som direkt siktar till — och måste sikta till — att göra eleverna kunniga att undervisa skolungdom och vuxna elever i teoretisk och praktisk barnavård, alltså till egentlig *lärlarutbildning*. Även i förskollärlararnas utbildning ingår en viss pedagogisk skolning, men denna syftar till att göra eleverna kompetenta att pedagogiskt sysselsätta barn i förskoleåldern.

Bristen på samordning av utbildningen av personal med kvalificerade ar-

betsuppgifter på barnavårdens område och frånvaron av klara kompetensregler för de olika kategorierna medför enligt kommitténs mening betydande olägenheter. En mera rationell ordning ifråga om utbildningen av den personal det här är fråga om skulle sänka det allmännas kostnader för barnavården och de kostnader elever vid skilda utbildningsanstalter lägger ner på sin utbildning. En samordnad och effektivt upplagd utbildning skulle vidare också rent allmänt främja barnavården och detta är givetvis det väsentligaste i sammanhanget. *Kommittén anser, att en särskild utredning bör företas* i syfte att åstadkomma en samordning av utbildningen av de nämnda personalkategorierna, åtminstone så långt, att grundutbildningen blir gemensam, varjämte klarare kompetensregler bör uppställas. Kommitténs direktiv omfattar icke utredning av detta problem i hela dess räckvidd. Kommittén avser att i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att dylik utredning verkställas.

Med hänsyn härtill *föreslår* kommittén, att barnavårdslärarinnor tills vidare till dess att en dylik utredning prövat de ovan angivna spörsmålen, utbildas vid lärarinneseminarier på det husliga området. För att icke i onödan lägga hinder i vägen för en eventuell samordning framdeles av utbildningen av lärare i barnavård med utbildningen av annan personal med kvalificerade uppgifter på barnavårdens område *föreslår* kommittén vidare, att barnavårdslärlarinneutbildningen för de närmaste åren får i allt väsentligt samma innehåll och samma målsättning som för närvarande. Någon omläggning av denna utbildning i syfte att ändra barnavårdslärlarinnornas kompetens kan kommittén således *icke förorda*. Kompetensen bör förbli oförändrad. Detta innebär att barnavårdslärlarinnorna bör äga behörighet att undervisa i barnavård och därmed sammanhängande ämnen i alla skolor och kursformer, där sådan undervisning förekommer, samt att inneha de tjänster vid olika barnavårdande institutioner de enligt nu gällande författningar är behöriga att inneha. *Kommittén vill i detta sammanhang framhålla, att den är övertygad om att specialutbildade lärare i barnavård även framdeles kommer att krävas för undervisningen i praktisk och teoretisk barnavård inom olika skolformer, men framförallt inom yrkesskolväsendet.*

Genom beslut den 8 februari 1957 överlämnade Kungl. Maj:t en skrivelse från Svenska barnavårdslärlarinnors förening jämte övriga handlingar i ärendet till kommittén för att tas i beaktande vid fullgörandet av dess uppdrag. I skrivelsen, som är dagtecknad den 4 september 1950, hemställde föreningen om sådan ändring i kungl. kungörelsen den 15 juni 1944 (SFS 1944: 396), att barnavårdslärlarinnor i likhet med sjuksköterskor erhöi kompetens att tjänstgöra vid vissa i den nämnda kungörelsen angivna institutioner, nämligen dels barnavårdscentral typ I eller II, dels mödra- och barnavårdscentral typ II vad avser barnavården, och dels barnavårdsfilial eller mödra- och barnavårdsfilial vad gäller barnavården. Över framställningen har Kungl. Medicinalstyrelsen efter remiss avgivit utlåtande den 7 novem-

ber 1951. Med hänsyn till att utbildningen av barnavårdslärarinnor vid denna tidpunkt befann sig under omprövning ansåg medicinalstyrelsen, att frågan icke då borde avgöras. Intill dess att utbildningsfrågan definitivt avgjorts, borde frågan om kompetensen för barnavårdslärarinnor, som önskar anställning å barnavårdscentral och som på ett tillfredsställande sätt kompletterat sin utbildning lösas genom individuell prövning, varvid styrelsen vore beredd att, där anledning därtill förelåg, hos Kungl. Maj:t tillstyrka dispens för vederbörande från kravet på sjuksköterskeexamen såsom grund för kompetens att tjänstgöra å barnavårdscentral. Medicinalstyrelsens ståndpunkt bestämdes därav, att barnavårdslärarinnorna enligt styrelsens mening icke erhöill en så omfattande utbildning i olika sjukvårdsgrenar, framförallt icke i barnsjukvård, att de kunde anses kompetenta att på ett tillfredsställande sätt utföra de arbetsuppgifter, som åligger en sjuksköterska vid mödra- och barnavårdscentraler. Om en barnavårdslärarinna kompletterade sin sjukvårdsutbildning, vore styrelsen emellertid villig att tillstyrka dispens, om anledning därtill förelåg.

Sedan medicinalstyrelsen 1951 avgav sitt remissutlåtande, har sjukvårdsutbildningen för barnavårdslärarinnor som redan tidigare framhållits ytterligare något minskats till förmån för en fördjupad psykologisk-pedagogisk utbildning. Ett bifall till framställningen från Svenska barnavårdslärarinnors förening, innebärande generell kompetens för barnavårdslärarinnor att tjänstgöra vid de i föreningens skrivelse angivna institutionerna, förutsätter en omläggning av lärarinneutbildningen i sådan riktning, att sjukvårdsutbildningen och sjukhuspraktiken utökas. Då kommittén i främsta rummet måste ta hänsyn till skolväsendets behov av lärarkrafter i barnavård, kan den icke förorda en sådan omläggning av utbildningen. Denna måste i främsta rummet anpassas efter de pedagogiska arbetsuppgifter lärarinnorna har att utföra och för dessa arbetsuppgifter är en utökad sjukvårdsutbildning överflödig. Den skulle komma att förlänga utbildningstiden, vilket kommittén finner vara betänkligt.

Kommittén vill emellertid framhålla, att sköterskorna vid mödra- och barnavårdscentraler i viss omfattning utför arbete, som principiellt är av samma karaktär som undervisning i barnavård inom skolväsendet. Vid sådana centraler anordnas kurser i barnavård för mödrar, och vidare ger sköterskorna vid besök i hemmen råd och anvisningar åt mödrarna beträffande barnens skötsel. För dylika rent undervisande arbetsuppgifter är barnavårdslärarinnorna genom sin utbildning väl lämpade. Man skulle förden skull kunna tänka sig, att vid barnavårdscentraler, där mer än en sköterska är anställd, en tjänst avsågs speciellt för undervisning i barnens vård, medan övriga tjänster avsåg hälsokontrollen av barnen. Som kompetenskrav för innehav av tjänst av det förstnämnda slaget skulle barnavårdslärarinneexamen uppställas. En sådan uppdelning av tjänsterna kräver vissa organisatoriska och författningsmässiga ändringar ifråga om barnavårdscentra-

lernas verksamhet, varjämte även ekonomiska överväganden från huvudmännens sida rörande möjligheten av en sådan uppdelning måste komma ifråga. Kommittén har icke närmare penetrerat dessa problem utan endast velat peka på en tänkbar utväg att kunna använda barnavårdslärarinnor i den förebyggande mödra- och barnavården.

Ett specialproblem beträffande de nya lärarinnebeteckningarna

Sedan ett femtontal år sker en allmän och medveten utmönstring av de gamla kvinnligt präglade beteckningarna på statligt reglerade tjänster. Denna utmönstring har fortskridit så långt, att det numera är ett mycket litet fåtal befattningshavargrupper, som har en beteckning som hänsyftar på kvinnliga innehavare. Till detta lilla fåtal hör lärarinnorna på det husliga området.

Då förslag nu framlägges om genomgripande förändringar av utformningen av dessa lärarinnegrupper och i samband härmed förslag till nya beteckningar på lärarinnorna i fråga, bör också enligt kommitténs mening upptagas till diskussion den frågan, om dessa befattningshavare även i fortsättningen bör kallas »lärarinnor» eller om man bör övergå till beteckningen lärare.

På senare tid har som nämnts enhetlighet i terminologien eftersträfvats, och i författningar, som rör skolväsendet, har man tämligen konsekvent använt termen lärare som beteckning för innehavare av tjänster inom skolväsendet, oavsett om innehavarna varit män eller kvinnor. Med hänsyn härtill kan det sägas, att det vore lämpligt att även i här ifrågavarande fall använda uttrycket lärare. I stället för hushållslärarinnor, lanthushållslärarinnor, barnavårdslärarinnor o. s. v. skulle alltså användas termerna hushållslärare, lanthushållslärare, barnavårdslärare. Emellertid utgör lärarinneverksamhet på det husliga området ett typiskt kvinnligt yrke, varför termen lärare i detta sammanhang för många nog kommer att te sig egendomlig. I det allmänna språkbruket torde även sådana benämningar som hushållslärare och barnavårdslärare få svårt att vinna burskap. Den gamla kvinnligt syftande beteckningen har ju också onekligen en särskild mening just i dessa fall, då det gäller befattningshavare inom det husliga området. Emellertid kan inga logiska skäl anföras mot en övergång till den neutrala beteckningen »lärare». Någon förväxling kan ej heller uppkomma, allra helst som kommittén föreslagit beteckningen textillärarinna och ej slöjdlärarinna för den nya kategorien lärarinnor på den kvinnliga slöjdens områden. Här skulle ju eljest ha kunnat uppstå förväxling med lärarna i manlig slöjd. I och för sig är dock detta ingen motivering vare sig för eller mot en övergång till lärarbeteckningen, eftersom samma namn på lärare i olika ämnen förekommer i stor utsträckning redan nu. Ett starkt skäl för en övergång till den neutrala beteckningen är emellertid den synpunkten, att det bör på allt

sätt göras tydligt att de nu ifrågavarande lärarkårerna bör stå lika öppna för män som för kvinnor. Ett annat starkt skäl är, att alla författningar numera använder lärarbeteckningen. Ett bibehållande av lärarinnebeteckningen för nu ifrågavarande grupper medför därför stora svårigheter. Troligen måste lärarinnorna betecknas »lärare» i författningarna, även om kommittén skulle föreslå ett bibehållande av de kvinnligt hänsyftande namnen.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras, att kommittén föreslår följande kategorier lärare (lärarinnor) på det husliga området:

1. Hushållslärare
2. Lantgårdslärare
3. Textillärare
4. Yrkeslärare i klädsömnad
5. Barnavårdslärare.

KAPITEL 7

Lärarbehovet

Inledning

Hela vårt skolväsende undergår för närvarande en omstöpningsprocess, vilket medför att alla beräkningar rörande behovet av lärare för de närmaste årtiondena blir synnerligen osäkra. Detta gäller för alla eller åtminstone för så gott som alla skolformer. Då undervisning i husliga ämnen förekommer inom de flesta skolformer, är det självklart, att det är förenat med mycket stora svårigheter att beräkna, hur många lärare av de olika kategorier kommittén föreslår, som erfordras för att undervisningen inom de olika skolformerna skall kunna upprätthållas på ett tillfredsställande sätt.

Enhetsskolan utgör givetvis det svåraste problemet i detta sammanhang. Den intar nyckelställningen i allt planerande på skolväsendets område för närvarande. På vilket sätt och i vilken takt genomförandet av enhetsskolan kommer att ske återverkar på flertalet andra skolformer. I samma mån som enhetsskolan växer fram, minskas den nuvarande folkskolan för att till slut uppgå i denna. Detsamma blir också förhållandet med den nuvarande realskolan; i båda fallen under förutsättning, att enhetsskolan kommer att i princip få den form och det innehåll, som förslagen från 1946 års skolkommision förutsatte. Från avvikelser i detaljer från detta förslag kan bortses i sammanhanget.

Andra skolformer kommer icke att enligt dessa förutsättningar smälta samman med enhetsskolan, men beträffande flera av dem kan förutses betydande omvandlingar, vilkas verkningar blir svåra att beräkna. Detta gäller kanske framförallt yrkesundervisningen. 1955 års riksdag har fattat beslut om en väsentlig utbyggnad av denna undervisning. Beslutet förutsätter en utbyggnad av heltidsundervisningen vid de olika yrkesutbildande skolorna under de närmaste femton åren av sådan omfattning, att den nuvarande kapaciteten skulle komma att ökas med 85 procent. En sådan ökning skulle kunna medge en fördubbling av den heltidsundervisning, som ligger huvudsakligen på lärlingsstadiet inom näringsgrenarna industri och hantverk, handel samt husligt arbete. Huruvida utbyggnaden också kommer att äga rum i enlighet med den uppställda målsättningen är emellertid ovisst. Det finns ett visst samband mellan undervisningen i enhetsskolans klass 9 y och yrkesundervisningen, som man icke kan bortse ifrån. Takten i utbyggnaden av yrkesundervisningen måste i viss mån

komma att påverkas av takten i utbyggnaden av enhetsskolan och av det antal elever inom denna, som väljer yrkeslinjerna inom dess högsta klass. Till viss del kommer säkert undervisningen inom klass 9 y att flyttas in i olika yrkesutbildande skolor. Det må vidare framhållas, att 1955 års riksdags beslut rörande yrkesundervisningen icke berör alla yrkesskolor, bl. a. icke jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor. Det är troligt, att en utbyggnad kommer att ske även av dessa liksom av andra yrkesskolor, som icke beröres av beslutet. I vilken omfattning och i vilken takt denna utbyggnad kommer att ske är emellertid svårt att bedöma. Ifråga om lanthus hålls skolorna, som sysselsätter ett icke ringa antal lärarinnor på det husliga området, torde man ha anledning att räkna med en viss utbyggnad. Hur stor utbyggnaden kan bli är dock svårt att nu förutse. Gymnasiets utveckling blir visserligen icke direkt beroende av hur och med vilken takt enhetsskolan genomföres, men även gymnasiet befinner sig i omstöpning. Nya linjer upprättas och nya former av gymnasier tillkommer, t. ex. kompletteringsgymnasier och gymnasier för vuxna. Någon undervisning i husliga ämnen förekommer praktiskt taget icke i de nuvarande gymnasierna och torde enligt nu föreliggande antaganden endast i begränsad omfattning komma att meddelas där i framtiden, varför gymnasiet ur de synpunkter kommittén haft att anlägga på lärarbehovet icke för närvarande har något intresse. Huruvida de husliga ämnena kan komma att intaga någon plats i de praktiska gymnasier, beträffande vilka utredning pågår, vågar kommittén icke säga.

Såväl gymnasiet som andra skolformer påverkas indirekt av enhetsskolans utveckling. Det är emellertid omöjligt att förutse hur denna påverkan i detalj kommer att ta sig uttryck. Folk- och småskoleseminarierna s verksamhet kommer att påverkas av lärarbehovet inom enhetsskolan och av den omfattning, i vilken från dessa utbildningsanstalter utexaminerade lärare skall svara för undervisningen i enhetsskolan. Vilken roll folkhögskolan skall spela i framtidens skolorganisation är oklart, men det torde icke vara uteslutet, att folkhögskolan kommer att utveckla sig tämligen oberoende av enhetsskolan. Däremot torde flickskolorna icke kunna undgå att påverkas av enhetsskolans utformning. Vad slutligen specialskolorna för blinda, döva och psykiskt efterblivna barn samt ungdoms vårdsskolorna beträffar torde man kunna helt bortse från dem i förevarande sammanhang.

Examinationsbehovet inom de olika lärarinneinjerna blir beroende av två huvudfaktorer. Den ena faktorn utgöres av omfattningen av undervisningen i de skilda husliga ämnena inom skolväsendet, vilken i sin tur påverkas av antalet barn i skolpliktig ålder, och den andra faktorn utgöres av avgången från läraryrket. Inom var och en av dessa båda huvudfaktorer förekommer sedan olika moment, som påverkar examinationsbehovet. Avgången från läraryrket, för att börja med den sistnämnda huvudfaktorn,

beror liksom i fråga om andra kvinnliga yrken dels på dödligheten inom respektive kårer och dels på andra omständigheter, som föranleder att lärarinnorna lämnar sitt yrke. Giftermål torde vara den väsentligaste orsaken härvidlag, eftersom det i många fall är svårt för gifta kvinnor att på mannens bostadsort erhålla anställning, för vilken deras utbildning givit dem kompetens. Andra orsaker kan vara övergång till annan verksamhet med bättre löne- och anställningsförhållanden än vad lärartjänsterna inom skolan ger, långvarig sjukdom, avflyttning till utlandet m. m.

Vid beräkning av det framtida examinationsbehovet av lärare på det husliga området måste hänsyn således tagas till de båda här nämnda huvudfaktorerna. Beräkningen av avgången från läraryrket erbjuder här den relativt lättaste uppgiften, medan, såsom redan antytts, beräkningen av lärarbehovet i förhållande till omfattningen av den framtida undervisningen i husliga ämnen inom skolväsendet innebär en mycket svår uppgift. Man tvingas upprätta kalkyler, som vilar på en synnerligen bräcklig grundval, och det är kanske ingen större överdrift, om man säger, att kalkylerna i viss omfattning måste närma sig den rena gissningen.

För att bilda sig en uppfattning om hur stor procent av utexaminerade lärarinnor inom det husliga området, som lämnar yrket på grund av giftermål, sjukdom, dödsfall m. m., lät kommittén på hösten 1954 verkställa en enkät bland ifrågavarande lärarinnekategorier.

Samtliga nu förekommande lärarinnekategorier med undantag av vävlärlarinnorna berördes av enkäten. Vävlärlarinnorna medtogs icke med hänsyn till uppgiven svårighet att erhålla de ifrågavarande uppgifterna.

Enkäten visade, att avgången från lärarinneyrket är mycket betydande med ganska stora variationer mellan de olika kategorierna. Av de under tiden 1916 till 1954 utexaminerade skolkökslärarinnorna var vid enkättillfället i genomsnitt 57,8 procent yrkesverksamma i allmän lärar- eller konsulentverksamhet. För skolköks-handarbetslärarinnor var motsvarande procenttal 54,1 och för lanthushållslärarinnor endast 50,5. För handarbetslärarinnorna var procenttalet 58,3 och för yrkeslärarinnor i sömnad 53,2. Barnavårdslärarinnorna slutligen uppvisade en mycket låg yrkesaktivitet, för deras del uppgick det nämnda procenttalet till endast 43,7.

Hur pass omfattande *avgången* från läraryrket i framtiden kommer att bli inom de olika kategorier, som kommittén föreslår, är givetvis omöjligt att exakt beräkna. Man måste nöja sig med sannolikhetsantaganden. För de två stora kategorierna hushållslärare och textillärare blir kompetensen vidgad, varför deras möjligheter att erhålla läranställningar, för vilka de är formellt kompetenta, blir större än för deras nuvarande motsvarigheter, skolkökslärarinnor och handarbetslärarinnor. Då härtill lägges, dels att undervisningen i husliga ämnen inom det allmänna skolväsendet och yrkesundervisningen kommer att utvidgas och dels att genom kommunreformen skoldistriktet i regel blivit större, torde väsentligt bättre anställningsförhållanden kunna stå dessa lärare till buds framdeles. Man skulle av dessa

anledningar kunna dra den slutsatsen, att avgången från yrket kommer att bli mindre än tidigare. Då man får räkna med utbyggnad av den husliga undervisningen inom olika yrkesskolor, torde goda arbetsmöjligheter stå till buds även för de blivande motsvarigheterna till lanthushållslärarinnorna och yrkeslärarinnorna i sömnad, varför även för deras del avgången från yrket skulle kunna tänkas bli mindre. För lanthushållslärarinnornas del måste man emellertid beakta, att internatformen vid lanthushållsskolorna gör det svårt för bl. a. gifta lärarinnor att taga sådana tjänster. Yrkeslärarna i klädsömnad torde måhända inom textilindustrien kunna erhålla förmånligare anställningar än inom skolväsendet, varför risk för en rätt hög avgång från läraryrket kan tänkas.

Även om yrkesaktiviteten för framtiden kan väntas bli något högre än för närvarande, anser alltså kommittén *försiktigheten bjuda att kalkylera med en ganska betydande avgång från läraryrket*. Kommittén har vid sina beräkningar angående lärarbehovet utgått från att *i genomsnitt för samtliga kategorier 60 procent av de utexaminerade lärarna kvarstannar i yrket under hela sin yrkesverksamma tid*.

Sedan grunderna för beräkning av avgången från läraryrket sålunda fastställts, återstår det svårlösta problemet att sätta lärarbehovet i relation till omfattningen av undervisningen i de husliga ämnena inom de olika skolformer, i vilka undervisning i dessa ämnen meddelas. Genom en *enkät bland rikets folkskolinspektörer* har kommittén erhållit uppgifter om omfattningen av undervisningen i husliga ämnen inom folkskoleväsendet. Från vederbörande tillsynsmyndigheter har uppgifter införskaffats om omfattningen av undervisningen i dessa ämnen i andra skolformer, varjämte uppgifter om antalet fasta lärartjänster med undervisningsskyldighet i dessa ämnen sammanställts. Vidare har uppgifter införskaffats om i vilken utsträckning undervisning i husliga ämnen omhänderhas av lärare med annan utbildning, t. ex. folk- och småskollärarinnor, eller av icke-behöriga eller icke fullt behöriga personer. Genom den ovannämnda enkäten hos de olika lärarinnekategorierna har upplysningar kunnat erhållas, som tillåtit en beräkning av det antal lärarinnor, som har full tjänstgöring, och det antal, som endast har begränsad tjänstgöring.

En relativt fullständig kartläggning av omfattningen av undervisningen i husliga ämnen har sålunda kunnat ske och på grundval av denna är det möjligt att beräkna *det just för ögonblicket aktuella behovet av lärarkrafter* i dessa ämnen. Så långt erbjuder problemet inga svårigheter. Dessa inställer sig emellertid omedelbart, när det gäller *att gå från dagens läge till morgondagens*. Här utgör, som redan tidigare framhållits, enhetsskolan stötestenen. Växer enhetsskolan fram i snabb takt, ökas lärarbehovet snabbt inom denna och minskas behovet inom folkskolan och realskolan. Växer den långsamt, tar de båda sistnämnda skolformerna en större andel av det samlade lärarbehovet tills vidare. Om det sammanlagda lärarbehovet inom

folkskolan, realskolan och enhetsskolan vore konstant, skulle svårigheterna att beräkna detta vara vida mindre. Ökas behovet inom den ena skolformen skulle man — teoretiskt åtminstone — kunna överföra lärare från de övriga formerna till denna. Denna förutsättning föreligger emellertid icke; omfattningen av undervisningen i folkskolans resp. realskolans och enhetsskolans motsvarande klasser är icke densamma. Dessutom vet man icke, om försöksverksamheten inom enhetsskolan kommer att fortsätta enligt nu tillämpade kursmoment och timplaner eller om ändringar kommer att ske.

Förändringarna i antalet barn i skolpliktig ålder är givetvis också som ovan antytts en faktor, som påverkar behovet av lärare i husliga ämnen liksom behovet av lärare överhuvudtaget. Hur dessa förändringar kommer att te sig fram till början av 1960-talet kan med en hög grad av exakthet beräknas med ledning av födelsesiffrorna och beräkningarna över dödligheten inom barn- och ungdomsåldrarna. Under den återstående delen av 1950-talet ökar årskullarna i skolpliktig ålder för att därefter sjunka i accelererad takt. För senare delen av 1960-talet och tiden därefter måste beräkningarna av barnantalet bygga på sannolikhetsantaganden. Dylika prognoser behöver emellertid erfarenhetsmässigt icke i högre grad avvika från de siffror, som verkligheten kommer att visa.

Vid sina beräkningar av det framtida behovet av lärare inom det husliga området har kommittén emellertid *icke ansett sig böra uppställa några prognoser för längre tid än fram till år 1970*. För tiden därefter saknas hållpunkter för bedömningen av lärarbehovet. Som redan tidigare framhållits blir även prognoserna för den närmaste framtiden osäkra på grund av ovissheten om enhetsskolans utveckling. Prognoserna måste bygga på antaganden, som verkligheten kan komma att verifiera eller korrigera.

Kommittén har utgått från att enhetsskolan kommer att vara fullt genomförd år 1972 samt att dess organisation och undervisning kommer att ungefär motsvara nuvarande försöksverksamhet. Beträffande utbyggnadstakten har kommittén förutsatt en relativt långsam ökning fram till år 1960. Enligt antagandena skulle elevantalet inom klass 9 öka från 2 420 under läsåret 1955/56 till omkring 14 600 läsåret 1960/61. Därefter skulle antalet elever kontinuerligt öka under hela 1960-talet. Vidare har kommittén antagit, att elever, som inom klass 9 y väljer den husliga linjen, skulle bli 15 procent av samtliga, liksom fallet har varit inom försöksverksamheten under de senaste åren. Kommittén är väl medveten om att dessa antaganden vilar på en osäker och bräcklig grundval. För att överhuvudtaget kunna räkna fram några siffror rörande lärarbehovet är det emellertid nödvändigt att fixera vissa utgångspunkter.

Med utgångspunkt i dessa antaganden om enhetsskolans utveckling och i omfattningen av den nuvarande undervisningen i husliga ämnen inom olika skolformer jämte vissa antaganden om utvecklingen av denna undervisning

i skolformer utanför enhetsskolan har kommittén beräknat det framtida examinationsbehovet av lärare inom de olika kategorierna.

Beräkningarna har för kommitténs räkning utförts av lanthushållslärarinnan fil. kand. *Eva Ernest*, som bearbetat de inkomna svaren från såväl enkäten hos de olika lärarinnekategorierna som enkäten hos folkskolinspektörerna och uppgifterna från tillsynsmyndigheterna rörande omfattningen av den husliga undervisningen inom olika skolformer. Resultaten av enkäterna samt beräkningarna av det framtida behovet av lärare inom olika kategorier redovisas i *bilagan nr 2* till detta betänkande. Beträffande uppläggningsen av de olika enkäterna, den hittillsvarande avgången från lärarinyrket, antalet utexaminerade lärare i husliga ämnen, antalet tjänster i dessa ämnen, den nuvarande omfattningen av undervisningen i husliga ämnen samt grunderna för beräkningen av det framtida behovet av lärare inom skilda kategorier hänvisas till denna bilaga.

Hushållslärare

De av kommittén verkställda beräkningarna rörande behovet av lärare i hemkunskap och hushållsgöromål åskådliggöres genom diagrammet nr 1 i bil. 2 till detta betänkande. I beräkningarna ingår behovet av hushållslärare med inriktning på lanthushåll men däremot icke av lantgårdslärare. Kurvorna nr 1 och 2 på diagrammet visar *lärarbehovet* och kurvorna nr 3 och 4 *tillgången på lärare med den årliga examination kommittén föreslår*.

Kurvan nr 1 grundar sig på det antagandet, att lärarbehovet för folkskolan till och med klass 7 och realskolor m. fl. skolor blir detsamma pr elev efter genomförandet av folkskolans nya undervisningsplan, som nu är fallet. Genomförandet av enhetsskolan torde komma att medföra en utbyggnad av undervisningen med drygt två tredjedelar enligt de beräkningar, som verkställts av kommittén. Då man emellertid i vissa fall torde få räkna med större klassavdelningar än 12 elever torde ökningen av lärarbehovet kunna beräknas stanna vid 50 %. Härvid har då räknats med att hälften av avdelningarna består av 18 elever och hälften av 12 elever (SFS 1954/573). Lärarbehovet för enhetsskolan antages vara 50 procent högre än för folkskolan. Då emellertid även de högre skolorna indragits i dessa beräkningar, har vid den beräknade övergången till enhetsskolan viss korrigerings gjorts med anledning av föreliggande skillnader skolformerna emellan i fråga om klassavdelningarnas storlek. Kurvan nr 2 grundar sig på det antagandet, att lärarbehovet för folkskolan minskar med 10 procent i och med den nya undervisningsplanens antagande, beroende på att för avdelningarna i hemkunskap räknats med 18 elever i varje avdelning i stället för 12 i halva antalet enligt det förstnämnda antagandet. Lärarbehovet för enhetsskolan antages även i detta fall vara 50 procent högre än för folkskolan. Det visar sig av de båda kurvorna att *lärarbehovet stiger oavbrutet fram till år 1972*. De båda kurvorna löper i huvudsak parallellt. Stegringen är kraftigast fram

till år 1960 och förlöper sedan jämnare under hela 1960-talet. År 1954 utgjorde behovet av ifrågavarande lärarinnor cirka 1 700 och år 1960 skulle det enligt de antaganden, som ligger till grund för konstruktionen av kurvan nr 1 ha stigit till ungefär 2 250 och enligt kurvan nr 2 till knappt 2 200. År 1972 skulle behovet enligt beräkningarna för kurvan nr 1 ha ökat till nära 2 800 och enligt kurvan nr 2 till cirka 2 650.

Vad den årliga examinationen beträffar har kommittén förutsatt att den nuvarande examinationen kommer att hålla sig ungefär oförändrad fram till år 1960—1961. Den utökade seminarieorganisation, kommittén föreslår (se kapitel 16), kan icke genomföras så snabbt, att någon ökad årlig examination kan äga rum före nämnda tidpunkt. Under förutsättning att kommitténs antaganden rörande lärarbehovet visar sig överensstämma med den faktiska utvecklingen, och om det vidare förutsättes, att lärarbehovet skulle vara helt täckt först år 1972, skulle det erfordras en årlig examination av närmare 200 hushållslärare under hela perioden 1960—1970. Det exakta årliga examinationsbehovet enligt dessa förutsättningar torde det knappast vara någon mening med att söka räkna fram, eftersom det blir beroende, dels av de antaganden man gör rörande lärarbehovets utveckling och dels av den faktiska yrkesverksamhet de ifrågavarande lärargrupperna kommer att uppvisa. Beräkningarna av lärarbehovet är emellertid osäkra. Härtill kommer, att bristen på lokaler och andra svårigheter torde verka hämmande på utvecklingen av undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål, varför det finns anledning antaga, att det lärarbehov, som redovisas i diagrammet, i verkligheten kommer att bli lägre. Av bl. a. dessa skäl anser kommittén befogat, att man inriktar sig på en utbildning av något lägre antal hushållslärare (inklusive hushållslärare med inriktning på lanthushåll) än 200 per år under perioden 1960—1972. Mindre examinationskapacitet än 175 per år kan dock absolut ej tillrådas, framför allt av det skälet att här redan nu föreligger en utpräglad brist, som snarast bör fyllas. Det exakta årliga antalet föreslår kommittén bestämt till 176. Detta tal har valts därför, att kommittén anser, att antalet elever i en avdelning lämpligen bör utgöra 16. Det årliga examinationsbehovet bör alltså uttryckas i ett tal, som är delbart med 16. Detta får naturligtvis icke innebära något hinder för att elevantalet i en avdelning kan bli högre eller lägre än 16. Såsom framgår av nästföljande avsnitt i detta kapitel förordar kommittén en årlig examination av hushållslärare med inriktning på lanthushåll om cirka 20, vilka ingår i de angivna 176.

Under förutsättning, att den årliga examinationen blir 176 fr. o. m. år 1961, kommer enligt beräkningarna (kurvorna 3 och 4) antalet hushållslärare i tjänst år 1972 att vara 2 600, om man förutsätter en yrkesverksamhet av 60 procent, och 2 300, om nämnda procenttal blir 55. I båda fallen kommer alltså att alltfört råda en viss brist, varför examinationskapaciteten 176 är ett absolut minimum.

Hushållslärare med lanthushållsinriktning

Av föregående kapitel framgår, att kommittén föreslår två olika utbildningslinjer inom kategorien hushållslärare. Lärare, utexaminerade på den ena linjen, blir vad man skulle kunna kalla »rena» hushållslärare. Lärare, utexaminerade på den andra linjen, skulle erhålla en viss utbildning i lant-hushåll och således närmast komma ifråga till tjänster inom lanthushållsskolor, inom enhetsskolans yrkesinriktade högstadium i landsbygdsdistrikten, inom yrkesundervisningen på landsbygden m. m. Det betyder icke att sådana tjänster skulle vara förbehållna lärare från denna linje, ej heller att de skulle vara bundna till att endast söka dessa tjänster. *Kompetensen skulle nämligen bli densamma för lärare från båda utbildningslinjerna.*

För det sammanlagda examinationsbehovet i fråga om hushållslärare har redogjorts i det föregående. För bestämmande av den framtida seminarieorganisationen måste man emellertid också söka beräkna det årliga examinationsbehovet av hushållslärare med lanthushållsinriktning. Vid beräkningen av detta behov synes det vara lämpligast att sätta behovet i relation till tjänster av ovan nämnd art inom lanthushållsskolor m. fl. skolor, emedan man får förutsätta att dessa lärare i första hand kommer att söka sådana tjänster.

Ifråga om *lanthushållsskolorna* har elevtillströmningen varit stark under senare år, varför man måste räkna med en icke oväsentlig utbyggnad. Med ledning av nu föreliggande planer rörande utbyggnad av lanthushållsskoleväsendet kan man beräkna, att behovet av lärare sammanlagt vid lanthushållsskolorna och de s. k. jordbrukets yrkesskolor läsåret 1959/60 kommer att uppgå till ungefär 220. Av dessa är ett 40-tal tjänster vid lanthushållsskolorna — en vid varje skola — att betrakta som tjänster för de nuvarande kategorierna sömnads- och vävlärarynnor och från dessa tjänster kan således bortses i detta sammanhang. En å två tjänster vid varje skola bör lämpligen besättas av lärare ur den föreslagna nya kategorien lantgårdslärare (trädgård, djurvård, hemvård) och övriga tjänster av hushållslärare, med eller utan lanthushållsinriktning. Med hänsyn till de stora rekryterings-svårigheter, som hittills förelegat vid lanthushållsskolorna, är det emellertid önskvärt, att beräkningarna rörande examinationsbehovet grundar sig på det totala lärarbehovet för lanthushållsskolornas hushållsundervisning, så att tillgången på hushållslärare med lanthushåll blir så stor, att lanthushållsskolorna även i praktiken kommer att kunna erhålla sådan lärarkraft.

Det må påpekas, att lantbruksstyrelsen räknar med ytterligare utbyggnad av lanthushållsskolorna under 1960-talet, varigenom lärarbehovet kommer att ytterligare öka.

Hemkonsulentverksamheten inom hushållningssällskapen torde framdeles komma att byggas ut ytterligare genom anställning av biträdande hemkonsulenter och av lärare för sällskapens kursverksamhet. Man synes förden-skull ha anledning att räkna med att ungefär ett 50-tal lärare kommer att

erhålla sysselsättning inom hushållningssällskapen. Vid beräkningen av lärarbehovet har ifrågavarande tjänster fördelats mellan de två utbildningslinjerna hushållslärare med lanthushållsinriktning och lantgårdslärare. Härvid har antagits att båda grupperna skulle vara lika kompetenta för dessa tjänster. Ett större antal tjänster har dock förts på gruppen hushållslärare med lanthushållsinriktning, emedan kursverksamheten i första hand kan antagas ha behov av lärare med denna utbildning. Kommittén har uppskattat antalet hemkonsulenttjänster för dessa lärare till 30 à 40 och för lantgårdslärare till 10 à 20.

Det må i detta sammanhang framhållas, att hemkonsulentverksamhet förekommer även inom vissa större städer. Antalet tjänster är dock för närvarande obetydligt. Om en utbyggnad av denna verksamhet kommer att äga rum, vilket är tänkbart, torde främst hushållslärare utan den lanthushållsinriktade utbildningen komma att anställas som hemkonsulenter. Då det är omöjligt att med någon högre grad av sannolikhet beräkna antalet sådana tjänster framdeles, har hänsyn till dessa icke tagits vid beräkningarna av lärarbehovet.

Behovet av hushållslärare med lanthushållsinriktning inom *enhetsskolan* synes på detta tidiga stadium av denna skolforms verksamhet vara omöjligt att beräkna. 1946 års skolkommision ansåg, att hushållsundervisningen inom enhetsskolan borde anpassas efter de rådande förhållandena på orten och att den således inom de rena jordbruksdistrikten borde bli lanthushållsbetonad. Denna tanke har ytterligare accentuerats vid försöksverksamhetens uppläggning, då man i timplanen för klass 9 y upptagit en särskild lanthushållslinje, i vilken även ämnena husdjurslära och trädgårdsskötsel ingår. Inom enhetsskolans mellanstadium skall undervisning i trädgårdsskötsel, där de lokala förhållandena gör detta möjligt, meddelas alla elever. För denna undervisning skulle lantgårdslärare lämpa sig väl. Undervisningen i trädgårdsskötsel kan dock icke bli av den omfattning, att det kan bli fråga om att inrätta fulla tjänster. Då emellertid enhetsskolan inom varje distrikt blir av sådan storlek, att behov kommer att föreligga av mer än en hushållslärare, kan det dels för trädgårdsundervisningens bedrivande och dels ur den synpunkten att det är angeläget att få till stånd fulla tjänster vara önskvärt att kunna anställa lärare, som kan åtaga sig både hushålls- och trädgårdsundervisning. En sådan kombination förutsätter dock att hushållslärare med lanthushåll blir kompetent att undervisa i trädgårdsskötsel inom enhetsskolan.

Utöver vad som här angivits föreligger behov av hushållslärare med lanthushållsinriktning i viss utsträckning inom de husliga lärarseminarierna, ungdomsvårdsskolorna, skogsyrkesinspektionen och hemvårdarinneutbildningen.

Det sammanlagda antalet tjänster för hushållslärare med lanthushåll enligt ovan angivna beräkningsgrunder inom lanthushållsskolorna, hushåll-

ningssällskapen, skogsyrkesinspektionen, ungdomsvårdsskolorna och lärarutbildningen kan uppskattas till *cirka 150*. Härtill kommer ett icke för närvarande beräkningsbart antal tjänster inom enhetsskolan och yrkesundervisningen på landsbygden.

Av de under åren 1919—1954 utexaminerade lantbrukslärarinnorna har högst 20 procent gått till de nämnda verksamhetsområdena, trots en mycket markant brist på lärarinnor vid lantbruksskolorna, som tagit sig uttryck i vakanssättning och anställning av icke lantbrukslärarinnor, och trots ett löneläge, som är högre än för flertalet andra lärartjänster inom det husliga området. Det torde förden skull inte vara realistiskt att räkna med att lantbruksskolorna inom överskådlig tid kommer att kunna dra till sig lärare i större utsträckning än hittills. Svårigheterna härvidlag synes främst sammanhånga med bostadsförhållandena och internatformen. Man torde därför inte heller för framtiden kunna räkna med att mer än 20 procent av de examinerade lärarna inom en viss yrkesverksamhetsperiod går till ovan angivna områden. De övriga yrkesverksamma lärarna kommer sannolikt även i framtiden att söka sig till andra skolformer, till tjänster inom förvaltning och forskning m. m. Ungefär en tredjedel av de lärare, som söker sig bort från lantbruksskolorna m. fl. verksamhetsområden, utgöres av lärare, som med anledning av sina familjeförhållanden icke önskar erhålla full tjänstgöring. Det behov av hushållslärare med lantbrukshåll, som föreligger inom folkundervisningen på landsbygden, speciellt inom klass 9 y av enhetsskolan, samt inom yrkesundervisningen på landsbygden, synes åtminstone till viss del kunna tillgodoses genom de lärare, som icke önskar erhålla anställning inom lantbruksskolor och hushållningssällskap m. m.

Om man utgår från — vilket kommittén anser sig kunna göra — att behovet av hushållslärare med lantbrukshåll inom de sistnämnda skolformerna täckes genom avgången från lantbruksskolornas lärarkadrer, skulle det årliga examinationsbehovet av hushållslärare med lantbrukshållsinriktning kunna sättas till 20. *Kommittén föreslår således, att årligen cirka 20 hushållslärare med lantbrukshållsinriktning utbildas.*

Lantgårdslärare

Kategorien lantgårdslärare med kompetens att undervisa i djurvård, trädgårdsskötsel och hemvård blir en liten grupp. Deras speciella kompetens ger dessa lärare möjlighet att erhålla anställning endast vid lantbruksskolor, inklusive jordbrukets yrkesskolor, samt vid hushållningssällskapen som hemkonsulenter inom sitt ämnesområde eller lärare vid kursverksamheten. Dessutom finns några få tjänster vid ungdomsvårdsskolorna, varjämte seminariet för utbildning av denna lärarkategori givetvis kommer att ha någon tjänst för dylika lärare.

Antalet lärartjänster vid lantbruksskolor, för vilkas innehav skulle

krävas lantgårdslärarexamen, kan uppskattas till för närvarande ungefär 70 och efter genomförandet av en tänkt utbyggnad under närmaste 10-årsperiod ungefär 80. Inom hushållningssällskapen beräknas komma att finnas 10—20 hemkonsulenter med nu ifrågavarande utbildning, vid ungdomsvårdsskolorna torde komma att finnas några få tjänster och vid seminariet för utbildning av lärarkategorien ifråga också en å två tjänster för denna lärarkategori. *Det sammanlagda antalet tjänster kan uppskattas till omkring 100.* Därutöver kan lärare ur denna kategori tänkas erhålla anställning inom enhetsskolan och inom yrkesundervisningen, men vilket behov som därvidlag kan tänkas komma att föreligga undandrar sig för närvarande varje möjlighet till beräkning.

Det framgår av den enkätundersökning rörande lärarinnornas på det husliga området yrkesverksamhet m. m., som kommittén företagit, att i runt tal 50 procent av lanthushållslärarinnorna inom en verksamhetsgeneration är verksamma inom yrket. Då emellertid gifta lärarinnor knappast innehar anställning vid lanthushållsskola, där dock flertalet tjänster för ifrågavarande lärarinnegrupp finns, torde en korrigerig nedåt av nämnda procentsats vara nödvändig. Räknar man bort gifta lärarinnor, verksamma inom folkundervisningen, högre skolor, yrkesundervisningen samt förvaltning och forskning, men låter gifta hemkonsulenter vara kvar i materialet skulle procentsatsen sjunka till 33,3. Huruvida gifta lärarinnor i framtiden kommer att i större utsträckning söka sig till lanthushållsskolor och vinna anställning där, är omöjligt att uttala sig om. Det torde dock knappast komma att ske i någon mera nämnvärd omfattning, då det i allmänhet är mannens arbetsplats, som bestämmer bostadsorten. Man torde fördensskull kunna räkna med att högst 35 å 40 procent av lärarinnorna blir verksamma som lärare vid lanthushållsskolor och som hemkonsulenter.

Det sagda skulle betyda, att *det årliga examinationsbehovet i fråga om lantgårdslärare skulle bli 8 å 10 lärare.* Gifta lantgårdslärare, som i första hand på grund av bostadsband icke har möjlighet att söka anställning vid lanthushållsskola eller hushållningssällskap, synes kunna vinna anställning inom yrkesundervisningen för kurser i hemvård samt inom enhetsskolans trädgårdsundervisning. Då det årliga examinationsbehovet av lantgårdslärare blir så pass litet, kan hela utbildningen koncentreras till en grupp inom ett och samma seminarium. Det finns då goda möjligheter att anpassa utbildningen efter växlande behov genom att ändra antalet nyintagna elever från tid till annan. En växling av antalet mellan exempelvis lägst sex och högst tolv förefaller rekommendabelt.

Textillärare

Kommitténs beräkningar rörande det framtida behovet av lärare på det textila området åskådliggöres genom diagrammet nr 2 till bilagan nr 2. I

beräkningarna ingår *behovet av såväl textillärare som yrkeslärare i kläd-sömnad*. Kurvan nr 1 i diagrammet anger *behovet* och kurvan nr 2 *tillgången* på dylika lärare under vissa förutsättningar.

Det framgår av de beräkningar, som åskådliggöres genom diagrammet, att det för närvarande råder en avsevärd brist på lärarinnor inom det textila området med undantag av vävlärlarinnor. För närvarande torde, enligt vad enkätundersökningarna ger vid handen, cirka 1 600 lärarinnor vara verksamma inom området. Dessa 1 600 lärarinnor tillhör fyra olika kategorier, nämligen handarbetslärarinnor, skolköks-handarbetslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad och vävlärlarinnor. Behovet av lärarinnor på det textila området däremot kunde för läsåret 1954/55 anges till cirka 2 350. I dessa beräkningar ingår icke tillgång och behov av vävlärlarinnor, som tjänstgör utanför de vanliga skolformerna.

Vid beräkningarna av det framtida behovet av lärare på ifrågavarande område har kommittén utgått från samma förutsättningar rörande enhets-skolans utveckling och slutliga genomförande som ifråga om beräkningarna av behovet av lärare i hemkunskap och hushållsgöromål. Vidare har räknats med en yrkesverksamhet av 60 procent. Beräkningarna visar, att lärarbehovet når sin kulmen redan under läsåret 1957/58, då det har uppskattats till 2 477. Sedan sjunker det kontinuerligt fram till läsåret 1970/71, då det har uppskattats till 2 174, för att sedan troligen stiga något återigen. Anledningen till att lärarbehovet sjunker under hela 1960-talet är främst att söka i det sjunkande antalet barn i skolpliktig ålder. Dessutom har vid beräkningarna hänsyn tagits till att undervisningen i textiltillöjd i försöksverksamheten för enhetsskolan icke har ökats på samma sätt som fallet är med undervisningen i hushållsgöromål.

Den årliga examinationen av handarbetslärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad uppgår för närvarande enligt nu gällande bestämmelser till i genomsnitt 88. En utvidgning av examinationskapaciteten kan icke ske omedelbart, varför man bör räkna med samma examination åtminstone fram till och med läsåret 1959/60. För att tillgång och efterfrågan på lärare inom det textila området skall väga ungefär jämnt år 1972 erfordras enligt de statistiska beräkningarna en årlig examination under tiden från och med läsåret 1959/60 och fram till 1972 av minst 140. Det exakta årliga examinationsbehovet torde det knappast, lika litet som ifråga om lärare i hemkunskap och hushållsgöromål, vara någon mening med att söka beräkna, eftersom det blir beroende, dels av de antaganden man gör rörande utvecklingen av lärarbehovet och dels av den faktiska yrkesverksamhet de ifrågavarande lärarinnegrupperna kommer att uppvisa. Med hänsyn till den nuvarande mycket stora bristen på examinerade lärare inom detta område kan det emellertid inte vara tillrådligt att hålla den årliga examinationen vid en så pass låg siffra som den angivna. Vidare måste man ta hänsyn till det förhållandet, att lärarbehovet, under förutsättning att de gjorda beräkningar-

na visar sig vara hållbara, kommer att minska kontinuerligt under 1960-talet. Det synes därför kommittén riktigast att under större delen av 1960-talet hålla en högre årlig examinationssiffra samt därefter från och med slutet av detta årtionde minska densamma. Med utgångspunkt från dessa överväganden föreslår kommittén att den årliga examinationen av lärare på det textila området under tiden 1960—1968 skall utgöra 180, däri inbegripet yrkeslärare i klädsömnad. Av sistnämnda lärarkategori bör årligen utbildas 12, varför den årliga examinationen av textillärare blir 168. Från och med läsåret 1969/70 förutser kommittén, att den årliga examinationen bör nedbringas.

Yrkeslärare i klädsömnad

I ovanstående beräkningar har som sagt kategorien yrkeslärare i klädsömnad medtagits. För närvarande finns endast ett 40-tal tjänster, för vilka examen på denna utbildningslinje skulle ge kompetens, nämligen vid fackseminarierna, vid verkstadsskolor och vid konfektionsindustriens utbildningskurser m. fl. skolor. Om yrkeslärarnas tjänstgöring begränsades till enbart dessa utbildningsanstalter, skulle gruppen yrkeslärare framdeles bli ytterst liten och det årliga examinationsbehovet inskränka sig till tre à fyra. Det synes emellertid lämpligt, att yrkeslärare i klädsömnad blir behöriga till alla tjänster i sömnad inom yrkesskolväsendet, varför en högre årlig examination kan äga rum. Det är också möjligt, att konfektionsindustrien framdeles kan komma att utöka sin kursverksamhet och fördenskull efterfråga flera yrkeslärare än vad som för närvarande sker. Detsamma kan tänkas ske också i fråga om verkstadsskolorna. Kommittén förordar fördenskull, att årligen en grupp yrkeslärare utbildas, vilken grupp normalt bör bestå av 12 elever liksom en avdelning för textillärarelever, men med möjlighet att variera antalet elever efter det behov av yrkeslärare, som kan föreligga.

Barnavårdslärare

En beräkning av det framtida behovet av barnavårdslärare är mycket vanskelig att göra. För närvarande anses bristen på dylika lärare vara mycket stor. Detta är såtillvida riktigt, som det föreligger betydande svårigheter att erhålla kompetenta lärarkrafter till undervisning i barnavård inom olika skolformer. Då är emellertid att märka, att antalet fasta lärartjänster i barnavård är relativt ringa. De flesta fasta tjänsterna förekommer vid barnsköterskeskolorna, varjämte en del tjänster finns inom olika yrkesskolor. Inom det allmänna skolväsendet finns tillsviðare inga tjänster alls i barnavård. Frånsett barnsköterskeskolorna är de tjänster i barnavård, som icke kan besättas med kompetenta innehavare, timplärartjänster med begränsad tjänstgöring.

Det synes emellertid vara uppenbart, att antalet fasta lärartjänster i bar-

navård kommer att öka framdeles. Med all sannolikhet kommer ökningen i det väsentliga att falla inom yrkesskolväsendets område. Inrättande av flera nya barnsköterskeskolor planeras och en kraftig utbyggnad av den husliga utbildningen inom yrkesskolväsendet är att vänta. Vad det allmänna skolväsendet beträffar, kommer enhetsskolans genomförande att medföra en vidgad undervisning i barnavård. Huruvida denna utvidgning av undervisningen i barnavård i enhetsskolan också kommer att leda till inrättande av något större antal fasta lärartjänster är mera tveksamt. Med de timplaner för barnavårdsundervisningen, som hittills tillämpats inom försöksverksamheten för enhetsskolan, kommer underlag för heltidstjänster i barnavård endast att finnas i mycket stora kommuner. Det torde emellertid vara möjligt att i viss utsträckning skapa heltidstjänster genom att förlägga undervisningen såväl till enhetsskolan som till andra skolformer.

Att siffermässigt ange, hur behovet av barnavårdslärare kommer att utvecklas fram till t. ex. slutet av 1960-talet, är omöjligt. Man kan ju icke med någon högre grad av säkerhet bedöma, hur pass snabbt utbyggnaden av yrkesskolväsendet kommer att ske, och icke heller i vilken takt enhetsskolan kommer att genomföras. Även den slutliga målsättningen för denna skolas undervisning är för närvarande oviss. På begäran av kommittén har överstyrelsen för yrkesutbildning avgivit yttrande angående det framtida behovet av barnavårdslärare. Överstyrelsen anser sig icke med tanke på de många faktorer, som påverkar utvecklingen av yrkesskolväsendet, kunna framlägga några detaljerade prognoser över behovet av barnavårdslärare, men framhåller, att de siffror beträffande lärarbristen för dagen och beträffande de tjänster, som erfordras för nu planerade barnsköterske- och husmodersskolor, klart visar, att den nuvarande utbildningskapaciteten är för liten. Med hänsyn till behovet av utbildade barnavårdslärare inom yrkesskolväsendet, sådant det för dagen kan bedömas, och med någon hänsyn tagen också till andra verksamhetsområdets önskemål om arbetskraft av detta slag synes enligt överstyrelsens mening åtminstone en fördubbling av den nuvarande examinationen vara påkallad.

Då någon säker prognos av utvecklingen av behovet av lärarkrafter för undervisning i barnavård icke kan uppställas men kommittén blivit övertygad om att en utökning av den årliga examinationen är behövlig, *ansluter sig kommittén till överstyrelsens mening, att en fördubbling av den nuvarande examinationskapaciteten ifråga om barnavårdslärare bör genomföras.* Kommittén föreslår således, att årligen minst 24 barnavårdslärare skall utexamineras och att möjlighet att öka detta antal till 28 bör finnas. En så pass omfattande examination bör icke lämpligen äga rum vid ett enda seminarium på grund av att det daghem, som för undervisningens skull måste vara knutet till seminariet, då bleve alltför stort och att övriga barnavårdande institutioner, till vilka lärarelevernas praktiska utbildning delvis måste förläggas, ej lämpligen kan taga emot ett alltför stort antal

hospitanter och praktikanter. Utbildningen bör enligt kommitténs mening uppdelas på två seminarier.

Sammanfattningsvis föreslår alltså kommittén en årlig examination under tiden fram till år 1970 av följande antal lärare:

- 176 hushållslärare, varav cirka 20 med lanthushållsinriktning;
- 8—10 lantgårdslärare;
- 168 textillärare;
- 12 yrkeslärare i klädsömnad;
- 24 barnavårdslärare.

KAPITEL 8

Den allmänna uppläggningsen av utbildningsgången

De olika frågorna i det stora utredningskomplex, som förelagts kommittén, hänger många gånger intimt samman. Sålunda kan man svårligen bestämma vilka lärarkategorier, som bör utbildas, utan att man samtidigt bedömer möjligheterna att inom rimlig tid och för rimliga kostnader utbilda lärare av de olika typer man anser önskvärda. Man kan inte heller föreslå en viss utbildningstid för varje kategori eller den kompetens en viss lärarexamen bör ge utan att först noggrant ha undersökt, vilka olika faser den samlade utbildningsgången bör omfatta. Vid en dylik undersökning måste ställning tas till frågorna om vilken teoretisk och praktisk förutbildning, som måste krävas av de inträdessökande till seminarierna, och om hur seminarieutbildningen bör läggas upp med hänsyn till de teoretiska och praktiska förkunskaper eleverna förvärvat. Vidare måste en avvägning ske mellan de olika ämnena på varje seminarietyps schema ifråga om deras inbördes vikt och tidsutrymmet för vart och ett av dem. Genom denna avvägning kommer utbildningens innehåll att bestämmas, och därmed anges också vilken kompetens lärarexamen från seminariet kommer att ge.

Kommittén har under sitt arbete övervägt den frågan, om utbildningstiden bör bli lika lång för alla lärarkategorier, oavsett skillnader i deras undervisningsuppgifter, eller om utbildningstidens längd bör anpassas efter de uppgifter lärare ur respektive kategorier kommer att få utföra i sin blivande lärargärning. Kommittén har ansett det enda möjliga svaret på frågan vara, att *utbildningstiden för varje lärarkategori i princip måste fastställas utifrån en objektiv beräkning av den tid, som måste tas i anspråk för att eleverna inom vederbörande lärarkategori skall kunna inhämta för sin blivande undervisning erforderlig utbildning.*

Då återstår frågan, hur lång utbildningstiden absolut sett bör bli för var och en av de lärarkategorier, som kommittén i enlighet med förslagen i kap. 6 anser böra utbildas framdeles. Vid alla sina överväganden ifråga om utbildningsgången har kommittén ansett det vara *viktigt att söka uppnå en förbättring av den nuvarande utbildningen, eventuellt en omläggning i vissa avseenden, utan någon nämnvärd förlängning av den egentliga utbildningstiden.* Endast när betydande fördelar av ett eller annat slag syntas uppkomma därigenom, har kommittén ansett sig kunna förorda en förlängning av

studietiden. Då är emellertid att märka, att kommittén icke ansett förlängning inträda, om ett förberedande och två egentliga seminarieår förändrats till tre sammanhängande studieår vid seminarium.

Utbildningsgången kan för närvarande (jämför kap. 3) uppdelas i teoretisk förutbildning, praktisk förutbildning och seminariestudier. De sistnämnda är för vissa kategorier uppdelade i en förberedande kurs och en egentlig lärarinnekurs. Utbildningstiden efter avslutad teoretisk förutbildning växlar för de olika lärarinnekategorierna, den omfattar från 3 till 5 år utom för yrkeslärarinnorna i sömnad, där den utgör 6 år, samt för vävlärarinnor, vilkas utbildningstid omfattar 2,5 å 3 år. Den faktiska utbildningstidens längd är emellertid svår att exakt ange av den anledningen, att den praktiska förutbildningen ofta tar längre tid i anspråk än den praktiktid, som officiellt krävs för inträde i seminariekurs.

Utbildningsgången bör enligt kommitténs mening även framdeles innefatta samma faser som nu, d. v. s. teoretisk förutbildning, praktisk förutbildning och seminariestudier. Enligt det förslag till utbildningsgång, som kommittén framlägger, kommer kraven på *teoretisk förutbildning* för inträde på lärarbanan att något skärpas, så att under seminariestudierna teoretisk undervisning av mera elementär natur kan undvikas till förmån för mera avancerad undervisning. I fråga om den *praktiska förutbildningen* avses en koncentration och rationalisering av praktiken, som bör medge en förkortning av denna del av utbildningen. Vad slutligen seminariestudierna beträffar, föreslår kommittén, att uppdelningen av dessa i förberedande kurs och lärarkurs upphör, i de fall då en sådan uppdelning nu förekommer. För lantgårdslärare och hushållslärare med inriktning på lanthushåll föreslås ett s. k. praktiskt år inlagt i seminariestudierna, men detta blir av annorlunda karaktär än de nuvarande förberedande lärarinnekurserna.

Utbildningstiden *vid seminarierna* — efter avslutad teoretisk och praktisk förutbildning — skulle enligt kommitténs förslag komma att omfatta 3 år för hushållslärare, textillärare, lantgårdslärare och barnavårdslärare samt 1 år för yrkeslärare i klädsömnad (nu respektive 3, 2, 2, 3 och 1 år för närmast motsvarande lärarinnor). För de lärarkategorier, som kommer att tjänstgöra inom det allmänna skolväsendet och inom yrkesskolväsendet, fränsett den kvalificerade yrkesutbildningen, blir alltså utbildningstiden i stort sett av samma längd.

Den praktiska förutbildningen — d. v. s. praktik, som av kommittén icke inräknas i den egentliga utbildningstiden — kommer för hushållslärare och textillärare att omfatta 1 år samt för lantgårdslärare och barnavårdslärare 1,5 år. Anledningen till att den för lantgårdslärarna och barnavårdslärarna blir förlängd med ett halvt år är, att dessa lärare måste genomgå en mera omfattande praktisk förutbildning för att på ett tillfredsställande sätt kunna sköta sina kommande undervisningsuppgifter. Undervisningen vid lanthushållsskolorna och i än högre grad vid barnsköterskeskolorna är

nämligen mera yrkesbetonad än den undervisning, varåt de flesta hushållslärare och textillärare kommer att ägna sig.

Seminariestudierna kommer alltså, som tidigare nämnts, att ta i anspråk 3 läsår för samtliga de angivna kategorierna utom för yrkeslärarna i klädsömnad. Utökningen av seminarietiden betingas för textillärarna av den vidgade kompetensen och för lantgårdslärarna av det stora behovet av väsentligt fördjupad utbildning i de direkt lanthushållsbetonade ämnena trädgårdsskötsel, djurvård och lanthushållsekonomi. En särställning intar yrkeslärarna i klädsömnad. Som namnet på kategorien anger, är det här fråga om utbildning av lärare för ren yrkesundervisning, följaktligen måste den praktiska utbildningen med inövande av en synnerligen god manuell färdighet bli det väsentliga. Den praktiska förutbildningen föreslås för denna grupp komma att omfatta en tid av fem år, varav 3 års betald praktik i ateljé eller liknande, varefter följer pedagogisk utbildning under ett avslutande seminarieår.

Kommittén har särskilt inriktat sina ansträngningar på att inom en sammanlagd utbildningstid utan några större förändringar kunna föreslå en fördjupad teoretisk utbildning samt en effektiviserad och förkortad praktisk utbildning. För hushållslärarna blir den sammanlagda utbildningstiden densamma som för de nuvarande skolkökslärarinnorna, för lantgårdslärarna avkortas tiden med cirka ett halvt år och för textillärarna förlänges tiden med cirka ett halvt à ett år. För yrkeslärare i klädsömnad och barnavårdslärare blir utbildningstiden densamma. En förlängning av studietiden inträder således endast för kategorien textillärare, av skäl som nyss angivits.

I kapitlet om »Allmänna synpunkter på lärarinneutbildningen» har kommittén diskuterat vilka krav, som bör ställas på en lärare på det husliga området. Kommittén framhöll där, att en lärare måste äga goda kunskaper, god pedagogisk kunnighet och god manuell yrkesskicklighet. Dessutom bör hon vara i besittning av sådana egenskaper, som gör henne lämpad att fostra barn och ungdom i skolåldern. *Med utgångspunkt från dessa krav på en blivande lärare har utbildningsgången lagts upp.* En hållfast grund för utbildningen måste vara lagd genom den teoretiska förutbildning, som kräves av eleven, innan hon påbörjar sina seminariestudier. På denna teoretiska förutbildning bygger sedan den praktiska förutbildningen, under vilken eleven tillägnar sig de första grunderna av den yrkeskunnighet hon under sina seminariestudier sedan måste uppöva och vidare utveckla. För yrkeslärarna går den praktiska förutbildningen vida längre och djupare.

Efter avslutad praktisk förutbildning följer så studierna vid seminarium. Några förberedande lärarkurser av för närvarande gällande slag kommer inte längre att anordnas enligt kommitténs förslag. Lärarkursen på respektive utbildningslinjer betraktas som en sammanhängande helhet. Utbildningen blir både teoretisk och praktisk. Den teoretiska undervisningen anpassas efter de teoretiska förkunskaper eleven besitter och syftar till att

ge henne det kunskapsmått, som erfordras för att hon med framgång skall kunna utöva läraryrket. Den praktiska undervisningen anpassas givetvis också efter den praktiska förutbildning eleven genomgått och syftar till att dels systematiskt träna upp hennes manuella yrkesfärdighet och dels praktiskt tillämpa de inhämtade teoretiska kunskaperna. En väsentlig del av seminariestudierna ägnas åt övningsundervisning, som i sig innefattar både teoretiska och praktiska moment. Syftet med denna undervisning är att utveckla och uppöva hennes förmåga att meddela sina kunskaper åt blivande elever, eller med andra ord, att utbilda henne till en god pedagog.

KAPITEL 9

Den teoretiska förutbildningen

Förslag från 1945 års utredning

Av redogörelsen i kap. 3 framgår, att *de fordringar på skolunderbyggnad, som för närvarande uppställas* för tillträde till de olika lärarinneutbildningsanstalterna utgör i stort sett realexamen eller genomgången högre flickskola med kvalificerade betyg i vissa ämnen eller motsvarande kunskaper. Vid vävlärrarinneseminarierna kan dock inträde vinnas även av elever, som genomgått 2-årig folkhögskola.

1945 års utredning accepterade för sin del de då faktiskt gällande kraven på teoretisk förutbildning för tillträde till lärarinneseminiarierna och föreslog endast att dessa krav skulle utgöras av *lägst* realexamen eller genomgången högre flickskola. Därjämte föreslog utredningen, att det uttryckligen skulle föreskrivas, att jämväl studentexamen skulle utgöra kvalifikationsgrund. Med hänsyn till att hela vårt skolväsende låg under ombildning vore det emellertid tänkbart, att det framdeles kunde bli önskvärt att uppställa andra krav på den teoretiska förutbildningen för blivande lärarinnor på det husliga området. Eftersom undervisningen på det husliga området vore mycket betydelsefull borde dessa lärarinnor ha samma skolunderbyggnad som övriga lärare inom den föreslagna enhetsskolans högre stadium. Flertalet remissinstanser, som yttrat sig över den nämnda utredningens förslag, hade inga invändningar att göra mot dessa uttalanden angående den teoretiska förutbildningen men vissa instanser ansåg dock, att realexamen vore ett för högt krav. En organisation menade, att krav på vissa speciella examina icke borde uppställas. Det fanns nämligen på landsbygden många unga kvinnor, framhöll organisationen ifråga, som först sent bestämmer sig för högre yrkesutbildning, och deras möjligheter till studier och utbildning borde inte hindras genom formella kompetenskrav. Ett par andra remissinstanser underströk, att lämpliga elever, som genomgått 2-årig folkhögskola, borde bli berättigade att vinna inträde vid undervisningsanstalter, som utbildar lärarinnor för det husliga området.

Några *remissinstanser* förordade, som framgår av redogörelsen i bil. 1, inrättande av ett specialgymnasium, vid vilket aspiranter till lärarinneseminiarierna på det husliga området skulle erhålla teoretisk förutbildning. Ett sådant specialgymnasium borde organiseras på samma sätt som det vid Hvilans folkhögskola befintliga specialgymnasiet för lantbruks- och mejeri-

studerande m. fl. Socialstyrelsen, som anslöt sig till tanken på inrättandet av ett sådant specialgymnasium, ville som inträdesfordran uppställa krav på antingen studentexamen eller begränsad studentexamen, vilken senare kunde avläggas vid specialgymnasiet. Flera remissinstanser uttalade sig för en sådan teoretisk underbyggnad, som skulle komma att fordras för andra lärare på enhetsskolans högstadium, d. v. s. förmodligen studentexamen. En remissinstans ansåg, att studentexamen borde uppställas som obligatoriskt inträdeskrav, t. o. m. med kvalificerade betyg i de för vederbörande utbildningslinje väsentligaste ämnena eller eventuellt begränsad studentexamen i dessa ämnen.

Vid de överläggningar kommittén haft med *representanter för lärarinnornas fackorganisationer* har även frågan om kraven på den teoretiska förutbildningen diskuterats. Fackorganisationernas önskemål divergerade i vissa avseenden men enighet förelåg om att realexamen är otillräcklig som teoretisk förutbildning. Å andra sidan borde man icke obligatoriskt kräva studentexamen, emedan därigenom många lämpliga sökande skulle utestängas från lärarinneutbildningen. Den bästa lösningen vore enligt organisationernas mening att kräva begränsad studentexamen med betyg i ämnen, som vore särskilt betydelsefulla för respektive utbildningslinjer. För skolkökslärarinnornas del borde studentexamensbetyg krävas i modersmålet och svensk skrivning, matematik, fysik, kemi och biologi enligt de önskemål representanterna för deras fackorganisation framförde. Företrädarna för lanthushållslärarinnornas fackorganisation ansåg, att samma ämnen borde komma ifråga för lanthushållslärarinnorna men därjämte även engelska, eftersom så gott som all facklitteratur i näringslära är skriven på engelska. Representanter för slöjdlärarinnornas fackorganisation förordade för slöjdlärarinnornas del studentexamensbetyg i modersmål, historia, fysik, kemi och matematik. Företrädarna för vävlärarinnornas organisation framförde icke krav på begränsad studentexamen men förklarade, att realexamen vore ett minimikrav. Normalskolekompetens vore kanske bättre än realexamen. Möjlighet borde dock hållas öppen för sökande till vävlärrarineseminarium att bli antagen, om vederbörande kunde styrka sig äga tillräckliga teoretiska förkunskaper utan att ha avlagt någon viss examen. Om elever från enhetsskolan skulle medges inträde i lärarineseminarier, måste det uppställas som ett oeftergivligt krav att vederbörande genomgått klass 9 g med kvalificerade betyg, framhölls enstämmigt av samtliga fackorganisationer.

Kommitténs förslag

Lärarna på det husliga området måste, liksom lärare ur alla andra kategorier, äga *en god allmänbildning*. Utan en dylik fond av kunskaper kan ett framgångsrikt utövande av läraryrket icke vara tänkbart. Grundvalen för

denna allmänbildning måste vara lagd, innan seminariestudierna tar sin början. För att dessa icke skall bli alltför långvariga är det nödvändigt att begränsa undervisningen under seminarietiden till sådana ämnen, i vilka goda kunskaper är nödvändiga i elevens blivande lärarverksamhet.

Hur högt kraven på den teoretiska förutbildningen skall ställas, därom kan givetvis delade meningar råda. Att ställa dem lägre än de nu gällande fordringarna på avlagd realexamen eller genomgången högre flickskola kan icke vara tillrådligt. Utvecklingen på hemarbetets område, icke minst den rent tekniska utvecklingen, har gått så snabbt och nått så långt, att en lärare på det husliga området måste äga en god allmänbildning, om hon skall kunna följa densamma. Vikten av att hon äger relativt goda språkkunskaper må också understrykas. Facklitteratur i exempelvis näringslära och textilkunskap finns i mycket ringa omfattning på svenska. Enbart godkänd realexamen eller normalskolekompetens är för övrigt icke tillräckligt ens nu för inträde på lärarinnebanan. I fråga om skolkökslärarinneseminarier har Kungl. Maj:t fastställt krav på kvalificerade betyg i vissa ämnen som villkor för inträde. Såväl konkurrensen om platserna i seminariernas lärarinnekurser som strävandena att höja lärarinneutbildningens allmänna standard har också i fråga om andra lärarinneseminarier medfört, att de inträdessökande i allmänhet måste uppvisa kvalificerade betyg i realexamen eller i avgångsbetyg från högre flickskola i sådana ämnen, som är av betydelse för undervisningen inom vederbörande utbildningslinje, för att de skall kunna erhålla elevplatser i lärarinnekurserna.

Vid bedömningen av frågan om kraven på teoretisk förutbildning måste man enligt kommitténs uppfattning ta fasta på den förskjutning uppåt av inträdesfordringarna, som faktiskt ägt rum på grund av konkurrensen om elevplatserna. *En realexamen eller ett avgångsbetyg från högre flickskola med B som medelbetyg kan enligt kommitténs mening icke anses ge en hållbar grund för de fortsatta seminariestudierna.* Detta är, enligt vad kommittén inhämtat, en allmän uppfattning icke endast bland seminariernas lärarpersonal utan också bland eleverna. Ur många synpunkter skulle det vara till fördel, om en viss bestämd examen utan kompletteringar av betygen gav kompetens för inträde vid seminariernas lärarkurser. Då realexamen icke kan anses vara tillräcklig, borde i så fall logiskt krävas studentexamen av de inträdessökande. *Kommittén har emellertid icke velat förorda, att studentexamen obligatoriskt skall läggas till grund för utbildningen av lärare på det husliga området.* Ställer man upp ett så pass högt krav, kommer man därigenom att från detta yrke utestänga många flickor, som mycket väl skulle vara lämpade för detsamma men som av skilda anledningar icke haft möjlighet att avlägga studentexamen. Ett annat skäl är, att genomsnittsåldern vid avläggande av lärarexamen kommer att höjas, om eleverna först måste ha avlagt studentexamen. Då det är önskvärt att elever vid skilda yrkesutbildningsanstalter icke onödigtvis sent kommer ut i förvärvs-

livet, kan en sådan förskjutning uppåt av medelåldern vid lärarexamen icke vara försvarbar.

Då å ena sidan realexamen respektive normalskolekompetens icke ger en tillräckligt hållbar grundval för seminariestudierna och å andra sidan krav på studentexamen som villkor för inträde vid seminarierna icke bör uppställas, blir den enda acceptabla lösningen av frågan om omfattningen av *den teoretiska förutbildningen* att denna bör *bestå av realexamens kunskapsmått samt därutöver ökade kunskaper i ämnen, som för varje särskild utbildningslinje är av väsentlig betydelse*. Realexamen bör alltså bli grundvalen för den erforderliga teoretiska förutbildningen, men denna grundval måste sedan förstärkas. Det blir nödvändigt för aspiranterna till lärarkurserna att komplettera sina under skoltiden förvärvade kunskaper, innan de kan antagas till elever vid seminarierna.

Enligt kommitténs uppfattning bör aspiranterna äga en viss allmän begåvning, varför *kommittén anser sig böra förorda, att endast sådana aspiranter, som i realexamen eller i avgångsbetyg från högre flickskola erhållit minst betyget Ba i genomsnitt, skall kunna komma i fråga till lärarutbildning*. För inträde i seminarium bör dessutom fordras minst betyget Ba i ämnena modersmålet, engelska, matematik, fysik och kemi. I dessa angivna ämnen bör även kompletteringsbetyg kunna godtagas. Betygen måste vara givna utifrån fordringarna i den klass, där ämnet i fråga avslutas. För elev, som genomgått enhetsskola, bör krävas betyg från den linje och dessutom sådana betygspoäng, som kan anses motsvara nyssnämnda teoretiska utbildning.

Av skäl som ovan angivits bör emellertid i vissa ämnen krävas större kunskaper än dem, som realskolan och flickskolan ger. Dessa *ökade kunskaper* bör krävas i följande ämnen för *aspiranter till samtliga utbildningslinjer*: modersmålet, engelska, matematik, fysik och kemi.

Kompletteringen av realexamens- respektive flickskolekunskaperna bör avse att åstadkomma en utbildning, som ungefär motsvarar följande, nämligen

- i *modersmålet* och *engelska*: till vissa delar betyg från ring II³ och III⁴,
- i *matematik*: betyg från ring I³ eller II⁴ på den allmänna linjen,
- i *fysik*: betyg från ring III³ eller III⁴ på allmänna linjens sociala gren (inkl. frivillig kurs) och
- i *kemi*: betyg från ring II³ eller III⁴ på allmänna linjens sociala gren.

Då *komplettering av realexamenskunskaper obligatoriskt skulle krävas* av de inträdessökande till seminarierna uppstår det problemet, *hur* denna komplettering lämpligast bör ske. Den bör icke taga alltför lång tid och den bör icke åsamka läraraspiranterna alltför stora kostnader. Det blir icke möjligt för dem att genomföra kompletteringen genom att följa undervisningen vid ett gymnasium. De måste läsa in de för kompletteringen erforderliga kurserna på egen hand och sedan antingen tentera för gymnasie-

lärare som frivilligt vill åtaga sig denna uppgift eller också begära att få undergå s. k. särskild prövning i den ordning, som föreskrives i läroverksstadgan. I det förstnämnda fallet får de av vederbörande tentator sätta betygen icke någon officiell karaktär utan blir endast ett privat intyg om vilket kunskapsmått eleven äger. Ett dylikt intyg får enligt gällande bestämmelser icke nu godtagas för inträde i skolköksseminarium, och det bör därför ej heller framdeles kunna anses tillräckligt. Det må framhållas, att ett dylikt intyg med säkerhet icke skulle berättiga vederbörande att vinna inträde vid universitets- eller högskolekurs för fortsatta studier. Det må också påpekas, att s. k. särskild prövning skall ske enligt fordringarna för studentexamen i ämne, som kan ingå i denna examen på allmänna linjen, realinjen eller latinlinjen. Ett s. k. kompletteringsgymnasium har numera trätt i verksamhet i Stockholm men enligt vad kommittén inhämtat kan komplettering av den art, det här är fråga om, icke företagas vid detta gymnasium. Studierna vid detta avser att föra elever, som avlagt sådana examina som folkskollärarexamen, avgångsexamen från socialinstitutet m. m., fram till studentexamen. Vidare kan elever, som redan avlagt studentexamen, komplettera sina studentbetyg vid gymnasiet. Utökade möjligheter till fortsatta studier har emellertid på senare tid skapats också genom kvällsgymnasier, gymnasium för vuxna m. m.

Då det med all sannolikhet blir både tidsödande och besvärligt för läraraspiranterna att komplettera sina kunskaper på egen hand, har kommittén ansett det *önskvärt att skapa kompletteringsmöjligheter vid seminarierna på det husliga området*, helst vid varje dylikt seminarium. Kompletteringen skulle då kunna genomföras på relativt kort tid genom koncentrerad undervisning, kontrollerad av seminariets ledning och åtminstone delvis meddelad av lärare vid detta. En annan fördel med komplettering vid seminarierna är att undervisningen helt kan inriktas på det syfte man vill uppnå med densamma. Såväl timplaner som kursplaner kan anpassas härefter. Det blir icke nödvändigt att läsa exakt samma kurser som i en eller flera av gymnasieringarna, utan kursplanerna i de olika ämnena kan helt anpassas efter den sedan följande seminarieundervisningens behov. *Obligatoriskt deltagande i en sådan kompletteringskurs vid seminarium bör dock icke krävas av den inträdessökande*. Om det kan ställa sig fördelaktigare för läraraspiranten att komplettera sina kunskaper på annat sätt, t. ex. genom att avlägga kunskapsprov vid läroverk i hemtrakten, bör det stå henne fritt att göra detta. Likaså bör möjlighet beredas att vid kompletteringskursen avlägga kunskapsprov i olika ämnen utan att vederbörande genomgått denna.

Kommittén föreslår i överensstämmelse med denna tankegång, att vid seminarierna för utbildning av lärare på det husliga området inrättas preparandkurser med uppgift att meddela inträdessökande till seminarierna de kunskaper utöver realexamen eller normalskolekompetens, som kommittén föreslår skall gälla som obligatorisk teoretisk förutbildning för anta-

gande som elev vid lärarkurs. Preparandkursen avser således att ge eleverna en vidgad och fördjupad utbildning utöver vad som medhinner i realskolan eller i den högre flickskolan. Samtliga de angivna ämnena bör vara obligatoriska för eleverna i preparandkurserna, såvitt icke eleven har vitsord om motsvarande kunskapsmått i något eller några av ämnena.

Preparandkursen bör organisatoriskt anknytas till seminariet. Varje kurs bör omfatta 18—20 arbetsveckor. Med hänsyn till antalet utbildningslinjer vid varje seminarium och antaglig avgång av aspiranter under och efter aspirantkurserna, bör två kurser anordnas årligen vid varje seminarium.

Preparandkurs föreslås omfatta följande antal veckotimmar i de olika ämnena:

Modersmålet	4 timmar	
Engelska språket	4 timmar	
Matematik	5 timmar	
Fysik	6 timmar	(3 lektions- och 3 laborationstimmar)
Kemi	9 timmar	(5 lektions- och 4 laborationstimmar)
	Summa 28 timmar	

Vederbörande seminariums ledning bör ha rätt att ändra fördelningen mellan lektions- och laborationstimmar i fysik och kemi på lämpligt sätt, om den ovan angivna fördelningen icke visar sig ändamålsenlig.

Kursplanerna i de olika ämnena föreslås bli i huvudsak följande:

M o d e r s m å l e t. Undervisningen avser att utveckla elevernas färdighet att korrekt och klart uttrycka sig i tal och skrift. Realskolans form- och satslära repeteras och kompletteras i den mån så är erforderligt. Läsning av för ändamålet lämplig litteratur, bl. a. förebildlig sakprosa. För att pröva elevernas kunskaper och skicklighet anordnas ett mindre antal provskrivningar. För elevernas träning ges hemuppsatser.

E n g e l s k a s p r å k e t. Undervisningen avser att öka elevernas ordförråd samt deras färdighet att läsa och översätta engelsk text till svenska språket. Grammatik studeras endast i den mån detta är nödvändigt för nämnda ändamål. Även talövningar bör förekomma. För läsövningarna användes dels noveller av lämplig svårighetsgrad, dels populärvetenskaplig litteratur i seminariets fackämnen. Större delen av litteraturläsningen förutsättes ske som hemarbete.

M a t e m a t i k. Undervisningen avser att bibringa eleverna vissa insikter och färdigheter, som är av betydelse vid studiet av ett flertal andra ämnen, bl. a. kemi, fysiologi och redskapslära.

Anm. Delar av realskolans kurs i geometri repeteras med tillämpningar på planimetriska och stereometriska problem. Ekvationer av första graden med två eller flera obekanta. Kortfattad genomgång av ekvationer av andra graden med en obekant. Kortfattad genomgång av rötter och potenser samt logaritmer med

huvudvikten lagd vid deras användning för numerisk räkning. Räknestickans användning. Användning av rätvinkliga koordinater för studium av funktioner med anknytning till elevernas kommande arbetsuppgifter. Uppritning av diagram.

F y s i k. Undervisningen avser att underlätta förståelsen av kemi, fysiologi och redskapslära. Den bör fördenskull omfatta mekanikens grundbegrepp, energiformerna och deras samband, värmelära och elektricitetslära.

Anm. I fysiken genomgås t. ex. det väsentligaste om krafter och olika slag av rörelse (repetition och någon utvidgning av realskolans kurs) enheter för mått och vikt, metoder att bestämma kroppars täthet, tryck hos vätskor och gaser, kommunicerande kärl, ytspänning och kapillaritet, osmos och diffusion, termometern, mätning av värmemängder, specifikt värme, smältvärme, ångbildningsvärme och lösningsvärme, luftens fuktighet och dess bestämning, metoder att alstra låga temperaturer, element och ackumulatorer, elektriskt motstånd och metoder att bestämma detta, generatorer, motorer, transformatorer, faror förbundna med den elektriska strömmen, energiens omvandlingar, materiens byggnad.

K e m i. Undervisningen har till uppgift att på grundval av realskolans kurs bibringa eleverna vidgade kunskaper i oorganisk och organisk kemi samt om kemiens viktigare tillämpningar inom deras blivande verksamhetsområde.

Anm. Framförallt genomgås följande: *Allmän kemi:* den kemiska bindningen och i samband därmed valensbegreppet samt enkla strukturformler. Oxidation och reduktion, oxider, syror, baser, salter, joner och jonreaktioner. Lösningars halt, ekvivalentvikt och normalitet. Löslighet, löslighetskurvor, färgindikatorer, pH-begreppet, buffertlösningar. Grunderna av kolloidkemien. Exempel på kemisk jämvikt. *Oorganisk kemi:* Kort översikt av de viktigaste grundämnena och deras föreningar. Allmänna framställningsmetoder. Kvalitativ analys (joner), titreringar. *Organisk kemi:* Kolväten, alkoholer, aldehyder och ketoner, syror och estrar. Översikt av för näringsläran särskilt viktiga föreningar: fettämnen, kolhydrater och äggviteämnen. Några aromatiska föreningar.

Inträdessökande till seminarium, som icke genomgått preparandkurs eller avlagt kunskapsprov vid denna måste, för att kunna antagas till elev, styrka sig äga ovan angivna kunskaper. Studentexamen — utom på latinlinjen — utgör givetvis tillräcklig kvalifikation för antagande till lärarelev. Den som avlagt studentexamen på latinlinjen måste komplettera i matematik, fysik och kemi i enlighet med ovan angivna fordringar.

Den praktiska förutbildningen

Kommitténs förslag

Sedan länge har gällt, att ingen kan antas till elev vid ett lärarinneseminarium på det husliga området, som ej genomgått viss praktisk förutbildning.

Den praktiska förutbildningen har varit och är även för närvarande uppdelad mellan *genomgång av vissa skolor med övervägande praktisk undervisning* samt *direkt praktik* i hushåll, i social verksamhet, i syateljéer o. s. v., beroende på vilken utbildningslinje den blivande eleven önskar välja. Uppdelningen av den praktiska förutbildningen har visat sig vara mycket värdefull.

Kravet på praktisk förutbildning före seminariestudierna måste helt naturligt förutsättas ha uppställts, sedan erfarenheten visat, att det förelåg ett behov därav. Vid en grundlig utredning om hela studiegången för de ifrågavarande lärarinnorna måste emellertid också ställas den frågan, om kravet på praktisk förutbildning alltjämt — och framför allt efter en effektivisering av seminariestudierna — är sakligt betingat. Denna fråga är så mycket naturligare, som krav på förpraktik i regel icke förekommer vid annan lärarutbildning.

Kommittén har funnit, att det även för framtiden är nödvändigt att kräva viss praktisk förutbildning före seminariestudierna. Skälen härtill är bl. a. följande: Lärarutbildningen inom det nu ifrågavarande området är icke fullt jämförbar med annan lärarutbildning. Som tidigare flera gånger i detta betänkande framhållits, måste lärarna på det husliga området äga en betydande manuell skicklighet, som icke kan förvärfvas utan långvariga praktiska övningar. Denna träning av den manuella färdigheten kan naturligtvis ske inom ramen för seminariestudierna, men i så fall måste tidsutrymmet för dessa studier väsentligt förlängas. Genom praktiken i hushåll eller på andra områden av arbetslivet förvärfvar eleven såväl kännedom om de förhållanden, till vilka hennes undervisning i olika skolformer skall anknyta, som en viss teknisk färdighet i utförandet av skilda arbetsmoment inom den verksamhet, i vilken hon praktiserar.

Kommittén föreslår därför, att krav på praktisk förutbildning skall uppställas även för framtiden samt att denna förutbildning liksom hittills skall uppdelas på genomgång av kurser med övervägande praktisk undervisning samt praktik inom sådan verksamhet, som är av väsentlig betydelse

för läraren att känna till. Den som önskar studera till hushållslärare bör således genomgå antingen en lantshållsskola eller en husmoderskurs samt praktisera i stadshushåll eller lantshushåll, varjämte viss praktik i social verksamhet är önskvärd. Den som önskar utbilda sig till lantgårds-lärare bör givetvis genomgå en lantshållsskola och ägna sig åt praktik i lantshushåll samt specialpraktik i olika grenar av lantshållningen. Den som önskar utbilda sig till yrkeslärare i klädsömnad bör genomgå verkstadsskola för klänningssömmerskor samt praktisera på syateljéer. Aspirant till textilläro-utbildning bör genomgå sådana kurser i sömnad och vävning, som samtidigt ger såväl yrkestheori som praktik. Den blivande barnavårdsläraren slutligen bör genomgå barnsköterskeskola samt praktisera i barnavård.

Den praktiska förutbildningen bör bli den andra fasen i den samlade utbildningsgången och således komma närmast efter avslutad teoretisk förutbildning. Detta bör naturligtvis inte hindra, att en aspirant till lärarbanan kan ägna sig åt praktik redan innan den teoretiska förutbildningen är avslutad, t. ex. under sommarferier eller i väntan på att vinna inträde vid en preparandkurs. En sådan praktik kan vara nyttig därför, att den kan ge den blivande eleven en vink om, huruvida hon passar för den levnadsbana hon tänkt sig eller icke. Den bör dock normalt icke kunna ersätta den praktik, som skall vara obligatorisk för tillträde till olika utbildningslinjer inom seminarieorganisationen.

Som framgått av det föregående ingår *flera olika moment i den praktiska förutbildningen.* Det är av vikt, att dessa kommer *i rätt ordning.* En aspirant kan icke på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig de lärdomar och färdigheter praktiken ger, om hon icke dessförinnan i lämplig skola eller kurs lärt sig förstå — i någon mån åtminstone — samspelet mellan teori och praktik på ifrågavarande områden av arbetslivet. Den som i skolan lärt sig teoriens elementa, bör lättare kunna tillgodogöra sig de erfarenheter praktiken ger. *Gången av den praktiska förutbildningen* bör alltså bli den, att aspiranten först genomgår den förskola, som är lämplig för den utbildningslinje hon tänkt sig, varefter hon bör övergå till praktiken. Är praktiken uppdelad i allmän praktik och specialpraktik, bör givetvis den allmänna komma först. En lantgårdsläroaspirant bör således praktisera i ett lantshushåll, innan hon övergår till specialpraktik, t. ex. i ladugårdsskötsel.

Då kommittén av olika skäl, som tidigare i annat sammanhang redovisats, ansett att en förlängning av den sammanlagda utbildningstiden för lärarna icke bör komma ifråga, är det av väsentlig betydelse, att praktiktiden väl utnyttjas av de blivande eleverna. Skall seminariestudierna kunna begränsas till 3 år för flertalet lärarkategorier, måste elevernas såväl teoretiska som praktiska förkunskaper ligga på en relativt hög nivå, så att elementär undervisning eller komplettering av skolkunskaper och otillräcklig manuell färdighet kan undvikas. Det blir fördenskull av yttersta vikt, att

praktiken förlägges till hem eller arbetsplatser, där bästa möjliga utbyte av densamma kan erhållas. Eleverna måste erhålla god handledning av husmodern i praktikanthemmet eller av arbetsledningen på den plats, där praktiken förlägges. Det får icke förekomma, att hushåll eller företag tar emot praktikanter enbart för att utnyttja deras arbetskraft. De måste också samtidigt se till, att praktikanterna erhåller den kunskap och de lärdomar, som praktiken är avsedd att ge. Kommittén förutser, att även i framtiden uppkommer fall, då aspirant söker vinna möjlighet till inträde genom en längre praktisk förutbildning än vad minimifordringarna kräver. Avvägningen av den längre praktikens konkurrensvärde i detta sammanhang måste i varje fall prövas av intagningsmyndigheten. Kommittén vill endast framhålla, att, sedan minimifordringarna är uppfyllda, intagningen i hushålls- eller företag bör grundas på de teoretiska betygen.

Kommittén redovisar i det följande sitt förslag till praktisk förutbildning för respektive lärarkategorier. Denna förutbildning bör bli *obligatorisk för alla inträdessökande till resp. utbildningslinjer inom seminariorganisationen.*

Hushållslärare

Enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser skall blivande skolkökslärarinnor ha utövat praktik i hem under ett år, innan inträde vid skolköksseminarium kan vinnas. Flertalet sökande till seminarierna har förutom denna hempraktik genomgått längre eller kortare kurs vid lanthushållsskola, husmodersskola eller liknande. Den praktiska förutbildningen tar således för de flesta elever längre tid i anspråk än vad som motsvarar de officiella fordringarna.

Om seminariestudierna för hushållslärare — den kategori, som närmast kommer att motsvara den nuvarande kategorien skolkökslärarinnor — skall kunna behållas 3-årig och om den praktiska förutbildningen icke skall överstiga ett år, är det nödvändigt att rationalisera denna förutbildning. Bästa lösningen synes enligt kommitténs uppfattning vara, att utbyta en del av den nu föreskrivna hempraktiken mot en 5 månaders husmoders- eller lanthushållskurs samt avkorta hempraktiken till 6 månader. Denna förlägges antingen till stadshushåll eller lanthushåll, beroende på var förkursen har genomgåts. Aspirant, som genomgått husmoderskurs, bör praktisera i lanthushåll. Aspirant, som genomgått lanthushållskurs, bör praktisera i stadshushåll. *Läraraspiranten måste komma i kontakt med hushåll av båda typerna*, därför att hon som färdig lärare skall äga kompetens att undervisa såväl i städer som på landsbygden. Termen lanthushåll syftar givetvis på jordbrukarhushåll. Termen stadshushåll blir fördenskull icke fullt adekvat, den betecknar de facto ett hushåll, som icke är anknutet till jordbruk, varför ett »stadshushåll» givetvis också kan vara beläget i en mindre tätort på landsbygden. Det synes emellertid vara lämpligast, att praktiken förlägges

till hem i städer eller större tätorter, så att den blivande läraren erhåller inblick i hur hushållsarbete bedrivs under de betingelser, som är rådande i sådana samhällen. Praktikhemmen, såväl lant- som stadshushåll, bör helst väljas av praktikanten i samråd med respektive seminariums ledning.

Det mest bärande skälet till kommitténs förslag att ersätta en del av hempraktiken med en husmoderskurs (resp. lanthushållskurs) är, att en god samordning mellan teoretiska och praktiska kunskaper därigenom kan vinnas. Som redan tidigare antytts har kombinationen av en kurs vid någon praktisk förskola och efterföljande hempraktik visat sig vara mycket värdefull. Kursen bör vara en vanlig husmoderskurs om en termin vid en yrkesskola eller en lanthushållsskola. Emellertid är det av särskilt intresse för lärarseminarierna att få garanterad tillgång till övningsundervisning vid en husmoderskurs varje termin. Av detta skäl vill kommittén föreslå, att vid fackseminarierna anordnas också husmoderskurser varje termin. Elever till dessa kurser bör antas enligt samma regler som gäller för husmoderskurserna vid yrkesskolor och lanthushållsskolor. En aspirant på elevplats vid lärarseminariet skall alltså icke ha förtursrätt, liksom ej heller genomgång av husmoderskurs vid ett seminarium skall ge bättre rätt till elevplats vid seminarium än genomgång av husmoderskurs vid yrkesskola eller lanthushållsskola. Kursinnehållet i seminariernas kurs bör i möjligaste mån anpassas efter motsvarande kurser vid de andra nämnda skolformerna.

Då många skolkökslärarinnor har vissa rådgivande uppgifter inom skolmåltidsverksamheten och allt flera lärare behövs för utbildning av personal för denna och liknande storköksverksamhet, är det nödvändigt att aspiranterna till hushållslärlinjen erhåller en *viss praktik inom storhushåll*. Kommittén föreslår dylik praktik under en månad, vilken tidrymd givetvis är i knappaste laget. En begränsning till denna tid är emellertid nödvändig, då kommittén icke anser sig kunna förorda en utsträckning av tiden för den praktiska förutbildningen utöver ett år.

Någon tids *praktik i social verksamhet*, särskilt inom hemvårdarinnorganisationen, måste bedömas som synnerligen värdefull för blivande hushållslärare, dels därför att den ger eleverna inblick i hushållsarbetet inom skilda typer av hem och dels därför, att den ger dem bättre förutsättningar att som lärare handha utbildningen av hemvårdarinnor. Då kommittén som sagt icke anser sig kunna föreslå längre tid för den praktiska förutbildningen än ett år, blir det icke möjligt att lägga in socialpraktik under den ordinarie förutbildningen. Med hänsyn till den sociala praktikens stora värde förordar kommittén emellertid, att eleverna utövar sådan praktik under ferierna mellan två läsår vid seminariet. Praktiken bör då kunna omfatta en tid av cirka sex veckor.

Det hade principiellt varit önskvärt, att de aspiranter till hushållslärlutbildningen, som vill välja den lanthushållsinriktade linjen, också hade fått

genomgå praktik i de speciella lantushållssysslorna, framförallt i trädgårdsskötsel och ladugårdsskötsel, även om de sedan inte skall undervisa i dessa ämnen. Detta blir emellertid otänkbart, såvida man inte vill förlänga utbildningstiden utöver fyra år, vilket av andra skäl icke är lämpligt enligt kommitténs mening. De elever, som väljer den lantushållsinriktade linjen, kommer dock i alla fall under den praktiska förutbildningen i kontakt med lantushållens verksamhet, antingen genom en kurs vid lantushållsskola eller genom praktik vid ett lantushåll.

Med dessa överväganden *blir alltså kommitténs förslag för aspiranterna till hushållsläro-utbildning följande:*

1. Husmoderskurs om en termin (5 månader), alternativt vid fackseminarium, lantushållsskola eller yrkesskola.
2. 6 månaders praktik i hem, antingen i stadshushåll eller i lantushåll, beroende på var husmoderskursen genomgått. Elever som genomgått kurs vid lantushållsskola skall praktisera i stadshushåll och de, som genomgått kurs vid fackseminarium eller yrkesskola, i lantushåll.
3. 1 månads praktik i storhushåll, t. ex. inom skolmåltidsverksamhet.

Sammanlagt 12 månaders praktisk förutbildning.

Kommittén *föreslår vidare*, att aspiranter till lärarkurs vid hushållsläro-seminarium skall utöva någon form av socialpraktik under c:a 6 veckor, i regel förlagd till ferierna mellan två seminarieår.

Elev, som genomgår husmoderskurs vid lantushållsskola eller yrkesskola, får givetvis följa vid vederbörande skolor gällande timplan. *För husmoderskursen vid fackseminarium föreslås följande timplan:*

Ämne	Vecko timmar
matlagning	20
kostlära	3
hemvård	2
hemvårdslära	1
tvätt	2
tvättlära	1
textil materiallära	1
sömnad	6
ekonomilära	1
barnvårdslära	1
hemsjukvårdslära	1
familjekunskap	1
	Summa 40

Lantgårdslärare

Lantgårdslärarna skall undervisa i tre ämnen: hemvård, djurvård och trädgårdsskötsel. Förpraktiken bör alltså helst anknyta till samtliga dessa tre områden. Lantgårdslärarnas utbildning blir i främsta rummet anpassad

för lantushållsskolornas undervisningsverksamhet, och kommittén finner det fördenskull självklart, att sökande till lantgårdslärarkurs skall ha *genomgått 5 månaders kurs vid lantushållsskola*. För att erhålla praktiska kunskaper i hemvård bör aspirant till lantgårdsläraryrket utbildningen *praktisera i lantushåll* under någon tid. Kommittén föreslår, att praktiken skall omfatta 4 månader. Praktiken måste läggas så, att eleven deltar i arbetet såväl inom hemmet som inom trädgård och ladugård. Hon måste se lantushållens arbete med trädgårdsskötsel och husdjursskötsel i relation till hemarbetet i övrigt och till arbetet inom lantushållningen i dess helhet.

Kommittén har övervägt den möjligheten att göra praktiken i lantushåll så pass ingående och långvarig, att den också skulle kunna ersätta den specialpraktik i trädgårdsskötsel, ladugårdsskötsel och smådjursskötsel, som nu tillämpas. Den måste då komma att omfatta cirka ett år och fullgöras vid särskilt utvalda praktikgårdar, där mycket goda möjligheter att förvärva praktiska kunskaper om arbetet i hem, ladugård och trädgård står till buds. Då det skulle erbjuda rätt stora svårigheter att realisera denna tanke, har kommittén funnit det lämpligast, att lantgårdsläraryrket även framdeles genomgår *specialpraktik* såväl i trädgårdsskötsel som i ladugårdsskötsel och smådjursskötsel. Kommittén föreslår, att specialpraktiken skall omfatta 6 månader i trädgårdsskötsel, 2 månader i ladugårdsskötsel och 2 månader i smådjursskötsel. Den relativt långa tiden för praktiken i trädgårdsskötsel förklaras av att en sådan praktik måste omfatta en hel vegetationsperiod.

Utöver den nu angivna praktiken bör blivande lantgårdslärare också ha någon tids socialpraktik. Motiveringen härför är densamma som tidigare anförts beträffande hushållslärarna. Inte heller i fråga om lantgårdslärarna blir det möjligt att lägga in socialpraktiken under den ordinarie förpraktiken. Den bör således också i detta fall läggas under ferierna mellan två läsår vid seminariet.

I överensstämmelse med vad som sålunda anförts föreslår kommittén, att *förpraktiken för blivande lantgårdslärare skall omfatta följande:*

1. Kurs vid lantushållsskola om minst 5 månader.
2. 4 månaders allmän praktik i lantushåll.
3. 6 månaders kurs eller praktik i trädgårdsskötsel.
4. 2 månaders praktik i ladugårdsskötsel.
5. 2 månaders praktik i smådjursskötsel.

Därjämte bör vederbörande ha fullgjort någon form av socialpraktik under cirka 6 veckor, förlagd till ferierna mellan två läsår på seminariet.

Textillärare

Nu gällande krav på praktisk förutbildning för blivande handarbetslärarinnor innebär, att aspiranterna skall ha förvärvat vitsordad färdighet i sömnadsarbeten av olika slag och i vävning. Kravet på färdighet i vävning

är dock icke obligatoriskt vid alla handarbetsseminarier. Genomgång av vissa bestämda skolor eller praktik på vissa bestämda arbetsplatser är således icke föreskriven och överhuvudtaget råder brist på samordning ifråga om de reella kraven för inträde i handarbetsseminarierna. Då dylika krav icke uppställts, har förhållandena ifråga om den praktiska förutbildningen för dessa lärare kommit att utvecklas till en rätt vildvuxen flora. Aspiranterna till denna utbildningslinje går i regel igenom ett flertal olikartade kurser, t. ex. i klädsömnad, lannesömnad, vävning, prydnadssöm, knyppling, tillskärning m. m., samt praktiserar vid sy- och vävateljéer. Många går också igenom 2-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor. Den praktiska förutbildningen tar i genomsnitt ett och ett halvt à två år i anspråk och i många fall ännu längre tid. Det råder stor brist på kurser, som är lämpliga som förutbildning för denna lärarkategori, och eftersom de befintliga kurserna är förlagda till olika platser förorsakas aspiranterna dryga kostnader. Ansökningsfrekvensen till kurserna är mycket hög och detsamma gäller ifråga om platserna i handarbetslärarinnekurserna. På grund av den stora konkurrensen om dessa platser blir väntetiden för inträde i handarbetsseminarierna mycket lång.

En *rationalisering* av den praktiska förutbildningen och en *koncentration* av densamma till vissa bestämda kurser framstår fördenskull som en *tvingande nödvändighet*. Givetvis bör också kraven för inträde i seminarierna ytterligare samordnas, så att icke i realiteten olika krav uppställas för inträde i lärarkurserna vid olika seminarier. Den nya kategorien textillärare skall enligt kommitténs förslag erhålla kompetens att undervisa i både sömnad och vävning inom såväl det allmänna skolväsendet som yrkesskolväsendet, fränsett den kvalificerade yrkesutbildningen på sömnadens och vävningens områden. Det är fördenskull nödvändigt att låta den praktiska förutbildningen omfatta såväl sömnad som vävning. Kommittén föreslår i enlighet härmed, att aspiranter till textillärlinjen skall genomgå dels *en kurs i sömnad*, dels *en kurs i vävning*, vardera om en termin (18—20 veckor). De hittills gällande faktiska ehuru icke formellt föreskrivna kraven på genomgång av andra kurser slopas således. *Den praktiska förutbildningen kommer att ta en tid av ett år i anspråk och blir likartad för alla blivande textillärare.*

Det är enligt kommitténs mening av utomordentlig betydelse, att sömnadskurs av ovan avsedd art kan ordnas vid *varje seminarium*, som kommer att utbilda textillärare. Härigenom öppnas nämligen möjlighet att ordna övningsundervisning med vuxna elever. Det är också betydelsefullt att dylika kurser ordnas vid *ett flertal yrkesskolor* på skilda håll i landet, så att läraraspirant kan få genomgå sådan kurs i sin hemtrakt, varigenom kostnaderna kan nedbringas. I dessa hänseenden gäller vad i det föregående sagts om husmoderskurser vid fackseminarier, yrkesskolor och lanthushållsskolor.

Klädsömnaden föreslås få en dominerande ställning (30 vt) på den ifråga-

varande sömnadskursen. För att kunna undervisa i klädsömnad måste en lärare nämligen äga en god yrkesskicklighet, vilken endast kan förvärfvas genom tillräckligt lång träning. Om den blivande läraren skall lära sig behärska rutinarbetet på ett rationellt sätt, måste arbetsuppgifterna koncentreras vid inlärandet och ligga till grund för den efterföljande pedagogiskt inriktade undervisningen vid det 3-åriga seminariet. En tillräcklig koncentration av klädsömnaden under seminarietiden, utöver den för andra läsåret föreslagna (se härom följande kapitel), kan icke äga rum på grund av den mångfald andra absolut nödvändiga ämnen, som måste erhålla plats på schemat. Någon reell ökning av det sammanlagda timantalet för klädsömnaden innebär förslaget dock icke, då eleverna för närvarande ofta har genomgått 2-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor eller förvärvat sig en utbildning, som innehållsmässigt svarar mot denna.

Även ifråga om vävningen gäller samma motivering beträffande inlärandet och koncentrationen som ifråga om klädsömnaden.

Med dessa överväganden *blir alltså kommitténs förslag för aspiranterna till textilläro-utbildning följande:*

1. *Sömnadskurs* om 1 termin. 40 veckotimmar under 18—20 veckor. Denna kurs kan genomgåas antingen vid fackseminarium eller vid yrkesskola.
2. *Vävkurs* om 1 termin. 40 veckotimmar under 18—20 veckor. Denna kurs kan genomgåas antingen vid fackseminarium, vid yrkesskola eller vid organiserad hemslöjd.

Timplan för sömnadskursen

Ämnen	Vecko- timmar
Klädsömnad med verktygslära	33
Linnesömnad med mönsterkonstruktion	5
Materiallära med klädvård	2
	Summa 40

Timplan för vävkursen

Ämnen	Vecko- timmar
Vävning	32
Vävteori	4,5
Materiallära	1
Teckning	2
Montering	0,5
	Summa 40

Yrkeslärare i klädsömnad

Förslaget om praktisk förutbildning för yrkeslärare i klädsömnad innebär inga förändringar gentemot nu gällande fordringar. Även nu skall aspiranter till denna utbildningslinje genomgå 2-årig verkstadsskola, samt där-

efter under minst 3 år ägna sig åt kvalificerad yrkespraktik. Kommittén vill emellertid föreslå, att praktiken bör kunna till en del få fullgöras även på en större konfektionsindustris egen mönster- eller tillskärningsateljé.

Kommitténs förslag innebär alltså följande:

1. Två-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor.
2. Tre års kvalificerad yrkespraktik, avslutad med godkänt gesällprov.

Den praktiska förutbildningen för denna lärarkategori kommer att liksom hittills bli mycket lång och mycket ingående. De efterföljande seminariestudierna kommer endast att omfatta ett läsår. Anledningen till att förutbildningen nu är och föreslås bli så mycket längre än seminarietiden är, att av dessa lärare måste krävas en mycket hög grad av manuell skicklighet i yrket. Deras kunnighet i detta hänseende måste fullt ut kunna mätas sig med en god hantverkares. Genom denna grundliga och långvariga praktiska förutbildning, först i verkstadsskola och sedan i praktisk verksamhet på enskilda syateljéer och i en konfektionsindustris ateljéer, bibringas aspiranterna en fullgod yrkeskunskap. Studierna vid seminariet kan sedan helt inriktas på pedagogisk och teoretisk utbildning.

Barnavårdslärare

Ifråga om praktisk förutbildning för blivande barnavårdslärare krävs för närvarande, att sökande till lärarinnekurs för utbildning av dylika skall ha genomgått en barnsköterskekurs, en husmoderskurs eller styrkt sig äga vana vid hushållsarbete samt ha utövat praktik i barnavård i hem under minst tre månader.

Enligt kommitténs mening är det lämpligt, att en blivande barnavårdslärare först skaffar sig insikter i hushållsarbete genom att *genomgå en husmoderskurs* om minst 5 månader vid yrkesskola, lanthushållsskola eller fackseminarium. Därefter bör aspiranten *praktisera i barnavård*, vilket bör ske dels i privat hem med småbarn och dels vid barnavårdande institution, t. ex. daghem eller barnhem. Dessa båda typer av praktik bör vardera omfatta en tid av 3 månader. Förutbildningen avslutas med *en barnsköterskekurs* om minst 6 månader. För inträde i en dylik kurs fordras för övrigt redan nu såväl husmoderskurs som praktik i barnavård.

Kommittén föreslår således, att förpraktiken för blivande barnavårdslärare skall omfatta följande:

1. 5 månaders husmoderskurs, alternativt vid yrkesskola, lanthushållsskola eller fackseminarium.
2. 3 månaders praktik i barnavård i hem med småbarn.
3. 3 månaders praktik i barnavård vid barnavårdande institution.
4. 6 månaders barnsköterskekurs.

KAPITEL 11

Seminariestudierna

Kommitténs förslag

Efter praktisk förutbildning följer studierna vid respektive seminarier. För samtliga lärarkategorier blir kursen vid seminariet den egentliga lärarutbildningen.

Önskemål om en effektivare och modernare seminarieutbildning av lärare på det husliga området har sedan länge framförts från skilda håll, exempelvis från seminarierna själva, från vissa skolmyndigheter, från lärarinnornas fackorganisationer och från husmödrarnas och näringslivets organisationer. I debatten om en reform av nämnda undervisning har önskemålen utkristalliserat sig kring tre huvudpunkter: friare och mindre katederbunden undervisning vid seminarierna, vidgat utrymme för den teoretiska undervisningen samt förbättrad och ökad övningsundervisning. Från debatten må följande anföras.

Den nuvarande undervisningen vid de olika seminariernas skilda utbildningslinjer är som känt av såväl teoretisk som praktisk art. Den försiggår delvis i skolmässiga former, d. v. s. i form av lektioner och tillämpningsövningar. Inom alla utbildningslinjer överväger den praktiska undervisningen. Denna utformning med tonvikten lagd på den praktiska undervisningen och med dominans av katederbundna lektioner när det gäller teoretiska ämnen har utsatts för kritik från många håll. Såväl lärare som elever torde vara ense om att den nuvarande undervisningsformen vid seminarierna icke är i allo tillfredsställande. Därtill kommer, att seminariernas i de flesta fall synnerligen otillfredsställande, trånga och omoderna lokaler i hög grad försvårat en effektiv och tidsenlig undervisning i praktiska ämnen.

Även den teoretiska undervisningen blir lidande på de otillfredsställande lekionslokalerna. Denna undervisning försvåras också av bristen på lämpliga läroböcker och åskådningsmateriel. En åtminstone tidigare väsentlig anmärkning har varit, att den teoretiska undervisningen ägnats mindre tid än den praktiska, varför det kunskapsförråd, eleverna inhämtat, i regel icke synts motsvara de krav lärarinnan ställs inför i sin kommande verksamhet som pedagog. Forskningen och den tekniska utvecklingen på det husliga området går framåt med stora steg. Det är för seminarierna svårt att ge lärarinneeleverna möjlighet att följa denna utveckling på ett fullt tillfredsställande sätt, och möjligheterna till fortbildning senare är synnerligen begränsade. En stor och allvarlig brist i seminarieutbildningen är vidare, att övningsundervisningen är otillräcklig. Lärarinneeleverna erhåller icke den allsidiga pedagogiska utbildning och övning i konsten att undervisa, som i våra dagar måste krävas av en lärare. Undervisningen i psy-

kologi, pedagogik och metodik är för begränsad. Eleverna får hålla ett alltför litet antal övningslektioner, beroende bl. a. på att ett tillräckligt stort antal övningsklasser eller kurser ur olika skolformer ej står till förfogande för övningsundervisningen.

I fråga om det först nämnda önskemålet — mindre katederbunden undervisning — har i debatten framhållits, att seminarieeleverna bör fostras till självständigt tänkande och självständigt handlande, så att de som lärare kan göra sig förtrogna med litteraturen och följa forskningens framsteg på sina respektive områden och taga egna initiativ för att främja och berika undervisningen i de husliga ämnena. Detta blir inte möjligt — har det sagts — med mindre än att lärarinnorna under sin utbildning får träna sig i självständigt studiearbete och söka lösa problemen på egen hand eller, med andra ord, deras undervisning måste bedrivas i former, som principiellt har samma karaktär som den akademiska eller högskolemässiga undervisningen.

Enligt kommitténs mening är det emellertid av flera skäl omöjligt att bedriva undervisningen efter helt högskolemässiga metoder. Lärarna i de husliga ämnena måste vara både teoretiskt och praktiskt skickliga och kunna tillämpa de teoretiska kunskaperna i praktiskt handlande. En sådan dubbel utbildning kan inte bibringas dem enbart genom fria studier av högskolemässig karaktär. *Den erforderliga träningen i manuella arbeten måste förvärfvas genom metodiskt ordnade praktiska övningar.* Undervisningen i praktiska ämnen måste i högre grad än hittills få karaktär av *tillämpningsövningar till den teoretiska undervisningen.*

Den teoretiska sidan av utbildningen skulle givetvis kunna bedrivas under högskolemässiga former, men är en sådan uppläggning av undervisningen verkligen att rekommendera? Kommer den att ge avsett resultat? Den saken är säkerligen mycket diskutabel. För det första är det knappast sannolikt att eleverna har tillräckliga teoretiska förkunskaper för studier under helt högskolemässiga former. Kommittén föreslår icke, som framgår av kapitlet om den teoretiska förutbildningen, studentexamen som obligatoriskt krav för inträde i seminarierna. I vissa ämnen kommer eleverna att ha kunskaper, som ungefär motsvarar vad studentexamen på den allmänna linjen ger, men i andra ämnen blir kunskapsmättet lägre och man måste konstatera, att eleverna vid seminarierna för lärarutbildning på det husliga området generellt sett icke kommer att äga ett allmänt teoretiskt underlag, som motsvarar studenternas.

En undervisning i högskolemässiga former ställer också andra krav på lärarpersonalen vid seminarierna. Skall undervisningen vid seminarierna läggas om, så att dessa kommer att bli ett slags högskolor, torde det bli nödvändigt att kräva akademisk examen av samtliga fast anställda lärare. Lägre akademisk examen torde för övrigt icke kunna anses tillräcklig, eftersom de, vilka avlagt dylik examen, i regel icke sysslat med självständig veten-

skaplig verksamhet. Licentiatexamen måste sannolikt bli minimikrav och helst bör lärarna ha avlagt disputationssprov för doktorsgrad.

Såvitt kommittén kan finna är en omläggning av den teoretiska undervisningen i här antydd riktning utesluten i nuvarande läge. Först när problemen rörande *den högre husliga utbildningen* lösts och dylik utbildning under en följd av år varit i verksamhet, kan tidpunkten vara inne för att på allvar diskutera frågan om införande av högskolemässiga studier i lärarutbildningen på det husliga området. Redan för närvarande är emellertid undervisningen icke strikt bunden till katedern. Friare former har sedan länge prövats med gott resultat. Seminarieövningar, demonstrationer, grupp-arbeten, enskilda arbeten m. m. anlitas som former för studierna. Kommittén anser det vara värdefullt att denna utveckling får fortsätta och ytterligare vidgas. Man bör alltså försöka utnyttja enskilt arbete mer än förut och även pröva seminarieövningar i större utsträckning.

I de förslag till timplaner för de olika utbildningslinjerna, som framläggas i det följande, utgår kommittén ifrån, att icke alla där angivna timmar skall användas för katederundervisning. Seminariernas ledning bör äga en viss frihet att välja mellan egentliga lektioner och undervisning i friare form ifråga om användningen av det antal veckotimmar eller undervisningstimmar, som enligt kursplanen anslås till ett visst ämne. Koncentrationsundervisning bör också få anlitas, när möjlighet härtill finns och det i övrigt kan anses lämpligt.

Redan genom den valfrihet, som här åsyftas, kommer väsentliga moment av friare studier att inläggas i undervisningen. Kommittén anser, att man bör gå vidare på denna väg.

Med all aktning för de krav på praktisk färdighet, som måste ställas på lärarna, måste dock den teoretiska undervisningens relativt sett tillbakasatta plats betraktas som en icke oväsentlig brist i hela utbildningsgången. Enligt kommitténs mening måste fördenskull ökat utrymme beredas *den teoretiska undervisningen* på seminariernas schema. Det är av väsentlig vikt, att seminarieeleverna är kunskapsmässigt väl rustade för sin kommande pedagogiska gärning. Då kommittén icke anser sig kunna förorda någon förlängning av utbildningstiden vid seminarierna, måste ett vidgat utrymme för den teoretiska undervisningen åtminstone delvis ske på bekostnad av den praktiska undervisningen. Det blir ofrånkomligt att i viss omfattning inskränka de praktiska övningarna. Detta betyder emellertid inte, att kommittén vill försämra den praktiska utbildningen. *Kommittén är väl medveten om dennas stora betydelse och har sökt kompensera inskränkningen i de praktiska övningarna vid seminarierna genom att låta eleverna arbeta i mindre grupper och med bättre utrustning samt genom en effektiviserad praktisk förutbildning.*

Kommittén är övertygad om att den samlade utbildningsgång den föreslår för olika lärarkategorier skall ge de blivande lärarna bättre praktisk

utbildning än den, som för närvarande meddelas på de skilda utbildningslinjerna, och dessutom betydligt bättre teoretisk utbildning. Detta kommer att innebära, att de blivande lärarna blir bättre rustade att meddela såväl teoretisk som praktisk undervisning inom sina speciella ämnesområden.

Vissa ämnen är för närvarande icke tillgodosedda i önskvärd grad och bristande enhetlighet framträder också i kursplanerna. Undervisningen måste bättre anpassas efter de arbetsuppgifter, lärarna kommer att möta, och kursplanerna i olika ämnen vid de seminarier, som utbildar samma lärarkategorier, bör göras enhetliga. Kommitténs förslag syftar härtill.

Sådana för den pedagogiska utbildningen grundläggande ämnen som psykologi, pedagogik samt allmän och speciell metodik måste erhålla ett ökat antal veckotimmar.

Detta gäller för alla lärarkategorier, även om det faktiska timantalet kan variera de olika utbildningslinjerna emellan. Kunskap om det moderna samhällets byggnad och funktioner, de sociala förhållandena samt speciellt familjens ställning och uppgifter i samhället är nödvändig för lärare ur samtliga kategorier, även om de i regel inte skall eller bör undervisa i samhällslära i egentlig mening. Såväl ifråga om de pedagogiska ämnena som ifråga om samhälls- och familjekunskapen föreslår kommittén vidgat utrymme i vissa timplaner samt en modernisering av kursplanerna. Det har varit en svår och grannliga uppgift att inom ramen för den tid, som kan tillmätas åt seminariekursen, avväga antalet veckotimmar mellan de många olika ämnen, som måste läsas på de skilda utbildningslinjerna. Kommittén har ifråga om såväl tillmätt tid som kursernas innehåll, vilka faktorer ju står i ett nära samband med varandra, sökt bereda de ämnen en stark ställning, som enligt kommitténs mening bör bedömas som särskilt betydelsefulla för varje utbildningslinje. Ett sådant betydelsefullt ämne har emellertid icke alltid fått ökat utrymme på schemat. När så icke har skett, beror det därpå, att eleverna under den teoretiska förutbildningen förutsattes erhålla så pass ingående kunskaper i ämnet, att seminariestudierna i desamma kan förkortas. Detta är t. ex. fallet med kemi och fysik för lärare på hushållslinjerna. Ämnen, som icke lästs under den förberedande teoretiska skolutbildningen, har i stället bättre tillgodosetts under seminariestudierna. I vissa fall har nya ämnen tillkommit.

En teoretisk undervisning kan aldrig bli fullt effektiv, hur goda lärarkrafter som än står till förfogande, om det icke finns *läroböcker eller kompendier* i de skilda ämnena. Bristen på lämpliga läroböcker utgör en svaghet i den nuvarande lärarinneutbildningen. Undervisningen blir lidande på om eleverna i stor utsträckning måste lita till egna anteckningar. Dylika bör ju utgöra ett komplement till läroboken, icke ersätta denna. Det är enligt kommitténs uppfattning av vikt, att de ansvariga skolmyndigheterna och seminarierna själva ägnar frågan om läroböcker vid seminarierna uppmärksamhet. Detsamma gäller också *undervisningsmateriel i övrigt*. Även om på

senare tid åtskillig ny materiel kunnat anskaffas, återstår dock alltså stora luckor att fylla.

Inom seminarieutbildningen måste *övningsundervisningen* intaga en framträdande plats. Det hjälper ju föga med en gedigen utbildning inom varje särskilt fackområde, om läraren icke också äger förmåga att meddela sina kunskaper åt de elever hon skall undervisa inom skilda skolformer. Inte bara en god pedagogisk utbildning utan också en allsidig träning i konsten att undervisa är således oundgänglig. I vida större omfattning än vad som hittills i regel varit möjligt måste tillfälle beredas eleverna till auskultering och undervisningsövningar inom skilda skolformer.

I nästa kapitel framlägger kommittén förslag till ordnande av övningsundervisningen för elever på de skilda utbildningslinjerna. Av praktiska skäl, som i nämnda kapitel redovisas, anser sig kommittén icke kunna framlägga förslag om inrättande av särskilda övningskolor vid seminarierna. Övningsundervisningen måste försiggå vid andra skolor på seminarieorten eller i dess närhet, liksom hittills har varit fallet. Härav följer, att alla seminarier måste förläggas till orter, där goda möjligheter till övningsundervisning vid skilda skolformer står till buds.

I det följande framlägger kommittén *förslag till tim- och kursplaner för de olika utbildningslinjerna*. Till kursplanerna är fogade exempel på ämnen för seminarieövningar, grupparbeten och »enskilda arbeten». Sådana exempel har i regel endast medtagits för de ämnen, i vilka de blivande lärarna kommer att undervisa.

Som tidigare nämnts är kommittén angelägen att framhålla, att ett visst mått av frihet bör tillerkännas seminarierna vid tillämpningen av tim- och kursplaner, så att det antal veckotimmar, som anslagits till de olika ämnena, i viss grad skall kunna disponeras till såväl egentliga lektioner och övningar som till undervisning i friare former.

Hushållslärare

A. Timplan (se tabell)

B. Kursplan

Psykologi

168 tim.

Orientering i den allmänna psykologien. Arv — miljö. Utvecklingspsykologi. Utvecklingens normala förlopp jämte de vanligaste avvikelserna. Begåvningen och metoder för dess mätning. Personlighet och karaktär — olika människotyper. Skolsvårigheter av olika art och skolålderns uppfostringsproblem. Barna- och ungdomsårens psykopatologi. Socialpsykologi: familjen, gruppen, klassen, ledarskap.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: se speciell metodik och familjekunskap.

A. Timplan för 3-årig seminariekurs för utbildning av hushållslärare

Läroämnen	1:a term. H.T.	2:a term. V.T.	3:e term. H.T.	4:e term. V.T.	5:e term. H.T.	6:e term. V.T.	Summa timmar totalt
Psykologi	4	—	—	2	2	1	168
Pedagogik och allmän metodik	—	—	—	3	—	1	80
Speciell metodik med tillämpningsövningar	1	1	1	2	—	1	116
Näringslära	4	—	—	3	2	—	168
Varukunskap (livsmedel)	4	1	1	—	—	—	110
Kemi	6	—	—	5	—	—	208
Bostads-, hemvårds- och redskapslära	—	2	2	13	13	13	326
Tvättlära	—	1	1				
Arbetsteknik och arbetsorganisation	—	1	1				
Ekonomilära	1½	1	1	2	2	—	141
Samhällslära	2	—	—	—	1½	—	63
Familjekunskap	—	—	—	—	2	2	76
Fysiologi, hälsolära	3	—	—	—	—	—	54
Mikrobiologi	1	—	—	—	1½	—	45
Fysik	2½	—	—	—	—	—	45
Matlagningslära	—	2	2	—	—	—	76
Röstvärd och muntlig framställning	2	—	—	—	—	—	36
Elevföredrag	1	—	1	—	—	1	56
Matlagning (tillämpningsövning)	—	20/14 ²	20/14 ²	6	8	6	1 144/1 000 ²
Hemvård (»)	—	4	4	—	—	—	152
Tvätt (»)	—	4	4	—	—	—	152
Studiebesök	1	1 veckas studieresa		1	—	1	58
Undervisningsövningar	—	3/2 ²	3/2 ²	4	4	4	346/320 ²
Demonstrationer	—	2	2	2	2	1	172
Arbetsfysiologi med gymnastik	2	—	—	—	—	—	36
Trädgårdsskötsel och djurvård ²	—	10 ²	10	—	—	—	2440
Summa veckotimmar	35	42/45 ²	43/46 ²	33	28	21	

¹ Med tillämpningsövningar.

² Hushållslärare med lanthushållsinriktning.

Läsårets längd = 38 effektiva veckor, höstterminen 18 veckor och vårterminen 20 veckor.
Praktiska året på Jälla = 44 veckor.

Pedagogik och allmän metodik

80 tim.

De viktigaste ideriktningarna och personligheterna i uppfostrans historia. Orientering rörande nya pedagogiska strömningar. Undervisningslära och metodik. Olika slag av arbetsmetoder. Inlärnings- och övningsproblem. Arbets- och studievanor. Karaktärsfostran. Undervisning av svagt begåvade barn. Disciplinfrågor och betygssättning.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Olika reformpedagogiska riktningar. Arbetssättets anpassning till elevernas antal, ålder, intresse och begåvning.

Betygssättningen. Hjälpmiddel för undervisningen och hemuppgifterna.

Samarbetet mellan skola och hem.

Att vara medlem i ett kollegium. Disciplinfrågor.

Speciell metodik
med tillämpningsövningar

116 tim.

Historik. Målsättning för ämnet hemkunskap och hushållsgöromål. Olika vägar att nå detta mål.

Undervisningsmetoder och arbetsteknik inom såväl teoretisk som praktisk undervisning med hänsyn till olika skolformer, åldersstadier, elevmaterial, lokalförhållanden och skolortens förläggning. Fostran till aktivitet, organisationsförmåga, självständigt arbete och samarbete.

Hemundervisningens anknytning till reella hemförhållanden genom kontakt hem och skola.

Övningsundervisning med diskussion om gjorda erfarenheter.

Frågor i samband med betygssättning. Undervisningsplaner för olika skolformer. Planläggning av kursverksamhet, studiecirkelar, hobbyverksamhet, utställningar och demonstrationer.

Lokaler, planritningar. Undervisningsmateriel. Litteratur, film, m. m. Journaler. Anskaffning av och ansvar för inventarier, förbrukningsmaterial och dylikt till skolan.

Statliga och kommunala myndigheter för utbildningsfrågor på det husliga området. Författningar.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Aktivitetspedagogik och dess anpassning till vårt ämnesområde. Planläggning av en serie demonstrationer för husmödrar i ett industrisamhälle över ämnet: »Mat som går fort att laga». Planläggning av en kurs för lanthusmödrar över ämnet: »Frysboxens rationella användning».

På vad sätt kan vårt ämne hjälpa till att fostra elever att bli duktiga, arbetsglada och generösa människor? Kontakt elev—lärare och omvänt. Måltiderna i skolköket — en kontaktmöjlighet att ta vara på. Disciplinsvårigheter i skolköksarbetet. En 4:de klass i enhetsskolan skall lära sig goda kostvanor — hur skall jag bäst gå till väga? Hur kan man hjälpa en hämmad elev att få självförtroende? Hur dämpar man en alltför självsäker elev utan att skada denne? »Att reda sig själv och hjälpa andra», — en av målsättningarna för undervisningen i hemkunskap för pojkar. Internatsskolans speciella möjligheter att skapa kontaktmänniskor.

Näringslära

168 tim.

Målsättning. Historik. Något om näringsforskningens arbetsmetoder. Utförlig behandling av de olika näringsämnen: deras förekomst, sammansättning, uppgifter i organismen och förändringar vid matlagning och annan beredning. Födoämnenas smältbarhet och matsmältningskanalens funktion. Energiomsättningen och olika metoder att bestämma dess storlek. Näringsbehov under olika betingelser.

Kalori- och andra näringsvärdesberäkningar. Födoämnenas näringsvärde i förhållande till priset. Vardagskostens sammansättning (för olika individer, olika familjetyper, årstidsvariationer) och dess betydelse för folkhälsan.

Dietik: de vanligaste sjukdomarnas dietiska behandling.

Näringsförhållandena i vårt land och i andra länder.

Kost- och konsumtionsundersökningar. Metodiska anvisningar för undervisning i näringslära för olika åldersstadier.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Studier och referat av facktidskrifter, som behandlar näringsfrågor, kost- och konsumtionsförhållanden. Diskussioner omkring aktuella artiklar i fack- och dagspress. »Näringsfantasteri.» Pris- och näringsvärdesberäkningar på olika typer av veckomatsedlar. Kost för barn i olika åldrar, för den gravida kvinnan, för åldringar samt för olika yrkesutövare. Tänderna och kosten. Näringsvärdesberäkningar av matsedlar vid skolmåltider. Kostundersökningar i vissa bestämda befolkningsgrupper. Kalorifattiga dieter. Behovet av äggviteämnen för små barn.

Vitaminhalten i industriellt framställda konserver.

Varukunskap (livsmedel)

110 tim.

Livsmedelskonsumtion förr och nu. Den aktuella livsmedelssituationen. Vårt lands produktion av livsmedel. Import och export av livsmedel. Producent- och konsumenthushåll, deras förbruknings- och inköpsvanor. De olika födoämnena med hänsyn till näringsvärde, kvalitet, förvaring och pris. Mjölkhushållning. Njutningsmedel.

Livsmedelsindustrien och dess produkter. Livsmedelslagstiftningen. Distributions- och inköpsfrågor. Varudeklaration. Varumärkning. Livsmedelsreklam. Metodiska anvisningar för undervisning i varukunskap.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Organisationer och institutioner i livsmedelsforskningens tjänst. Hushållsundervisningen och livsmedelsreklamen. Vilka faktorer har medverkat till förändringen av våra matvanor under de sista decennierna?

Det svenska hårda brödet. Mjölkförsäljningen i våra dagar. Kvalitetsbedömning av kött. God matpotatis. Den djupfrysade matens betydelse inom skolmåltidsverksamheten. Rationell användning av den egna trädgårdens produkter. Färska varor — konserver.

Kemi

208 tim.

Kort repetition av en del av preparandkursens moment.

Allmän kemi. Osmotiskt tryck, kokpunktsförhöjning, fryspunktsnedsättning. Isotoper och radioaktivitet. Ph-begreppet. Buffertlösningar. Räkneövningar.

Oorganisk kemi. Utförlig behandling av de metaller, som förekommer i hushållsredskap och andra inventarier samt av de kemiska föreningar, som användes i hushållet eller ingår i kemisk-tekniska preparat för hushållsbruk.

Organisk kemi. Utförlig behandling av fetter, kolhydrater och äggviteämnen, särskilt med hänsyn till förändringar vid matlagning och annan beredning.

Syntetiska tvättmedel. Något om färgämnen, plaster.

Biokemi. Äggviteämnen, enzymer, vitaminer, hormoner. Ämnesomsättning. De kemiska processerna vid livsmedlens förvaring och beredning.

Laborationer. Analys av födoämnen beträffande förekomst och mängd av vissa näringsämnen och andra ämnen. Spjälkning av en del näringsämnen och konstaterande av sönderdelningsprodukter. Titringar, kvalitativa analyser av t. ex. tvätt- och rengöringsmedel, bakpulver o. dyl. Framställning av plast. Naturliga färgämnen (utvinning, löslighet, förändringar).

Inverkan av organiska lösningsmedel och rengöringsmedel på olika material i hushållet.

Bostads-, hemvårds- och redskapslära
med tillämpningsövningar

250 tim.

Bostadens utveckling. Samhällsplanering (med tanke på t. ex. bostadens läge i förhållande till arbetsplatser, lekplatser, affärscentra, skolor, barnavårdande institutioner, parker, fritidsområden, ur trafiksynpunkt m. m.). Bostadssociala åtgärder. Olika bostadstyper och bostadsplanlösningar. Bostadsvanor. Bostadens funktioner, inredning och utrustning ur hygieniska, praktiska, ekonomiska och estetiska synpunkter. Rationell skötsel av bostaden och inventarier. Kvalitetsbedömning och konsumentupplysning. Standardiseringsfrågor. Hemvårdsarbetets organisation.

Redskapslära. Olika typer av redskap och maskinell utrustning för rationellt hemarbete med hänsyn till funktion, material, ändamålsenlighet och pris. Förvaring, skötsel och vård av redskap och maskiner. Kalkylationer.

Metodiska anvisningar för undervisning i bostads- och hemvårdslära samt redskapslära.

Tvättlära

38 tim.

Tvättlokalernas inredning och utrustning. Redskap och maskiner för såväl hemtvätt som mindre tvättanläggning. Kollektiva anordningar för tvätt och klädvård. Vattenfrågan: hårdhet och avhårdning. Tvättmedlen och deras sammansättning, verkningsätt och användningsområden. Olika fibrers tvätttegenskaper. Olika tvättmetoder vid vittvätt, kulörttvätt, fintvätt, kemisk tvätt.

Klädvård: pressning, uppfräschning av ett plagg.

Metodiska anvisningar för undervisning i tvätt och tvättlära för olika åldersstadier.

Arbets teknik och arbetsorganisation

38 tim.

Allmän översikt över arbetsstudieteknik. Organisationsproblem för olika typer av hushåll (t. ex. stads- och lanthushåll, hem med förvärvsarbetande husmor, barnfamiljer — ensamboende — partiellt arbetsföra). Arbetsplatsens, redskapens och andra tekniska hjälpmedels betydelse för hemarbetets organisation. Tidsstudier. Samarbetsfrågor och arbetsfördelning. Störnings-

moment i arbetet (fysiska och psykiska). Arbeta och vila. Husmodern som arbetsledare.

Metodiska anvisningar för undervisning i arbetsteknik och arbetsorganisation inom olika skolformer.

Praktiska övningar: se matlagning och hemvård.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Arbetschema för visst angivet hem. Jämförande tidsberäkning för visst angivet arbete utfört för hand resp. med maskin. Rätta arbetsställningar. Samarbetsproblem i samband med kollektiva anordningar. Grannhjälp.

Ekonomilära

141 tim.

Elementär kurs i statistik (omkring 15 timmar). Innebörden av grundläggande statistiska begrepp samt något om enklare statistiska metoders användning och förutsättningar. Indexberäkningar.

Kurs i allmän ekonomilära (omkring 15 timmar). De nationalekonomiska grundbegreppen: produktionsfaktorer, prispildning, produktion och konsumtion, sparande och kapitalbildning, konjunkturförlopp m. m. Grunddragen av den ekonomiska utvecklingen (från naturhushållning till penninghushållning).

Hushållsekonomi. Husmoderns arbetsuppgifter, sedda ur samhällsekonomisk synpunkt. Ekonomiska synpunkter på produktion i hemmet. Marknadsundersökningar, konsumentupplysning. Inköpskunskap. Familjesociala åtgärders inverkan på hemmets budget. Budgetlära med budgetförslag för olika typer av hushåll inom olika inkomstklasser. Hushållsbokföring för såväl lantushåll som stadshushåll. Kalkylering. Deklaration. Kollektiva anordningar och hemmets ekonomi. Utbildning och ekonomi. Orientering i upphandlingsfrågor för ett skolkök.

Metodiska anvisningar för undervisning i ekonomilära.

Praktiska övningar: se matlagning och hemvård.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Utbildningskostnader och försörjningsmöjligheter inom angivet yrke. Kalkylationsuppgifter inom olika grenar av hemarbetet. En förvärvsarbetande husmors inköpsproblem. Matkontot i lanthemmets budget. Ekonomiska synpunkter på kösträdgården. Barn och pengar. Snaskkonsumtionen ur familje- och samhällsekonomisk synpunkt. Vad kostar det att ha bil? Spara — låna till bosättningen.

För hushållslärare med lantushållsinriktning tillkommer en kurs i jordbruksekonomi om 22 timmar med i huvudsak följande innehåll.

Lantbrukets ställning i svenskt näringsliv. Statistiska uppgifter om jordbrukets befolknings- och produktionsförhållanden. Lönsamhetsfrågor, särskilt beträffande husdjurs- och trädgårdsskötsel. Samspelet mellan jordbruksdriftens olika grenar.

Eleverna bör studera årsförbrukningen inom hushållet vid ett familj jordbruk och göra upp budgetförslag för ett sådant hushåll samt taga del av räkenskapsresultaten under ett år vid någon av lantbruksförbundets bokföringsgårdar, och där avlägga studiebesök.

Samhällslära

63 tim.

Kort orientering i svensk stats- och kommunalkunskap. Statens och kommunernas finanser, beskattnings- och uppbördssystemet. De politiska partierna. Dagspressen.

Befolkningsfrågan. Översikt av den moderna sociallagstiftningen i allmänhet och sociala stödåtgärder i synnerhet. Arbetsmarknadens organisation och förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare. Bostadslagstiftning och bostadsföreningar. Folkrörelserna och folkbildningsarbetet. Kvinnorna och samhället.

Familjekunskap

76 tim.

Forskning som rör hemmet. Levnadsvanorna i staden och på landet. Barne- och familjen. De unga och hembildningen. Familjerättsliga frågor. Anpassningsproblem inom familj, skola, yrke och samhälle. Fritidsproblem. Arbetskraftsfrågan inom hemmet. Åldringsvård.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Möjligheter till förströelse och nöjen inom hemmet. Trivselproblem för inackorderade ungdomar i skolstäder. Planering av hobbyverksamhet inom en viss angiven samhällstyp. Småbarnsmammornas specialproblem i storstädernas förorter. De s. k. »nyckelbarnen». Flykten från landsbygden — ett familjeproblem. Att vara anställd på föräldrarnas gård. Pressen som opinionsbildare i hem- och familjefrågor. Problemställningar, som kan uppstå för ensamstående mor resp. far.

Fysiologi — Hälsolära

54 tim.

Allmän fysiologi med särskild vikt lagd vid ämnesomsättning, matsmältning, nervsystemet, huden. Sexualkunskap. Ärftlighetslära. Nervernas vardagsvård. Dietiska behandlingar. Förebyggande tandvård. »Kulturgifternas» inverkan på organismen samt förebyggande och motverkande åtgärder. Den enskildes åtgärder för förebyggande av smittosamma sjukdomar. Samhällets hälsovårdande åtgärder.

Mikrobiologi

45 tim.

Mikroorganismernas morfologi och fysiologi samt deras betydelse vid produktion och lagring av födoämnen och njutningsmedel.

Övningarna (omkring 25 timmar) avser att bibringa eleverna praktisk kännedom om odlingsmetoder för mikroorganismer samt om mikroskopering och olika steriliseringsmetoder.

Fysik

45 tim.

Kort repetition av en del av preparandkursens moment. Beräkning av förbrukning av elektrisk energi i olika hushållsapparater, ekonomiska kalkyler utifrån olika elektriska tariffer och olika energikällor.

Optik: särskilt belysningsläran, läran om färgerna.

Akustik: ljudisolering, bostaden och arbetsplatsen ur akustisk synpunkt.

Matlagningslära

76 tim.

Råvarornas rätta behandling ur näringssynpunkt. Olika tillagningsmetoder. Principerna för tillagning av olika typrätter. Bakning. Konservering. Användning av livsmedelsindustrins produkter. Proportionsberäkningar. Terminologi. Matlagningsekonomi. Organisation av matlagningsarbetet. Användning av lämpliga redskap och maskinell utrustning vid olika matlagningsmoment. Sammanställning av matsedlar. Genomgång av olika typer av kokböcker. Uppställning av recept och receptförändringar.

Metodiska anvisningar för undervisning i matlagningslära och matlagning.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Se matlagning.

Röstvård och muntlig framställning

36 tim.

Metodiskt ordnade taltekniska övningar avsedda att främja elevernas röst- och ljudbildning. Övningar i muntlig framställning med tonvikten lagd på vårdat talspråk.

Elevföredrag

56 tim.

Elevföredrag. Referat.

Övningar i att leda en diskussion.

Matlagning

1 144 tim.

(tillämpningsövningar)

Övningar i olika matlagningsmetoder och arbetsmoment. Typrätter. Tillagning av rätter och måltider, sammansatta med hänsyn till pris, smak, tidsåtgång samt kalori- och övrig näringsvärdesberäkning. Användning av industrellt förberedda livsmedel. Bakning. Konservering med särskild hänsyn till olika metoders lämplighet för olika råvaror. Tillagning av kost för olika åldersgrupper, olika yrkesutövare m. m. Den gravida kvinnans kost. Sjukmatlagning. Beredning av matsäck. Matlagning för större hushåll, t. ex. skolmåltider, barnkolonier, läger, barnhem o. dyl.

Övningar i samordning av matlagningsarbetet och övriga hemsysslor (i anslutning till undervisningen i arbetsorganisation). Utprövning av olika redskap, hushållsmaskiner, spistyper m. m. Utprövning av olika förvarings-sätt av livsmedel. Den *experimentella matlagningen* bör företrädesvis ske i form av laborationer och omfatta analyser och jämförande undersökningar av arbetsmetoder, redskap och råvaror, bränsleåtgång m. m. och ge övning i att avläsa och bedöma resultaten ur olika synpunkter samt att skriva rapporter.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Uppställning och tillagning av matsedlar av olika typer, t. ex. kalorifattiga, äggviterika, vegetariska m. m. (med beräkningar av näringsvärde, pris och tids-

åtgång vid tillagningen). Lämpliga rätter för »novisen vid spisen». Jämförelser mellan hembakat och industriellt framställt bröd. Olika djupfrysning produkter — upptiningsmetoder, tillagning, bedömning. Olika lagringsmetoder för rotsaker med angivande av vikt förluster. Jämförelse mellan den djupfrysta varan och dagens färskvaror. Ekonomiska och organisatoriska synpunkter på matlagning för 2 personer och för 200 personer. Jämförande försök vid bakning enligt olika metoder och med olika råvaror. Hel- och halvfabrikat av en viss typ rätter, t. ex. soppor på burk, i kakform, vacuumtorkade m. m. Olika sätt att undvika mörkfärgning av frukt vid hermetisering. Praktiska råd för matens förvaring i kylskåp, resp. frysbox, skafferi, källare. C-vitaminet och bärkonserverna. Vi lagar mat på ett minimum av tid. Alkohol fria måltidsdrycker. Borddukning till vardag och fest. Matkultur och mattraditioner i olika länder resp. olika delar av vårt land. Plan över matlagningsarbetet i ett medelstort lantushåll under skördetiden. Hur kan husfadern och barnen klara matlagningsbekymren under mammans husmoderssemester?

Hemvård

152 tim.

(tillämpningsövningar)

Övning i olika hemvårdsarbeten och arbetsmoment.

Användande av mekaniska och tekniska hjälpmedel med tids- och kostnads kalkyler. Arbetsstudier (i samband med undervisning i arbetsteknik och arbetsorganisation). Möblerings- och inredningsövningar. Sängklädesvård. Förfärdigande av viss undervisningsmateriel. Undervisningsövningar.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: för hemvårdsundervisningen (teoretisk och praktisk).

Hemmet som arbetsplats och samlingsplats. Barnen och bostaden. Bostadsmiljöns inverkan på individen. Bostadskollektiva anordningar. Bosättningsförslag för olika typer av hembildare. Modernisering av ett lanthem. Ett gammalt kök skall rustas upp. Golv i kök — sovrum — barnkammare —. Kostnad i tid och pengar för

- a) städning med och utan dammsugare i angiven typ av bostad,
- b) användning av olika typer av köksmaskiner,
- c) diskning med och utan diskmaskin i ett 4 personers hushåll.

Förvaringsutrymmena i ett hem. Färgerna i hemmet. Nyttokonst — bruksvara. Nya material i hemmens bruksföremål. »Med begränsade medel gå vi att sätta bo». Köksutrustning för det nya hemmet. Möbleringsförslag (med kostnadsberäkning) av t. ex. ett pojkrum, familjens »allrum», »de gamlas» bostad på en gård o. dyl. Gammalt och nytt sida vid sida i heminredningen.

Institutioner, organisationer och fackpress inom hithörande ämnesområden.

Tvätt

152 tim.

(tillämpningsövningar)

Övning i olika tvättmetoder och arbetsmoment. Tvätt av plagg av olika slag och material. Fläckurtagning. Inskötningsarbeten. Kemisk tvätt. Jämförande försök med olika tvättmedels effekt i t. ex. mjukt och hårt vatten; på olika material m. m. Utprovning av olika redskap och maskiner. Tids- och kostnadsberäkningar. Undervisningsövningar.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Drifts- och arbetskostnader för olika tvättmaskiner. Tvättkostnader för hemtvätt — bortlämnad tvätt. Andelstvätterier. Tvättarbetet genom tiderna. Konsumentupplysning beträffande tvättmedel. Kemisk tvätt i hemmet. Vattnets inverkan på det textila materialet. Maskiner, redskap och metoder för strykning. Sträckhängning — ett sätt att underlätta eller utesluta mangling. Planlösning över en moderniserad tvättstuga. Klädvårdsundervisning i en pojkklass. Förvaring av smutskläder — ett problem för trångbodda familjer.

Studiebesök

58 tim.

Besök i olika lokaler och institutioner för undervisning i hushållsgörö-mål samt industriella anläggningar, utställningar och institutioner av betydelse för hem och samhälle.

Arbetsfysiologi med gymnastik

36 tim.

Övningar och instruktioner som speciellt tar sikte på rätt arbetsställning och god hållning. Olika musklers anspänning vid olika arbeten och rörelser. Speciell fotgymnastik. Avspänning och vila. Vikten av rekreation och friluftsliv. Instruktioner för lärarens medverkan under friluftsdagar.

Trädgårdsskötsel och djurvård

440 tim.

För *hushållslärare med lanthushållsinriktning* tillkommer undervisning i ämnena trädgårdsskötsel och djurvård. Undervisningen skall för vardera ämnet omfatta 220 timmar, varav 35—40 timmar teoretisk undervisning i trädgårdslära och husdjurslära samt resten praktiskt arbete.

Trädgårdslära

Översikt över de viktigaste trädgårdsväxterna och deras odlingsbetingelser. Planering av familjejordbrukets trädgård med hänsyn till ekonomiska förutsättningar, jordmån och klimat, sortval m. m. Redskapslära. Trädgårdsronder under lärares ledning.

Undervisningen bör vara direkt anknuten till det *praktiska arbetet*, som omfattar odling, skörd och förvaring av trädgårdsprodukter samt tillsyn av förråden under vinterhalvåret. Lämpliga arbeten i prydnadsträdgården. Skötsel av krukväxter.

Husdjurslära

Översikt över Sveriges husdjursavel och de allmänna åtgärderna för dess främjande. Utfodringslärans grundbegrepp. Utfodring och skötsel av nötkreatur, får och svin. Fjäderfäskötsel. Mjölkningsmaskinernas skötsel och mjölkens behandling på produktionsplatsen. *Mjölkhållning*: mjölkens sammansättning, kvalitet och kvalitetsundersökningar, förädling och utbyte vid förädlingen, mjölkens betalning.

Undervisningen bör vara direkt anknuten till det *praktiska arbetet* i djurstallarna och omfatta skötsel av nötkreatur, svin, får och fjäderfä.

Lantgårdslärare

A. Timplan för 3-årig seminariekurs för utbildning av lantgårdslärare

(trädgård, djurvård, hemvård)

Läroämnen	1:a term. H.T.	»Praktiska året» på Jälla 44 veckor	4:e term. V.T.	5:e term. H.T.	6:e term. V.T.	Summa timmar totalt
Psykologi.....	4 (g)			2		108
Pedagogik o. allmän metodik....			3 (g)		1 (g)	80
Speciell metodik.....	1 (g)	1			2	102
Kemi.....	6 (g)		2			148
Fysik.....	2½ (g)					45
Bostads-, hemvårds- och redskaps- lära.....		2				
Tvättlära.....		1				
Arbetsteknik och -organisation....	1½ (g)	1	3 (g)	3 (g)	3 (g)	370
Ekonomilära inkl. jordbrukseko- nomi.....	1	1	2 (g)		2	198
Samhälls- och familjekunskap....				2	2	76
Fysiologi och hälsolära.....	3 (g)					54
Botanik.....	2		2			76
Mikrobiologi.....	2			1½ (g)		63
Husdjurslära och mjölkhushållning	1½	2	3	3	3	289
Trädgårdslära.....		1½	4	4	2	258
Näringslära.....	2		2			76
Varukunskap.....	1½	1				71
Matlagningslära.....		1				44
Röstvård och muntlig framställning	2					36
Elevföredrag.....		½	1		1 (g)	62
Husdjursskötsel, tillämpningsövn.		8				352
Trädgårdsskötsel, »		7				308
Hemvård, »		4				176
Tvätt, »		4				176
Matlagning, »		5		4		292
Studiebesök.....	1 (g)	en vecka	1 (g)		1 (g)	—
Arbetsfysiologi m. gymnastik.....	2 (g)					36
Undervisningsövningar (inkl. de- monstrationer).....		2	4	4	3	300
Summa veckotimmar	33	42	27	23½	21	

Läsårets längd: Praktiska året på Jälla, 44 veckor.

Övriga läsår, 38 effektiva veckor fördelade på 18 veckor under höstterminen, 20 veckor under vårterminen.

(g) = gemensamt med hushållslärarna.

Den 3-åriga seminariekursen fördelas så, att eleverna tillbringar första terminen, som alltid är en hösttermin, vid seminariet i Uppsala, andra och tredje terminerna vid Jälla samt de återstående terminerna i Uppsala.

De båda terminerna vid Jälla ägnas huvudsakligen åt praktisk utbildning, medan tiden vid seminariet ägnas åt övervägande teoretisk utbildning.

Arbetets fördelning under Jälla-året

Teoretisk undervisning	ca 8 veckor
Husdjursskötsel (ladugård, fjäderfä)	» 9 »
Trädgårdsskötsel	» 8 »
Hemvård och tvätt	» 9 »
Matlagning	» 6 »
Studieresa	» 1 vecka
Undervisningsövningar	» 3 veckor
	44 veckor

B. Kursplan*Psykologi*

108 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare, dock med erforderlig nedskärning.

Pedagogik och allmän metodik

80 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare.

Speciell metodik

102 tim.

med tillämpningsövningar

Historik. Målsättning. Undervisningsmetoder och arbetsteknik inom såväl teoretisk som praktisk undervisning med hänsyn till olika skolformer, åldersstadier, elevmaterial, lokalförhållanden och skolortens förläggning. Fostran till aktivitet, organisationsförmåga, självständigt arbete och samarbete.

Undervisningens anknytning till reella hemförhållanden genom kontakt hem och skola.

Övningsundervisning med diskussion om gjorda erfarenheter.

Frågor i samband med betygssättning. Undervisningsplaner.

Planläggning av kursverksamhet, studiecirklar, hobbyverksamhet, utställningar och demonstrationer. Lokaler, planritningar.

Undervisningsmaterial. Litteratur, film, m. m. Journaler.

Anskaffning av och ansvar för inventarier och förbrukningsmaterial. Statliga och kommunala myndigheter för utbildningsfrågor på lanthushållningens område. Författningar.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Aktivitetspedagogik och dess anpassning till vårt ämnesområde. På vad sätt kan vårt ämne hjälpa till att fostra elever att bli duktiga, arbetsglada och generösa människor? Kontakt elev—lärare och omvänt. Hur kan man hjälpa en hämmad elev att få självförtroende? Hur dämpar man en alltför självsäker elev utan att skada henne? Internatskolans speciella möjligheter att skapa kontaktmänniskor. Lanthushållsskolan som impulsgevare. Planläggning av

- a) en kurs för lanthusmödrar över ämnet: »Frysboxens rationella användning»,
 b) en serie demonstrationer över ämnena »Bra arbetsredskap», »Blommor ute och inne».

Kemi 148 tim.

I stort sett samma kursplan som för hushållslärare, dock med vissa nedskärningar.

Fysik 45 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare.

Bostads-, hemvårds- och redskapslära 262 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare.

Tvättlära 44 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare.

Arbetsteknik och arbetsorganisation 64 tim.

Allmän översikt över arbetsstudieteknik. Organisationsproblem för olika typer av lanthushåll (t. ex. jordbrukarhem där husmor deltar i jordbruksarbetet, hem med förvärvsarbetande husmor, barnfamiljer, ensamboende, partiellt arbetsföra). Arbetsplatsens, redskapens och andra tekniska hjälpmedels betydelse för hemarbetets organisation. Tidsstudier. Samarbetsfrågor och arbetsfördelning. Samorganisation av arbeten inom hushåll, djurvård och trädgård. Störningsmoment i arbetet (fysiska och psykiska). Arbeta och vila. Husmor som arbetsledare.

Metodiska anvisningar för undervisning i arbetsteknik och arbetsorganisation.

Praktiska övningar: se matlagning och hemvård.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Arbetschema för visst angivet hem. Jämförande tidsberäkning för visst angivet arbete utfört för hand resp. med maskin. Rätta arbetsställningar. Samarbetsproblem i samband med kollektiva anordningar. Grannhjälp på landet. Organisation av säsongbetonade sysslor på en lantgård.

Ekonomilära 198 tim.

(inkl. jordbruksekonomi)

Statistik och allmän ekonomilära: samma kursplan som för hushållslärare.

Hushållsekonomi: i stort sett samma kursplan som för hushållslärare, dock med erforderlig nedskärning.

Jordbruksekonomi: Lantbrukets ställning i svenskt näringsliv. Statistiska uppgifter angående jordbruket, t. ex. beträffande areal, fastighetsstruktur,

äganderättsförhållanden, produktionsinriktning. Analys av lantbrukets tekniska och ekonomiska förutsättningar i vårt land. Jordbrukspolitik.

Befolkningsförhållanden. Jordbruksbefolkningens inkomst- och levnadsstandard. Jordbrukets föreningsrörelser.

Driftsekonomiska principer och begrepp på jordbrukets område.

Lönsamhetsfrågor framför allt beträffande husdjurs- och trädgårds-skötsel.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Utbildningskostnader och försörjningsmöjligheter inom angivet yrke, som ligger landsbygdsungdomen nära. Kalkylationsuppgifter inom olika grenar av hemarbetet. Lanthemmets inköpsförhållanden. Lanthusmoderns speciella inkomster. Ekonomiska synpunkter på fläskproduktionen, resp. ägg- och mjölkproduktionen i vårt land. Köksträdgårdens ekonomiska facit under ett år i angivet hushåll. Någon gren av lantbrukets ekonomiska föreningsrörelse i min hemtrakt. Matkon- tot i lanthemmets budget. Spara — låna till bosättningen. Vad kostar det att ha bil?

Samhälls- och familjekunskap 76 tim.

I stort sett samma kursplan som för hushållslärare, dock med erforderlig nedskärning.

Fysiologi och hälsolära 54 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare.

Botanik 76 tim.

Växtkännedom, särskilt med hänsyn till lantbrukets och trädgårdens nyttoväxter samt vanliga ogräs. I anslutning härtill huvuddragen av växternas anatomi.

Växtfysiologi, särskilt med avseende på växternas allmänna livsbetingelser, deras näringsupptagande och uppbyggande av organisk substans samt fortplantning. Något om principerna för förädling av lantbruks- och trädgårdsväxter.

Mikrobiologi 63 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare, varjämte tillkommer en kombinerad föreläsnings- och övningskurs på ca 30 timmar i anslutning till undervisningen i mjölkhushållning och trädgårdslära. De patogena bakterierna.

Husdjurslära och mjölkhushållning 281 + 352 tim.

med tillämpningsövningar

Husdjurens anatomi och fysiologi, särskilt med hänsyn till fodersmält- nings- och fortplantningsorganen. (Under första term.) Den teoretiska undervisningen under »det praktiska året» bör vara anknuten till det praktiska arbetet och omfatta följande: mjölkningen, mjölkkningsmaskinens konstruk-

tion och skötsel, diskning, mjölkens behandling på produktionsplatsen (dessa avsnitt avslutas under detta år).

Utfodringslärans grundbegrepp, fodermedelskänedom, planläggning av utfodringen av nötkreatur, får och svin, uppgörande av foderstater, skötsel och vård av djuren, utfodring, skötsel och vård av fjäderfä, kläckningsmaskinerna och deras skötsel, batteriuppfödning m. m.

Den teoretiska undervisningen under fjärde—sjätte terminerna omfattar: avels- och raslära (husdjursgenetik, avelsmetoder, Sveriges husdjursraser samt några viktigare utländska raser). Utfodringslära: (djurkroppens ämnes- och energiomsättning, fodermedlens kemiska sammansättning, fodermedelsvärderingen, fodermedlens inflytande på de animaliska produkterna, det ekonomiska utbytet vid olika utfodringsintensitet, ungdjursuppfödning, hälsorubbningar på grund av felaktig utfodring).

Demonstrationer av vid lantbrukshögskolan och Statens husdjursförsök pågående djurförsök. Exkursioner.

Mjölkhushållning: mjölken och mjölkprodukternas sammansättning, kvalitet och kvalitetsundersökningar, förädling och utbyte vid förädlingen, mjölkens betalning.

Husdjurens hälso- och sjukvårdslära. Metodiska anvisningar för undervisning i husdjurslära.

Tillämpningsövningar: (husdjurskötsel), utfodring och vård av nötkreatur, svin, får och fjäderfä, ungdjursuppfödning, gödning. Maskin- och redskapsstudier. Arbets- och tidsstudier.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Nya metoder för rengöring av mjölkkningsmaskiner (resp. rengöring av djurstallar). Utfodringsens inflytande på mjölkens resp. fläskets, äggens kvalitet. Olika faktorerers inflytande på a) äggens kläckbarhet eller b) kycklingdödligheten eller c) på värphönsens dödlighet. Hur kan man minska leukosfrekvensen inom hönsgårdarna? Kalkonuppfödning vid ett medelstort jordbruk. Uppfödning av gödkalvar. Olika faktorerers inverkan på nötköttets kvalitet. Betydelsen av avkastningskontroll för mjölkkor. Värpkontrollen och dess utnyttjande inom hönsaveln.

Trädgårdslära

258 + 308 tim.

med tillämpningsövningar

Under det »praktiska året» skall den teoretiska undervisningen anknyta till det praktiska arbetet och omfatta: växtkänedom och sortval, skadedjur och sjukdomar, bänkodling, förslag till mindre trädgårdsanläggning med uppgifter om växtmateriel, kostnader m. m. Krukväxtodling.

Den teoretiska undervisningen under fjärde—sjätte terminerna omfattar: marklära och allmän växtodlingslära (jordbearbetning, gödsling m. m.). Översikt över de viktigaste trädgårdsväxterna och deras odlingsbetingelser. ärftlighetslära, växtförädling, försöksteknik samt växtpatologi, allt med hänsyn till trädgårdsväxterna. Köksväxtodling, fruktodling och fruktkänedom,

något om fältmässig odling av köksväxter för försäljning. Anläggning av trädgårdar vid jordbruk av olika storlek. Behandling, förvaring och utnyttjande av trädgårdens produkter. Trädgårdens ekonomi, inklusive trädgårdsbokföring.

Exkursioner till trädgårdsanläggningar av olika storlek och produktionsinriktning.

Metodiska anvisningar för undervisning i trädgårdslära.

Tillämpningsövningar: Skötsel av familjejordbrukets trädgård, bänkodling, arbeten i prydnadsträdgården, skörd och förvaring av trädgårdsprodukter samt tillsyn av förråden under vinterhalvåret. Bär- och fruktodling. Odling av krukväxter.

Maskin- och redskapsstudier.

Grunderna i trädbeskrifning. Bekämpning av ogräs, skadedjur och växtsjukdomar. Laboratorieförsök. Experiment som syftar till förenkling och rationalisering av rutinarbetet i trädgården. Kalkyleringsuppgifter och tidsstudier.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Planläggning av trädgården vid ett familjejordbruk. Fruktodling (bärodling, köksväxtodling etc.) vid mindre och medelstora jordbruk i min hemtrakt. Koloniträdgårdarna och det ekonomiska utbytet av desamma. Anläggning och utnyttjande av ett mindre växthus. Sortvalet vid fruktodling, bärodling under vissa angivna betingelser. Nya bekämpningsmedel mot ogräs (skadeinsekter, svampsjukdomar).

Trädgårdsundervisningen inom lanthushållsskolorna.

Skolträdgården, en möjlighet till produktivt arbete och estetisk fostran.

Näringslära

76 tim.

Något om näringsforskningens arbetsmetoder.

Näringsämnen: deras förekomst, sammansättning, uppgifter i organismen och förändringar vid matlagning och annan beredning. Födoämnenas smältbarhet och matsmältningskanalens funktion. Energiomsättningen och olika metoder att bestämma dess storlek. Näringsbehov under olika betingelser. Kalori- och andra näringsvärdesberäkningar. Födoämnenas näringsvärde i förhållande till priset. Vardagskostens sammansättning (för olika individer, olika familjetyper, årstidsvariationer) och dess betydelse för folkhälsan.

Dietik: de vanligaste sjukdomarnas dietiska behandling.

Näringsförhållandena i vårt land och i andra länder.

Kost- och konsumtionsundersökningar.

Varukunskap (livsmedel)

71 tim.

Livsmedelskonsumtion förr och nu. Den aktuella livsmedelssituationen. Vårt lands produktion av livsmedel. Import och export av livsmedel. Produ-

cent- och konsumenthushåll, deras förbruknings- och inköpsvanor. De olika födoämnen med hänsyn till näringsvärde, kvalitet, förvaring och pris.

Njutningsmedel.

Livsmedelsindustrin och dess produkter. Livsmedelslagstiftningen. Distributions- och inköpsfrågor. Varudeklaration. Varumärkning. Livsmedelsreklam.

Matlagningslära 44+292 tim.
med tillämpningsövningar

I stort sett samma kursplan som för hushållslärare, dock av mindre omfattning.

Huvudvikt lägges vid rationellt tillvaratagande av lanthushållets egna produkter, konservering, lönsamhetsberäkningar och organisationsövningar.

Hemvård 176 tim.
(tillämpningsövningar)

Samma kursplan som för hushållslärare.

Tvätt 176 tim.
(tillämpningsövningar)

Samma kursplan som för hushållslärare.

Röstvård och muntlig framställning 36 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare.

Elevföredrag 62 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare.

Studiebesök

Samma kursplan som för hushållslärare.

Arbetsfysiologi och gymnastik 36 tim.

Samma kursplan som för hushållslärare.

Textillärare

A. Timplan (se tabell)

B. Kursplan

Psykologi 152 tim.

Orientering i den allmänna psykologien. Arv — miljö. Utvecklingspsykologi. Utvecklingens normala förlopp jämte de vanligaste avvikelserna. Be-

A. Timplan för 3-årig seminariekurs för utbildning av textillärare

Läroämnen	1:a term. H.T.	2:a term. V.T.	3:e term. H.T.	4:e term. V.T.	5:e term. H.T.	6:e term. V.T.	Summa timmar totalt
Psykologi.....	2	2	—	—	2	2	152
Pedagogik och allmän metodik...	1	1	—	—	1	—	56
Speciell metodik med tillämpn.övn.	1	1	1	1	½	1	105
Allmän konsthistoria.....	2	2	—	—	—	—	76
Textil- och dräkthistoria.....	—	—	1	1	1	1	76
Materiallära.....	2	2	—	—	—	—	76
Kemi.....	2	2	—	—	—	—	76
Fysik m. tillämpn.övn.....	2	—	—	—	—	—	36
Textilvård.....	—	—	2	—	—	—	36
Ekonomi- och samhällslära.....	—	1½	—	—	—	1	50
Hygien.....	—	—	—	—	1	—	18
Vävt teori.....	—	—	1(1)	—	2	2	76 + 18 = 94
Skolarbeten.....	6	6	2	2	—	—	304
Mönsterkonstruktion m. mönsterformning.....	2	2	3	3	—	1	210
Klädsömnad.....	6	6	22	24	4	4	1 256
Linnesömnad.....	3	3	3	3	—	—	228
Prydnadssöm och knyppling.....	2	2	2	2	4	4	304
Vävning.....	—	—	1(5)	1(5)	7	7	456
Växtfärgning.....	—	—	1(1)	1(1)	—	—	38
Teckning.....	2	2	2	2	2	2	228
Röstvård och muntlig framställning.....	2	—	—	—	—	—	36
Elevföredrag.....	1	—	—	1	—	1	58
Arbetsfysiologi med gymnastik.....	—	—	1	1	—	—	38
Studiebesök.....	1	—	1	—	1	—	54
Undervisningsövningar.....	—	3	3	3	3	3	288
Summa veckotimmar	37	35½	43 1(+ 7)	43 1(+ 7)	28½	29	

¹ Under sommaren mellan första och andra läsåret skall 6 veckors vävnadsundervisning läggas in.

Sammanlagt 40 veckotimmar.

Vävning 31 vt. ca 100 timmar sammanlagt.

Vävt teori 3 vt. ca 18 timmar.

Växtfärgning 6 vt. ca 38 timmar.

Läsårets längd = 38 effektiva veckor, varav höstterminen 18 veckor och vårterminen 20 veckor.

gävningen och metoder för dess mätning. Personlighet och karaktär — olika människotyper. Skolsvårigheter av olika art och skolålderns uppfostringsproblem. Barna- och ungdomsårens psykopatologi.

Socialpsykologi: familjen, gruppen, klassen, ledarskap.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Socialpsykologiska frågor. De ungas förhållande till hem, föräldrar, lärare och kamrater. Ledarskapets psykologi och pedagogik. Psykologiska synpunkter på det praktiska arbetets betydelse. Klädedräktens psykologi. Psykisk hygien.

Pedagogik och allmän metodik

56 tim.

De viktigaste ideriktningarna och personligheterna i uppfostrans historia. Orientering rörande nya pedagogiska strömningar. Undervisningslära och

metodik. Olika slag av arbetsmetoder. Inlärnings- och övningsproblem. Arbets- och studievänor. Karaktärsfostran. Undervisning av svagt begåvade barn. Disciplinfrågor och betygssättning.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Disciplinfrågor. Olika reformpedagogiska riktningar. Arbetsättets anpassning till elevernas antal, ålder, intresse och begåvning. Betygssättningen. Hjälpmedel för undervisningen och hemuppgifterna. Samarbete mellan skola och hem. Att vara medlem i ett kollegium.

Speciell metodik

105 tim.

med tillämpningsövningar

Historik. Den textila slöjdens betydelse som uppfostrings- och bildningsmedel, dess målsättning. Olika vägar att nå detta mål.

Undervisningsmetoder och arbetsteknik inom såväl teoretisk som praktisk undervisning med hänsyn till olika skolformer, åldersstadier, elevmaterial, lokalförhållanden och skolortens förläggning. Fostran till aktivitet, organisationsförmåga, självständigt arbete och samarbete.

Inredning av och anordningar av olika slag i arbetslokaler för undervisning i textilslöjd. Undervisningsmateriel, läroböcker, film och bildband. Anskaffning och redovisning av förbrukningsmateriel. Ordning i arbetsalen.

Instruktion för övningsundervisningen och diskussion om gjorda erfarenheter inom denna. Undervisningsplaner. Planläggning av kursverksamhet, studiecirklar, hobbyverksamhet, utställningar och demonstrationer.

Statliga och kommunala myndigheter för utbildningsfrågor inom det textila området.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Aktivitetspedagogik och dess anpassning till ifrågavarande ämnesområde. Planläggning av en serie lektioner i t. ex. stickning eller detaljövningar. Planläggning av en serie demonstrationer av de olika redskapen för handvävning.

Kontakten mellan lärare och elever. Disciplinsvårigheter. Hur skall man hjälpa en hämmad elev att vinna självförtroende? Hur dämpar man en alltför självsäker elev utan att skada henne?

Allmän konsthistoria

76 tim.

Översikt av de olika konststilarnas uppkomst och utveckling. Inredningskonst och konsthantverk.

Svensk tradition.

Textil- och dräkthistoria

76 tim.

De textila mönstren från äldsta till nuvarande tid.

Vävda tapeter, mattor, kyrkliga textilier, broderier och spetsar. Hemslöjdsrörelsen. De svenska allmogetextilierna. Klädedräktens historia genom tiderna.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Gamla metoder i nutida konsthantverk. En nu levande textilkonstnärinnas verk. Något om sakralt broderi. Spetsarnas historia. Klädedräktens sociala och psykologiska bakgrund. Allmogens dräktskick i min hemtrakt. Dopdräkten.

Materiallära

76 tim.

De textila råvarornas förekomst, framställning och förädling. Materialets användning för olika ändamål. Varukännedom, inköpskunskap och konsumentupplysning. Enkla laborationer, påvisande olika materials ursprung och egenskaper.

Metodiska anvisningar för undervisning i materiallära.

Exempel på ämnen för *grupparbeten*, *seminarieövningar* och *laborationer*:

Olika råvaror för framställning av kläder, sängkläder och andra heminredningsartiklar. Spinnredskapen och deras användning. Svensk ull. Olika framställnings- och beredningsmetoder. Varudeklaration och marknadsundersökningar. Organisationer och institutioner för forskning på det textila området. Bestämningssnyckel för textilfibrer.

Kemi

76 tim.

Grunddragen av allmän kemi med avseende fäst vid de ämnen och företeelser, vilka ha betydelse för det textila området.

Konstämnenas, textiliernas och färgämnenas kemi.

Laborationer:

Beredning och analys av olika fibrer. Undersökning av olika fibrers och färgningars beständighet mot värme, kemikalier och ljus. Tvättmedlens inverkan på textilt material.

Fysik

36 tim.

med tillämpningsövningar

Kort repetition av en del av preparandkursens moment.

Beräkning av förbrukning av elektrisk energi i olika apparater för textilt arbete. Ekonomiska kalkyler utifrån olika elektriska tariffer och olika energikällor.

Optik: särskilt belysningsläran, läran om färgerna. Mikroskopi.

Akustik: ljudisolering och textiliernas betydelse i detta sammanhang.

Textilvård

36 tim.

Klädvård. Tvättmedel och deras inverkan på olika textilier. Fintvätt. Inredning och skötsel av garderober och andra förvaringsutrymmen för textilier.

Sängkläderna och deras vård.

Metodiska anvisningar för undervisning i textilvård.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Fläckurtagning. Malens bekämpande. Pressning. Skovård. Aktsamheten om och vården av kläderna sett ur ekonomisk och uppfostrande synpunkt.

Ekonomi- och samhällslära

50 tim.

Ekonomilära: Innebörden av grundläggande statistiska begrepp samt något om enklare statistiska metoders användning och förutsättningar. Indexberäkningar.

Allmänna synpunkter på hemmets ekonomi och dess betydelse för hem och samhälle. Textilkostnaderna ur den enskildes och ur nationalekonomiska synpunkter. Klädbudget.

Kalkylering.

Samhällslära: Familjesociala frågor. Kvinnorna och samhället. Vissa kollektiva anordningar till hemmens tjänst. Föreningskunskap.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Budgetuppgifter. Ekonomiska synpunkter på hemmets textilförråd. Textilierna i bösättningskalkylen. Lönsamhetsfrågor. Vissa sociala frågor med anknytning till hemmets textilier. Utbildnings- och inkomstmöjligheter för en flicka med textila intressen.

Hygien

18 tim.

Personlig hygien. Klädedräktens hygien. Arbets- och skolhygien. Sexualkunskap.

Vävteori

94 tim.

Vävredskapens konstruktion och användning, deras skötsel och vård. Skedberäkningar. Varp- och inslagsåtgång efter olika beräkningssystem.

Bindningslära: grundbindningarna, härledning, analyser och solvnotor. Metodiska anvisningar för undervisning i vävteori.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: se vävning.

Skolarbeten

304 tim.

Material- och verktygslära. Olika material och verktyg samt deras metodiska användbarhet för olika åldersstadier och skolformer, deras skötsel och vård. Vikten av god anpassning mellan material och verktyg.

Kvalitets- och färgbedömning. Kostnads- och tidsberäkningar.

Det metodiska inlärandet: Genomgång av hithörande tekniker. Utarbetande av modeller i planmässigt ordnade övningar med hänsyn till elevernas utvecklingsstadium och individuella förutsättningar. Hänsyn tages likaledes till modellernas användbarhet och lättskötthet samt till för bygden ev. förekommande typisk hemslojd.

Metodisk genomgång av linne- och klädsömnad samt enklare renoveringsarbeten. Undervisningsövningar.

Metodiska anvisningar för undervisning i skolarbete.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Beräkning av förbrukningsmaterialet för en skola av angiven storlek och typ.

Möjligheten att passa in en viss trakts typiska slöjd i den givna kursplanen. Olika metoder att uppöva elevernas färgsinne. Användning av i handeln förekommande tillklippningsmönster.

Erfarenheter från övningsundervisningen.

Mönsterkonstruktion med mönsterformning 210 tim.

Konstruktion av mönster till linne- och klädsömnad för barn och vuxna. Mönsterformning och utarbetande av modeller efter journal. Modellformning i papper och väv på provdocka. Granskning av i handeln förekommande mönster. Tyg- och kostnadsberäkningar. Mönsterutläggning.

Metodiska anvisningar för undervisning i mönsterkonstruktion och mönsterformning.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: se klädsömnad.

Klädsömnad 1 256 tim.

Verktygslära. Detaljarbeten. Sömnad av plagg i olika material och modeller till eleven själv och till annan person (blusar, kjolar, klänningar och barnkläder).

Provning. Pressning och renovering. Omsömnad. Tids- och kostnadsberäkningar.

Metodiska anvisningar för undervisning i klädsömnad.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar* i mönsterkonstruktion, mönsterformning och klädsömnad:

Verktygens lämplighet och användning för olika material.

Sybehör. Modellens och materialets anpassning efter olika åldersstadier. Klädsömnaden sedd ur synpunkten »rationellt hemarbete». Konfektion eller hemsömnad? Ändring av mönster i normalstorlek till viss angiven person. Modellens möjlighet att dölja defekter i figuren. Planering av garderoben för personer av olika ålder och med olika ekonomiska förhållanden och betingelser i övrigt. Verktygens historia.

Rätt klädd vid rätt tillfälle. Tonårskläder.

Linnesömnad 228 tim.

Detaljarbeten. Sömnad av nattdräkter, underkläder och skyddskläder för barn och vuxna. Hushålls- och sänglinne. Lappning och stoppning på maskin. Detaljarbeten för bäddutrustning och annan heminredningstextil.

Tids- och kostnadsberäkningar.

Metodiska anvisningar för undervisning i linnesömnad.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Linneförrådets anpassning efter hushållets behov.

Kläder och övriga textilier till ett spädbarn. Gardiner. Bäddens textilier. Duktyget och dess historia.

Nya textila materials användning inom heminredningen.

Prydnadssöm och knyppling

304 tim.

Prydnadssöm: Material- och verktygslära. Genomgång av hithörande tekniker i såväl bundna som fria sömsätt.

Utförande av modeller, studier och under teckningslektionerna framkomna kompositioner i skilda tekniker.

Montering. Märkning. Mönsteröverföring.

Knyppling: Material- och verktygslära. Mönsteruttagning och uppstickning av mönster. Utförande av prover av skilda svenska spets typer i såväl metervara som avpassade mönster. Spetsarnas skötsel.

Metodiska anvisningar för undervisning i prydnadssöm och knyppling.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Vitbroderiet i svenska folkdräkter. Broderiet i andra länder. Broderiet som nutidskonst. Prydnadssömmens betydelse i modern heminredning. Applikation som skolarbete. Materialets och de olika teknikernas anpassning till olika åldersstadiet och skolformer. Broderi och knyppling som avkoppling och i terapiens tjänst. Svenska allmogespetsar. Vad har gjorts för att bevara svensk knyppltradition?

Vävning

456 tim.

Uppsättning och vävning i olika tekniker och material.

Bandvävning. Något om montering av olika vävnader.

Metodiska anvisningar för undervisning i vävning.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar* i vävteori, vävning och växtfärgning:

Vävstolen genom tiderna. Handvävt — maskinvävt. Färg och kvalitet. Skapandets glädje. Vävningen i terapiens tjänst. Vävtraditionerna i min hemtrakt.

Planläggning för en serie vävuppsättningar för undervisningen vid t. ex. en folkhögskola. Olika sätt att väva band.

Uppläggning och skötseln av ett garnförråd vid en skola, som har obligatorisk undervisning i vävning.

Inhemska färgväxter och deras förekomst. Indigo och krapp.

Växtfärgning

38 tim.

Inhemska och utländska färgväxter samt hithörande kemikalier, deras användning och beredning. Insamling av färgväxter. Tvättning av ullgarn. Färgning av olika garner. Uppsättning av prover.

Metodiska anvisningar för undervisning i växtfärgning.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: se vävning.

Teckning

228 tim.

Frihandsteckning. Färglära, färgstudier och färgsammansättning. Kostym- och modeteckning. Teckning på svart tavla. Kompositions- och tillämpningsövningar för skolarbete, prydnadssöm och vävning. Naturstudier. Museistudier.

Röstvård och muntlig framställning

36 tim.

Metodiskt ordnade taltekniska övningar, avsedda att främja elevernas röst- och ljudbildning. Övningar i muntlig framställning med tonvikten lagd på vårdat talspråk.

Elevföredrag

58 tim.

Elevföredrag, referat.

Övningar i att leda en diskussion.

Arbetsfysiologi

38 tim.

Övningar och instruktioner som speciellt tar sikte på rätt arbetsställning, god hållning och rekreation. Olika musklers anspänning vid olika arbeten och rörelser. Avspänning och vila.

Instruktioner för lärarens medverkan under friluftsdagar.

Studiebesök

54 tim.

Besök i olika lokaler och institutioner för undervisning i kvinnlig slöjd samt industriella anläggningar, utställningar och institutioner av betydelse för hem och samhälle.

Yrkeslärare i sömnad**A. Timplan för 1-årig seminariekurs för utbildning av yrkeslärare i sömnad**

Läroämnen	1:a term. H.T.	2:a term. V.T.	Summa timmar totalt
Psykologi	2	2	76
Pedagogik och allmän metodik	2	1	56
Speciell metodik med tillämpningsövningar	2	2	76
Dräkthistoria	2	2	76
Materiallära	2	2	76
Kemi	2	2	76
Fysik med tillämpningsövningar	1	1	38
Ekonomi- och samhällslära	2	2	76
Hygien	1	—	18
Yrkesarbete:			
a) mönsterkonstruktion med mönsterformning	3	3	114
b) uppsättning och provning	1	1	38
c) klädvård	1	1	38
d) arbetsorganisation	1	1	38
e) tillämpningsövningar	5	5	190
Teckning	3	4	134
Röstvård och muntlig framställning	1	1	38
Elevföredrag	1	—	18
Arbetsfysiologi	1	1	38
Studiebesök	1	—	18
Undervisningsövningar	4	4	152
Summa veckotimmar	38	35	

Läsårets längd — 38 effektiva veckor, höstterminen 18 veckor och vårterminen 20 veckor.

B. Kursplan**Psykologi**

76 tim.

Samma kursplan som för textillärare, dock med erforderlig nedskärning.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Socialpsykologiska frågor. De ungas förhållande till hem, arbetsgivare och kamrater. Gängbildning på arbetsplatsen. Ledarskapets psykologi och pedagogik. Psykologiska synpunkter på det praktiska arbetets betydelse. Klädedräktens psykologi. Psykisk hygien.

Pedagogik och allmän metodik

56 tim.

Samma kursplan som för textillärare.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Olika reformpedagogiska riktningar. Arbetssättets anpassning till elevernas antal, ålder, intresse och begåvning. Betygsättningen. Hjälpmedel för undervisningen. Disciplinfrågor i förvärvsarbetet.

Speciell metodik

76 tim.

med tillämpningsövningar

Historik. Målsättning för undervisningen i yrkessömnad. Olika vägar att nå detta mål. Undervisningsmetoder och arbetsteknik inom såväl teoretisk som praktisk undervisning med hänsyn till hithörande skolformer, åldersstadier, elevmaterial, lokalförhållanden och skolortens förläggning. Fostran till aktivitet, organisationsförmåga, självständigt arbete och samarbete. Undervisningens anknytning till näringslivet. Övningsundervisning med diskussion om gjorda erfarenheter. Frågor i samband med betygssättningen. Undervisningsplaner. Planläggning av kursverksamhet, studiecirklar, hobbyverksamhet. Utställningar med demonstrationer. Inredning och anordning av olika slag av arbetssalar för yrkessömnad. Undervisningsmateriel och verktyg, läroböcker, film och bildband. Anskaffning och redovisning av förbrukningsmateriel. Statliga och kommunala myndigheter för utbildningsfrågor på det textila området. Författningar.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Aktivitetspedagogik och dess anpassning till ifrågavarande ämnesområde. Organisationsfrågor i samband med beställningsarbeten. Erforderlig utrustning för en lektion i pressning. Planläggning av en serie lektioner om t. ex. sybehör eller vissa detaljövningar. Planläggning av en serie demonstrationer för systugeföreståndarinnor om t. ex. omsömnad. Modellens och arbetsmaterialets anpassning efter kundens önskemål och behov, d. v. s. en god kundservice. Kontakten mellan lärare och elever. Disciplinsvårigheter. Hur skall man hjälpa en hämrad elev att vinna självförtroende? Hur dämpar man ned en alltför självsäker elev utan att skada henne? Yrkessömnadens anpassning till modets växlingar.

Dräkthistoria

76 tim.

Klädedräktens historia genom tiderna och parallellt härmed kort översikt över de olika konststilarnas uppkomst och utveckling. Klädedräktens sociala och psykologiska bakgrund.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Bruddräkten genom tiderna. Högreståndsdräkten under barocken. Reformdräkten. En levande modeskapares verk och verksamhet. Det franska modets återverkningar på svensk konfektion.

Materiallära

76 tim.

De textila råvarornas förekomst, framställning och förädling. Materialets användning för olika ändamål. Varukännedom, inköpskunskap och konsumentupplysning. Sybehör och garneringsartiklar.

Enkla laborationer, påvisande olika materials ursprung och egenskaper. Metodiska anvisningar för undervisning i materiallära.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Olika råvaror för framställning av kläder. Olika framställnings- och beredningsmetoder. Varudeklaration och marknadsundersökningar. Organisationer och institutioner för forskning på det textila området. Bestämningsnyckel för textilfibrer.

Kemi

76 tim.

Grunddragen av allmän kemi med avseende fäst vid de ämnen och företeelser, vilka ha betydelse för det textila området. Konstämnenas, textiliernas och färgämnenas kemi.

Laborationer. Beredning, analys och mikroskopi av olika fibrer. Undersökning av olika fibrers och färgningars beständighet mot t. ex. värme, kemikalier och ljus. Tvättmedels inverkan på textilt material.

Fysik

38 tim.

med tillämpningsövningar

Kort repetition av en del av preparandkursens moment.

Beräkning av förbrukning av elektrisk energi i olika apparater för textilt arbete, ekonomiska kalkyler utifrån olika elektriska tariffer och olika energikällor.

Optik: särskilt belysningsläran och läran om färgerna. Mikroskopi.

Akustik: ljudisolering och textiliernas betydelse i detta sammanhang.

Ekonomi- och samhällslära

76 tim.

Ekonomilära: Innebörden av grundläggande statistiska begrepp samt något om enklare statistiska metoders användning och förutsättningar. Indexberäkningar. Allmänna synpunkter på ekonomiens betydelse för hem och samhälle. Textilkostnader ur den enskildes och ur nationalekonomisk synpunkt. Klädbudget. Grunderna för bokföring. Frågor som berör arbetslöner, avtal, tidsstudier, affärs- och ateljéarbete. Kalkylering.

Samhällslära: Medborgarnas skyldigheter och rättigheter.

Yrkessociala frågor. Yrkeslagstiftning. Arbetsmarknadens organisation

och förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare. Lärlingsutbildningen. Föreningsverksamhet.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Klädbudget, förslag för olika yrkesutövare och åldrar.

Lönsamhetsfrågor. Marknadsundersökningar. Kalkylering och kvalitetsbedömning för ett visst plagg i konfektions- och i beställningssömnad. Utbildnings- och utkomstmöjligheter för en flicka med textila intressen. Beklädnadsyrkenas hantverksorganisationer — fackföreningar.

Hygien

18 tim.

Arbets- och skolhygien. Personlig hygien. Klädedräktens hygien. Sexualkunskap. Yrkessjukdomar. Arbetskydd och lagstiftning härför.

Yrkesarbete

a) *Mönsterkonstruktion och mönsterformning* 114 tim.

Måttagning. Konstruktion av mönster till dam- och barnkläder. Mönsterformning. Tyg- och kostnadsberäkningar. Metodiska anvisningar.

b) *Uppsättning och provning* 38 tim.

Uppsättning av modeller i papper och tyg på docka och på levande modell. Övningar i provning. Metodiska anvisningar.

c) *Klädvård* 38 tim.

Vård och tillsyn av familjens kläder, fläckurtagning och fintvätt. Inredning och skötsel av förvaringsutrymmen för kläder. Metodiska anvisningar.

d) *Arbetsorganisation* 38 tim.

Allmän översikt över arbetsstudietekniken. Organisationsfrågor beträffande yrkessömnad under olika arbetsförhållanden. Arbetsplatsens och de tekniska hjälpmedlens betydelse för rationellt sömnadsarbete. Tidsstudier, samarbetsfrågor och arbetsfördelning. Störningsmoment i arbetet (fysiska och psykiska). Arbete och vila. Yrkesläraren som arbetsledare.

e) *Tillämpningsövningar* 190 tim.

Utarbetande av planmässigt ordnade detaljarbeten. Övningar och prov i tillskärning och provning avseende olika modeller, figurer och storlekar. Moderniserings-, ändrings- och omsömnadsförslag. Tyg- och kostnadsberäkningar.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Riktiga arbetsställningar. Jämförande tidsberäkningar för ett visst beställningsarbete utfört enligt olika arbetsmetoder.

Modets växlingar ställer stora krav på sömmerskans yrkesskicklighet. Anpassning mellan material och modell. Modellens möjlighet att dölja defekter i figuren.

Fläckurtagning. Malens bekämpande. Aktsamheten och vården av kläderna sett ur ekonomisk och uppfostrande synpunkt. Kläder och personlig hygien. Förvaring av och aktsamhet om beställningsarbeten under arbetets gång. Samarbetsproblem på en beställningsateljé.

Teckning

134 tim.

Färglära, färgstudier och färgsammansättning. Kostym- och modellteckning med kompositions- och tillämpningsövningar och i samband därmed figurteckning efter levande modell. Studier av olika modetecknares framställningssätt.

Teckning på svart tavla. Museistudier.

Röstvård och muntlig framställning

38 tim.

Metodiskt ordnade taltekniska övningar avsedda att främja elevernas röst- och ljudbildning. Övningar i muntlig framställning med tonvikten lagd på vårdat talspråk.

Elevföredrag

18 tim.

Föredrag och referat. Övningar i att leda en diskussion.

Arbetsfysiologi

38 tim.

Övningar och instruktioner som speciellt tar sikte på rätt arbetsställning och god hållning. Rekreation. Olika musklers anspänning vid olika arbeten och rörelser. Speciell fotgymnastik. Avspänning och vila.

Studiebesök

18 tim.

Besök i olika lokaler och institutioner för undervisning i och utövande av yrkessömnad, konfektions- och textilindustrier samt på utställningar och institutioner för forskning på ifrågavarande område.

Barnavårdslärare

A. Timplan (se tabell)

B. Kursplan

Allmän psykologi

54 tim.

Psykologiens föremål och uppgifter. Sjärlivets fysiologiska underlag. Sinnesförmåelser, perceptioner, gestaltning. Intelligensen och metoder för dess mätning. Minne, övning, inläring. Känsla, fantasi och handling. Personlighetspsykologi.

Socialpsykologi: Den sociala miljön. Kollektivt själsliv. Attityder. Propaganda. Ledarskap.

Barnpsykologi

114 tim.

Arv och miljö. Det nyfödda barnet. Utveckling, mognad, inläring. Motoriken och dess utvecklingslagar. Allmänna drag i den emotionella utvecklingen. Mognadens normala förlopp samt de vanligaste avvikelserna. Individ och gruppen. Barns lekar, intressen och skapande verksamhet. Fantasi och fabulering. Språkets utveckling: joller, ordförråd, ordförståelse. Skolsvårigheter av olika slag. Psykosexuell mognad. Personlighetens utveckling: några olika teorier.

Mentalhygien

96 tim.

Personlighetsutvecklingen på avvägar. Neuros bildningens mekanik. Mentalhygieniska uppgifter bland barn i olika åldrar. Normalt och onormalt själsliv. Anpassningssvårigheter och problembeteenden. Diagnos- och testmetoder. Den psykosexuella integrationsprocessen och dess problem. Personlighetskriser och kroniska insufficienstillstånd. Vardagslivets psykopatologi. Samhällets åtgärder för psykisk hälsovård bland barn och ungdom.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Barnets trygghets- och kontaktbehov. Förskoleålderns fantasiliv. Barn och svartsjuka. Tonårsproblem. Lämpliga och mindre lämpliga barnböcker. »Mitt barn är annorlunda». Mörkrädda barn. En estraddiskussion om ungdomsbrottligheten och dess förskjutning mot yngre åldrar. En liten matvägrare. Barn och djur.

Pedagogik och allmän metodik

65 tim.

De viktigaste idériktningarna och personligheterna i uppfostrans historia. Orientering rörande nya pedagogiska strömningar. Undervisningslära och metodik. Olika slag av arbetsmetoder. Inlärnings- och övningsproblem. Arbets- och studievanor. Karaktärsfostran. Undervisning av svagt begåvade barn. Disciplinfrågor och betygssättning.

Praktisk småbarnspedagogik: principer och metoder för uppfostran av barn i förskoleåldern.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Olika reformpedagogiska riktningar. Arbetssättets anpassning till elevernas antal, ålder, intresse och begåvning.

Hjälpmiddel vid undervisningen. Samarbetet mellan skola och hem. Disciplin. Barn och målning. Berättelsekonst.

Speciell metodik

76 tim.

med tillämpningsövningar

Barnavårdsundervisningens förekomst och organisation. Målsättning för undervisning i barnavård och olika vägar att nå detta mål.

Undervisningsmetoder och arbetsteknik inom såväl teoretisk som praktisk barnavårdsundervisning med hänsyn till olika skol- och kursformer,

A. Timplan för 3-årig kurs för utbildning av barnavårdslärare

Läroämnen	Vid seminariet			På institution under »praktiska perioden»	Summa
	1:a term.	5:e term. 16/10— term. slut	6:e term.		
	18 veckor	9 veckor	20 veckor		
Allmän psykologi.....	2	2	—		54
Barnpsykologi.....	2	2	2	20 tim.	94 + 20
Mentalhygien.....	2	2	2	20 »	94 + 20
Pedagogik och allmän metodik.....	2	2	—		47
Speciell metodik med tillämpningsövn..	1	2	2	1	76
Fysiologi, hemsjukvård.....	2	—	—	40 »	36 + 40
Barnavårdslära, medicinsk.....	1	—	—	1	18
» praktisk.....	1	—	—	1	18
Kostlära.....	2	—	—		36
Matlagningslära med tillämpningsövn...	1	—	—		18
Bostads- och hemvårdslära inkl. material och tvättlära.....	1	1	1	1	47
Ekonomilära med bokföring.....	—	1	1		29
Arbetsorganisation.....	—	—	1		20
Socialvårds- och författningskunskap ..	—	—	2		40
Samhälls- och familjekunskap.....	—	2	2		58
Textil materiallära.....	—	2	—		18
Röst- och talvård.....	1	—	1		38
Elevföredrag.....	0,5	1	0,5		28
Matlagning m. m.....	10	—	—		180
Sömnad.....	4	—	—	1	72
Tvätt och hemvård.....	2	—	—		36
Småbarnsslöjd.....	—	3	3		87
Sång, lekar, rytmik.....	—	—	2	20 »	20 + 40
Studiebesök.....	0,5	1	0,5	1	28
Auskultering med observationsövning, daghem.....	2	2	2	1	94
D:o vid barnträdgård.....	—	3	2	1	67
Undervisningsövningar.....	—	2	3	1	
Summa veckotimmar	37	28	27		

¹ Ämnet förekommer i samband med praktiska arbetet och som enskild handledning.

åldersstadier, elevmaterial, lokalförhållanden m. m. Fostran till aktivitet, organisationsförmåga, självständigt arbete och samarbete.

Barnavårdsundervisningens anknytning till reella hemförhållanden genom kontakt hem och skola. Övningsundervisning och andra tillämpningsövningar med diskussion om gjorda erfarenheter.

Undervisningsplaner. Planläggning av kursverksamhet, studiecirklar, hobbyverksamhet, utställningar och demonstrationer. Undervisningsmateriel, litteratur, film m. m. Journaler. Lokaler, planritningar. Tillsynsmyndigheter och författningar som rör barnavårdslärarna.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Aktivitetspedagogik och vårt ämne. Undervisningsplan för teoretisk och praktisk barnavård vid en 5-mån. husmoderskurs. Arbetsordning för en barnsköterskekurs vid ett spädbarnshem. Anordna en filmafton och led diskussionen efter film-

förevisningen. Hemmiljö på institutionen. Hur kan en föreståndarinna åstadkomma gott samarbete mellan elever och anställd personal? Koloniverksamhet inom ett län. Planering av en utställning för blivande mödrar. En barnvårdscentral i arbete. Familjedaghemmens fördelar och nackdelar. Hur kan friktion undvikas vid elevbyten på våra barnavårdande institutioner?

Fysiologi och hemsjukvård

36 + 40 tim.

Anatomi och allmän fysiologi som grundval för hälsoläran, särskild vikt lägges vid ämnesomsättning, matsmältning, nervsystemet, huden. Sexualkunskap. Fosterutveckling, förlossning, eftervård. Ärftlighetslära. Dietiska behandlingar. Förebyggande tandvård. Allmän och personlig hygien. Arbetshygien. »Kulturgifternas» inverkan på organismen samt förebyggande och motverkande åtgärder. Den enskildes åtgärder för förebyggande av smittosamma sjukdomar.

Hemsjukvård.

Det sjuka barnets dagliga vård i hemmet. Första hjälpen vid olycksfall. Husapotek.

Barnvårdslära

Medicinsk barnvårdslära.

18 tim.

Moderns vård under havandeskapstiden. Det nyfödda barnet. Barnets utveckling. Uppfödning under olika betingelser. Vaccination. Prematura barn. Barnsjukdomar och deras förebyggande. Epidemiska sjukdomar.

Praktisk barnvårdslära.

18 tim.

Praktiska och hygieniska anordningar för barnets skötsel i enskilt hem och på institution. Barnets kläder, säng och sängkläder. Skötsaker. Dagordning för barn i olika åldrar. Fysisk och mentalhygienisk vård i enskilda hem, barnhem, daghem, barnsjukhus och barnkolonier.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Praktiska spädbarnskläder med demonstration. »Rooming in» systemet. Lekåldern. Bröstuppfödningen — dess betydelse ur olika synpunkter. Den fria rytmen — en diskussion. Korg, säng eller vagg. Barn och sjukhusskräck. Ett »nytt» barn på daghemmet — problem för barnet. Skötning på bord eller i knä? Tröstnapp eller tumsugning? Småbarnets tandvård. Ekonomiska synpunkter på utrustningen till barnet. Barn och olycksfall.

Kostlära

36 tim.

De olika näringsämnen, deras egenskaper, uppgifter i organismen och förekomst. Matsmältningen. Näringsbehovet i olika åldrar samt därefter avpassad kost. De olika födoämnen med hänsyn till näringsvärde, kvalitet, pris samt hållbarhet och förvaring. Livsmedelsindustrins produkter.

Livsmedelslagstiftning. Varudeklaration. Inköp av livsmedel.

Matlagningslära
med tillämpningsövningar

18 tim.

De elementära grunderna för tillagning av en näringsrik och speciellt för barn anpassad kost. Principerna för tillagning av olika enkla typrätter. Den industriberedda barnmatens plats på matsedeln. Konservering av livsmedel med hänsyn tagen till en barnavårdande institutions behov. Matlagningsarbetets organisation. Sammansättning av matsedlar vid graviditet och amning samt för barn i olika åldrar. Proportionsberäkningar. Receptförändringar och metodisk användning av kokböcker.

Matlagning (tillämpningsövningar).

180 tim.

Övningar i olika grundläggande matlagningsmetoder.

Tillagning av typrätter, speciellt lämpade som barnmat. Tillagning av måltider efter uppgjorda matsedlar (se matlagningslära) med hänsyn till kalori- och övrigt näringsvärde samt med kostnads- och tidsberäkningar. Användning av industriellt beredd barnmat. Konservering (se matlagningslära). Uppköp av livsmedel.

*Bostads- och hemvårdslära inklusive
material- och tvättlära*
med tillämpningsövningar

47 tim.

36 tim.

Kort översikt över bostadssociala åtgärder. Något om samhällsplanering (med tanke på t. ex. bostadens läge i förhållande till arbetsplatser, lekplatser, affärscentra, skolor, barnavårdande institutioner, parker, fritidsområden, ur trafiksynpunkt m. m.). Bostadsvanor. Bostadens funktioner, inredning och utrustning ur hygieniska, praktiska, ekonomiska och estetiska synpunkter. Bostaden och barnen. Synpunkter på inredning av en barnavårdande institution. Kvalitetsbedömning. Hemvårdsarbetets organisation. Redskap och maskinell utrustning för rationellt hushållsarbete i hem och på institutioner. Tvättlära.

Tillämpningsövningar (hemvård och tvätt).

Övningar i olika hemvårdsarbeten och arbetsmoment. Användning av mekaniska och tekniska hjälpmedel med tids- och kostnadskalkyler. Arbetsstudier. Möblerings- och inredningsövningar. Sängklädesvård.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Hemmet som arbetsplats och samlingsplats. Barnen och bostaden. Bostadsmiljöns inverkan på individen. Trevlig, praktisk och billig inredning av en barnkammare. Textilierna till det nya daghemmet.

Ekonomilära med bokföring

29 tim.

Allmänna synpunkter på hemmets ekonomi och dess betydelse för hem och samhälle. Ekonomiska synpunkter på produktion i hemmet. Inköpskun-

skap. Budgetlära och budgetförslag för olika typer av privathem och för en barnavårdande institution.

Anvisningar för kassabokföring för enskild person och för institution. Orientering om upphandling för institution.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Utbildningskostnader och försörjningsmöjligheter inom någon yrkesgren som rör barnavården. En förvärvsarbetande husmors inköpsförhållanden. Barn och pengar. Snaskkonsumtionen ur familje- och samhällsekonomisk synpunkt. Spara — låna till bosättningen. Daghemmets anslag är begränsat — gott ekonomiskt sinne nödvändigt hos föreståndarinnan.

Arbetsorganisation

20 tim.

Organisationsproblem för olika typer av hem (t. ex. enbarns- och flerbarnsfamiljer, stads- och lanthushåll, hem med förvärvsarbetande husmor, partiellt arbetsföra). Arbetsorganisation vid barnavårdande institution. Arbetsplatsens, redskapens och andra tekniska hjälpmedels betydelse för hemarbetets organisation. Samarbetsfrågor och arbetsfördelning. Störningsmoment i arbetet (psykiska och fysiska). Arbete och vila.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Arbetsschema för en viss typ av barnavårdande institution. Organisationsproblem för en stor familj i en liten bostad. Jämförande tidsberäkningar för visst angivet arbete utfört för hand resp. med maskin. Samarbetsproblem i samband med kollektiva anordningar. Organisation av grannhjälp bland unga familjer med småbarn.

Socialvårds- och författningskunskap

40 tim.

Socialvårdens principer och organisation. Samhällets barnavård och ungdomsskydd. Barnavårdsnämnderna och deras uppgift, barnavårdsinstitutioner, adoption och fosterbarnsvård. Hälso- och sjukvårdens organisation. Förebyggande mödra- och barnavård.

Samhälls- och familjekunskap

58 tim.

Översikt över den moderna sociallagstiftningen i allmänhet och sociala stödåtgärder i synnerhet. Befolkningsfrågan. Folkrörelserna och folkbildningsarbetet. Kvinnorna och samhället.

Familjekunskap: Forskning som rör hemmet. Familjerättsliga frågor. Äktenskapets sexualhygien och etik. De unga och hembildningen. Barnen och familjen. Anpassningsproblem inom familj, skola, yrke och samhälle. Fritidsproblem. Arbetskraftsfrågan inom hemmet. Familjerådgivning.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Problemställningar, som kan uppstå för ensamstående mor resp. far. Möjligheter till förströelse och nöjen inom hemmet. De s. k. nyckelbarnen. Miljöns betydelse för skapande av en lugn och trygg barndom. Barnens beroende av ett harmoniskt förhållande föräldrarna emellan. Pressen som opinionsbildare i hem- och familjefrågor. Det ensamma barnets problem. Att tillhöra en stor syskonskara.

Textil materiallära

18 tim.

Varukännedom beträffande textilt material och dess användning för olika ändamål med särskild hänsyn till lämpliga barnkläder, bäddutrustning för barn, linneförråd och andra textilier för barnavårdsinstitutioner m. m. Kvalitets- och färgbedömning.

Röstvård och muntlig framställning

38 tim.

Metodiskt ordnade taltekniska övningar avsedda att främja elevernas röst- och ljudbildning. Övningar i muntlig framställning med tonvikten lagd på vårdat talspråk.

Elevföredrag

28 tim.

Elevföredrag. Referat.

Övningar i att leda en diskussion.

Sömnad

72 tim.

Olika typer av ändamålsenliga kläder för barn i olika åldrar. Utnyttjande av i handeln förekommande mönster för barnkläder. Enkla renoveringsarbeten av barnkläder och hemmets textilier. Tips för linneförrådet m. m. för en barnavårdsinstitution.

Småbarnsslöjd

87 tim.

Förfärdigande av enkelt lekmaterial för barn i olika åldrar. Olika materials lämplighet för avsett ändamål. Lämpliga verktyg och andra hjälpmedel, deras vård och förvaring.

Sång, lekar, rytmik

20 tim.

Elementär sångteknik. Småbarnssånger. Sångelekar.

Rytmiska övningar och lekar. Användandet av rytmorkester.

Metodiska anvisningar för rytmik och sång med små barn.

Eleverna får närvara vid några rytmiklektioner för barn och får dessutom vid auskulteringen i barnträdgård delta i sång och lekar med barnen.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Hur barn i olika åldrar reagerar för musik.

Musikalisk fostran i barnkammaren. Rösthygien i barnkammaren.

Barnavårdslärarnas utbildning under den 3-åriga seminariekursen föreslås alltså ske dels vid seminariet (sammanlagt 11 månader), dels vid olika typer av barnavårdande institutioner (sammanlagt 20½ månader) enligt följande uppdelning:

1:a året		2:a året		3:e året	
H.T.	V.T.	H.T.	V.T.	H.T.	V.T.
Teoretisk kurs vid seminarium (se timplan) 4 mån.	Barnavårdande institutioner (se nedan) 6 mån.	Barnavårdande institutioner (se nedan) 11 mån.	juli—14/10 institutioner 3½ mån. 16/10—term:ns slut teoretisk kurs vid seminarium 2 mån.	Teoretisk kurs vid seminarium (se timplan) 5 mån.	

Tiden vid barnavårdande institutioner bör fördelas sålunda:

- 8 mån. vid barnsjukhus
- 2 » » barnepidemi
- 1 » » B.B.-avdelning
- 2 » » upptagningshem
- ½ » » barnavårdscentral
- 7 » » seminariets daghem

Under utbildningstiden vid olika barnavårdande institutioner bör eleven genom att delta i det praktiska arbetet erhålla god insikt i och erfarenhet av de olika verksamhetsgrenar, i vilka en barnavårdslärare bör vara insatt. Arbetet bör därför av de olika institutionernas ledning läggas upp i intimt samarbete med seminariet. Utförliga redogörelser över elevens arbete och hennes förmåga att tillgodogöra sig utbildningen bör lämnas seminariet. Vid barnsjukhusen och BB är det nödvändigt att läkare, instruktions-sköterska eller husmor åtar sig ansvaret för denna elevutbildning. Eleverna bör få delta vid demonstrationer — på BB ett visst antal förlossningar — samt åhöra läkarredogörelser och dylikt, som klarlägger behandlingsmetoderna. Praktiken bör ske inom olika avdelningar av barnsjukhuset, medicin, kirurgi, poliklinik och barnpsykiatri. Genom att delta i arbetet på olika avdelningar bör eleven lära sig förstå vikten av att iakttaga ett sjukt barns reaktioner, att förstå betydelsen av att följa en given ordination samt när ett snabbt ingripande påfordras. För sitt kommande arbete måste hon lära sig att rätt utföra barnläkares ordinationer och att kunna avväga när läkarangripande erfordras. Inte minst viktigt är att hon får någon tids undervisning vid barnepidemisjukhus. Teoretisk undervisning i barnsjukdomslära och epidemiologi bör ingå i utbildningen vid barnsjukhus. Föreläsningarna och demonstrationerna i dessa ämnen bör hållas av läkare eller i vissa avsnitt av instruktionssköterska.

Vid upptagningshem bör eleven förutom deltagande i det löpande arbetet vid institutionen beredas tillfälle att närvara vid läkares redogörelser och demonstrationer beträffande barnobservationer m. m. Praktiken bör förläggas till avdelningar för såväl större som mindre barn.

Under utbildningstiden vid seminariets daghem skall eleven under vissa perioder delta i det löpande arbetet och därvid bygga vidare på sina kunskaper från barnsköterskeskolan. Stor vikt skall läggas vid övning i barn-

observationer och redogörelser härför, barntestning under psykologs ledning m. m. Det praktiska arbetet vid daghemmet skall huvudsakligen omfatta undervisningsövningar i praktisk barnavård och arbetsledning av de barnsköterskeelever, som där erhåller sin utbildning, och om möjligt även för andra kategorier elever, t. ex. från fackseminariets husmoderskurser, mödrakurser m. m. Teoretiska övningslektioner i uppfostringslära och barnavårdslära, demonstrationer, föredrag, t. ex. vid föräldraaftnar, visning av lämpliga filmer och dylikt med barnpsykologiskt innehåll bör komplettera dessa undervisningsövningar. Hospitering bl. a. i mödrakurs bör ske under denna tid. Praktiken skall icke endast omfatta vård av spädbarn och de yngsta småbarnen utan bör även omfatta arbete bland barn i åldern 4—7 år. Undervisning i lekar, rytmik och sång bör därför ingå i elevens övningar.

Under »praktisk period» bör eleverna erhålla vissa arbetsuppgifter som kan utföras antingen som enskilt arbete eller grupparbete, vilka skall redovisas för vederbörande lärare vid seminariet.

Fördjupade studier

Kommittén har tidigare framhållit, att den utveckling, som på senare tid ägt rum i riktning mot friare former för studierna vid seminarierna på det husliga området, bör ytterligare främjas. Som ett led i denna strävan borde självständiga, individuella studier av högskolemässig karaktär i viss omfattning införas vid seminarierna.

Någon modell, på vilken en sådan studieverksamhet skulle kunna kopieras, torde icke finnas utanför universitetens och högskolornas ram. En viss motsvarighet erbjuder det s. k. enskilda arbete, som elever i gymnasiet båda högsta ringar frivilligt kan utföra. Före ikraftträdandet av den år 1954 utfärdade nya stadgan för de allmänna läroverken var detta enskilda arbete obligatoriskt. Enskilt arbete har också varit obligatoriskt för eleverna vid folkskole- och småskoleseminarierna, men efter medgivande av Kungl. Maj:t år 1951 har systemet med enskilt arbete vid dessa undervisningsanstalter efter hand avvecklats och torde numera finnas kvar endast vid något enstaka seminarium.

Enligt nu gällande bestämmelser i läroverksstadgan må lärjunge i var och en av gymnasiet båda högsta ringar vid sidan av den undervisning som avser hel klassavdelning och de hemuppgifter, som i samband därmed förekommer, utföra frivilligt enskilt arbete i ett av de ämnen, i vilka han erhåller undervisning. Uppgift för dylikt arbete skall väljas i samråd med vederbörande lärare och de valda uppgifterna skall anmälas till klassföreståndaren. Avsikten är att utveckla lärjungens förmåga att på egen hand planlägga och bedriva ett arbete under utnyttjande av de kunskapskällor, som står honom till buds. Vederbörande lärare skall lämna anvisningar om litteratur och andra hjälpmedel samt ge råd med avseende på arbetets plan-

läggning och utförande och under dess fortgång uppmärksamt följa det samma. Den slutliga redovisningen av uppgiften sker på sätt läraren i varje särskilt fall bestämmer. Då enskilt arbete ingått i ett visst ämne skall vid bestämmandet av vitsordet över lärjungens insikter i ämnet hänsyn tagas till detta arbete. Handledningen av lärjungarna vid deras enskilda arbeten ingår i lärarens undervisningsskyldighet och berättigar således icke till särskild ersättning.

Den viktigaste orsaken till att de enskilda arbetena nästan helt avvecklats vid folkskoleseminarierna torde vara, att så småningom en viss motivförskjutning skett ifråga om elevernas ämnesval. I stället för att låta fallenhet för något visst ämne bli avgörande, valde eleverna i allt större omfattning ämnen, i vilka ett högt betyg tillmättes särskilt stort värde vid konkurrensen om lärartjänster eller t. o. m. sådana, där de på grund av studievårigheter måste försöka höja sitt vitsord. Obligatoriska enskilda arbeten kan helt naturligt bidra till att ytterligare öka belastningen för de elever, som även utan dessa arbeten hade svårt att fylla fordringarna i alla de olika läroämnena.

Den nya metoden med frivilliga enskilda arbeten inom gymnasier har tillämpats under så kort tid, att ännu inga mera djupgående erfarenheter vunnits av densamma. Det förefaller emellertid som om det ursprungliga syftet skulle kunna bättre förverkligas genom övergången till frivilliga enskilda arbeten. Ett relativt fåtal elever har valt att utföra sådana arbeten men de, som gjort detta, har valt ämnen, för vilka de ägt goda förutsättningar att åstadkomma någonting av värde.

Med utgångspunkt från de erfarenheter, som gjorts vid folkskoleseminarierna och gymnasier rörande elevernas enskilda arbeten, frågar man sig om tanken på att införa sådana arbeten vid seminarierna på det husliga området kanske utan vidare borde uppgivas. Kommittén har emellertid kommit till den uppfattningen, att enskilda arbeten, om de lägges upp på lämpligt sätt och anpassas efter elevernas individuella förutsättningar, är så värdefulla då det gäller att träna blivande lärare för självständig intellektuell verksamhet, att metoden bör prövas även vid lärarseminarierna. Vidare anser kommittén, att de enskilda arbetena, åtminstone till en början innan erfarenhet vunnits, bör vara obligatoriska för samtliga elever. De erfarenheter, som gjorts vid gymnasier rörande obligatoriska arbeten, torde icke vara helt tillämpliga på seminarierna på det husliga området. Under ett system med frivilliga, fördjupade studier, skulle sannolikt de elever, som avstår från att utföra enskilt arbete, bli handikappade gentemot sina kamrater redan under studietiden. De uppsatser, som utarbetas på grundval av enskilt arbete, kunna nämligen med fördel läggas till grund för seminarieföredrag och härigenom bli föremål för gemensam diskussion. Givetvis är det dock främst med tanke på lärarnas kommande yrkesverksamhet, som de fördjupade studierna föreslås bli obligatoriska. Enligt kommitténs me-

ning bör dock varje elev utföra enskilt arbete endast i ett läroämne. Som skäl för denna begränsning kan anföras dels att en högre standard därigenom möjliggöres, dels att risken minskas för att de enskilda arbetena blir ett led i betygsjäktet.

Det enskilda arbetet bör utföras endast i sådant ämne, i vilket den blivande läraren kommer att undervisa. För elever på hushållslärlinjen bör följande ämnen ifrågakomma: näringslära, varukunskap, bostads-, hemvårds- och redskapslära, tvättlära, ekonomilära, familjekunskap, arbetsorganisation och -teknik samt matlagningslära. För blivande lantgårdslärare bör ifrågakomma: husdjurslära med mjölkhushållning, trädgårdslära, bostads-, hemvårds- och redskapslära samt tvättlära. Blivande textillärare bör få välja mellan textil- och dräkt historia samt materiallära med textilvård eller vävteori. Blivande barnavårdslärare bör få välja mellan barnpsykologi, barnavårdslära och familjekunskap. De angivna ämnena företrädes vid seminariet i regel av en lektor eller annan lärare med högre utbildning än den som ges vid seminarierna. Blivande yrkeslärare i klädsömnad bör — framför allt med hänsyn till den korta seminarietiden — icke vara skyldiga att göra enskilt arbete av nu ifrågavarande slag.

De fördjupade studierna kräver en viss mognad hos eleven, och förden skull anser kommittén det vara riktigast att begränsa desamma till de tre sista terminerna av seminariekursen. Begränsningen till de sista terminerna blir önskvärd också av den anledningen att för vissa lärarkategorier — hushålls- och lantgårdslärare — skall läggas in ett s. k. praktiskt år i början av seminariekursen. Fördjupade studier torde knappast med fördel kunna genomföras under detta praktiska år.

Studierna torde böra genomföras på följande sätt. Vid början av den fjärde terminen bestämmer sig eleven för det läroämne, inom vilket hon önskar bedriva enskilt arbete. I samråd med lektorn i resp. fackämne väljer hon ett visst problem att bearbeta och gör upp en studieplan. Läraren står därvid till tjänst med råd beträffande arbetets genomförande samt med litteraturanvisningar. Det är värdefullt om studierna åtminstone i någon mån grundar sig på egna undersökningar (laboratoriearbete eller insamling och sammanställning av statistiska uppgifter), men det mest väsentliga är dock en noggrann genomgång av litteraturen på ifrågavarande område. Resultatet av studierna redovisas i en relativt utförlig uppsats. I denna bör finnas en presentation av det problem, som upptagits till behandling och ett överskådligt referat av den litteratur, som studeranden anser sig böra återropa. Om egna undersökningar utförs, meddelas resultatet av dessa. De slutsatser, studeranden anser sig kunna draga, och den praktiska tillämpningen av gjorda rön och erfarenheter diskuteras utförligt. Slutligen lämnas en kort sammanfattning av uppsatsens innehåll och en efter vanliga regler uppställd förteckning över den litteratur, till vilken hänvisningar tidigare skett.

Genom sådana fördjupade studier lär sig eleven att i böcker och tidskrifter hitta det material hon behöver för ett visst ändamål, och hon får en viss

träning i att efter bästa förmåga objektivt värdera och sovra det hon läser för att kunna kristallisera ut det som är av mera väsentlig betydelse för belysning av ifrågavarande problem. Därtill kommer även en orientering angående de formella kraven på populärvetenskapligt författarskap.

Uppsatsen granskas och bedömes av den lärare, som varit handledare vid arbetet. Något särskilt betyg sättes inte på densamma men hänsyn togs till dess förtjänster och brister då slutbetyg sättes för det läroämne som uppsatsen tillhör. I avgångsbetyget från seminariet angives att godkänd redogörelse lämnats för enskilt arbete (ämnet angives).

Eleven bör få arbeta i den takt hon själv finner lämplig och alltså själv välja tidpunkt för redogörelsen för de fördjupade studiernas resultat. Skulle redogörelsen icke vara färdig så att läraren hinner granska densamma före sista lärarkollegiet under sjätte terminen, framlägges den vid början av nästföljande hösttermin. Då lärarexamen icke får avläggas innan resultatet av de fördjupade studierna redovisats, följer härav att seminariets lärarkollegium måste hålla examenssammanträde vid höstterminens början.

Handledningen av eleverna i deras fördjupade studier kommer att ge lärarna en del arbete utöver deras hittillsvarande ordinarie tjänstgöring. Bör då den tid, som åtgår för denna handledning, räknas in i det antal veckotimmar, de är skyldiga att tjänstgöra, eller bör de läggas utanför? Om den senare utvägen väljes uppstår frågan, om lärarna bör ha särskild ersättning för den tid, varunder de ägnar sig åt handledning. Det blir i praktiken omöjligt att på förhand beräkna i hur stor omfattning arbetsbördan kommer att öka för varje enskild lärare genom denna handledning. Eleverna får ju rätt att välja vilket ämne de önskar för enskilt arbete, förutsatt att det tillhör de huvudämnena, i vilka de senare kommer att meddela undervisning. Det kan inträffa, att i en årskurs ett stort antal elever väljer samma ämne, läraren i detta får då en relativt stor arbetsbörda med de fördjupade studierna, medan andra lärare får mindre. I en annan årskurs kan ett annat ämne väljas av många elever. Då härtill kommer att eleverna kan påbörja sina utvidgade studier när som helst under läsåret torde det stå klart, att inga hållbara förhandsberäkningar kan göras av det antal timmar en lärare måste använda för att fullgöra sina förpliktelser ifråga om elevernas fördjupade studier. Främst på grund av detta skäl men även av det skälet, att det sammanlagda antalet timmar under ett läsår torde bli relativt ringa även för de lärare, som får många elever att handleda, förefaller det kommittén tillrådigt att icke räkna in dessa handledartimmar i lärarnas ordinarie tjänstgöringsskyldighet. Handledaruppgifterna ifråga om de fördjupade studierna bör läggas utanför denna. För den händelse en lärare erhåller mer än 10 enskilda arbeten för slutgranskning under samma läsår torde dock en viss kompensation böra övervägas i form av minskat antal schemabundna undervisningstimmar eller, om detta icke går av praktiska skäl, ersättning för varje slutgranskat enskilt arbete utöver 10.

Övningsundervisningen

I. Den organisatoriska utformningen

För ett lärarseminarium av vilket slag det vara må är det givetvis bäst, om seminariet förfogar över en egen övningsskola, för vars lärartjänster kan uppställas som kompetenskrav också lämplighet och skicklighet som handledare.

Folk- och småskoleseminarierna med undantag av de provisoriska äger egen övningsskola, och den nya lärarhögskolan erhåller också en egen dylik varjämte samarbete ifråga om övningsundervisningen kommer att ske med två läroverk. *Det torde emellertid vara uteslutet att kunna förse lärarseminarierna på det husliga området med egna övningsskolor, bortsett från vissa speciella kurser.* Egen övningsskola kan av praktiska skäl inrättas endast för sådana lärarutbildningsanstalter, vars elever skall deltaga i största delen av undervisningen i var och en av övningsskolans klasser. Så blir inte förhållandet vid seminarierna för utbildning av lärare på det husliga området. Eleverna vid sistnämnda seminarier måste deltaga i övningsundervisning inom skilda skolformer, såväl inom det allmänna skolväsendet som inom yrkesskolväsendet. Undervisningen måste spridas ut i olika klasser och kurser inom dessa skilda skolformer och kan inte koncentreras till en enda övningsskola av enhetlig typ. *För seminarierna på det husliga området måste man fördenskull ordna övningsundervisningen för dess elever i de skolor, som finns på de orter, där seminarierna är förlagda.* Det är alltså nödvändigt att för varje seminarium säkerställa tillgång på ett tillräckligt antal övningsklasser och kurser på den ort, där seminariet är beläget. Vidare måste det finnas ett tillräckligt antal lärare, som inte bara är lämpliga utan också skyldiga att tjänstgöra som handledare för seminarieeleverna.

Hur bör då samarbetet mellan seminarierna och skolorna ifråga om övningsundervisningen ordnas? Man kan tänka sig, att lärartjänster i de husliga ämnena vid skolorna på seminarieorten i behövlig omfattning inrättas som statliga övningsskollärartjänster. Som kompetenskrav för erhållande av dylika tjänster skulle alltså uppställas lämplighet och skicklighet som handledare för seminarieeleverna i deras övningsundervisning, och vidare skulle skyldighet åläggas dessa lärare att tjänstgöra som handledare. Det torde inte erbjuda några svårigheter att inrätta dylika tjänster vid

statliga skolor, men däremot blir det ur organisatorisk synpunkt mera invecklat att inrätta statliga lärartjänster vid kommunala skolor av olika slag. Det må emellertid erinras om att såväl folkskolans lärare som lärarna vid högre kommunala skolor och även lärarna vid statsunderstödda privatläroverk är inpassade i det statliga lönesystemet. Problemet att inrätta här avsedda statliga tjänster vid kommunala och privata skolor behöver därför ingalunda vara olösligt.

En annan utväg vore att knyta dessa statliga övningskollärartjänster till seminarierna för huslig utbildning. Dessa tjänster skulle alltså uppföras på vederbörande seminariums personalstat, men innehavarna av dessa skulle få sin huvudsakliga tjänstgöring förlagd till de skolor på seminarieorten, som ställer övningsklasser till förfogande för undervisningen för seminariets elever. I viss utsträckning skulle dessa övningskollärare också tjänstgöra som lärare vid seminariet, framförallt i metodik, men även i andra ämnen, som låge inom deras kompetensområde. De skolor, till vilka dessa lärare »utlånats», torde böra begränsas — åtminstone i huvudsak — till skolformer inom det allmänna skolväsendet, såsom folkskolor, enhetsskolor, realskolor, kommunala flickskolor. Husmoderskurser, sömnads- och vävkurser kommer att knytas till seminarierna för att tillgodose behovet av övningsundervisning för vuxna elever. I den mån dessa kurser icke räcker till för övningsundervisningen och för att ge eleverna undervisningsvana även i andra typer av kursverksamhet, kunde det bli nödvändigt att anlita yrkeskurser utanför seminariet. I så fall borde handledningen mot arvode kunna utövas av kursernas egna lärare. Tillsynslärarna vid seminariet borde givetvis ha överinseende över övningsundervisningen i dessa kurser.

Vilket alternativ för anställningsformen som än väljes — antingen övningskollärarna blir anställda vid de olika skolorna eller vid lärarseminariet — får man räkna med att deras tjänstgöring delvis kommer att ske vid seminariet och delvis vid skolor utanför detta. För att deras tjänstgöring skall kunna fördelas på lämpligaste sätt, torde det vara nödvändigt att schema för de skolor, i vilka de skall tjänstgöra och vilka ställer klasser till förfogande för seminarieelevernas övningsundervisning, uppgöres i samarbete mellan å ena sidan seminariets rektor och å andra sidan rektorerna eller andra skolledare för de nämnda skolorna.

Om man väljer den anställningsformen, att övningskollärarna anställs vid seminariet och alltså uppföres på dess personalstat, förefaller det vara lämpligast, att dessa tjänster i lönehänseende betraktas som tjänster med full tjänstgöring vid seminarierna, och att således hela lönen för dessa lärare utbetalas från anslaget till avlöning av lärarpersonal vid seminarierna. Sedan kan man överväga, om det skall åläggas skola, vid vilken dylik lärare också kommer att tjänstgöra, att lämna vederbörande seminarium ersättning för den del av lönen, som skulle motsvara ersättningen för

tjänstgöringen vid skolan. Seminariets avlöningsanslag skulle då minskas i motsvarande mån. Då kommittén föreslår förstatligande av verksamheten vid seminarierna, skulle det ur statsfinansiell synpunkt icke spela någon roll, om avlöningen för sådana lärare, som endast komme att tjänstgöra vid statliga skolor, helt utginge från seminariernas avlöningsanslag eller om den delades upp mellan detta och anslagen till avlöning av lärare vid vederbörande statliga skola. Ur budgettekniska synpunkter skulle kanske däremot en sådan uppdelning kunna tas under överbägande. Ifråga om de kommunala skolorna ligger saken annorlunda till. Övningsskollärare vid dessa torde i statsbidragshänseende böra jämföras med lärare i övningsämnen, till vilkas avlöning i kommunala skolor staten lämnar bidrag med 78 procent av kostnaderna enligt avlöningsreglementet för övningslärare. Man kan tänka sig en minskning av statsbidraget i relation till den del av lönen, som belöper sig på vederbörande övningsskollärares tjänstgöring i kommunal skola, eller också skulle staten helt svara för dessa övningsskollärares avlöning. Syftet därmed skulle vara att ge vederbörande kommunala skoldistrikt kompensation för det besvär det innebär för kommunen att ställa övningsklasser till förfogande för seminarieelevernas övningsundervisning. Även om den anställningsformen väljes, att lärartjänster i husliga ämnen vid skolor på seminarieorten inrättas som statliga övningsskollärartjänster, kan man i fråga om de kommunala skolorna tänka sig samma alternativ beträffande avlöningen. När tjänsterna förutsättes bli statliga, torde det emellertid vara mest önskvärt, att staten också betalar hela deras avlöning.

Kommittén förordar för sin del det *alternativet, att de lärare, som skall handha övningsundervisningen, anställas vid seminarierna*, och att alltså dessa lärartjänster *uppföres på seminariernas personalstat*. Härigenom vinnas bl. a. den fördelen, att man inom seminariernas egen lärarkår äger tillgång till lärare, som är icke blott kompetenta utan även skyldiga att leda lärarelevernas övningsundervisning. Detta alternativ överensstämmer också i viss mån med nu rådande förhållanden inom vissa seminariers övningsundervisning. Denna ombesörjes av seminariernas egna lärare för ändamålet och olika barnklasser och yrkeskurser är knutna till seminarierna för övningsundervisningens skull. Samma system bör enligt kommitténs uppfattning komma till användning även framdeles. Seminarierna får lärare för övningsundervisningen anställda hos sig, och genom överenskommelser mellan seminarierna och ledningen för olika skolor på respektive seminarieort knytes erforderligt antal övningsklasser och kurser till seminariet. I den mån de direkt till seminariet anknutna yrkeskurserna icke räcker till för övningsundervisningen, bör, som redan nämnts, kurser inom yrkesskolor på seminarieorten anlitas för övningsundervisningen. Lärare vid dessa kurser får då mot handledararvode åtaga sig att leda övningsundervisningen. Det kan även tänkas, att man på samma sätt vid

behov får anlita övningsklasser i skolor, tillhörande det allmänna skolväsendet. Lärare i dessa klasser får då likaledes mot särskilt arvode åtaga sig handledning av lärarinneelevernas övningsundervisning.

I överensstämmelse med vad som tidigare anförts, föreslår kommittén, att *tjänsterna för lärare för övningsundervisningen betraktas som tjänster med full tjänstgöring vid seminarierna* och att således *hela lönen för dessa lärare utbetalas från anslaget till avlöning av lärarpersonal vid seminarierna*.

II. Omfattningen av övningsundervisningen

Hushållslärare

I nedanstående förslag är övningsundervisningen för elever på hushållsläraryrket beräknad för en grupp av 16 elever.

1) Under de tre år seminariestudierna omfattar bör varje seminarieelev erhålla sammanlagt ca 11 undervisningsserier, som lämpligen kan fördelas på följande sätt:

A. *I barnklasser*

a) 3 serier i *hushållsgöromål* (förlagda till folkskola, fortsättningsskola, enhetsskola, praktisk realskola eller kommunal flickskola). Varje serie omfattar 8 gånger à 4 timmar.

b) 2 serier i *hemkunskap*, förlagda till samma skolformer. Varje serie omfattar 8 gånger à 1 timme.

c) 1 serie i *hemkunskap*, förlagd till 4—6 klasserna i folkskola. Serien omfattar 8 gånger à 2 timmar.

B. *I kurser för vuxna elever*

a) 2 serier i *hushållsgöromål*, förlagda till husmoderskurs, yrkesskola, kvällskurser och eventuellt även lantbruksskola eller folkhögskola. Varje serie omfattar 8 gånger à 4—6 timmar.

b) 1 serie i *tvätt eller hemvård*, förlagd till samma skolformer. Serien omfattar 6 gånger à 3—4 timmar.

c) 2 serier i *teoretisk undervisning* i ämnena kostlära, bostads- och hemvårdslära, tvättlära, ekonomilära, familjekunskap, arbetsorganisation, förlagda till samma skolformer. Varje serie omfattar 8 gånger à 1 timme.

En undervisningsserie måste kunna varieras men kan exempelvis läggas upp på följande sätt:

i hushållsgöromål

2 gånger auskultering

2 gånger som biträdande lärarinna

2 gånger undervisningsövningar, då handledaren icke är närvarande

2 gånger undervisningsprov, då handledaren är närvarande

Summa 8 gånger

i teoretiska ämnen

2 gånger auskultering

2 gånger undervisningsövningar, då handledaren icke är närvarande

4 gånger undervisningsprov, då handledaren är närvarande
Summa 8 gånger

Förutom dessa serier bör eleverna auskultera inom vissa specialklasser, tillfällig kursverksamhet, skolmåltidsverksamhet, skolornas fritidsverksamhet och dylikt.

2) Behovet av övningsklasser, disponibla för seminariets övningsundervisning, blir med utgångspunkt i det under 1) anförda följande för en årskurs med 16 elever:

22 klassavdelningar (barnklasser) i olika skolformer

2 husmoderskurser (dagkurser) per termin

2 husmoderskurser (kvällskurser) pr termin jämte

vissa avdelningar i t. ex. yrkesskola för ämnena tvätt och hemvård.

Kvällskurserna och eventuellt en av dagkurserna kan vara förlagda utanför seminariet.

Lantgårdslärare

Övningsundervisningen för blivande lantgårdslärare bör omfatta undervisningsövningar i såväl teoretisk som praktisk hemvård och teoretisk och praktisk trädgårds- och husdjursskötsel.

Dessa undervisningsövningar bör dels förläggas till lanthushållsskolan vid Jälla och dels till husmoderskurser och annan kursverksamhet samt till enhetsskolans högstadium.

Det sammanlagda timantalet bör inkl. demonstrationer uppgå till 300 timmar per elev. Ca en fjärdedel av timantalet anslås till teoretiska undervisningsövningar. Beträffande de teoretiska övningslektionerna och övningsundervisningen i hemvård kan i stort sett samma uppläggning som för hushållslärarna användas.

Textillärare

Övningsundervisningen enligt nedanstående förslag är avsedd för 24 elever vid 3-årigt seminarium.

1) Varje seminarieelev behöver under de tre seminarieåren erhålla sammanlagt ca 10 serier undervisningsövningar, vilka lämpligen kan fördelas på följande sätt:

A. I barnklasser

6 serier i *skolslöjd*, förlagda till folkskola, fortsättningskola, enhetskola, praktisk realskola eller kommunal flickskola. Varje serie omfattar 8 gånger à 2 timmar. 2 serier bör förläggas till lågstadiet, 2 till mellanstadiet och 2 till högstadiet.

B. I kurser för vuxna elever

a) 2 serier i *sömnad* (kläd- och llnesömnad med klädvård), förlagda till husmoderskurs, dag- och kvällskurs vid yrkesskola och eventuellt även lanthushållsskola eller folkhögskola. Varje serie omfattar 8 gånger à 3—6 timmar.

b) 1 serie i *vävning med vävteori*, förlagd till vävkurs vid fackseminarium eller eventuellt till lanthushållsskola eller folkhögskola. Serien omfattar 6 gånger à 6 timmar.

c) 1 serie i *materiallära*, förlagd till husmoderskurs, sömnads- och vävkurser vid fackseminarium och yrkesskola, gymnasium eller eventuellt lanthushållsskola eller folkhögskola. Serien omfattar 3 gånger à 1 timme.

En undervisningsserie måste kunna varieras men kan exempelvis få följande sammansättning:

2 gånger auskultering

2 gånger som biträdande lärarinna

2 gånger undervisningsövningar, då handledaren icke är närvarande

2 gånger undervisningsprov med handledaren närvarande

Summa 8 gånger i medeltal.

Förutom dessa serier bör seminarieeleverna auskultera inom vissa specialklasser, skolornas fritidsverksamhet, tillfällig kursverksamhet och dylikt.

2) Behovet av övningsklasser, disponibla för seminariets övningsundervisning, blir med utgångspunkt i det under 1) anförda följande för en årskurs med 24 elever:

48 klassavdelningar (barnklasser) i olika skolformer

2 husmoderskurser pr termin

2 förberedande sömnadskurser pr termin

1 vävkurs pr termin.

Yrkeslärare i klädsömnad

Nedanstående förslag till ordnande av övningsundervisningen för blivande yrkeslärare i klädsömnad avser en årskurs med 12 elever. Varje elev bör under det år seminariestudierna pågår erhålla sammanlagt ca 7 serier undervisningsövningar, lämpligen fördelade på följande sätt:

a) 4 serier i *klädsömnad*, förlagda till verkstadsskola, yrkesskola, klass 9 y i enhetsskola eller ev. fackseminarium. Varje serie omfattar 6 gånger à 5 timmar.

b) 2 serier i *materiallära*, förlagda till samma övningsklasser. Varje serie omfattar 3 gånger à 1 timme.

c) 1 serie i *mönsterkonstruktion*, förlagd till samma övningsklasser. Serien omfattar 3 gånger à 3 timmar.

En serie måste kunna varieras men kan exempelvis läggas upp på följande sätt:

1 gång auskultering

2 gånger som biträdande lärarinna

3 gånger undervisningsprov, då handledaren är närvarande

Summa 6 gånger

2 av de 4 serierna i klädsömnad bör förläggas till verkstadsskolas första årskurs, 1 till verkstadsskolas andra årskurs och 1 till klass 9 y i enhets-skola med sömnadslinje. De 2 serierna i materiallära bör förläggas antingen till verkstadsskola, klass 9 y eller fackseminarium.

För övningsundervisningen för blivande yrkeslärare i klädsömnad behövs alltså tillgång till 1 två-årig verkstadsskola samt 1 eller ev. 2 klasser av 9 y.

Barnavårdslärare

Övningsundervisningen för blivande barnavårdslärare bör omfatta undervisningsövningar i såväl teoretisk som praktisk barnavård och avse såväl skolungdom som vuxna elever, dels inom det allmänna skolväsendet, dels inom yrkesskolväsendet och dels inom kursverksamhet av olika slag.

Undervisningsövningar i praktisk barnavård bör huvudsakligen ske inom kurs för utbildning av barnsköterskor vid den barnavårdsinstitution, som organisatoriskt anslutes till seminarium, där barnavårdslärare utbildas.

I teoretisk barnavårdslära, uppfostringslära och hithörande ämnesavsnitt bör varje elev hålla ca 14 övningslektioner, fördelade på klasser i folk- och fortsättningsskola, enhetsskola, realskola, praktisk realskola, kommunal flickskola, yrkesskola, husmoderskurs, barnsköterskekurs, folkhögskola eller lantushållsskola. Dessa undervisningsövningar kan i stort sett hållas inom samma övningsklasser och kurser, som användes för undervisningsövningar för eleverna i övriga lärarkurser vid seminariet ifråga. Dessutom bör varje elev hålla en serie om 3 å 4 lektioner i kurs i barnavård för blivande mödrar.

KAPITEL 13

Särskild påbyggnadskurs för vissa textillärare

Allmänna synpunkter

Den av kommittén föreslagna nya kategorien textillärare föreslås erhålla kompetens att bl. a. undervisa i vävning och vävteori i skolor, tillhörande det allmänna skolväsendet, samt vid de flesta skolor och kurser inom yrkes- skolväsendet. Detta betyder, att *flertalet tjänster, för vilkas innehav nu kräves vävlärlarinneutbildning, framdeles kan innehas av textillärare.*

Det torde emellertid vara tveksamt, om textillärarna erhåller så omfattande och ingående kunskaper och färdigheter i vävning och därtill hörande teoretiska ämnen, att de kan ombesörja undervisning i vävning vid sådana skolor och kurser, där utbildning av yrkesfolk inom vävningen förekommer, eller eljest ombesörja undervisning i vävning av mera kvalificerad och krävande art. För sådana undervisningsuppgifter torde erfordras lärare med speciell utbildning för uppgifterna.

Dylik speciell utbildning synes böra krävas av de lärare, som vid seminarierna skall undervisa de blivande textillärarna i vävning med teori, samt av de lärare, som skall tjänstgöra vid sådana yrkesskolor, som bedriver heltidsundervisning i vävning vid längre kurser. För undervisningen i båda dessa fall synes den utbildning i vävning textillärarna erhåller böra bedömas som icke fullt tillräcklig.

Ifråga om en del tjänster på andra områden kan det diskuteras, huruvida en högre kompetens i vävning är nödvändig. Vid vissa folkhögskolor och lanthushållsskolor bedrivs undervisningen i vävning mera intensivt än vid andra skolor av dessa typer. Detta sammanhänger därmed, att vävningen ur såväl ekonomisk som kulturell synpunkt spelar en större roll i vissa områden av vårt land än i andra. Även om det i och för sig kan vara önskvärt, att man till dessa skolor kan erhålla lärare med högre utbildning i vävning, kan man enligt kommitténs mening icke uppställa något krav härpå. Samtliga textillärare kommer att erhålla en så omfattande vävutbildning, att de bör bli kapabla att sköta vävundervisningen vid alla folkhögskolor och lanthushållsskolor.

Inom anstaltsvård och ungdomsvård finns för närvarande ett antal vävlärlarinnor anställda, t. ex. vid särskolorna och vid de kvinnliga ungdomsvårdsskolorna samt inom sinnessjukvården. I dessa fall har lärlarinnans arbete emellertid ofta karaktär av arbetsterapi. Ibland har den onekligen

karaktär av yrkesutbildning, men i sådana fall är det dock ej fråga om någon mera kvalificerad yrkesutbildning, för vilken måste krävas högre utbildning hos läraren. Därför kan kraven på yrkeskunskaper hos de lärarinnor, som blir anställda inom denna verksamhet, anses väl tillgodosedda genom textilläroinnehållningen.

Ett stort antal vävläroinnehållningar är för närvarande anställda inom hemsöjdsföreningarna samt vid den heltidsundervisning i vävning, som bedrivs inom flertalet landstingsområden i riket, ofta i samarbete mellan landstingen och den organiserade hemsöjden. Även privata textilfirmor har vävläroinnehållningar i sin tjänst. Hemsöjdsföreningarna anordnar i regel, ofta som sagt i samarbete med landstingens yrkesskolverksamhet, kurser för utbildning i vävning, och förhållandet är detsamma med en del affärsföretag i textilbranschen. De läroinnehållningar, som undervisar vid dessa kurser, torde vanligen icke vara heltidssysselsatta med utbildningsverksamhet utan har också vissa arbetsuppgifter av merkantil art att utföra, såsom ansvar för inköp av materiel och försäljning av färdiga produkter i föreningarnas eller firmornas butiker.

De vävläroinnehållningar, som arbetar inom hemsöjden och inom landstingens heltidskurser i vävning, behöver givetvis erhålla en grundlig vävutbildning. Men denna utbildning bör vara av annan karaktär än den utbildning, som erfordras för att undervisa i vävning vid lärarseminarierna eller vid yrkesutbildningen av väverskor. Även inom hemsöjden bedrivs yrkesutbildning, men de väverskor, som utbildas inom denna, har i regel vävningen som biförtjänst. Den väsentliga skillnaden mellan vävläroinnehållningar, anställda inom hemsöjden, och vävläroinnehållningar, verksamma inom skolväsendet, är emellertid den, att de förra i regel endast delvis arbetar med pedagogiska uppgifter och ägnar en stor del av sin arbetstid åt verksamhet av kommersiell natur. De behöver erhålla en grundlig utbildning i vävning men de bör också skolas för de kommersiella arbetsuppgifter de har att utföra. De är både instruktörer i vävning och affärsledare och deras utbildning bör anpassas efter dessa dubbla arbetsuppgifter.

Kommittén har övervägt, om hemsöjdsföreningarnas personalbehov bör tillgodoses genom den organisation för utbildning av lärare på det husliga området, varom kommittén lägger fram förslag. Kommittén har emellertid kommit till den uppfattningen, att så inte bör ske. Hemsöjdsföreningarnas instruktörer, som samtidigt ofta fungerar som affärsledare, kan knappast anses vara lärare, eftersom deras pedagogiska verksamhet icke torde vara särskilt omfattande. Deras huvudsakliga arbete ligger på ett annat plan. Titeln vävläroinnehållning synes inte vara särskilt lämplig för de personer det här är fråga om, eftersom de inte avses erhålla anställningar inom skolväsendet. Termen vävinstruktör t. ex. anger bättre arten av deras arbete.

Enligt kommitténs mening bör denna personal utbildas inom yrkesskolor, och kursplanerna bör läggas upp så, att utbildningen väl anpassas efter

de skilda arbetsuppgifter, som de kommer att få utföra inom hemslöjdsföreningarna eller inom verksamhet av liknande art.

Det förda resonemanget visar således, att *en högre utbildning i vävning än den, som textillärarna kommer att få, inom lärargrupperna endast erfordras för dem, som skall undervisa i vävning vid seminarierna på det husliga området och vid yrkesskolor med längre heltidskurser i vävning.* Enligt kommitténs uppfattning är det icke nödvändigt att för dessa tjänster skapa en särskild vävlärarkategori med en utbildningsgång, som redan från början tar sikte på slutmålet, en speciell vävlärarexamen. *Det bör vara möjligt att ordna utbildningen som en påbyggnad på textillärarytbildningen.* Den sistnämnda utbildningen ger en god vävutbildning. De lärare, som vill erhålla kompetens till tjänster vid seminarierna för huslig utbildning och vid de längre yrkeskurserna, behöver efter textillärarexamen erhålla *en grundligare manuell träning och ett fördjupande av de kunskaper de tillägnat sig under textillärarytbildningen.* Däremot torde de icke behöva undervisas i andra ämnen än sådana, som ingår i denna utbildning. Deras pedagogiska skicklighet bör naturligtvis också ha tränats upp genom en tids tjänstgöring som textillärare, helst vid olika skolformer.

Kommittén föreslår således, att den nuvarande utbildningen av vävlärarinnor skall upphöra och att någon annan form av utbildning av särskilda vävlärare icke skall skapas. I stället föreslås tillskapandet av *särskilda påbyggnadskurser i vävning för de textillärare, som vill erhålla en mera kvalificerad vävutbildning.*

Genom en sådan lösning av problemet med lärarkrafter för den högre kvalificerade vävundervisningen behöver någon särskild vävlärarkategori inte finnas framdeles. De lärare det här blir fråga om är textillärare, som genomgått påbyggnadsutbildning utöver textillärarexamen. De blir kompetenta att ombesörja undervisning *dels* i handarbete (textilslöjd, kvinnlig slöjd) och *dels* i vävning vid alla slag av skolor och kurser. Hemslöjdsföreningarnas behov av instruktörer i vävning kommer indirekt att tillgodoses genom denna lösning av lärarproblemet, eftersom utbildning av sådana instruktörer avses ske vid kurser av ovannämnd typ inom yrkesskolväsendet, lämpligen vid sådana yrkesskolor, som nu anordnar s. k. vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden.

Genomgång av en påbyggnadsutbildning i vävning utöver textillärarytexamen bör i enlighet med det sagda uppställas som *kompetenskrav* för innehav av ämneslärartjänst i vävning vid fackseminarium, som utbildar textillärare, samt yrkeslärartjänst vid längre heltidskurs i vävning jämte vävteori inom yrkesskolväsendet.

Det må framhållas, att kommitténs förslag rörande utbildning av lärarkrafter för undervisning i vävning icke berör den utbildning av *textilkonstnärer*, som bedrivs vid konstfackskolan och Slöjdföreningens skola i Göteborg. Denna utbildning kan icke anses tillhöra det husliga området.

påbyggnadsutbildning i vävning utöver textilläroexamen, som kommittén föreslår, kunde äga rum vid Slöjdföreningens skola i Göteborg. Denna skola har under en lång följd av år bedrivit en mycket förtjänstfull och kvalitativt högtstående utbildning i textilkonst. Därjämte har som ovan sagts elever, som utbildat sig till textilkonstnärer, haft möjlighet att genomgå en pedagogisk utbildning för erhållande av kompetens till vävläroarinetjänster. Skolan äger således även god erfarenhet på det pedagogiska området.

Vid de kontakter kommittén haft med skolans ledning har denna visat stort intresse för den föreslagna påbyggnadsutbildningen, och efter förnyade överläggningar har underhandsöverenskommelse kunnat träffas, enligt vilken *Slöjdföreningens skola åtar sig att som elever i sina vanliga kurser mottaga textilläroare, som vill genomgå påbyggnadsutbildning i vävning.* Det förslag till uppläggningsplan av en sådan utbildning, som följer här nedan, har utarbetats i samråd med rektor och lärare vid skolans avdelning för textilkonst.

Påbyggnadskurs i vävning

Utbildningen föreslås omfatta en tid av 30 veckor (ett läsår vid Slöjdföreningens skola) med i medeltal 40 veckotimmar. Den avslutas med ett examensarbete.

A. Timplan

Läroämnen	Antal veckotimmar	Summa timmar
Vävning	18	540
Vävteori	2	60
Materiallära med marknadskunskap	1	30
Teckning med textil teckning.....	8	240
Komposition	8	240
Inredningsövningar	1	30
Textilhistoria och ortsslöjd.....	2	60
	40	1 200

B. Kursplan

Vävning. 540 timmar.

Metodiskt ordnade övningar i olika bindningar och tekniker av mera avancerad art. Självständiga arbetsuppgifter.

Vävteori. 60 timmar.

Vävredskapslära, vävnadsberäkning, vävanalyser och bindningslära i anslutning till förekommande praktiska övningar i vävning.

Materiallära med marknadskunskap. 30 timmar.

Textil materialkunskap, kostnadsberäkningar och lönsamhetsfrågor med speciell inriktning på handvävning.

Teckning med textil teckning. 240 timmar.

Färgövningar och kortfattad färglära med syfte att utveckla färgfantasi och färgkunskap. Bildens utformning och färgbehandling och i samband härmed studier av måleri och teckning på museer och utställningar. Undervisningen i textilteknik avser att uppöva förmågan att omsätta bokstavsformerna med hänsyn till olika textila tekniker och material.

Komposition. 240 timmar.

Färg- och fantasiövningar samt kompositioner för olika vävnadstekniker. Hemskeer med offentlig kritik och bearbetning (ev. i anslutning till inredningsövningarna).

Inredningsövningar. 30 timmar.

Principerna för bostadens inredning. Inredningsövningar med huvudvikten lagd på färgsättning och textilier. Marknadsorientering i samband med studiebesök. *Textilhistoria och ortsslöjd.* 60 timmar.

De textila mönstrens utveckling inom såväl högreständ- som allmogekulturen. Nutida svensk textil inom hemslojd, hantverk och industri. Studiebesök.

Examensuppgift.

Examensuppgiften bör vara så utformad att den i möjligaste mån visar elevens kunskaper i samtliga i kursen ingående läroämnen.

Exempel på examensuppgifter: 1) Förslag till en sex veckors vävkurs inom viss angiven skolform och med visst angivet elevantal. Förslaget bör omfatta uppövning av prover samt material-, kostnads- och redskapsberäkning. 2) Ett hems linneförråd förr och nu. 3) Förslag till beklädnadstextilier för en person av viss ålder eller med visst yrke. 4) Bildvävning. 5) Textilier till viss angiven inredning.

Den textillärare, som genomgått en dylik utbildning vid Slöjdföreningens skola i Göteborg och blivit godkänd i examen därefter, skall alltså anses ha genomgått en sådan särskild påbyggnadskurs i vävning för textillärare, som kommittén i det föregående föreslagit.

Kommittén vill framhålla, att för den som önskar särskild utbildning i spånad finns möjlighet att genomgå en specialkurs i detta ämne vid samma skola.

Det är kommittén angeläget att framhålla, att en motsvarande påbyggnadsutbildning givetvis kan anordnas också vid konstfackskolan i Stockholm. Med hänsyn till det mycket ringa årsbehovet av dylika specialutbildade lärarinnor, syns det emellertid olämpligt att för närvarande föreslå utbildning vid mer än en läroanstalt. Slöjdföreningens skola har syntts mest lämplig för omedelbar igångsättning.

KAPITEL 14

Efterprovning i lärarexamen m. m.

Enligt nu gällande regler kan efterprovning i lärarinneexamen inom det husliga området inte ske.

Rätt till efterprovning föreligger emellertid ifråga om många andra slag av examina inom vårt undervisningsväsende. Särskilt må framhållas, att efterprovning kan ske i folkskolläraryexamen i samtliga till denna examen hörande ämnen eller ämnesgrenar, alltså även i undervisningsskicklighet.

Då folkskolläraryexamen i viss mån kan anses som en med lärarexamen på det husliga området jämförbar examen, föreligger det enligt kommitténs mening *icke några vägande skäl för att vägra lärare, som utexaminrats från seminarium på det husliga området, rätt att undergå efterprovning i lärarexamen*. Önskemål om att en dylik rätt skall medges har också framförts från olika håll.

Efterprovning bör enligt kommitténs uppfattning få ske *i samtliga teoretiska ämnen samt i undervisningsskicklighet*. Däremot förefaller det icke lämpligt att medge dylik rätt även beträffande de praktiska ämnena. I de teoretiska ämnena kan en lärare förkovra de kunskaper han eller hon inhämtat under seminarietiden, men i fråga om de praktiska ämnena föreligger knappast ett jämförbart förhållande. I dessa senare ämnen beror skickligheten mera på anlag och förmågan till arbetsorganisation. En efterprovning beträffande denna förmåga till arbetsorganisation måste emellertid fordra lång tid och provning i ett flertal uppgifter. Av organisatoriska skäl kan kommittén därför icke förorda rätt till efterprovning i praktiska ämnen.

I fråga om undervisningsskickligheten kan det vara tveksamt, om efterprovning bör få ske. Ämnet undervisningsskicklighet är i viss mån jämförbart med de praktiska ämnena, eftersom förmågan att undervisa i hög grad är beroende av anlag och fallenhet. Jämförelsen får emellertid inte dragas ut alltför långt, ty träning i undervisning kan onekligen förbättra skickligheten. Då efterprovning i undervisningsskicklighet medges i fråga om folkskolläraryexamen, bör i analogi härmed efterprovning i detta ämne även få ske i fråga om lärarexamen på det husliga området.

Kommittén föreslår således, att efterprovning skall få ske i samtliga teoretiska ämnen samt i undervisningsskicklighet i examen på samtliga utbildningslinjer vid lärarseminarier på det husliga området. Vid utform-

ningen av reglerna för efterprovningen bör i tillämpliga delar de för efterprovning i folkskollärarexamen nu gällande bestämmelserna följas. Efterprovning bör således få avläggas *endast en gång i samma ämne och i ämne, där vitsordet Godkänd erhållits i lärarexamen, tidigast ett år efter examens avläggande*. Efterprovning i *undervisningsskicklighet* får avläggas av lärare, som efter avlagd examen under en tid av sammanlagt minst två år bestritt undervisning vid läroanstalt, som står under överinseende av antingen skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning. Undervisningen skall till sin omfattning ha motsvarat full tjänstgöring vid undervisningsanstalten ifråga. *Efterprovning i undervisningsskicklighet bör också få ske endast en gång.*

Anmälan till efterprovning bör göras till rektor vid seminarium, vid vilket finnes sådan utbildningslinje, på vilken läraren avlagt examen. Avskrift av betyget i examen måste bifogas, och har vederbörande redan tidigare undergått efterprovning i något eller några ämnen måste avskrift av betyg häröver också bifogas. Handlingarna i ärendet bör så fort ske kan av rektor överlämnas till seminariernas tillsynsmyndighet, som har att anvisa det seminarium, vid vilket efterprovningen skall äga rum. Den bör icke få uppskjutas alltför länge utan bör äga rum senast vid utgången av kalenderåret näst efter det, under vilket anvisning om provning meddelats av tillsynsmyndigheten.

Rätt till efterprovning i detta ords egentliga mening kan endast medges lärare, som avlagt examen enligt de nya bestämmelserna. Efterprovning kommer alltså tidigast att äga rum fyra år efter reformens ikraftträdande (3 års seminariestudier + 1 kvalifikationsår).

För lärare, som avlagt examen enligt nu gällande eller äldre bestämmelser, kan icke medges »efterprovning» i egentlig mening. Dessa lärare bör få åtnjuta rätt att *komplettera* sina betyg enligt de nya examensfordringarna. Studierna för sådan komplettering böra ske i samråd med läraren i ämnet.

Avd. IV. Kommitténs förslag rörande utbildningen av ekonomiföreståndare

KAPITEL 15

Utbildningen av ekonomiföreståndare

Den nuvarande utbildningen

Utbildning av ekonomiföreståndarinnor sker för närvarande vid statens skolköksseminarium i Stockholm, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala och Västkustens ungdomsskolor i Ljungskile. Examinationen utgör per år vid vardera av seminarierna i Stockholm och Uppsala 15 samt vid Västkustens ungdomsskolor 7.

Kraven på *teoretiska förkunskaper* för inträde på denna utbildningslinje utgör avlagd realexamen eller erhållen normalskolekompetens från kommunal flickskola eller motsvarande kunskaper. I praktiken kräves för inträde i ekonomiföreståndarinnekurs vid de båda lärarinneseminiarierna kvalificerade betyg i skriftligt prov i modersmålet samt i matematik, kemi, fysik och biologi.

Inträde i ekonomiföreståndarinnekurs kan vinnas endast av aspirant som genomgått viss föreskriven *förpraktik*. Denna skall omfatta 5—6 månader i hushåll (privathem), 12 månader som elev i sjukhuskök samt 3 månader som elev i militärkök (regementskök), tillsammans alltså minst 1 år 8 månader. Utöver den föreskrivna förpraktiken genomgås vanligen en aspirantkurs vid någon av vederbörande utbildningsanstalter, innan inträde i ekonomiföreståndarinnekurs sökes. Denna aspirantkurs, som omfattar en eller två terminer, kräves dock icke obligatoriskt för inträde i kursen.

Ekonomiföreståndarinnekursen är 1-årig och inträdesåldern utgör 23 år.

Den *sammanlagda utbildningstiden* — förpraktik, aspirantkurs och ekonomiföreståndarinnekurs — tar således minst 4 år i anspråk. Den genomsnittliga, verkliga utbildningstiden torde icke understiga 5 år, eftersom längre tids praktik än den fastställda oftast förekommer.

Kommitténs förslag

Allmänna synpunkter

Trots den relativt långa utbildningstiden är enligt mångas mening den nuvarande utbildningen av ekonomiföreståndarinnor icke i allo tillfreds-

ställande. Den motsvarar icke helt de krav, som måste ställas på yrket under rådande förhållanden. Den främsta svagheten i den nuvarande utbildningen torde vara, att den teoretiska skolningen för yrket blir otillräcklig. En seminariekurs om endast ett år ger icke eleverna tillräckliga kunskaper i de ämnen, som är särskilt viktiga för deras kommande yrkesverksamhet, såsom näringslära, dietik, fysiologi, arbetsorganisation m. m. Kursplanerna för ekonomiföreståndarinnekursen har inte heller anpassats efter moderna krav. Man jämför ofta denna utbildning med skolkökslärarinneutbildningen, som inte heller är fullt tillfredsställande för moderna förhållanden men som dock väsentligt förbättrats under senare tid, mest tack vare utbildningens förlängning genom införande av den obligatoriska 1-åriga förberedande skolkökslärarinnekursen. Ekonomiföreståndarinnornas utbildningstid har däremot under motsvarande tid ej utökats, vilket medfört att t. ex. deras teoretiska utbildning ej tillgodosetts i önskvärd grad.

Från skilda håll, där man är intresserad av ekonomiföreståndarinneutbildningen, har framförts starka krav på en reform av denna utbildning. Särskilt Svenska ekonomiföreståndarinnors förening har många gånger och i olika sammanhang framhållit nödvändigheten av att utbildningen av ekonomiföreståndarinnor anpassas efter yrkets fordringar och tidens krav.

Kommittén har för sin del blivit övertygad om att den nuvarande utbildningen av ekonomiföreståndarinnor bör omorganiseras och förbättras, särskilt i vad det gäller den teoretiska undervisningen. Följande synpunkter må anföras som motiv för denna uppfattning.

Ekonomiföreståndarinnor har som chefer för storkök att bära *ansvar för förvaltningen av de stora ekonomiska värden*, som investeras i verksamheten vid sjukhus- och regementskök, i skolmåltidsverksamheten och i åtskilliga andra typer av storhushåll. Ekonomiföreståndarinnorna blir *i betydande omfattning arbetsledare* och detta kräver en utbildning i arbetsledarpsykologi, socialpsykologi och arbetsorganisation av vida större omfattning än vad som nu ges vid utbildningsanstalterna. *Övningar i arbetsledning måste anses särskilt viktiga.*

För att ekonomiföreståndarinnorna skall kunna *följa utvecklingen* på de näringsfysiologiska och dietiska forskningsområdena och tillgodogöra sig de praktiska rön, som där vinnes, kräves grundligare studier i biokemi, näringslära, dietik, fysiologi och mikrobiologi. Det måste också anslås *tillräcklig tid till experimentell matlagning*, så att eleverna kan lära sig att praktiskt tillämpa de teoretiska kunskaperna i dessa ämnen.

För att produkter från jordbruk och livsmedelsindustri skall kunna utnyttjas på ett riktigt och ekonomiskt försvarbart sätt inom olika slag av storhushåll, kräves *ingående varukännedom* om dessa produkter jämte *vana vid kalkyleringsarbeten* rörande priser och arbetskostnader. Ett speciellt viktigt område utgör också de nya metoderna för livsmedlens förvaring, bl. a. djupfrysning och emballering.

De *många nya maskinella hjälpmedel* vid matlagning i stor skala, som numera står till buds, fordrar också att en blivande chef för ett storkök under sin utbildningstid erhåller tillfälle att ingående lära sig inte bara att sköta dessa maskiner utan också att kunna göra jämförelseförsök mellan olika typer, tidsstudier, kal-

kyler över driftskostnader och över arbetskraftsbesparing genom maskinella hjälpmedel o. d.

Vid omorganisationen av utbildningen är det således önskvärt, att *väsentligt större tid* än hittills ägnas åt *den teoretiska sidan* av denna utbildning och åt *arbetsledarutbildning*. Den nuvarande 1-åriga ekonomiföreståndarinnekursen är så arbetstyngd och pressande för eleverna, att några ytterligare kursmoment ej kan inrymmas däri. *En förlängning av kurstiden synes därför vara ofrånkomlig*. Efter noggrann genomgång av vad som måste tillkomma har kommittén funnit, att den *enda möjligheten* att vinna en tillfredsställande utbildning är att *utöka kurstiden till 2 år*.

Kommittén är fast övertygad om att en verklig förbättring av ekonomiföreståndarinnornas utbildning kommer att medföra påtagliga och betydande vinster för de huvudmän — främst staten, kommunerna och landstingskommunerna — i vilkas tjänst ekonomiföreståndarinnorna gör sin gärning. Med den storlek, som omsättningen i statens och kommunernas storök nu har och än mer kan förutses få, är det ytterst viktigt att chefspersonalen utbildas till skickliga arbetsledare och effektiva hushållare.

Emellertid framstår det såsom synnerligen önskvärt, att den oundgängliga utökningen av kurstiden icke skall medföra någon förlängning av den sammanlagda utbildningstiden. Tvärtom måste det sägas vara önskvärt, att den nuvarande sammanlagda utbildningstiden av i realiteten fem år förkortas. I detta syfte bör tiden för *den praktiska förutbildningen minskas*, samtidigt som denna *förutbildning ordnas på ett mera rationellt sätt*. Enligt kommitténs mening kan praktiken i privathushåll utgå och praktiken vid sjukhuskök minskas från ett år till åtta månader. Det sistnämnda förutsätter att praktiktiden användes på ett effektivt sätt, vilket säkert kan ske, om praktiken förlägges till ett utbildningssjukhus och i visst samarbete med utbildningsanstalten.

Det årliga utbildningsbehovet

Kommittén har icke ansett sig ha möjlighet att göra några specialundersökningar eller noggranna beräkningar av det årliga examinationsbehovet. Någon större brist på utbildade ekonomiföreståndarinnor till lediga platser synes icke föreligga för närvarande. Efterfrågan på ekonomiföreståndarinnor är emellertid betydande och torde knappast komma att minska framdeles. Kommittén räknar därför för framtiden med ett årligt utbildningsbehov av minst samma antal som för närvarande utexamineras.

Utbildningsanstalter

För närvarande utbildas ekonomiföreståndarinnor vid två seminarier och en folkhögskola.

Ekonomiföreståndarinnorna är ju icke lärare. Utbildningens förläggande

till lärarinnesseminarier är därför icke logiskt, men väl praktiskt betingat. Emellertid är det mycket som talar för att utbildningen av ekonomiföreståndarinnor även i fortsättningen bör vara i väsentliga avseenden likartad med utbildningen av hushållslärare. Dessa båda yrkeskategoriers arbetsuppgifter har onekligen många beröringspunkter med varandra. Även organisatoriska skäl talar för förläggning till seminarium. Å andra sidan bör man icke fastställa, att utbildningen måste förläggas till ett seminarium.

Med hänsyn till ekonomiföreståndarinnornas anställning i institutioner över hela landet talar starka skäl för att utbildningen förläggas till *utbildningsanstalter på skilda håll i landet*. Av detta skäl är den nuvarande koncentrationen av den allra största delen av utbildningen till Stockholm och Uppsala mindre lämplig. Kommittén kommer emellertid — av skäl som anföres i kap. 16 — att föreslå nedläggning av det nuvarande seminariet i Stockholm. Ett nytt seminarium med bl. a. hushållslärlinje föreslås inrättat i Hälsingborg. Från de nyssnämnda spridningssynpunkterna skulle intet vara att erinra mot att den till Stockholm förlagda ekonomiföreståndarinneutbildningen överflyttades dit. Hälsingborgsseminariet skall dock byggas upp från grunden och får även utan ekonomiföreståndarlinje en storlek, som kommer att medföra icke så få svårigheter för ett nytt seminarium. Härtill kommer, att, eftersom södra Sverige kan sägas vara åtminstone något så när tillgodosett genom utbildningen i Ljungskile, vilken kommittén anser böra fortsätta, kommer med styrka in i bilden behovet av en utbildning av ekonomiföreståndarinnor i Norrland. Då i Norrland finns ett redan existerande seminarium i Umeå, talar övervägande skäl för en förläggning av den tredje utbildningslinjen dit.

Kommittén föreslår således, att *ekonomiföreståndarinnor i fortsättningen skall utbildas vid seminarierna i Uppsala och Umeå samt vid Västkustens ungdomsskolor i Ljungskile*.

Seminarierna i Uppsala och Umeå föreslås av kommittén bli statliga. Utbildningen i Ljungskile kommer däremot alltfört att ske vid en enskild skola. Enligt kommitténs mening ligger inget orimligt eller olämpligt i detta. Då här icke är fråga om lärarutbildning, bortfaller de flesta skälen för att utbildningen bör vara statlig eller kommunal. Med hänsyn till den nära likheten med hushållslärlarutbildningen och främst till att utbildningen i Ljungskile kommer att vara den enda i södra och västra Sverige, förutsätter kommittén, att *statsbidrag* av minst samma storleksordning som till central yrkesskola skall utgå till utbildningen i Ljungskile. Å andra sidan måste förutsättningen för att ekonomiföreståndarinneutbildningen får kvarbli i Ljungskile och åtnjuta statens stöd vara, att skolan i Ljungskile upprätthåller samma inträdeskrav, samma kursfordringar och samma lärarkrav, som kommer att fastställas för ekonomiföreståndarinneutbildningen vid de statliga seminarierna.

Central elevintagning

Kommittén föreslår central intagning genom en särskild nämnd även av eleverna till ekonomiföreståndarinneutbildningen. Samma nämnd synes kunna tjänstgöra, som föreslås i fråga om intagning av elever till seminarierna, kompletterad med en representant för skolan i Ljungskile.

Beteckningen

Kommittén har i ett föregående kapitel föreslagit borttagande av de kvinnligt utmärkande titlarna »lärarinna». Av samma skäl, som föranlett detta förslag, vill kommittén föreslå, att ekonomiföreståndarinnorna i fortsättningen ges beteckningen *ekonomiföreståndare*.

Utbildningsgången

I enlighet med de synpunkter på utbildningen av ekonomiföreståndare som sålunda framförts föreslår kommittén följande utbildningsgång för denna yrkeskategori:

a) *Inträdesålder*: lägst 21 år.

b) *Teoretiska förkunskaper*: Realexamen eller avgångsbetyg från kommunal flickskola med minst Ba som genomsnittsbetyg samt minst Ba i vart och ett av ämnena matematik, fysik, kemi och engelska. I dessa angivna ämnen bör även kompletteringsbetyg kunna godtagas.

För elev, som genomgått enhetsskola, bör krävas betyg från den linje och dessutom sådana betygspoäng, som kan anses motsvara nyssnämnda teoretiska utbildning.

c) *Praktisk förutbildning*:

1. husmoderskurs om en termin,

2. 8 månader som elev i sjukhuskök (helst undervisningssjukhus),

3. 3 månader som elev i militärkök (regementskök).

d) *Ekonomiföreståndarkurs* om 2 år.

Förslagen under a)–c) torde icke behöva närmare kommenteras. Förslaget under d) har kommittén däremot utarbetat i detalj och redogör för detta här nedan.

Ekonomiföreståndarkursen

A. **Timplan** (se tabell)

B. **Kursplan**

Näringslära

116 tim.

Målsättning. Historik. Något om näringsforskningens arbetsmetoder.Utförlig behandling av de olika näringsämnen; deras förekomst, sammansättning, uppgifter i organismen och förändringar vid matlagning och annan beredning.

A. Timplan för 2-årig kurs för utbildning av ekonomiföreståndare

Läroämnen	1:sta term. H.T.	2:a term. V.T.	3:e term. H.T.	4:e term. V.T.	Summa timmar totalt
Näringslära.....	2	2	—	2	116
Varukunskap.....	2	2	2	—	112
Dietik.....	—	2	2	2	116
Mikrobiologi.....	—	2	—	1	60
Kemi.....	4	2	2	—	148
Fysiologi.....	3	—	—	—	54
Hygien.....	—	2	—	—	40
Arbets teknik och -organisation.....	1	1	1	1	76
Ekonomikunskap med bokföring.....	—	2	2	2	116
Fysik med maskin- och redskapslära...	4	2	—	2	132
Arbetspsykologi med arbetsledning...	—	2	—	2	80
Författningskunskap.....	—	—	2	1	56
Matlagningslära.....	2	1	1	—	74
Matlagning (inkl. dietmatlagn.) och demonstrationer.....	14	15	12	10	968
Studiebesök.....	—	1	1	1	56
Röst- och talvård.....	1	—	—	—	18
Arbetsfysiologi med gymnastik.....	2	—	—	—	36
Arbetsledningsövning och auskultationer	2	2	2	2	152
Summa veckotimmar	37	38	27	25	

Läsårets längd: 38 effektiva veckor varav höstterminen 18 veckor
vårterminen 20 »

Under sommarferierna 6 à 8 veckors praktik genom vikariat som ekonomiföreståndare vid stor-kök, vilka i denna fråga samarbetar med utbildningsanstalten.

Energiomsättningen och olika metoder att bestämma dess storlek. Näringsbehov under olika betingelser. Födoämnenas smältbarhet. Näringsvärdesberäkningar. Födoämnenas näringsvärde i förhållande till priset. Kostens sammansättning för olika individer, olika anstaltstyper, årstidsvariationer och dess betydelse för folkhälsan. Näringsförhållanden i vårt land och i övriga länder. Kost- och konsumtionsundersökningar.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Studier och referat av facktidsskrifter som behandlar näringsfrågor, kost- och konsumtionsförhållanden. Diskussioner omkring aktuella artiklar i fack- och dagspress. »Näringsfantasteri.» Utspisningsstater för olika typer av anstalter med hänsyn till näringsfysiologiska synpunkter.

Kost för barn i olika åldrar, den gravida kvinnan, åldringar samt för olika yrkesutövare t. ex. skiftesarbetare.

Tänderna och kosten. Kostundersökningar i vissa bestämda befolkningsgrupper.

Varukunskap

112 tim.

Livsmedelskonsumtionen förr och nu. Den aktuella livsmedelssituationen. Vårt lands produktion av livsmedel. Import och export av livsmedel. De olika födoämnen med hänsyn till näringsvärde, kvalitet, förvaring och pris. Livsmedelsindustrin och dess produkter. Livsmedelslagstiftningen.

Distributions- och inköpsfrågor. Lagerhållning. Varudeklaration. Livsmedelsreklam.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Organisationer och institutioner i livsmedelsforskningens tjänst. Livsmedelsreklamen. Vilka faktorer har medverkat till förändringarna av våra matvanor under de sista decennierna? Den djupfrysta fiskens — (resp. kött—grönsaker) — betydelse inom storhushållen. Lagring och skalning av potatis — nuvarande förhållanden och tänkbara förbättringar. Ekonomiska beräkningar i förhållande till olika kvaliteter av födoämnen. Brödfrågan vid storhushållen. Hemkonserv kontra industrikonserv. Torrmjölakens betydelse inom storhushållen.

Dietik

116 tim.

Ämneomsättning och ämneomsättningsrubbningsr.

Kost och tandcaries.

Diet vid sjukdomar i munhåla, matstrupe och magsäck, vid tarm- och leversjukdomar, vid sjukdomar i gallvägarna, och i njurar och urinvägar, vid diabetes, vid kirurgiska åkommor och infektionssjukdomar. Dietisk behandling av hjärt- och kärlsjukdomar, av anemier samt dietfrågor vid allergiska sjukdomar. Dietfrågor vid psykiska sjukdomar.

Fetmans näringsfysiologiska problem. Återhämtning av undernutrierade. Näringsfaktorer av betydelse för en fullgod blodbildning. Beredningens inverkan på födans näringsvärde. Väsentliga kostfrågor i den förebyggande sjukvården samt näringsfrågor inom industrin och försvaret.

Mikrobiologi

60 tim.

Mikroorganismernas morfologi och fysiologi samt deras betydelse vid produktion och lagring av födoämnen och njutningsmedel. Mikroorganismernas industriella utnyttjande vid framställning av vissa födoämnen.

Övningar (omkring 25 timmar) avser att bibringa eleverna praktisk kännedom om mikroskopering, odlingsmetoder för mikroorganismer, olika steriliseringsmetoder och mikrobiologisk livsmedelsundersökning.

Kemi

148 tim.

Allmän kemi. Osmotiskt tryck, kokpunktsförhöjning, fryspunktsnedsättning. Isotoper och radioaktivitet. pH-begreppet. Buffertlösningar. Räkneövningar.

Organisk kemi. Utförlig behandling av de metaller, som förekommer i hushållsredskap och andra inventarier samt av de kemiska föreningar, som användes i hushållet eller ingår i kemisk-tekniska preparat för hushållsbruk.

Organisk kemi. Utförlig behandling av fetter, kolhydrater och äggviteämnen särskilt med hänsyn till förändringar vid matlagning och annan beredning. Syntetiska tvättmedel. Något om färgämnen, plaster.

Biokemi. Äggviteämnen, enzymer, vitaminer, hormoner. Ämnesomsättning. De kemiska processerna vid livsmedlens förvaring och beredning.

Laborationer. Analys av födoämnen beträffande förekomst och mängd av vissa näringsämnen och andra ämnen. Spjälkning av en del näringsämnen och konstaterande av sönderdelningsprodukter. Titreringar, kvalitativa analyser av t. ex. tvätt- och rengöringsmedel, bakpulver o. dyl. Framställning av plast. Naturliga färgämnen (utvinning, löslighet, förändringar). Inverkan av organiska lösningsmedel och rengöringsmedel på olika material i hushållet.

Fysiologi

54 tim.

Anatomi och fysiologi som grund för undervisningen i dietlära med särskild vikt lagd vid inre organ. Ämnesomsättning, matsmältning. Ärftlighetslära. Nervernas vardagsvård. Förebyggande tandvård. »Kulturgifternas» inverkan på organismen samt förebyggande och motverkande åtgärder. Samhällets hälsovårdande åtgärder.

Hygien

40 tim.

Personlig och allmän hygien. Yrkeshygien: vikten av hygieniska arbetslokaler och utrustning samt sanitära anordningar och arbetsförhållanden vid storkök. Yrkessjukdomar. Yrkesinspektionen. Den enskildes åtgärder för förebyggande av smittosamma sjukdomar.

Arbetsteknik och arbetsorganisation

76 tim.

Allmän översikt över arbetsstudieteknik. Organisationsproblem och arbetsschema för olika typer av storkök (vid kroppssjukhus, mentalsjukhus, sanatorier, militära anläggningar, skolmåltidsverksamhet, industrianläggningar och vid andra kollektiva bespisningar). Arbetsplatsens, redskapens och andra tekniska hjälpmedels betydelse för rationella arbetsmetoder. Standardiseringsfrågor. Tidsstudier. — Utspisningsstater. — Inredning av storkök (inkl. biutrymmen).

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*:

Om- och tillbyggnad av storkök. Olika system för utspisning. Förvaringsrummen och deras skötsel. Organisation inom olika anstaltstyper. Tidsstudiearbete.

Ekonomikunskap med bokföring

116 tim.

Elementär kurs i statistik

Innebörden av grundläggande statistiska begrepp samt något om enklare statistiska metoders användning och förutsättningar. Indexberäkningar.

Allmän ekonomilära

De nationalekonomiska grundbegreppen: produktionsfaktorer, prisbildning, produktion och konsumtion, sparande och kapitalbildning, konjunkturförlopp m. m. Grunddragen av den ekonomiska utvecklingen (från na-

turahushållning till penninghushållning). Ekonomiföreståndarens arbetsuppgifter sedda ur samhällsekonomisk synpunkt. Ekonomiska synpunkter på produktion i hemmet och vid storkök. Marknadsundersökningar. Konsumentupplysning. Inköpskunskap. Upphandling för olika typer av storkökshåll.

Driftsekonomi

Ekonomiska synpunkter på olika maskiner och redskap, deras tillsyn och vård samt lönsamhet. Kalkylationer. Arbetets rationalisering och industrialisering. Ekonomiska synpunkter på kyl- och frysmetoder.

Bokföring

Bokföringens uppgifter. Bokföringens grundbegrepp.

Kontobokföring. Balansräkningen. Bokslut med resultatkonton och balanskonton. Övningar i de vanligaste affärstransaktionernas kontomässiga redovisning på T-konton och med bokslut.

Kort översikt över bokföringslagens viktigaste paragrafer.

Bokföringsböcker, deras utformning och användning. Dagboksövningar. Praktisk bokföringsövning med användande av inventariebok, huvudbok, dagbok och reskontra. Utskrivning av inom affärlivet vanliga blanketter. Något om skillnaderna mellan affärs- och förvaltningsbokföring.

Något om budgetering och budgetkontroll.

Under bokföringskursens gång och (i den utsträckning det anses lämpligt vid sidan av denna) behandling av valda delar av handelsläran med huvudvikten lagd vid de avsnitt, som är särskilt värdefulla med tanke på elevernas verksamhet i praktiska livet, såsom: Varuhandelns uppgift och funktioner, indelning och arbetssätt. Kort översikt över olika företagsformer inom näringslivet. Varuinköpsens organisation och teknik. Köpeavtalets olika moment. Varutransportväsendet. Inköpskalkyler. Inventering och lagerkontroll.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: Faktorer som påverkar kostnaden för mathållningen på en större anstalt. Synpunkter på livsmedelsförbrukningen i anslutning till utspisningsstaterna. Djupfrysningsteknikens inverkan på driftsekonomi vid storkök. Rationaliserande åtgärder, som bidrager till att underlätta köksarbetet och nedbringa kostnaderna. Tids- och kostnadsberäkningar för visst angivet arbete utfört för hand eller av maskin respektive av olika typer av maskiner. Hur utnyttja en maskin rationellt?

Fysik med maskin- och redskapslära

132 tim.

Fysik. Mekanikens grundbegrepp. Energiformerna. Elektricitets- och värmelära. Optik, särskilt belysningsläran. Akustik: ljudisolering, arbetsplatsen ur akustisk synpunkt. Beräkning av förbrukning av elektrisk energi i olika hushållsapparater, ekonomiska kalkyler utifrån olika elektriska tariffer och olika energikällor.

Maskin- och redskapslära. Olika typer av redskap och maskinell utrustning lämpade för rationellt arbete inom storkök med hänsyn till funktion, material, ändamålsenlighet och pris. Maskinernas tillsyn och underhåll. Frys- och kylteknik.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: se matlagning.

Arbetspsykologi med arbetsledning

80 tim.

Kort återblick på samhällsutvecklingen sedan 1850.

Förutsättningar för arbetsledningens utövande i dagens miljö.

Arbetspsykologi och personalledning: produktionsfaktorernas samband och utnyttjande. Olika människotyper. Rationell arbetsledning och dess psykologiska förutsättningar.

Instruktionsmetodik: förberedande av instruktion, plan därför och instruktionens fullföljande.

Arbetsförmågans samband med yttre betingelser och individuella faktorer.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: Referat av litteratur i anslutning till behandlade ämnen. Några utmärkande drag för en god arbetsledare. Instruktioner för det nyanställda köksbiträdet. Vad kan göras för att få till stånd en god anda på arbetsplatsen. Olika metoder att stärka personalens yrkesintresse. Utbildningsfrågor för personalen vid storkök. Störningsmoment i arbetet, fysiska och psykiska.

Författningskunskap

56 tim.

Näringslivets organisationer. Författningar rörande utspisningen vid offentliga anstalter (inom sjukvården, försvaret, skolmåltidsverksamhet i såväl statlig som kommunal regi). Arbetslagstiftning omfattande lagarna om kollektivavtal, medling i arbetstvister, arbetsdomstol. Försäkringsfrågor, arbetstider. Lönereglementen, olika kollektivavtal, samarbetsavtal. Företagsdemokrati. Arbetarskydd och arbetarskyddslagstiftning.

Matlagningslära

74 tim.

Råvarornas rätta behandling ur närings synpunkt. Olika tillagningsmetoder med särskild hänsyn till matlagning i större skala. Konservering. Användning av livsmedelsindustrins produkter. Proportionsberäkningar. Terminologi. Matlagningsekonomi. Organisation av matlagningsarbetet. Användning av lämpliga redskap och maskinell utrustning vid olika matlagningsmoment. Födoämneskombinationer. Uppställning av recept och receptförändringar. Matens distribuering. Olika utspisningsmetoder. Varmhållning av mat. Smaktest.

Matlagningslära i anslutning till dietmatlagning

Principer för dietmatens tillagning och servering. Terminologi. Uppgörande av dietkoster separat och i anslutning till normalkost. Födoämnesval.

Närings- och kostnadsberäkningar. Uppställning av dietkoster för olika sjukdomstillstånd t. ex. ulcus, hepatit, hjärt- och kärlsjukdomar m. fl. Dietmatlagningens organisation inkl. varmhållning och distribuering.

Konservering.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: se matlagning.

Matlagning inklusive dietmatlagning
(tillämpningsövningar)

968 tim.

Övningar i olika matlagningsmetoder och arbetsmoment. Tillagning av rätter och måltider, sammansatta med hänsyn till matlagning i större skala, pris, tillgång, smak, tidsåtgång samt näringsvärdesberäkning. Användning av industriellt förberedda livsmedel. Konservering med särskild hänsyn till olika metoders lämplighet för olika råvaror och anstaltstyper samt för dietkoster. Utprovning av olika redskap, hushålls- och storköksmaskiner, spistyper m. m. Utprovning av olika sätt att förvara livsmedel.

Den *experimentella matlagningen* bör företrädesvis ske i form av *laborationer* och omfatta analyser och jämförande undersökningar av arbetsmetoder, redskap, råvaror, bränsleåtgång m. m. samt ge övning i att avläsa och bedöma resultaten ur olika synpunkter.

Dietmatlagning. Tillagning av olika dietkoster separat och i anslutning till normalkost.

Exempel på ämnen för *grupparbeten* och *seminarieövningar*: Uppställning och tillagning av dietkoster av olika typer. Olika djupfrysingsprodukter — upp-
tiningsmetoder, tillagning, bedömning. Olika lagringsmetoder för rotsaker med angivande av viktföruster m. m. Jämförelser mellan den djupfryssta varan och dagens färskvaror. Ekonomiska och organisatoriska synpunkter på matlagning för 100 personer—1 000 personer. Hel- och halvfabrikat. Olika sätt att undvika mörkfärgning av frukt. Praktiska råd för matens avsvälning och förvaring i kylrum, resp. frysrum och förrådsrum. Tids- och kraftbesparande matlagningsmetoder. Matkultur och mattraditioner i olika länder (resp. olika delar av vårt land). Praktiska och ekonomiska synpunkter på inköp och styckning av kött. Måltidsdrycker lämpliga vid storhushåll. Smaksättning av dietmat och tillagningens betydelse för att framhäva de naturliga smakämnen. Håll sockerkonsumtionen nere. Vikten av omväxling trots ensidig dietmat. Närings- och mättnadssynpunkter på kalorikost. Näringsberäknade recept med beredning för t. ex. a) Na-fattig kost, b) äggviterik kost, c) fettfattig kost. Vilka möjligheter har ekonomiföreståndaren att få del av nya rön angående dietfrågor.

Studiebesök

56 tim.

Besök vid institutionskök: sjukhus, vårdhem, regemente och flygflottilj, skolmåltidsverksamhet, restauranger, lunchrum. Besök vid industrier, vetenskapliga institutioner och administrativa inrättningar, som berör ekonomiföreståndarens arbetsområden.

Metodiskt ordnade taltekniska övningar avsedda att främja elevernas röst- och ljudbildning med särskild hänsyn till vikten av god röstvård för den som arbetar i stora och slamriga lokaler.

Arbetsfysiologi med gymnastik

36 tim.

Övningar och instruktioner som speciellt tar sikte på rätt arbetsställning och god hållning. Olika musklers anspänning vid olika arbeten och rörelser. Speciell fotgymnastik. Avspänning och vila. Vikten av rekreation och friluftsliv.

Arbetsledningsövningar och auskultationer

152 tim.

Eleverna bör beredas rika möjligheter till fortlöpande *auskultation* vid olika typer av storkök — sjukhuskök, skolmåltidsverksamhet, regementskök, personalmatsalar m. m. De bör därvid få tillfälle att i så stor utsträckning som möjligt följa arbetets organisation, såsom planering, personalinstruktioner, arbetsfördelning, tidsschema m. m.

Arbetsledningsövningar bör omfatta övningar i att organisera och leda arbetet dels för elevgrupper från de övriga kurserna vid seminariet och vid de yrkeskurser, som skall knytas till seminarierna, dels förläggas till olika typer av storhushåll på seminariernas förläggningssort.

För att bereda eleverna tillfälle till en mer sammanhängande övning i arbetsledning och arbetsorganisation än vad som är möjligt under terminerna skall varje elev under sommarferierna mellan de båda utbildningsåren vid seminariet tjänstgöra 6 à 8 veckor som vikarierande ekonomiföreståndarinna vid ett sjukhus. Ett intimt samarbete måste därvid äga rum mellan seminarierna och sjukhusen både när det gäller planeringen av elevens tjänstgöring och bedömningen av hennes arbetsprestation.

I den mån kompletterande utbildning är erforderlig, exempelvis för dietassistenter vid sjukhus, bör det vara möjligt att i samarbete mellan något seminarium och medicinsk högskola ordna särskilda kurser för examinerade ekonomiföreståndare.

Avd. V. Kommitténs förslag rörande seminarieorganisationen m. m.

KAPITEL 16

Seminarieorganisationen

Huvudmannaskapet för seminarierna

Frågan om statliga seminarier på det husliga området har behandlats vid ett flertal tillfällen. År 1922 framhöll den då arbetande skolkommissionen vikten av att en statlig anstalt för utbildning av handarbetslärarinnor upprättades. Sveriges slöjdläraryrkesförbund gjorde sedan vid ett par tillfällen framställningar om inrättande av ett statligt handarbetsseminarium och 1936 års lärarinneutbildningssakkunniga instämde i detta önskemål. 1942 års riksdag beslöt i princip — i enlighet med ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag — att statens skolköksseminarium och hushållsskola skulle omorganiseras till ett statens skolköks- och handarbetsseminarium. Tidpunkten för denna omorganisation skulle bestämmas framdeles, sedan lokalfrågan för seminariet ordnats på ett tillfredsställande sätt. Statens skolköksseminarium har emellertid ännu icke erhållit nya, ändamålsenliga lokaler.

1941 års befolkningsutredning tog också upp frågan om ett förstatligande av seminarierna och föreslog inrättande av ett nytt stort seminarium, vid vilket utbildning skulle ske av samtliga de lärarinnekategorier utredningen föreslog. De nuvarande privata seminarierna skulle fortsätta sin utbildningsverksamhet tills vidare och erhålla statsbidrag i den mån de anpassade sin utbildning efter de fordringar, som borde ställas på en modern lärarinneutbildning. Utredningen ansåg emellertid också, att det inom en tämligen snar framtid borde övervägas, om icke staten borde övertaga hela lärarinneutbildningen. Endast ett relativt fåtal remissinstanser yttrade sig i fråga om förstatligandet. Vissa av dessa, däribland fackorganisationer för lärarinnor och rektor vid statens skolköksseminarium, förordade förstatligande av hela lärarinneutbildningen. Skolöverstyrelsen ansåg icke tidpunkten inne för ett helt förstatligande men förordade inrättandet av ett statligt seminarium, vid vilket utbildning av samtliga lärarinnekategorier skulle ske. Vissa fackorganisationer varnade för ett allt för stort seminarium.

1945 års utredning

En av huvuduppgifterna för 1945 års utredning var att ta ställning till frågan om de yttre organisatoriska förutsättningarna för en förbättrad lärarinneutbildning. I detta hänseende borde undersökas, om målet för utbildningen skulle kunna nås utan alltför genomgripande förändringar av den existerande yttre organisatoriska ramen. Det torde därvid visa sig nödvändigt att i ökad utsträckning ekonomiskt understödja de icke-statliga utbildningsanstalterna, hette det i direktiven, som därefter fortsatte: »*Det kommunala och enskilda initiativet är på detta område av så stor betydelse, att ett förstatligande av läroanstalter bör ifrågasättas, endast om särskilt påtagliga fördelar därmed skulle vinnas.*» Stor uppmärksamhet borde dock ägnas åt befolkningsutredningens förslag om inrättande av ett statligt seminarium, vid vilket utbildning för samtliga lärarinneinjer skulle förekomma.

Utredningen föreslog i sitt betänkande, att staten skulle praktiskt taget helt överta ansvaret för lärarinneutbildningen. Endast fackskolan i Uppsala skulle tills vidare drivas i samma regi som hittills men med rikligare understöd av statsmedel. Ett seminarium av den typ befolkningsutredningen föreslagit föreslogs upprättat i Stockholm, medan de enskilda anstalterna därstädes skulle nedläggas. Skolköksseminariet i Göteborg liksom Maria Nordenfelts handarbetsseminarium borde övertagas av staten. Till Umeå och Lund skulle förläggas nyinrättade statliga seminarier; Brogård och Rimforsa skulle användas för förberedande lärarinnekurser men icke förstatligas. Framdeles borde dock de föreslagna förberedande lärarinnekurserna förläggas till helt statliga institutioner.

Skälen till att 1945 års utredning föreslog förstatligande i så stor omfattning var främst av ekonomisk art. Även om privata seminarier erhåller statsbidrag, måste de dock i stor utsträckning bygga sin ekonomi på elevavgifter, vilket blir betungande för eleverna, framhöll utredningen. Vidare hade skolorna på grund av sin svaga ekonomi svårt att anskaffa och underhålla tidsenliga lokaler, inventarier och undervisningsmateriel. Dessutom påpekade utredningen, att många husliga ämnen blivit obligatoriska i olika skolformer, och detta utgjorde enligt dess mening ett starkt motiv för att staten borde bära ansvaret för lärarinneutbildning.

I *remissvaren* över utredningens betänkande möter man inga principiella invändningar mot tanken på ett förstatligande av utbildningsanstalterna. Inte ens statskontoret, som skisserade ett eget program för utbildningens organisation (se härom bil. 1), avstyrkte principiellt förstatligande men ansåg, att detta borde komma ifråga endast efter ett i förhållande till utredningens förslag väsentligt nedskuret program. Skolöverstyrelsen ansåg, att förstatligandet borde ske etappvis i samband med att staten övertog redan befintliga lokaler för seminarier eller byggde nya. Det må vidare erinras om att fackskolan i Uppsala ansåg, att staten borde övertaga även denna skola, ifall utredningens förslag i sin helhet blev genomfört.

Kommitténs förslag

De skäl av ekonomisk art för ett förstataligande av seminarierna, som 1945 års utredning anförde, utgör vägande argument mot att privata seminarier för framtiden bibehållas. Däremot kan de icke användas som argument mot att seminarier drives i kommunal regi, särskilt om huvudmannen är ett landsting eller en större stad. Ägarna av privata seminarier kan svårigen förfoga över tillräckliga ekonomiska resurser för att hålla standarden vid seminarierna på den nivå, som krävs för en modern utbildning av lärare på det husliga området. Utan statliga garantier torde de privata seminarierna icke ha råd att betala lärarna så goda löner och tillförsäkra dem sådana förmåner i övrigt, som statliga eller kommunala undervisningsanstalter kan göra eller som lärarna kan erhålla på andra arbetsområden. Det torde också överstiga deras ekonomiska förmåga att anskaffa tidsenliga lokaler, inventarier och undervisningsmateriel, som är nödvändiga för att utbildningen framdeles skall bli av bästa möjliga kvalitet.

De privata seminarierna har utfört en banbrytande gärning på området och det utbildningsarbete, som utförts vid dessa undervisningsanstalter, kan icke skattas nog högt. De flesta av dessa seminarier har emellertid sin verksamhet förlagd till gamla eller trånga lokaler och det utgör ett belägg för att de ekonomiska svårigheterna numera håller på att växa dem över huvudet, trots att statsbidrag liksom, i viss utsträckning, kommunala bidrag lämnas. För att kunna klara sin ekonomi tvingas de att ta ut dryga elevavgifter, vilket inte är tillfredsställande. Inom det moderna skolväsendet strävar man ju med rätta efter att undanröja de ekonomiska hindren för studiebegåvade elever att ernå den utbildning, för vilken de är lämpade.

När det privata initiativet brutit mark för lärarutbildningen på detta område och faktiskt nått mycket goda resultat, synes skäl tala för att dessa seminarier bibehållas som privata. Detta skulle kanske kunna ske därigenom, att staten genom rikligare tilldelning av statsbidrag både till löner och omkostnader gjorde det möjligt för dem att fortsätta sin verksamhet utan att eleverna behövde betungas med höga avgifter. Den utvägen är tänkbar, men man måste dock fråga sig, om seminarierna under ett sådant system i realiteten blir privata i samma mening som hittills. Frågan måste nog besvaras med nej. Statsbidragsprocenten måste med nödvändighet bli mycket hög och den sammanlagda årliga tilldelningen av statsbidrag måste stiga till betydande belopp. Därav följer, att staten måste utöva en noggrann kontroll av medlens användning. Det räcker inte med att löner och pensioner för lärare och andra anställda måste regleras i detalj, vilket delvis sker redan nu, utan föreskrifter torde komma att utfärdas även rörande lokalernas storlek och utformning, inköp och underhåll av inventarier och undervisningsmateriel m. m., vilka föreskrifter måste efterlevas, om seminariet skall bli berättigat till statsbidrag. Seminariets ledning torde således

bli mycket kringskuren i sin handlingsfrihet och karaktären av privat undervisningsanstalt kommer i stor utsträckning att försvinna.

Slutsatsen av det här förda resonemanget skulle bli, att den nu ifrågasvarande lärarutbildningen för framtiden icke bör handhas av privata seminarier utan att det allmänna borde övertaga ansvaret för densamma. Återstår då frågan: bör seminarierna vara statliga eller kommunala eller kan man som ett tredje alternativ förorda både statliga och kommunala seminarier? Argument kan givetvis anföras för den uppfattningen, att staten bör äga och driva samtliga seminarier, såväl redan befintliga som eventuellt nyupprättade. Det mest bärande argumentet torde vara det, att de husliga ämnena är obligatoriska i många skolformer och att undervisningen i flera av dessa ämnen i den blivande enhetsskolan kommer att öka. Eftersom staten ansvarar för lärarutbildningen inom det allmänna skolväsendet, kan man hävda den uppfattningen, att den också helt bör överta ansvaret för utbildningen av lärarna på det husliga området. Som ytterligare skäl för ett förstatligande kan anföras, att flera av de nuvarande privata lärarinneseminiarierna haft svårt att ordna övningsundervisningen för sina elever på ett tillfredsställande sätt. Lärarinnornas fackorganisationer har vid överläggningar med kommittén enstämigt uttalat sig för att staten skall överta samtliga seminarier. Denna inställning betingas delvis av lärarinnornas önskan att erhålla tryggare anställningsvillkor än vad de privata seminarierna kan erbjuda. De torde också förutsätta, att lokaler, undervisningsmateriel o. d. skulle bli modernare och bättre, om staten övertar seminarierna. Dessa omständigheter kan emellertid inte åberopas som skäl för att just staten skall driva seminarierna. Både löner och anställningsvillkor i övrigt samt beskaffenheten av lokaler och materiel kan bli lika goda vid kommunala seminarier. Rekryteringen av skicklig lärarpersonal bör kunna gå lika lätt vid ett kommunalt som vid ett statligt seminarium. Det är inte heller säkert, att arbetet vid statliga seminarier kommer att bedrivas mer rationellt och effektivt än vid kommunala.

De kommunala seminarier, som för närvarande finns, torde såvitt kommittén kan bedöma saken skötas på ett mycket tillfredsställande sätt, och vederbörande huvudmän — Göteborgs stad och Västerbottens läns lands ting — har visat stort intresse för seminariernas uppgifter och utfört ett erkännansvärt arbete för deras utveckling.

Enligt sina direktiv hade 1945 års utredning att föreslå förstatligande av seminarierna endast om »påtagliga fördelar» kunde vinnas därmed. Då 1953 års lärarinneutbildningskommitté har till uppgift att ompröva den föregående utredningens förslag är det givet, att den angivna satsen i direktiven för 1945 års utredning angående huvudmannaskapet för seminarierna även måste beaktas av kommittén.

Med hänsyn till de goda erfarenheterna av de kommunala huvudmännens

insatser kan det i och för sig icke förefalla motiverat att förstatliga Göteborgs skolköksseminarium och Nordenfeltska skolan i Göteborg samt seminariet för huslig utbildning i Umeå. Å andra sidan kan man icke påstå, att lärarutbildning utgör någon kommunal uppgift, det måste vara statens skyldighet att sörja för att lärare i tillräcklig omfattning utbildas för olika skolformers behov. Man kan med rätta hävda den meningen, att Göteborgs stad och Västerbottens läns landsting i egenskap av huvudmän för seminarier för utbildning av lärarinnor på det husliga området handlat i statens ställe. Särskilt gäller detta ifråga om landstinget i Västerbottens län. Det nuvarande seminariet för huslig utbildning i Umeå startade år 1948 på så sätt, att landstinget beslöt att ställa sig som huvudman för en till Umeå förlagd provisorisk kurs för utbildning av skolkökslärarinnor i avvaktan på statsmakternas beslut rörande den husliga utbildningen. Vid nämnda tidpunkt pågick arbetet inom 1945 års utredning, men skolöverstyrelsen hade i sina anslagsäskanden för budgetåret 1948/49 med anledning av den stora bristen på lärarinnor i hushållsgöromål, speciellt i Norrland, föreslagit anordnande av provisorisk utbildning av dylika lärarinnor vid en kurs, förlagd till Umeå. Denna hemställan föranledde emellertid icke någon proposition till 1948 års riksdag, varför landstinget beslöt att självt ställa sig som huvudman för en sådan kurs. Den tog sin början höstterminen 1948 och från och med budgetåret 1949/50 lämnades statsbidrag till densamma. Då inte heller förslagen från 1945 års utredning föranledde framläggande av proposition, beslöt landstinget att omorganisera den provisoriska kursen till ett fast seminarium för att därigenom säkerställa utbildningen av skolkökslärarinnor för Norrlands del. Numera har verksamheten vid seminariet ytterligare utvidgats genom anordnande av utbildning av handarbetslärarinnor.

Göteborgs stad påbörjade år 1891 undervisning i hushållsgöromål med en grupp flickor i folkskolan, och stadens myndigheter insåg ganska snart, att denna undervisning icke kunde bli effektiv utan att lärarinnor i ämnet utbildades. Stadens folkskolestyrelse startade fördenskull två år senare (1893) en utbildningskurs för skolkökslärarinnor, som blev ursprunget till det senare skolköksseminariet i staden, vilket administrativt och ekonomiskt sorterat under folkskolestyrelsen och gör så alltjämt. För några år sedan övertog staden den enskilda utbildningsanstalten Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium och skola för kvinnlig yrkesutbildning, vilken numera kallas Nordenfeltska skolan.

De kommunala seminarierna har således tillkommit för att i första hand tillgodose ett lokalt behov av lärare, vilket naturligtvis inte har hindrat, att lärare, som utexaminerats från desamma, sökt anställningar även i andra delar av landet. Då de kommuner, som är huvudmän för dessa seminarier, omfattat seminariernas verksamhet med stort intresse och anslagit betydande belopp till desamma och på allt sätt sökt befrämja dess utveckling, kan kommittén icke rätteligen påstå, att »påtagliga fördelar» skulle stå att

vinna genom ett förstatligande av dessa seminarier. Med hänsyn till dessa huvudmäns berömvärda insatser skulle kommittén tvärtom vilja hoppas, att även andra kommuner (landsting eller städer) skulle vara villiga att ställa sig som huvudmän för nyinrättade seminarier. Förläggande av ett nytt seminarium till en landsdel, som nu icke äger något dylikt, skulle vara till stort gagn för landsdelen i fråga. Fördenskull kunde det tvivelsutan sägas vara ett kommunalt intresse att lämna medverkan härtill. Givetvis förutsätter ett kommunalt huvudmannaskap, att staten lämnar bidrag till seminariets verksamhet.

Skäl talar således för att frågan om huvudmannaskapet för seminarierna löses på ett sådant sätt, att staten blir huvudman för vissa seminarier och kommuner för andra. Även om vissa principiella skäl talar för att staten bör bära ansvaret för all lärarutbildning, måste å andra sidan även kommunerna — åtminstone landstingskommunerna och vissa av de större kommunerna — sägas ha ett stort intresse av att fullgoda och tillräckligt många lärare utbildas. *Kommittén anser sig därför icke kunna finna, att »påtagliga fördelar» av ett förstatligande föreligger annat än i fråga om de privata lärarutbildningsanstalterna. Vid bedömningen av frågan om förstatligande av utbildningen har kommittén emellertid av skäl som i det följande angives bortsett från de principiella synpunkterna och lagt uteslutande praktiska synpunkter på problemet.*

En mycket viktig del av den reform på förevarande område, som nu med det snaraste måste ske, är anskaffande och iordningställande av nya, tillräckligt stora och för sitt ändamål lämpade lokaler. *Om man undantar Umeå-seminariet* — som av Västerbottens läns landsting försetts med nybyggda, utmärkta lokaler — *måste alla seminarier erhålla nybyggnader redan på grund av att de nuvarande är så omoderna och otillräckliga. Härtill kommer, att en nybyggnad eller tillbyggnad måste ske för att möjliggöra den ökade examination, som visat sig ofrånkomlig. För alla seminarierna tillsammans kommer de nödvändiga nyinvesteringarna att uppgå till mycket betydande belopp. Skall hela investeringsprogrammet genomföras av staten och belasta ecklesiastikdepartementets byggnadskvot och kapitalbudget, måste tyvärr förutses, att reformens genomförande kommer att nödgas ske under en lång följd av år. Det har synts kommittén, som om en kommunal medverkan och insats på denna del av reformprogrammet skulle vara särskilt betydelsefull.* Kommittén har därför fört överläggningar med vederbörande kommuner om möjligheterna av att de erforderliga nya byggnaderna uppfördes och bekostades av vederbörande kommun. Dessa överläggningar har enligt kommitténs mening givit goda resultat.

Det har emellertid vid överläggningarna visat sig, att kommunerna i de flesta fall varit mycket bestämda i sin åsikt om att utbildningen nu borde förstatligas och staten alltså bära hela kostnaden för även denna lärarutbildning. I vissa fall har man preliminärt förklarat sig villig att åstad-

komma nya lokaler endast under det uttryckliga förbehållet, att seminariet sedan förstatligades.

I detta läge och under trycket av den utbredda uppfattning, som blivit en följd av tidigare utredningars konstaterande av att även denna utbildning principiellt är en statlig uppgift, har kommittén funnit sig böra föreslå *förstatligande av samtliga de seminarier, som enligt kommitténs förslag skall ingå i den framtida seminarieorganisationen*. Detta innebär således, att även de kommunägda seminarierna i Göteborg och Umeå bör förstatligas. Kommittén vill betona, att utgångspunkten för detta förslag är den av kommittén antagna förutsättningen, att vederbörande kommuner verkställer nybyggnader och ombyggnader för seminarierna.

Utformningen av seminarieorganisationen

Utbildningen av lärare på det husliga området äger, som framgår av tidigare lämnade redogörelser, rum vid seminarier på följande platser, nämligen Stockholm, Uppsala, Göteborg, Umeå och Rimforsa. Vid utformningen av den framtida seminarieorganisationen är det givetvis önskvärt att tillvarata de resurser, som organisationen i sitt nuvarande skick erbjuder. I den mån detta är möjligt bör de nuvarande seminarierna bibehållas med den upprustning av lokaler, inventarier och undervisningsmateriel, som en moderniserad och effektiviserad utbildning kräver.

Vid planeringen av den framtida seminarieorganisationen är det emellertid nödvändigt att ta hänsyn till olika faktorer, vilka icke medger, att alla nuvarande seminarier kan bibehållas. Kommittén har i föregående avsnitt av detta kapitel föreslagit förstatligande av verksamheten vid seminarierna. Detta förslag skulle i och för sig icke utgöra något hinder för att bibehålla samtliga seminarier, eftersom staten i så fall får överta huvudmannskapet för de kommunala och enskilda seminarierna. Bedömningen av frågan vilka seminarier som bör nedläggas, vilka som bör bibehållas och vilka nya seminarier, som behöver upprättas, *avhänger av andra omständigheter*: de utbildningslinjer som skall förekomma, det årliga examinationsbehovet inom olika linjer, tillgången på övningsklasser, den lämpliga storleken av varje seminarium och den regionala fördelningen av seminarierna. Dessutom måste givetvis kostnadssynpunkterna tillmätas stor betydelse.

Kommitténs förslag om *utbildningslinjerna* innebär, bland annat, att den nuvarande vävlärlarinneutbildningen skall läggas ned, att handarbetslärlarinne linjen utbytes mot en textillärlarinje med kompetens för de därifrån utexaminerade att undervisa i både sömnad och vävning, samt att lantgårdslärlarinjen får en enhetlig utbildningsgång med ett mindre antal årligen utexaminerade än vad fallet hittills varit i fråga om den nuvarande lant-hushållslärlarinne kategorien.

Detta förslag medför betydande konsekvenser vid utformningen av seminarieorganisationen. I fråga om nedläggning av seminarier innebär detta, att de nuvarande vävlärlarinneseinarierna måste upphöra med sin lärarinneutbildning. Vidare blir den årliga examinationen av lantgårdslärare så begränsad, att denna utbildning kan försiggå vid ett enda seminarium.

De av 1945 års utredning föreslagna seminarierna varierade betydligt i storlek. Vid seminariet i Stockholm skulle utbildning ske på sex olika linjer, vid seminariet i Uppsala på fyra linjer, vid seminariet i Göteborg på tre linjer och vid seminarierna i Umeå och Lund på två olika linjer. Utredningen ingick intä på principdiskussion om den lämpliga storleken av ett seminarium men ansåg, att flera utbildningslinjer borde förläggas till samma seminarium.

Det kan emellertid diskuteras, om det ur praktiska synpunkter är tillrådligt att inrätta så stora seminarier. Seminariets ledning får svårt att överblicka verksamheten och samordna de olika utbildningslinjernas arbete till en effektivt fungerande utbildningsanstalt. Det kan även vara svårt att få tillräckligt antal övningsklasser.

Av dessa skäl anser sig kommittén böra *avböja tanken på att inrätta seminarier, där utbildning av samtliga lärarkategorier skulle förekomma*. Kommittén har den bestämda uppfattningen, att det är lämpligare med ett flertal seminarier av ungefär samma storlek — och kanske något eller några av speciella skäl större eller mindre än »normalstorleken». Den »normalstorlek», som kommittén valt — ett sammanlagt elevantal i lärarkurserna av mellan 200 och 300 — ger i huvudsak de önskade fördelarna med ett stort seminarium utan att vara behäftat med dettas nackdelar. Vid bestämmandet av seminariernas storlek är det emellertid enligt kommitténs mening nödvändigt att också *beakta intresset av en spridning av seminarierna till olika delar av vårt land*.

Den nuvarande *geografiska fördelningen* av lärarinneseminiarierna på det husliga området kan inte anses helt tillfredsställande. Seminarier finns i västra, mellersta och norra delarna av landet. I mellersta Sverige finns för närvarande flera seminarier. Södra Sverige saknar emellertid en dylik utbildningsanstalt. Det är enligt kommitténs mening önskvärt, att ett seminarium förlägges även till denna del av landet.

De två lärarkategorier, inom vilka det största årliga examinationsbehovet förekommer, är hushållslärare och textillärare. Vid flertalet seminarier bör fördenskull lämpligen utbildning ordnas för båda dessa utbildningslinjer. Det årliga examinationsbehovet inom kategorierna lantgårdslärare och yrkeslärare i klädsömnad blir relativt ringa. Utbildningen av var och en av dessa båda lärarkategorier kan fördenskull med fördel förläggas som en tredje utbildningslinje till ett seminarium med två andra utbildningslinjer. Även ifråga om barnavårdslärare blir det årliga examinationsbeho-

vet relativt ringa, men dock större än ifråga om de båda sistnämnda kategorierna. Utbildningen av barnavårdslärare kan fördenskull lämpligen uppdelas på två seminarier.

Med hänsynstagande till de faktorer, som enligt framställningen här ovan bör påverka utformningen av seminarieorganisationen har kommittén funnit, att i densamma lämpligen bör ingå *fem seminarier*.

Kommittén *föreslår*, att seminarier förläggas till Uppsala, Göteborg, Umeå, Hälsingborg, och Norrköping. I Uppsala, Göteborg och Umeå finns redan nu seminarier, medan Hälsingborg och Norrköping blir nya seminarieorter.

De föreslagna fem orternas läge kommer att medföra en lämplig spridning av utbildningsmöjligheterna över hela landet. Var och en av orterna är så stor, att den bildar ett tillräckligt underlag för övningsundervisningen. Alla orterna har goda vetenskapliga och kulturella förutsättningar. Av de nya orterna är Norrköping på grund av den utvecklade textilindustrin och befintligheten därstädes av Lennings textiltkniska institut mycket lämplig såsom förläggningsort för ett textillärarseminarium. I södra Sverige har som tidigare framhållits hittills icke funnits något seminarium för utbildning av lärare på det husliga området. Det är uppenbarligen otillfredsställande, att denna folkrika del av vårt land icke äger tillgång till en dylik utbildningsanstalt. Kommittén har fördenskull funnit det angeläget, att förlägga ett seminarium dit. I fråga om förläggningsort skulle flera olika städer ha kunnat komma ifråga, men då Hälsingborgs stad visat starkt intresse för att erhålla ett seminarium och Hälsingborg äger ett rikt utvecklat skolväsende med olika typer av skolor, som erbjuder goda möjligheter till övningsundervisning, har *kommittén* i valet mellan olika möjligheter *stannat för att föreslå Hälsingborg som ny seminarieort i södra Sverige*.

Beträffande alla fem orterna gäller, att *kommittén anser sig ha grundad anledning antaga, att vederbörande kommun* (för Umeå Västerbottens läns landsting; för Uppsala staden och i fråga om viss del av utbildningen Uppsala läns landsting) *är villig att utan dröjsmål ställa provisoriska lokaler till förfogande och snarast möjligt bygga nya lokaler för seminariet i fråga*. Vid en förläggning till dessa orter kan alltså snabbast åstadkommas den trängande utökningen av årsexaminationen.

Förslaget upptar som synes intet seminarium i Stockholm, trots att det för närvarande enda statsägda seminariet på det husliga området är förlagt dit. Det framgår av vad som förut sagts, att kommittén — i syfte att så snabbt som möjligt genomföra den avsedda utökningen och reformeringen av lärarutbildningen — sökt intressera olika kommuner att göra en engångsinsats genom anskaffande av moderna och lämpliga lokaler för seminarierna. De berörda kommunerna har också förklarat sig villiga härtill. Kommittén har utgått från att även Stockholms stad skulle vara villig att

göra en dylik insats och låta uppföra en nybyggnad för ett seminarium där. Vid de preliminära överläggningar kommittén fört med representanter för Stockholms stad har dessa emellertid förklarat, att staden med hänsyn till sitt ansträngda finansiella läge icke ansåg sig kunna tillmötesgå kommitténs önskemål. Kommittén ställdes då inför valet, antingen att föreslå förflyttning av det statsägda seminariet till annan ort eller att låta detta ligga kvar i Stockholm, i vilket senare fall nybyggnad för detsamma måste uppföras på statsverkets bekostnad. Med hänsyn till övriga berörda kommuners beredvillighet att låta utföra nybyggnader eller ombyggnader för seminariernas lokalbehov kunde det senare alternativet icke te sig acceptabelt, vilket också klargjorts för Stockholms stads representanter vid de preliminära överläggningarna. Med hänsyn till såväl Stockholms stads avböjande som övriga kommuners positiva inställning till byggnadsfrågorna har kommittén icke kunnat förorda bibehållande av det statsägda seminariet i Stockholm.

Kommittén är väl medveten om att vissa skäl talar för att Stockholm alltfört förblir seminarieort, alldeles bortsett från vilken hållning stadens myndigheter än intagit i byggnadsfrågan. Stockholm är rikt försett med vetenskapliga och kulturella institutioner och där finnes också forskningsinstitut med anknytning till det husliga området. Ett seminarium därstädes har alltså rika möjligheter att genom samarbete med dessa institutioner befrämja sin egen undervisning. Man får emellertid inte övervärdera betydelsen av ett dylikt samarbete. Erfarenheten har visat, att någon kvalitativ skillnad i utbildningen mellan seminarier i Stockholm och seminarier i landsorten icke finnes.

Även om Stockholm erbjuder vissa fördelar som förläggningssort för ett seminarium kan man inte bortse från att en förläggning dit också medför vissa nackdelar. En storstad utgör i och för sig ingen särskilt lämplig studiemiljö. Härtill kommer i Stockholm svårigheter för de studerande att erhålla bostad samt de höga levnadskostnaderna. Flertalet elever torde icke kunna erhålla bostad i närheten av seminariet och på grund av stadens vidsträckta yta tvingas de därigenom att dagligen företa tidsödande, tröttsamma och dyrbara resor.

Kommittén kan förstå, att många anser det självklart, att landets huvudstad bör äga tillgång till en lärarutbildningsanstalt även på det husliga området, men den kan inte finna, att de sakliga skälen härför är så starka att den, trots Stockholms stads inställning till byggnadsfrågan, skulle kunna förorda bibehållande av ett seminarium i Stockholm.

Seminariet i Uppsala

I Uppsala finns den för närvarande största lärarutbildningsanstalten på det husliga området, nämligen fackskolan för huslig ekonomi. Detta seminarium är icke endast det största utan också ett av de äldsta och mest traditionsrika. Det grundades år 1895. Under årens lopp har ett mycket stort antal lärarinnor utexaminerats från detsamma på olika utbildningslinjer. Seminariet förfogar över en lärarstab med utmärkt sakkunskap och erfarenhet från skilda områden. Detta seminarium är nu relativt väl försett med lokaler, ehuru vissa av dem är av dålig beskaffenhet. Ombyggnader, förbättringar och moderniseringar blir nödvändiga för att seminariet skall kunna fylla de krav, som kommer att ställas efter omorganisationen. Möjligt kan nybyggnad för seminariet bli ekonomiskt fördelaktigare än en modernisering av det nuvarande byggnadsbeståndet. Uppsala stad har efter överläggningar med kommittén lämnat preliminärt besked om att den åtar sig ansvaret för att seminariets lokalproblem blir lösta.

Med hänsyn till de utomordentligt goda insatser fackskolan gjort för lärarutbildningen på det husliga området i vårt land, men framför allt till de goda utbildningsresurser, som fackskolan har och med säkerhet kommer att även i fortsättningen få i universitetsstaden Uppsala, föreslår kommittén således, att fackskolan för huslig ekonomi fortsätter sin verksamhet men att denna framdeles skall äga rum i statens regi. Detta överensstämmer också med ägarens önskemål. Seminariets ägare, sällskapet Uppsala enskilda läroverk, har nämligen i en skrivelse till kommittén hemställt om att staten måtte helt övertaga fackskolan. Styrelsen för sällskapet framhåller i nämnda skrivelse, att dess ekonomiska resurser är synnerligen begränsade och att fackskolans verksamhet i realiteten är helt beroende av utgående statsanslag. För budgetåret 1953/54 täcktes icke mindre än två tredjedelar av de samlade utgifterna för fackskolan av statsbidrag. Detta förhållande innebär, säger styrelsen, att sällskapets verksamhet icke kan fortsätta utan statsmakternas stöd men att detta å andra sidan icke är stort nog att möjliggöra en fortsatt och ytterst välbehövlig förbättring av fackskolans utrustning.

Kommittén föreslår, att vid fackskolan för huslig ekonomi skall utbildas *hushållslärare, lantgårdslärare, textillärare* och *barnavårdslärare* samt *ekonomiföreståndare*. Den årliga examinationen på respektive linjer föreslås bli 48, 8 à 10, 24, 12 och 16. Utbildningen av lantgårdslärare bör koncentreras helt till detta seminarium av bland annat det skälet, att visst samarbete med lantbrukshögskolan avses äga rum. Utbildning av den nuvarande kategorien lantbrukshögskolans lärarinnor förekommer också vid fackskolan, som för den direkt paktiska delen av denna utbildning förfogar över egendomen Brogård, ett par mil norr om Uppsala. Byggnaderna vid Brogård är gamla och kan icke i sitt nuvarande skick användas för en moderniserad och effektiviserad lärarutbildning. En genomgripande renowing av byggnadsbestån-

det vid egendomen blir i så fall nödvändig. Då en sådan ombyggnad blir dyrbar och även ur andra synpunkter måste anses mindre tillfredsställande — det relativt långa avståndet mellan Brogård och Uppsala är ett handikap — har kommittén ansett det olämpligt att bibehålla Brogård som förlägningsplats för den praktiska utbildningen av lantgårdslärare. Ett ännu mer avgörande skäl mot ett bibehållande av Brogård utgör det förhållandet, att Uppsala läns landsting beslutit nedlägga sin lanthushållsskola vid Kumla — som sedan gammalt fått vara övningskola åt eleverna på Brogård — och bygga en ny lanthushållsskola vid Jälla, strax utanför Uppsala. Då det ur flera synpunkter skulle vara till fördel att ordna den praktiska utbildningen av lantgårdslärare och hushållslärare med inriktning på lanthushåll i samarbete med lantmänna- och lanthushållsskolorna vid Jälla och då Jälla dessutom ligger så nära Uppsala, att kontakt kan upprätthållas med fackskolan och med lantbrukshögskolan i Ultuna utan större svårigheter, har kommittén upptagit förhandlingar med representanter för landstinget angående en förläggning av den nämnda praktiska utbildningen dit. För denna bör särskilda byggnader uppföras och lärarpersonal anställas, men lantmannaskolans ladugård bör användas för undervisningen liksom också — efter viss utvidgning — lanthushållsskolans hönshus och trädgård. I viss omfattning bör också lärarpersonal vid de båda nämnda skolorna kunna anlitas som lärare vid seminarieundervisningen.

Seminariet i Göteborg

I Göteborg finns för närvarande två lärarinneseminarier på det husliga området: Göteborgs skolköksseminarium för utbildning av skolkökslärarinnor samt Nordenfeltska skolan för utbildning av dels handarbetslärarinnor och dels yrkeslärare i sömnad. Därjämte förekommer viss utbildning av vävlärarinnor vid Slöjdföreningens skola. Kommitténs förslag rörande seminariet i Göteborg innebär en sammanslagning av de båda förstnämnda seminariernas verksamhet med utbildning av dels hushållslärare och dels textillärare. Utbildningen av yrkeslärare i sömnad föreslås förlagd till det nya seminariet i Norrköping. Seminariet i Göteborg bör bli en organisatorisk enhet under samma ledning. Lokaler för det nya seminariet kommer enligt preliminära besked efter överläggningar med stadens myndigheter att ställas till förfogande av Göteborgs stad. De torde till en början bli provisoriska, men nybyggnad för seminariets räkning planeras längre fram. Den årliga examinationen bör omfatta 48 hushållslärare och 48 textillärare.

Staten föreslås överta verksamheten vid seminariet.

Seminariet i Umeå

Det nuvarande seminariet i Umeå — seminariet för huslig utbildning i Umeå som dess officiella namn lyder — har som tidigare framhållits grun-

dats av landstinget i Västerbottens län och äges alltså av detta. Kommittén föreslår i enlighet med sitt principiella ståndpunktstagande, att staten övertar verksamheten vid seminariet. Vid seminariet bör utbildning äga rum av hushållslärare och textillärare. Den årliga examinationen bör omfatta 32 hushållslärare och 24 textillärare. Kommittén föreslår också, att vid detta seminarium skall utbildas 16 ekonomiföreståndare per år. Seminariet har nyligen flyttat in i en nyuppförd byggnad med moderna och välutrustade lokaler. Då kommitténs förslag innebär en utökad årlig examination med motsvarande ökat antal elever i de olika årskurserna, måste även ökning av lokalutrymmena ske genom tillbyggnad till den nuvarande seminariebyggnaden. Västerbottens läns landsting har preliminärt åtagit sig att på egen bekostnad genomföra detta byggnadsföretag.

Seminariet i Hälsingborg

Även seminariet i Hälsingborg föreslås bli statligt ifråga om verksamheten, medan staden ställer lokaler till förfogande.

Kommittén föreslår att utbildning skall äga rum på tre olika linjer vid detta seminarium, nämligen hushållslärlinjen, textillärlinjen och barnavårdslärlinjen. Kommittén hade ursprungligen avsett att helt koncentrera utbildningen av barnavårdslärare till seminariet i Uppsala, i likhet med vad som nu är fallet. Då behovet av barnavårdslärare kan väntas stiga framdeles, särskilt inom yrkesskolväsendet, har kommittén emellertid ansett det lämpligt, att öka utbildningen i viss omfattning. En uppdelning av barnavårdslärlinjen på två seminarier blir därigenom försvarbar. I överensstämmelse härmed föreslås, att även Hälsingborgsseminariet skall utbilda barnavårdslärare. Den årliga examinationen vid seminariet föreslås komma att omfatta 48 hushållslärare, 24 textillärare och 12 barnavårdslärare. Staden har preliminärt lovat bygga ett nytt seminarium för dessa tre linjer.

Seminariet i Norrköping

Seminariet i Norrköping blir i likhet med seminariet i Hälsingborg nyinrättat. Norrköpings stad har preliminärt utfäst sig att anskaffa lokaler för seminariet. Verksamheten vid seminariet föreslås däremot bli en statens angelägenhet, liksom fallet skulle bli med samtliga övriga i seminarieorganisationen ingående lärlinjer. Kommittén föreslår, att utbildningen vid seminariet i Norrköping helt inriktas på det textila området. Utbildning bör således ske av textillärare och yrkeslärare i klädsömnad. Den sistnämnda utbildningslinjen skulle täcka hela behovet av dylika lärare. Den årliga examinationen vid seminariet föreslås komma att omfatta 48 textillärare och 12 yrkeslärare i klädsömnad.

Yrkeskurser vid seminarierna

För närvarande finns vid några seminarier yrkeskurser för utbildning

inom olika fackområden. Dessa yrkeskurser är betydelsefulla ur två synpunkter. Dels kan blivande lärare genom beivrande av sådana kurser fullgöra den förskolepraktik, som krävs för inträde i seminariet och dels kan yrkeskurserna tjänstgöra som övningskurser för seminarieeleverna vid deras övningsundervisning.

Kommittén anser det mycket värdefullt, att dessa möjligheter att ordna yrkeskurser i anslutning till seminarierna bibehållas för framtiden och att kurser kontinuerligt anordnas vid varje seminarium. Då förpraktiken för inträde på de olika lärarutbildningslinjerna enligt kommitténs förslag rationaliseras, så att en del av den hittillsvarande praktiken i hem eller på arbetsplatser utbytes mot genomgång av praktiska yrkeskurser, blir det än mera betydelsefullt, att sådana yrkeskurser finns vid varje seminarium.

Kommittén föreslår, att vid vart och ett av seminarierna i Göteborg, Umeå och Hälsingborg skall anordnas 2 husmoderskurser, 2 sömnadskurser och 1 vävkurs, allt per termin, samt att vid seminariet i Uppsala skall anordnas 3 husmoderskurser, 2 sömnadskurser och 1 vävkurs. Antalet elever per kurs bör uppgå till 12. Vid seminariet i Norrköping bör årligen anordnas 2 sömnadskurser och 1 vävkurs, även de med en längd av 1 termin och med 12 elever i varje. Då vid det sistnämnda seminariet skall utbildas yrkeslärare i klädsömnad och då i deras utbildning skall ingå en kurs i 2-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor, är det av vikt, att samarbete etableras mellan den i Norrköping redan befintliga verkstadsskolan och seminariet.

Vidare föreslår kommittén, som framgår av kap. 15, att utbildning av ekonomiföreståndare skall äga rum vid seminarierna i Uppsala och Umeå. Vid vardera seminariet föreslås en tvåårig kurs med sexton elever i varje årskurs.

Central elevintagning vid seminarierna

I detta sammanhang, då det gäller organisationen av de särskilda seminarierna, anser kommittén lämpligt att också upptaga till diskussion ett förslag, som på en punkt i programmet skulle förena alla seminarier till en enhet.

1945 års utredning föreslog i sitt betänkande, att elevplatserna såväl vid de förberedande lärarinnekurserna som vid lärarinnekurserna skulle fördelas centralt, d. v. s. att den myndighet, som erhöll den centrala ledningen av lärarinneutbildningen, skulle verkställa fördelningen. Utredningen framhöll, att ju starkare elevtillströmningen är, ju större skäl föreligger för att elevplatserna fördelas av en och samma myndighet. Ur rättvisesynpunkt torde intet vara att erinra mot en sådan anordning, framhöll utredningen, och några mera betydande olägenheter torde inte kunna uppstå genom densamma. Arbetsbelastningen hos den myndighet, som hade att fördela

platserna, kommer visserligen att öka under vissa tider på året, men detta fann utredningen icke utgöra något vägande skäl mot tanken på central fördelning av platserna. Utredningen hänvisade vidare till att systemet med central fördelning redan tillämpats på andra områden, exempelvis i fråga om fördelningen av läraraspiranter på olika provårsläroverk och i fråga om platserna vid folkskoleseminariernas studentlinjer. I samtliga fall hade den centrala fördelningen fungerat på ett tillfredsställande sätt.

Bland *remissinstanserna* var, som framgår av redogörelsen i bil. 1, meningarna delade om lämpligheten av att fördela elevplatserna från centralt håll. Särskilt må framhållas, att skolköksseminarierna motsatte sig en sådan anordning, därför att aspiranter till lärarinneutbildningen i regel vände sig till ett visst seminarium för att med dettas ledning överlägga om lämplig förutbildning och förpraktik. Skulle systemet med central uttagning tillämpas, komme kontakten mellan seminariet och aspiranten att brytas och den senare bleve kanske hänvisad till ett annat seminarium än det, med vilket hon haft tidigare kontakt och vid vilket hon önskat bli antagen som elev.

Dessa invändningar torde emellertid numera knappast kunna anses vägande. Det förekommer i många fall, att läraraspiranter tar upp kontakt med flera seminarier och lämnar in ansökan om erhållande av elevplatser icke endast till ett seminarium utan måhända till samtliga seminarier, som utbildar den lärarkategori det i det enskilda fallet är frågan om. Att utvecklingen gått i denna riktning beror givetvis därpå, att antalet sökande till elevplatser numera är större inom flertalet utbildningslinjer än antalet tillgängliga platser vid seminarierna.

Med hänsyn framför allt till vad kommittén erfarit om svårigheter under de senaste åren med det nuvarande systemet finner kommittén sig böra förorda, att elevplatserna vid seminarierna fördelas centralt. Detta måste vara till fördel såväl för seminarierna som särskilt för de inträdesökande. Dessa senare behöver då endast lämna in ansökningshandlingar i ett exemplar, medan de enligt nu tillämpade system, då varje seminarium självt beslutar om intagning, är tvingade att lämna in ansökningshandlingar till varje seminarium, vid vilket de söker inträde. För seminariernas del bör en central intagning innebära en lättnad i deras administrativa arbete.

Som speciell motivering för central uttagning må anföras, att det utan ett sådant system blir ytterst svårt att fördela elevplatserna vid det »praktiska året» vid Jälla för blivande hushållslärare med inriktning på lant-hushåll. Till denna praktiska kurs skall ju uttagas elever från olika seminarier.

Kommittén föreslår, att fördelningen av elevplatserna skall verkställas av *en central intagningsnämnd*, vars ordförande utses av den myndighet,

som erhåller tillsynsbefogenhet över lärarutbildningen på det husliga området, och i vilken samtliga rektorer vid seminarierna eller ställföreträdare för dem blir ledamöter. Ansökningar om inträde vid seminarierna skall ställas till nämnden med angivande av, vid vilket seminarium vederbörande helst önskar bli antagen som elev. Uppgifterna i ansökningshandlingarna bearbetas och sammanställas genom tillsynsmyndighetens försorg, och denna sammanställning utsändes till nämndens ledamöter, innan nämnden sammanträder för att besluta om fördelningen av elevplatserna.

Styrelser för seminarierna

Den allmänna tillsynen över de nuvarande kommunala och privata lärarinneseminarierna på det husliga området utövas av en särskild styrelse för varje seminarium. Det statsägda seminariet, statens skolköksseminarium, står icke under tillsyn av någon särskild styrelse utan ledningen av seminariet utövas direkt av den centrala tillsynsmyndigheten, skolöverstyrelsen. Någon enhetlighet beträffande tillsättning och sammansättning av styrelserna för de kommunala och privata utbildningsanstalterna finns icke. Då ett privat seminarium äges av en förening, fungerar i regel föreningens styrelse även som styrelse för seminariet. I fråga om de kommunala seminarierna är styrelsernas befogenheter relativt begränsade, viktigare ekonomiska och administrativa ärenden avgöres av respektive huvudmän.

1945 års utredning

1945 års utredning föreslog, att vart och ett av de statliga seminarier, som enligt utredningens betänkande skulle inrättas, skulle ställas under ledning av en styrelse med uppgift att utöva den allmänna tillsynen över seminariet, söka främja dess verksamhet och tillvarataga dess intressen. Styrelsen borde bestå av lämpliga personer med god kännedom om lärarinneutbildningen och intresse för den husliga utbildningen över huvud. Såväl styrelsens ordförande som dess ledamöter borde utses av Kungl. Maj:t efter förslag av olika myndigheter och organisationer. Ordföranden borde föreslås av vederbörande centrala tillsynsmyndighet. Ledamöterna borde föreslås: en av den andra centrala skolmyndigheten, en för var och en av de utbildningsgrenar, som skulle finnas vid seminariet, efter förslag från vederbörliga kårsammanslutningar, en efter förslag från husmodersorganisationernas samarbetskommitté, en efter förslag av lärarkollegiet vid seminariet samt en efter förslag av den kommun, inom vilken seminariet var beläget. Beträffande seminariet i Stockholm borde dessutom en ledamot utses efter förslag av hemmens forskningsinstitut. Rektorn vid seminariet borde vara självskriven ledamot av styrelsen och vidare vore det önskvärt, att pedagogisk sakkunskap i största möjliga utsträckning var representerad i styrelsen. Suppleanter i styrelsen borde föreslås och utses i enahanda ordning.

Någon gränsdragning mellan tillsynsmyndighetens och styrelsens respektive befogenheter fanns icke skisserad i förslaget och i flertalet remissyttranden berördes detta över huvud taget icke.

Kommitténs förslag

Kommittén föreslår, att verksamheten vid seminarierna skall förstärkas. I fråga om lokaler utgår kommittén ifrån att vederbörande kommuner skall ställa sådana till förfogande.

För statliga skolor finns i regel inga lokala styrelser, ledningen handhas av rektorn eller föreståndaren ensam. Vissa undantag finns dock från denna regel. Sålunda står bl. a. sjöbefälsskolorna och ungdomsvårdsskolorna under ledning av särskilda styrelser. I vissa viktigare frågor har ledningen hänskjutits till den centrala tillsynsmyndigheten. Kommunala skolor däremot står i regel under ledning av särskilda styrelser.

Då samtliga lärarutbildningsanstalter föreslås bli statliga, är det givetvis ur principiella synpunkter tveksamt, om de bör ställas under ledning av särskilda styrelser, eftersom statliga utbildningsanstalter i flertalet fall icke har dylika styrelser. Vidare må framhållas, att vederbörande kommuner kommer att ställa lokaler till förfogande för seminarierna. Underhåll och tillsyn av dessa lokaler kommer att ombesörjas av kommunala organ, varför styrelserna icke skulle få någon uppgift att fylla i fråga om lokalerna mer än att framföra önskemål till de beslutande kommunala organen.

Kommittén har noggrant övervägt frågan, om seminarierna på det husliga området bör ställas under ledning av särskilda styrelser eller icke. Trots de principiella och i viss utsträckning praktiska skäl, som kan anföras mot inrättande av dylika styrelser, *har kommittén dock ur andra synpunkter ansett det vara synnerligen värdefullt, att styrelser för seminarierna tillsettes.* På grund av den mångskiftande verksamheten vid ett seminarium på det husliga området får rektor vid ett dylikt seminarium en mycket ansvarsfull och arbetskrävande uppgift. Det skulle vara till fördel för verksamheten vid seminariet och samtidigt lätta rektors arbetsbörda, om det funnes en lokal styrelse, som hade till uppgift att främja verksamheten och tillvarataga seminariets intressen. Den centrala tillsynsmyndigheten, som enligt kommitténs förslag skulle komma att bli överstyrelsen för yrkesutbildning, skall visserligen utöva dessa funktioner, men ett centralt ämbetsverk har icke samma möjligheter som en lokal styrelse att mera i detalj följa arbetet vid ett seminarium och ta de initiativ, som erfordras för att detta skall hållas på en hög standard. Om i styrelsen insattes dels lämpliga personer med sakkunskap inom de olika verksamhetsområden, som finns representerade vid seminariet, och dels företrädare för representativa kvinnoorganisationer och för den kommun, inom vilken seminariet är beläget, skulle enligt kommitténs uppfattning de bästa garantierna kunna erhållas för en gynnsam utveckling av verksamheten vid seminariet.

Frågan om *hur befogenheterna bör fördelas mellan den centrala tillsynsmyndigheten och den lokala styrelsen* anser sig kommittén icke böra penetrera i detalj utan vill endast framhålla vissa allmänna synpunkter. Tillsättning av ordinarie och extra ordinarie lärartjänster bör förbehållas den centrala tillsynsmyndigheten. I fråga om rektors- och lektorstjänster — åtminstone i specialämnena — torde det vara lämpligt att tillsättningen sker genom beslut av Kungl. Maj:t efter förslag av tillsynsmyndigheten. Anställande av timlärare eller speciallärare torde däremot med fördel kunna överlämnas till styrelsen för seminariet. Även anställning av all övrig personal torde böra vara en uppgift för styrelsen. För att främja en enhetlig utveckling av utbildningen av lärare torde det vara nödvändigt att timplaner och kursfördelning samt ändringar av dessa fastställes av tillsynsmyndigheten, men styrelsen bör äga rätt att framlägga förslag eller avge yttranden i sådana ärenden. Den lokala styrelsen bör utöva tillsyn över lokalernas underhåll och skötsel. Framställning om anslag till seminariet bör göras av den lokala styrelsen och inges till den centrala tillsynsmyndigheten. Rekvisition av tilldelade anslagsmedel under löpande budgetår bör däremot kunna ske av rektor, då sådana rekvisitioner är av rent expeditionell natur.

Ej heller i fråga om styrelsens sammansättning och formerna för dess tillsättande anser sig kommittén böra framlägga detaljerade förslag. Det bör enligt kommitténs mening vara naturligt, att de personer, som blir ledamöter av styrelsen, skall äga god kännedom om lärarutbildning på det husliga området och helst även om lärarutbildning över huvud taget samt levande intresse för den husliga utbildningen. Speciell pedagogisk sakkunskap bör vara företrädd inom styrelsen. Det är också givetvis till fördel, om i styrelsen insättes personer med god kännedom om de grenar av näringslivet, som är mera direkt inriktade på produktion för hushållens behov, samt om sådan forskning, som berör hushållsarbetet. Vidare är det av väsentlig betydelse, att representanter för de kommuner, inom vilka seminarierna är belägna, insättas i styrelserna. Det är viktigt att seminariet får en god förankring i kommunen.

Beslut om utseende av såväl ordförande i som ledamöter av styrelsen torde böra fattas av Kungl. Maj:t. Förslagsrätt bör, i fråga om ledamöterna, medges åt myndigheter, institutioner och organisationer, som äger speciell sakkunskap eller intresse för såväl lärarutbildning som allmän utbildning eller yrkesutbildning på det husliga området. Rektor bör vara självskriven ledamot av styrelsen.

I överensstämmelse med vad som sålunda anförts föreslår kommittén, att för vart och ett av seminarierna på det husliga området skall tillsättas en styrelse med uppgift att utöva en allmän tillsyn över seminariet, främja dess verksamhet och tillvarataga dess intressen.

KAPITEL 17

Personalorganisationen vid seminarierna

Lärarpersonalen

Heltidstjänster som lärare vid lärarinneseminarierna på det husliga området har hitintills, med ett eller annat undantag, varit inrättade endast för undervisningen i de egentliga fackämnena. Undervisning i övriga ämnen har bestritts av timlärare eller speciallärare. Detta gäller även ifråga om så viktiga ämnen för lärarinneutbildningen som psykologi och pedagogik, kemi m. m.

De allmänna behörighetsvillkor, som gäller för erhållande av tjänst som ordinarie lärare vid seminarierna är desamma, som uppställs för vinnande av behörighet till anställning som lärare i motsvarande övningsämnen vid skolor, tillhörande det allmänna skolväsendet. Den som söker sådan tjänst måste alltså ha avlagt lärarinneexamen på vederbörande utbildningslinje vid något av seminarierna och vidare ha tjänstgjort som lärarinna under minst den tid, som föreskrives i övningslärarstadgan för att erhålla ordinarie tjänst. Enligt dessa kompetenskrav behöver lärarna således icke ha avlagt någon högre examen än den, till vilken de skall leda fram sina elever. En stor del av lärarna har genomgått olika fortbildningskurser, men något krav härpå har som sagt icke uppställts i kompetensfordringarna.

Frågan om en vidgad och fördjupad utbildning utöver lärarinneexamen för aspiranter till lärartjänster vid seminarierna blir nu särskilt aktuell. Det program för den framtida seminarieutbildningen, som kommittén i det föregående framlagt, innebär icke endast en rationalisering av studierna utan även en omläggning av desamma i vissa avseenden med tonvikten lagd på de teoretiska ämnena. Även detta kräver ett större mått av kunskaper hos lärarna. Kommitténs förslag rörande seminarieorganisationen innebär vidare, att seminarierna framdeles skulle komma att bli av den storleken, att full tjänstgöring kan beredas lärare även i andra ämnen än de rena fackämnena. Det blir alltså möjligt att inrätta heltidstjänster även i dessa andra ämnen.

I 18 § övningslärarstadgan bemyndigas skolöverstyrelsen att föreskriva ytterligare krav på utbildning för tjänst som lärare i hushållsgöromål, respektive kvinnlig slöjd vid bl. a. statens skolköksseminarium och fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. I Kungl. brevet den 15 maj 1952 angående statsbidrag till avlönande av lärare vid vissa handarbets- och skolköksseminarier m. m. föreskrives, att lärare vid Andrea Eneroths högre

handarbetsseminarium, Nordenfeltska skolans handarbetsseminarium, Göteborgs skolköksseminarium och Västerbottens läns landstings skolköksseminarium i Umeå skall, såvida skolöverstyrelsen ej annat medger, äga den behörighet, som enligt stadgan för övningslärare eller eljest motsvarande bestämmelser gäller för motsvarande lärare vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 mars 1953 har skolöverstyrelsen hemställt om bemyndigande att föreskriva speciella behörighetsvillkor för tjänst i kvinnlig slöjd och hushållsgöromål vid bl. a. statens skolköksseminarium och fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Då några regelbundet återkommande fortbildningskurser icke ordnas för lärarinnor vid seminarierna på det husliga området, anser skolöverstyrelsen det svårt att precisera kraven på vidareutbildning och önskar i stället uppställa skärpta krav på vitsorden i seminariebetyget och tjänstgöringens längd för vinnande av behörighet till tjänster vid de ifrågavarande seminarierna. Skolöverstyrelsens framställning i detta ärende har av Kungl. Maj:t genom beslut den 26 februari 1954 överlämnats till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag.

Den 29 januari 1957 har skolöverstyrelsen med stöd av angivna bemyndigande i 18 § övningslärarstadgan utfärdat vissa föreskrifter och rekommendationer rörande ytterligare krav på utbildning för lärartjänst i hushållsgöromål vid vissa läroanstalter. Skolöverstyrelsens beslut innehåller i huvudsak skärpta krav på vitsorden i avlagd lärarinneexamen. Sålunda uppställas som krav för behörighet att inneha ordinarie tjänst eller extra ordinarie anställning i hushållsgöromål (hemkunskap) vid statens skolköksseminarium, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, seminariet för huslig utbildning i Umeå och Göteborgs skolköksseminarium att vederbörande vid avlagd lärarinneexamen i undervisningsskicklighet erhållit vitsord, motsvarande lägst medelvärdet 2. Såsom särskilt meriterande skall anses, att ha avlagt akademisk examen eller tentamen i ämnen, som är av betydelse för tjänsten vid seminariet, att ha specialiserat sin utbildning på något ämne eller ämnesgrupp, vari undervisning meddelas vid seminariet, att ha företagit studieresor och att ha publicerat skrifter av värde för undervisningen. Sökande till ordinarie tjänst bör vidare ha tjänstgjort minst 10 terminer, såvitt gäller tjänst i lönegrad Ca 25, och eljest minst 6 terminer inom skolform, som anges i § 16 i övningslärarstadgan, samt därvid undervisat inom olika skolformer och på olika åldersstadier.

För tjänst vid kommunal flickskola uppställas skärpta krav på betygen i lärarinneexamen i hemmets ekonomi och bokföring samt kalkylering eller motsvarande ämnen.

Som skolöverstyrelsen framhållit i sin ovannämnda skrivelse av den 12 mars 1953 anordnas för närvarande inga regelbundet återkommande fortbildningskurser för lärare på det husliga området. Kommittén har enligt

sina direktiv även att utreda *frågan om högre huslig utbildning* och kommittén avser att i ett senare betänkande framlägga förslag till dylik utbildning. Logiskt sett bör frågan om kompetensen för lärarna i de egentliga husliga ämnena vid seminarierna prövas i samband med frågan om den högre husliga utbildningen. Med hänsyn till önskvärdheten av att snarast möjligt erhålla lärare i dessa ämnen med ett kunskapsmått, som överstiger vad som inhämtas under lärarutbildningen, har kommittén emellertid, i avvaktan på en mera fast ordnad utbildningsgång, redan nu velat upptaga frågan om lärarnas kompetens till övervägande i syfte att framlägga *ett provisoriskt förslag i ämnet*. Kommittén vill nämligen understryka, att en höjning av den allmänna standarden inom undervisningen på det husliga området är en synnerligen nödvändig och trängande uppgift. Detta förutsätter, att högre krav måste ställas på lärarna i de husliga ämnena vid seminarierna.

Kommittén har vid sina överväganden rörande lärarnas kompetens funnit det önskvärt, att inom varje större fackämnesgrupp framdeles finnes en lärare med högre utbildning vid varje seminarium. För behörighet att erhålla sådan tjänst skulle föreskrivas krav på genomgången vidareutbildning efter avlagd lärarexamen. För *övriga lärartjänster i de rent husliga ämnena* skulle inga andra allmänna behörighetsvillkor uppställas än de nu gällande men väl vissa speciella villkor därutöver.

För *undervisningen i specialämnena* — psykologi och pedagogik, näringslära, kemi och fysik m. fl. — bör inrättas heltidstjänster, i den mån timantalet vid varje seminarium i dessa ämnen räcker till härför. För innehav av dylika tjänster bör fordras kompetens till lektors- eller ev. adjunktstjänster vid allmänt läroverk.

Utöver dessa grupper av lärare fordras därjämte *lärare för handhavande av övningsundervisningen*. Kommittén har i det föregående föreslagit, att till seminariernas förfogande skall ställas erforderligt antal undervisningstimmar för elevernas övningsundervisning i olika skolformer, så att seminarierna skall kunna få tillgång till övningsklasser i erforderlig utsträckning. Lärarna i dessa klasser föreslås erhålla anställning vid seminarierna och blir således övningskollärare. Kompetenskraven för dessa lärare bör bli avlagd lärarexamen med kvalificerade betyg på vederbörande utbildningslinje vid seminarium på det husliga området samt förvärvat praktisk erfarenhet av undervisning.

Någon enhetlig *terminologi* ifråga om beteckningen för lärartjänster vid de husliga seminarierna förekommer icke. Vanligen användes icke termen lärare utan lärarinna. Personalförteckningen för statens skolköksseminarium upptar två kategorier lärare, nämligen lärarinna i hushållsgöromål och lärarinna i kvinnlig slöjd. Vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, vid seminariet för huslig utbildning i Umeå och vid Göteborgs skolköksseminarium skall lärarna enligt övningslärarstadgan kallas facklärare. Där

har alltså lärarinnetiteln utbytt mot lärare. Samma system tillämpas för övrigt vid Fredrika Bremerförbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning, där lärarinnorna kallas yrkeslärare i sömnad. Vid Nordenfeltska skolan i Göteborg behålles däremot beteckningen yrkeslärarinna.

Det är enligt kommitténs mening önskvärt, att *en enhetlig terminologi* ifråga om beteckningarna för lärartjänsterna införes. Kommittén har i det föregående föreslagit beteckningen »lärare» för dem som i fortsättningen utexamineras från de husliga seminarierna. Kommittén anser lämpligast att även i de här avsedda fallen — då det gäller lärarna vid seminarierna — använda uttrycket lärartjänst.

För de fasta lärartjänsterna i specialämnena erbjuder terminologien ifråga om tjänsternas beteckning inga problem. Samma terminologi som vid de allmänna läroverken bör tillämpas, eftersom det är fråga om likartad kompetens. Innehavarna av tjänsterna bör alltså kallas *lektorer*, respektive *adjunkter*.

Ifråga om lärarna i fackämnena (de rent husliga ämnena) är terminologifrågorna inte lika klara. Olika alternativ kan tänkas ifråga om beteckningarna för dessa tjänster. Termen övningslärare kan tänkas men är mindre lämplig, eftersom intet av ämnena är övningsämne vid seminariet. Förväxling skulle också lätt kunna ske med övningsundervisningen vid seminarierna. Ett annat alternativ är facklärartjänst. Som skäl för användningen av denna term skulle kunna anföras, att termen redan officiellt godtagits som beteckning för lärartjänster vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, seminariet i Umeå och skolköksseminariet i Göteborg. Termen facklärare förekommer emellertid i olika sammanhang och kan inte anses betecknande för just lärarna vid seminarierna på det husliga området. Tvärtom är den ganska främmande för undervisningsanstalter för lärarutbildning. Den sakligt riktiga termen är enligt kommitténs mening *ämneslärare*. De ämnen, i vilka de här avsedda lärarna undervisar, är att betrakta som läroämnen.

Tjänstebenämningensfrågan har emellertid nyligen tillförts ett nytt moment, som här bör observeras. Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1956 års statsverksproposition har riksdagen beslutat att vid lärarhögskolan inrätta bl. a. lektorstjänster i övningsämnenas metodik utan att för dessa lektorstjänster fordra sedvanlig lektorskompetens. Dessa lektorer får till uppgift att i övningsämnena utbilda blivande mellanskollärare, som i likhet med de nuvarande folkskollärarna skall i viss mån undervisa även i övningsämnen. Då lektorstjänster inrättats för denna metodikundervisning, framstår det som än starkare motiverat, att inrätta lektorstjänster i motsvarande ämnen vid seminarierna på det husliga området, vilka ju skall utbilda egentliga lärare i övningsämnena.

Kommittén föreslår därför, att de i det föregående angivna tjänsterna för lärare med högre kompetens benämnes *lektorstjänster*. Övriga i det före-

gående angivna tjänster som lärare i fackämnen bör benämnas *ämneslärartjänster*. Vid seminarierna skulle alltså enligt kommitténs förslag komma att finnas fyra huvudgrupper av lärare, nämligen lektorer i fackämnen (rent husliga ämnen), ämneslärare, lektorer resp. adjunkter i specialämnen samt övningskollärare.

Rektorer

Ledningen av verksamheten vid ett seminarium, den pedagogiska såväl som den administrativa, bör givetvis liksom hittills utövas av en rektor, vilken i sitt arbete med ledningen av verksamheten bör biträdas av tillsynslärare.

En rektor vid ett seminarium på det husliga området måste liksom chefer för andra utbildningsanstalter vara en god pedagog, äga chefsegenskaper och god administrativ förmåga. Rektor måste kunna följa utvecklingen inom det husliga området och på det pedagogiska området och omsätta de nya rönen i praktisk handling, så att undervisningen vid seminariet kommer att ligga på ett högt plan. Rektor har att se till, att nya landvinningar i forskning och teknik samt förändringar i hemarbetet på grund av samhällsstrukturens ständigt pågående omvandling alltid kommer att avspeglas i utbildningsarbetet vid seminariet. Kraven på administrativ förmåga måste också ställas högt, emedan de arbetsuppgifter, som åligger rektorerna vid dessa seminarier, är mångskiftande och arbetskrävande.

Rektor måste vara väl meriterad ifråga om kunskaper samt äga en långvarig erfarenhet av pedagogisk verksamhet. Med hänsyn till den höjning av de teoretiska studierna, som kommittén föreslår, utgår kommittén ifrån att rektorstjänsterna i regel kommer att besättas med lektorer i fackämnen. Kommittén har emellertid ansett, att urvalet av för rektorsbefattningarna lämpliga personer icke bör helt begränsas till nämnda lärarkategori utan omfatta även ämneslärarna vid seminarierna. Möjlighet torde också böra lämnas öppen att i undantagsfall till rektorsbefattning förvärva någon särskilt dugande lärare av annan kategori. I förekommande fall bör Kungl. Maj:t äga att medge dispens från det allmänna villkoret, att rektor skall vara behörig att inneha lektorstjänst i fackämne vid seminarium på det husliga området.

Ifråga om den pedagogiska erfarenheten torde en relativt lång tids tjänstgöring som lärare vara att rekommendera, alltså i regel betydligt längre än den tid som kräves för behörigheten till ordinarie lärartjänst, vilken behörighet en rektor skall ha. Däremot anser kommittén det icke vara lämpligt att i behörighetsvillkoren föreskriva någon viss minimitid, då vid tillsättande av rektorsbefattning de personliga egenskaperna och lämpligheten också bör väga mycket tungt. För behörighet till rektorsbefattning vid folkskoleseminarium, den lärarutbildningsanstalt, som närmast kan jämföras med lärarinneseminarierna på det husliga området, föreskrives inte heller

någon viss tids tjänstgöring utöver den, som erfordras för att erhålla behörighet till lektorstjänst vid dylikt seminarium. I praxis fordras emellertid en ganska lång erfarenhet av lärarverksamhet, minst sju à åtta år.

Det är enligt kommitténs mening till fördel, att rektor bestrider viss undervisning. Härigenom uppnås, att rektor kommer i personlig kontakt med undervisningen och med eleverna. Då samtliga seminarier enligt kommitténs förslag blir av ungefär samma storlek saknas anledning att differentiera undervisningsskyldigheten efter seminariernas storlek. Undervisningsskyldigheten bör vara lika för rektorerna vid samtliga seminarier. Rektorerna vid olika utbildningsanstalter, läroverk, folkskole- och småskoleseminarier m. fl. är ålagda undervisningsskyldighet, men denna varierar inom rätt vida gränser, beroende på anstalternas storlek och de arbetsuppgifter i övrigt, som åligger rektorerna. Vad beträffar lärarinneseminarierna på det husliga området ålägges enligt nu gällande bestämmelser rektorerna vid statens skolköksseminarium och seminariet för huslig utbildning i Umeå en undervisningsskyldighet av 8—12 veckotimmar och rektor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala en undervisningsskyldighet av 6—10 veckotimmar. Med hänsyn till de mångskiftande arbetsuppgifter utöver den direkta undervisningen, som rektorerna har att ombesörja, och med hänsyn till den ökning i fråga om seminariernas storlek, som kommittén föreslår, torde det vara lämpligt att minska undervisningsskyldigheten till 5—10 veckotimmar.

Kommittén föreslår, att rektorerna vid seminarierna på det husliga området i fortsättningen förordnas för en tid av sex år. Rektorstjänsterna bör konstrueras på samma sätt som gäller för rektorstjänster i Cb-lönegrad vid andra läroanstalter.

Tillsynslärare

Med hänsyn till mångfalden av arbetsuppgifter för rektorerna vid seminarierna bör enligt kommitténs mening tillsynslärare anställas för att biträda dem vid ledningen av verksamheten vid seminarierna. Särskilt är det motiverat att tillsätta tillsynslärare som biträde inom sådan utbildningsgren, inom vilken rektor icke är fackutbildad. Emellertid är rektors arbetsbörda så omfattande, att tillsynslärare bör tillsättas för varje utbildningsgren, även i sådan, där rektor är fackutbildad.

Tillsynslärarnas arbetsuppgifter bör omfatta, förutom undervisningsskyldigheten på innehavd lärartjänst minskad med 2—4 veckotimmar, att i samråd med rektor och övriga lärare uppgöra arbetsordning och schema för övningslektioner, vara medbedömare vid dessa lektioner, söka vinna närmare kännedom om eleverna och deras framsteg i studierna, övervaka ordningen inom de lokaler, som användes av olika yrkeskurser m. m.

Speciella tillsynslärartjänster bör ej inrättas utan till tillsynslärare förordnas lämplig lärare mot arvode.

Lektorer i fackämnen

Enligt kommitténs mening bör lektorstjänster i fackämnen inrättas i följande ämnen och kombinationer.

På *hushållslärlinjen* bör inrättas en tjänst i experimentell matlagning, tillämpad näringslära och tillämpad kemi, en tjänst i hemvårdslära samt tvättlära och arbetsteknik (arbetsorganisation), en tjänst i ekonomilära (ekonomikunskap och familjekunskap) samt en tjänst i speciell metodik och undervisningsövningar, alltså sammanlagt 4 tjänster.

På *textil- och yrkeslärlinjerna* bör inrättas en tjänst i materiallära och något av sömnads- eller vävnadsfackämnena samt en tjänst i speciell metodik och undervisningsövningar, alltså sammanlagt 2 tjänster. Innehavaren av den förstnämnda tjänsten bör vara kompetent att undervisa i textilkemi.

På *barnavårdslärlinjen* bör inrättas en tjänst i barnpsykologi och speciell metodik.

På *lantgårdslärlinjen* bör inrättas en tjänst i trädgårdsskötsel.

På *ekonomiföreståndarlinjen* bör inrättas en tjänst i experimentell matlagning, inklusive dietmatlagning, tillämpad näringslära och tillämpad kemi.

Lektorernas huvudsakliga arbetsuppgifter bör bli att ombesörja den mera kvalificerade undervisningen i sina respektive ämnen, att ansvara för elevernas fördjupade studier, att stå de övriga lärarna till hjälp vid behov, att leda ämneskonferenserna inom sina områden, att svara för kontinuiteten i undervisningen och för att seminariet i sin utbildningsverksamhet följer den aktuella litteraturen. Lektorerna bör ha en undervisningsskyldighet av 22—24 veckotimmar.

Som kompetenskrav ifråga om kunskapsmeriter för behörighet till dylik lektorstjänst kan icke gärna för närvarande uppställas avlagd akademisk examen. Någon sådan examen, som kan anses lämpad just för innehavare av de lektorstjänster det här är fråga om, finns icke. För vinnande av behörighet till lektorstjänst bör i stället tills vidare, såsom ett *provisorium* i avvaktan på att en fast utbildningsgång för högre huslig utbildning kan skapas, krävas *fördjupad utbildning utöver avlagd lärarinneexamen*. Kommittén föreslår, att denna fördjupade utbildning skall förvärfvas på sätt, som här nedan anges.

För vinnande av kompetens till innehav av *lektorstjänst i näringslära och experimentell matlagning* bör vederbörande ha 1) undergått godkänd tentamen för ett betyg i kemi i fil. ämbetsexamen vid universitet eller högskola samt 2) antingen ha genomgått kursen i »ernærings- og kostlære» vid specialkursus i husholdning vid universitetet i Aarhus i Danmark eller bedrivit specialstudier vid Statens institut för folkhälsan med avlagd godkänd tentamen för någon av professorerna vid institutet.

Likvärdig med nämnda utbildning bör räknas studier i kemi och näringslära under minst ett och ett halvt år vid universitet i Amerikas Förenta

Stater, vilka studier lett fram till master of science-examen, eller motsvarande studier vid universitet i annat land.

Som kompetenskrav för *lektorstjänst i hemvård, tvätt och arbetsteknik (arbetsorganisation)* bör uppställas 1) undergått godkänd tentamen i kemi för ett betyg i fil. ämbetsexamen vid universitet eller högskola samt 2) kurs i »husholdningsteknik» vid specialkursus i husholdning vid Aarhus universitet, kompletterad med studier i tvättkemi vid någon lämplig institution.

Kompetens till innehav av tjänst som *lektor i ekonomilära (ekonomikunskap och familjekunskap)* bör vinnas genom endera av följande utbildningsgångar: 1) Undergått godkänd tentamen för ett betyg i nationalekonomi för fil. ämbetsexamen jämte kurs i »husholdningsekonomi» vid specialkursus i husholdning vid Aarhus universitet, den senare kursen kompletterad med en undersökning och därpå grundad uppsats rörande familjehushållets ekonomi, över vilken svensk universitets- eller högskoleprofessor i ekonomiskt ämne avgivit vitsord. 2) Studier i nationalekonomi och sociologi vid ettdera av socialinstituten i Stockholm, Göteborg och Lund med minst godkända betyg i dessa båda ämnen på teoretiska linjen.

För vinnande av kompetens till innehav av *lektorstjänst i speciell metodik och undervisningsövningar* (hushållslärlinjen) bör krävas att ha undergått godkänd tentamen för ett betyg i fil. ämbetsexamen vid universitet eller högskola i vartdera av ämnena psykologi och pedagogik.

Samma kompetenskrav bör gälla även för lektorstjänster i speciell metodik och undervisningsövningar på textil- och yrkeslärlinjerna.

För *lektorstjänst i textil materiallära* jämte något sömnads- eller vävnadsfackämne bör som kompetenskrav uppställas att ha undergått godkänd tentamen för ett betyg i kemi i fil. ämbetsexamen vid universitet eller högskola samt studier under två terminer vid något av textilinstituten i Borås och Norrköping, varvid godkända betyg förvärfvas i ämnena textilkemi, textil materiallära, materialprovning och varukänedom.

Som kompetenskrav för *lektorstjänst i trädgårdsskötsel* bör uppställas, antingen avlagd hortonomexamen vid Alnarps trädgårdsinstitut eller godkända betyg i följande ämnen, ingående i denna examen, nämligen geologi och marklära, botanik, ärftlighetslära, växtpatologi, zoologi, trädgårdsanläggning, fruktodling med fruktkänedom, blomsterodling, trädgårdsekonomi, trädgårdsodlingens historia, köksväxtodling, plantskoleskötsel och försöksteknik.

För kompetens till *lektorstjänst i barnpsykologi och speciell metodik* (barnavårdslärlinjen) bör krävas att ha undergått godkänd tentamen för ett betyg i vartdera av ämnena psykologi och pedagogik vid universitet eller högskola samt specialstudier för lärare i barnpsykologi och barnpsykiatri vid medicinsk fakultet.

Kommittén är väl medveten om att tillträde till vissa av de i det föregående angivna studierna enligt vanliga regler endast kan vinnas av den,

som avlagt studentexamen. Det är emellertid ett mycket stort intresse, att även andra lärare inom det husliga området än sådana, som avlagt studentexamen, kunna få möjlighet att meritera sig till lektorstjänst i fackämne. Detta kan i samtliga fall ske efter individuell dispens för läraren ifråga, eventuellt sedan vissa kompletteringar skett. Kommittén förutsätter, att en ansökan om individuell dispens, som understödjes av vederbörande seminarium, skall behandlas välvilligt av den dispensgivande myndigheten.

I fråga om kraven på pedagogisk erfarenhet torde böra föreskrivas, att sökande till lektorstjänst skall ha tjänstgjort som ämneslärare vid seminarium under minst den tid som enligt bestämmelserna i övningslärarstadgan erfordras för behörighet till ordinarie lärartjänst i övningsämne. Då dessa lektorstjänster blir nyinrättade, är det nödvändigt att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att efter prövning medge dispens från kompetenskraven vid tjänsteställningar under en övergångstid.

Ämneslärare

För undervisningen i övrigt i fackämnena på det husliga området — utöver den, som bestrides av lektorerna — bör anställas ämneslärare. Antalet dylika tjänster blir väsentligt flera än lektorstjänsterna. Genom inrättande av lektorstjänster blir ämneslärartjänsternas karaktär något förändrad gentemot de tjänster, som för närvarande motsvarar dessa, i det de mest kvalificerade arbetsuppgifterna ankommer på lektorerna i fackämnen.

De *allmänna behörighetsvillkoren* för erhållande av ämneslärartjänst bör bli desamma som enligt nu gällande bestämmelser. Sökande till dylik tjänst måste alltså ha avlagt lärarexamen på vederbörande utbildningslinje vid något av seminarierna på det husliga området samt vidare ha tjänstgjort som lärare under minst den tid, som föreskrives i övningslärarstadgan för att erhålla ordinarie tjänst.

Då en ämneslärartjänst vid ett seminarium måste anses ställa vida större krav på innehavaren än en lärartjänst i övningsämnen inom det allmänna skolväsendet, har kommittén i anslutning till de synpunkter skolöverstyrelsen framfört i sin ovannämnda skrivelse ansett det *nödvändigt att även speciella behörighetsvillkor föreskrives* för sökande till ordinarie ämneslärartjänst. Dessa speciella villkor bör hänföra sig till *skärpta krav på vitsorden i seminariebetyget samt på tjänstgöringstidens längd*.

Vad beträffar skärpta krav på vitsorden i lärarexamen förordar kommittén en minimistandard ifråga om den samlade betygssumman i examen. För att garantera seminarierna tillgång till ämneslärare med allmänt goda kunskaper och god orientering inom sina respektive ämnesområden bör *genomsnittsbetyget i examen utgöra lägst AB*. Som speciellt behörighetsvillkor torde det vara lämpligt att jämte skärpta krav på vitsord föreskriva *minst fyra års tjänstgöring som lärare*.

Ifråga om *undervisningsskyldighet* föreskrives i övningslärarstadgan 30 veckotimmar generellt för övningslärare men för lärarinna i hushållsgörö-mål vid de husliga seminarierna kan specialbestämmelser tillämpas, som medger nedsättning av undervisningsskyldigheten. Full lön kan erhållas vid en tjänstgöring, omfattande 27 veckotimmar. Kommittén förordar en undervisningsskyldighet av 24—27 veckotimmar.

Övningsskollärare

Jämte ämneslärarna kommer övningsskollärarna att utgöra den talrikaste lärargruppen vid seminarierna. Deras tjänstgöring förlägges dels till övningsklasserna och övningskurserna, dels till seminariets egen undervisning. Enligt kommitténs mening bör det inte råda någon tvekan om att beteckningen övningsskollärare är den adekvata för denna lärargrupp. Arbetsuppgifterna blir av samma karaktär som övningsskollärarnas vid folk- och småskoleseminarier.

Behörighetsvillkor, tjänstgöringsskyldighet och löneställning bör enligt kommitténs mening bli densamma som för ämneslärare i motsvarande ämnen vid seminarierna.

Lektorer och adjunkter i specialämnena

Psykologi och pedagogik med allmän metodik, kemi, näringslära och fysik utgör de viktigaste specialämnena vid lärarinneseminarierna. Som redan framhållits blir flertalet seminarier av den storlek, att möjlighet finns att inrätta fasta lärartjänster i dessa ämnen. Inom den nuvarande seminarieorganisationen finns endast en dylik fast tjänst. Kommittén förordar inrättande av fasta tjänster i de nämnda specialämnena med de kombinationer mellan ämnena, som kan befinnas lämplig. Dessa tjänster bör bli lektorat och adjunkter. Innehavarna bör äga samma allmänna kompetens som lektorer och adjunkter vid de högre allmänna läroverken samt åläggas samma tjänstgöringsskyldighet och placeras i samma löneställning som dessa.

Psykologi och pedagogik med allmän metodik utgör ett synnerligen betydelsefullt ämne vid all lärarutbildning. De blivande lärarna behöver er-hålla grundliga kunskaper i detta ämne, framförallt i barn- och ungdomspsykologi. Det är fördenskull av stor vikt att så kompetenta krafter som möjligt står till förfogande för denna undervisning. Kommittén förordar fördenskull, att en lektorstjänst i detta ämne inrättas vid varje seminarium utom vid seminariet i Norrköping, där timantalet blir för litet för att medge inrättande av en heltidstjänst.

Kemi och näringslära utgör två mycket betydelsefulla ämnen på kursplanerna för seminarierna på det husliga området. För undervisningen i dessa ämnen erfordras synnerligen kvalificerade lärarkrafter. Kommittén förordar inrättande av lektorstjänst i kombinationen kemi-näringslära vid

varje seminarium med undantag för seminariet i Norrköping, som kommer att utbilda endast lärare på det textila området. Undervisningen i textilkemi förutsättes komma att ombesörjas av lektorn i materiallära jämte något sömnadsfackämne. Vidare förordas inrättande av en adjunktstjänst i kemi och fysik, vars innehavare skall undervisa i båda dessa ämnen i preparandkurserna samt därjämte i fysik i seminariekursen.

Teckningslärare

Vid undervisningen i teckning är det lämpligt, att lärarkurserna delas upp i grupper med omkring 12 elever i varje grupp. Det sammanlagda antalet lärartimmar i teckning blir så pass högt, att underlag erhålles för inrättande av fasta lärartjänster i detta ämne. Kommittén föreslår, att vid varje seminarium inrättas en lärartjänst i ämnet teckning.

Special- och timplärare

För undervisning i övriga specialämnena bör liksom hittills varit fallet engageras special- eller timplärare, som erhåller arvode för sin tjänstgöring enligt bestämmelserna i timplärarkungörelsen. I den mån så erfordras får givetvis timplärare anställas även för undervisning i de husliga fackämnena och de specialämnena, i vilka finns fasta lärartjänster. Som special- och timplärare får anlitas läroverkslärare eller personer, vars utbildning är lämpad för undervisning i ett visst ämne. Som exempel härpå må följande anföras.

Undervisningen i hygien och fysiologi kan omhänderhas av en legitimerad läkare och undervisningen i hemsjukvård av instruktionsjuksköterska. För undervisningen i konsthistoria bör anlitas person, som avlagt helst fil. lic.-examen i ämnet. Även en lärarkraft med enbart fil. kand.-examen bör kunna ifrågakomma.

Kommittén förutsätter, att det skall bli möjligt att från lantbrukshögskolan förvärva speciallärare i husdjurslära och mjölkhushållning. Kommittén vågar också hysa den förhoppningen, att erforderliga demonstrationer och dylikt skall få ske på högskolans institutioner.

Övrig personal

På grund av de speciella förhållanden, under vilka seminarierna på det husliga området arbetar, behövs vid dessa förhållandevis mera kontors- och ekonomipersonal än vid andra motsvarande utbildningsanstalter.

Husmor. Undervisningslokalerna vid seminarierna är av annan typ än vid vanliga skolor och försedda med värdefulla inventarier av skiftande slag, som behöver noggrann vård och tillsyn. Vidare måste förbrukningsmaterial av olika slag — livsmedel, textilier m. m. — inköpas, förvaras och distribueras ut till undervisningslokalerna. Dessa material representerar

stora ekonomiska värden. Även om rektor bär ansvaret för seminariets hela verksamhet kan hon inte själv ombesörja inköpet, värden och tillsynen av inventarierna och förbrukningsmaterielen. För skötsel av dessa uppgifter *bör anställas en husmor vid varje seminarium utom vid seminariet i Norrköping.*

Husmoderns väsentliga *arbetsuppgifter* skulle bli följande:

Central upphandling av vissa livsmedel och redskap. Förvaring och distribuering av livsmedel till olika kök.

Inköp, vård och tillsyn av inventarier, t. ex. linneförråd, möbler m. m. till matsalar, hemvårdslägenhet, elevrum, samlingslokal, expedition m. m.

Tillsyn över samtliga lokaler.

Organisation och kontroll av städpersonalens arbete samt anställning av dylik personal.

Som *kompetensvillkor* för erhållande av tjänst som husmor torde böra uppställas t. ex. hemföreståndarinneutbildning samt väl vitsordad praktisk tjänstgöring som husmor.

Ekonomibiträden måste anställas för daglig städning inom vissa lokaler, för dishjälp och handräckning åt seminarieeleverna i samband med demonstrationer, experimentell matlagning och prov m. m. Ett fast anställt ekonomibiträde vid varje seminarium bör finnas.

Kontorspersonal. Kontorsgöromålen blir mycket omfattande vid seminarierna. Kassabokföringen är tidsödande på grund av den stora omsättningen av förbrukningsmateriel, t. ex. livsmedel, rengörings- och tvättmedel, tyger, vävmateriel samt hushållsinventarier av olika slag. Det bör i detta sammanhang observeras, att inköp inte alltid kan ske i större poster, eftersom inköpskunskap ingår i undervisningen och fördenskull nödvändiggör inköp i små portioner. Detta medför mera skrivelser, det blir flera räkningar och mer bokföringsarbete. Inventeringsarbetet blir också av stor omfattning på grund av de olika typerna av undervisningslokaler. Speciellt spelar köken en betydande roll härvidlag. Ett omfattande stencileringsarbete förekommer också för undervisningens behov.

Vid folkskoleseminarierna finns numera inrättade biträdestjänster för utförande av kontorsgöromål. Enligt medgivande av skolöverstyrelsen må för minst halvtidstjänstgöring vara inrättade kontorsbiträdestjänster i den reglerade befordringsgången och däremot svarande extra tjänster och efter medgivande av Kungl. Maj:t extra ordinarie eller extra tjänster som kansli-biträde, kontorist eller kansliskrivare.

Vid rektorsexpeditionerna på seminarierna förekommer så pass kvalificerat kontorsarbete, att inrättande av *en ordinarie kansliskrivartjänst vid varje seminarium* enligt kommitténs mening är motiverat. Vidare förordar kommittén, att vid varje seminarium inrättas *en ordinarie tjänst som kontorsbiträde.*

Vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala — som har och även i

fortsättningen kommer att få de flesta utbildningslinjerna och största antalet elever — erfordras minst en eller två befattningshavare till, därav en kassör. Vid skolan finns för närvarande en kontorspersonal av tre personer. Kommittén föreslår samma antal för framtiden.

Vid varje seminarium bör vidare en *vaktmästare* vara anställd. Tjänsten bör vara ordinarie. Innehavaren av sådan tjänst bör vara kunnig i snickargöromål. Huruvida särskild tjänst som värmeskötare bör inrättas blir beroende av de speciella förhållandena vid varje seminarium, varför kommittén inte ansett sig böra ta ställning till denna fråga.

Sammanställning av personalbehovet

Vid de olika seminarierna skulle enligt kommitténs förslag pr termin finnas följande antal elever:

Seminariet i Uppsala

	Elever:
3 hushållslärarkurser med 48 elever i varje kurs	= 144
3 textillärarkurser med 24 elever i varje kurs	= 72
3 lantgårdslärarkurser med 8 à 10 elever i varje kurs	= 24 à 30
3 barnavårdslärarkurser med 12 elever i varje kurs	= 36
3 husmoderskurser med 12 elever i varje kurs	= 36
2 sömnadskurser med 12 elever i varje kurs	= 24
1 vävkurs med 12 elever	= 12
1 preparandkurs med 24 à 32 elever	= 24 à 32
2 ekonomiföreståndarekurser med 16 elever i varje kurs ..	= 32
Sammanlagt	404 à 418 elever

Seminariet i Göteborg

	Elever:
3 hushållslärarkurser med 48 elever i varje kurs	= 144
3 textillärarkurser med 48 elever i varje kurs	= 144
2 husmoderskurser med 12 elever i varje kurs	= 24
2 sömnadskurser med 12 elever i varje kurs	= 24
1 vävkurs med 12 elever	= 12
1 preparandkurs med 24 à 32 elever	= 24 à 32
Sammanlagt	372 à 380 elever

Seminariet i Umeå

	Elever:
3 hushållslärarkurser med 32 elever i varje kurs	= 96
3 textillärarkurser med 24 elever i varje kurs	= 72
2 husmoderskurser med 12 elever i varje kurs	= 24
2 sömnadskurser med 12 elever i varje kurs	= 24
1 vävkurs med 12 elever	= 12
1 preparandkurs med 24 à 32 elever	= 24 à 32
2 ekonomiföreståndarekurser med 16 elever i varje kurs....	= 32
Sammanlagt	284 à 292 elever

Seminariet i Hälsingborg

	Elever:
3 hushållslärarkurser med 48 elever i varje kurs	= 144
3 textillärarkurser med 24 elever i varje kurs	= 72
3 barnavårdslärarkurser med 12 elever i varje kurs	= 36
2 husmoderskurser med 12 elever i varje kurs	= 24
2 sömnadskurser med 12 elever i varje kurs	= 24
1 vävkurs med 12 elever	= 12
1 preparandkurs med 24 à 32 elever	= 24 à 32
	Sammanlagt 336 à 344 elever

Seminariet i Norrköping

	Elever:
3 textillärarkurser med 48 elever i varje kurs	= 144
1 yrkeslärarkurs i klädsömnad med 12 elever	= 12
2 sömnadskurser med 12 elever i varje kurs	= 24
1 vävkurs med 12 elever	= 12
	Sammanlagt 192 elever

Hela antalet elever inom seminarieorganisationen, inkluderande såväl lärarutbildning som yrkeskurser, skulle således komma att uppgå till omkring 1 600. Med utgångspunkt från antalet elever i olika kurser vid de skilda seminarierna, delning av kurser i mindre grupper vid undervisning i vissa ämnen och tjänstgöringsskyldigheten för lärarna har kommittén räknat fram det behov av lärare av olika kategorier, som skulle komma att finnas vid vart och ett av de fem seminarier kommittén föreslår skall ingå i seminarieorganisationen.

Behovet av lärarpersonal*Seminariet i Uppsala*

- 1 rektor
- 9 lektorer i fackämnen
- 11 ämneslärare på hushållslärlinjen, därav en tillsynslärare
- 9 ämneslärare på textillärlinjen, därav en tillsynslärare.
- 4 ämneslärare för praktiska året på Jälla, därav en tillsynslärare
- 2 ämneslärare på barnavårdslärlinjen, därav en tillsynslärare
- 1 ämneslärare vid ekonomiföreläsarkursen, tillika tillsynslärare
- 16 övningskollärare
- 1 lektor i psykologi och pedagogik
- 1 lektor i kemi och näringslära
- 1 adjunkt i kemi och fysik
- 1 teckningslärare

Det sammanlagda antalet ordinarie eller extra ordinarie lärare vid seminariet skulle således komma att uppgå till 57. Härtill kommer speciallärare

i de ämnen, i vilka undervisningen icke ombesörjes av fast anställda lärare. I mån av behov får också timlärare anställas för undervisning i ämnen, för vilka fasta lärartjänster är inrättade.

Seminariet i Göteborg

- 1 rektor
- 6 lektorer i fackämnen
- 11 ämneslärare på hushållslärlinjen, därav en tillsynslärare
- 14 ämneslärare på textillärlinjen, därav en tillsynslärare
- 17 övningsskollärare
- 1 lektor i psykologi och pedagogik
- 1 lektor i kemi och näringslära
- 1 adjunkt i kemi och fysik
- 1 teckningslärare

Det sammanlagda antalet ordinarie och extra ordinarie lärare blir 53, vartill kommer speciallärare och i mån av behov timlärare.

Seminariet i Umeå

- 1 rektor
- 7 lektorer i fackämnen
- 6 ämneslärare på hushållslärlinjen, därav en tillsynslärare
- 9 ämneslärare på textillärlinjen, därav en tillsynslärare
- 1 ämneslärare vid ekonomiföreståndarkursen, tillika tillsynslärare
- 12 övningsskollärare
- 1 lektor i psykologi och pedagogik
- 1 lektor i kemi och näringslära
- 1 adjunkt i kemi och fysik
- 1 teckningslärare

Sammanlagt erfordras 40 ordinarie och extra ordinarie, varjämte tillkommer speciallärare och eventuellt timlärare.

Seminariet i Hälsingborg

- 1 rektor
- 7 lektorer i fackämnen
- 11 ämneslärare på hushållslärlinjen, därav en tillsynslärare
- 9 ämneslärare på textillärlinjen, därav en tillsynslärare
- 2 ämneslärare på barnavårdslärlinjen, därav en tillsynslärare
- 14 övningsskollärare
- 1 lektor i psykologi och pedagogik
- 1 lektor i kemi och näringslära
- 1 adjunkt i kemi och fysik
- 1 teckningslärare

Det sammanlagda behovet av ordinarie och extra ordinarie lärare vid seminariet skulle alltså uppgå till 48, varjämte special- och timplärare tillkommer.

Seminariet i Norrköping

- 1 rektor
- 2 lektorer i fackämnen
- 16 ämneslärare på textil- och yrkeslärarlinjen, därav 2 tillsynslärare
- 8 övningskollärare
- 1 teckningslärare

Sammanlagt erfordras således 28 ordinarie och extra ordinarie lärare förutom special- och timplärare.

Det sammanlagda behovet av ordinarie och extra ordinarie lärare inom seminariorganisationen skulle således enligt kommitténs beräkningar uppgå till 228.

Behovet av övrig personal vid seminarierna

Ifråga om behovet av övrig personal vid de olika seminarierna lämnas redovisning här nedan, särskilt för varje seminarium.

Seminariet i Uppsala

- 1 kassör
- 1 kansliskrivare
- 1 kontorsbiträde
- 1 husmor
- 1 ekonomibiträde
- 1 vaktmästare

Seminariet i Göteborg

- 1 kansliskrivare
- 1 kontorsbiträde
- 1 husmor
- 1 ekonomibiträde
- 1 vaktmästare

Seminariet i Umeå

- 1 kansliskrivare
- 1 kontorsbiträde
- 1 husmor
- 1 ekonomibiträde
- 1 vaktmästare

Seminariet i Hälsingborg

- 1 kansliskrivare
- 1 kontorsbiträde
- 1 husmor
- 1 ekonomibiträde
- 1 vaktmästare

Seminariet i Norrköping

- 1 kansliskrivare
- 1 kontorsbiträde
- 1 ekonomibiträde
- 1 vaktmästare

KAPITEL 18

Byggnads- och lokalfrågor

Enligt kommitténs förslag till seminarieorganisation skall verksamheten vid samtliga seminarier förstatligas. Efter underhandsöverläggningar med vederbörliga kommunala myndigheter har kommittén funnit sig kunna förutsätta, att vederbörande kommuner skall anskaffa lokaler åt alla seminarier mot att staten sedan erlägger hyra för dessa.

Som i annat sammanhang framhållits, behövs nybyggnader dels för seminariet i Göteborg och dels för de föreslagna nya seminarierna i Hälsingborg och Norrköping. Vidare måste nya byggnader uppföras för den s. k. praktiska kursen i Jälla. Ifråga om seminariet i Uppsala måste vissa nybyggnads- och renoveringsarbeten ske, ev. helt nya byggnader uppföras. I Umeå måste tillbyggnad av den nuvarande seminariebyggnaden äga rum för att bereda lokalutrymmen åt de väsentligt utökade lärarkurserna samt den nya ekonomiföreståndarkursen och de nya yrkeskurserna.

Kommittén framlägger här inga detaljutformade förslag beträffande de erforderliga ny- och ombyggnaderna. I detta kapitel redovisar kommittén behovet av de lokaler, som måste finnas vid de olika seminarierna för såväl undervisningen vid som administrationen av dessa. Med hänsyn till dessa lokalbehov måste erforderliga byggnader sedan planeras. Kommittén har i det följande i enlighet med sin uppfattning bland de erforderliga lokalerna angivit en aula vid varje seminarium. Kommittén vill framhålla, att därest aula av särskilda skäl icke skulle kunna ifrågakomma, seminarierna i alla händelser måste förses med en föreläsningssal av sådan storlek, att den rymmer alla eleverna i lärarkurserna.

Beträffande de utfästelser vederbörande kommuner preliminärt gjort ifråga om anskaffande av lokaler hänvisas till kapitlet om seminarieorganisationen.

Seminariet i Uppsala

Vid detta seminarium finnes följande antal elever per termin:

i hushållslärarkurser	144
i textillärarkurser	72
i lantgårdslärarkurser	16 å 20
i barnvårdslärarkurser	18
i husmoderskurser	36
i sömnadskurser	24
i vävkurs	12
i preparandkurser	24 å 32
i ekonomiföreståndarekurser	32

Sammanlagt 378 å 390 elever

(Vid seminariet kommer att finnas tre årskurser av lantgårdslärarelever med 8 à 10 elever i varje kurs, men en årskurs kommer alltid att vara förlagd till Jälla. Vidare kommer att finnas tre årskurser barnavårdslärarelever men halva antalet elever kommer alltid att tjänstgöra vid barnsjukhus eller barnhem e. d.)

Fackskolan för huslig ekonomi förfogar för närvarande över egen fastighet, Trädgårdsgatan 14 i Uppsala, för vilken hyra erlægges till skolans ägare, Sällskapet Upsala Enskilda läroverk. Fastigheten består av två byggnader; ett hus, uppfört av sten, och i vinkel mot detta ett hus, uppfört av trä. Dessutom förhyr fackskolan tre våningar i huset Trädgårdsgatan 12, som äges av samma organisation, som är ägare av fackskolan. Lokalerna i stenhuset, som är uppfört i tre våningar, är relativt goda, men de i detta hus placerade undervisningsköken m. fl. lokaler måste genomgå en grundlig renovering. Även vissa andra renoveringsarbeten torde bli nödvändiga. Trähuset, som är över 100 år gammalt, är uppfört i två våningar, varjämte en övertvåning senare uppförts. Huset befinner sig i ett mycket dåligt skick, varför det måste rivas och ersättas av en ny byggnad. Utrymmet på tomten är så pass stort, att en relativt väl tilltagen markyta för nybyggnaden är möjlig. Eventuellt kan detta nya hus byggas samman med fastigheten Trädgårdsgatan 12 och förses med gemensam inkörspport med denna. På gården till Trädgårdsgatan 14 finns för närvarande en mindre träbyggnad, som icke användes för fackskolans behov. Den bör rivas och ersättas med en mindre nybyggnad, i vilken hemvårdslägenheten lämpligen kan inredas. I denna bör också inrymmas hemtvättstuga och källarlokal. Den till fastigheten hörande trädgården bör bevaras.

Här nedan redovisas dels det sammanlagda behovet av olika lokalutrymmen, dels de lokaler, som för närvarande finns i stenhuset respektive trähuset, och dels de lokaler, som måste anskaffas genom nybyggnad.

Redovisningen av lokalbehovet ansluter sig till det program för om- och nybyggnader, som här ovan framlagts. Enligt av kommitténs expert för byggnadsfrågorna gjorda beräkningar skulle byggnadskostnaderna kunna reduceras, om annat tomtområde kan ställas till förfogande och helt nya byggnader för seminariets behov uppföras. Om byggnadsfrågan löses på detta sätt, kommer samtliga lokaler att inrymmas i denna nya byggnad. Då Uppsala stad preliminärt utfäst sig att svara för byggnadskostnaderna, tar kommittén icke ställning till hur byggnadsfrågan för seminariet i Uppsala bör lösas.

Lokaler för hushållsgöromål

Behov	För närvarande befintliga		Nyanskaffningsbehov
	stenhuset	trähuset	
8 undervisningskök	4	3	4 + 1

(samtliga kök måste renoveras och erhålla ny inredning. Det i tredje

Behov

	För närvarande befintliga stenhuset	trähuset	Nyanskaffningsbehov
--	--	----------	---------------------

våningen i stenhuset befintliga köket bör ändras om till handarbetssal i anslutning till de två övriga handarbetssalar, som finns i våningen. I nybyggnaden bör således inredas 5 undervisningskök.)

8 matsalar	3	4	5 + 1
------------------	---	---	-------

(matsalen i tredje våningen i stenhuset bör ändras till materialrum för handarbetsundervisningen. Härigenom kommer behovet av nya matsalar att bli 5.)

1 kök med storköksmaskiner ..	—	1	1
1 demonstrationslokal	1	—	1

(den nuvarande demonstrationslokalen, som är mycket liten för sitt ändamål, bör ändras om till tvättstuga för kemisk tvätt. Lokalen ligger mitt emot den nu använda tvättstugan.)

4 provkök	—	1	4
2 förrådsrum för husgeråd m. m.	1	—	1
1 förrådsutrymme för livsmedel	—	1	1
1 frysrum (lokal för frysboxar)	—	—	1
1 kylrum	—	—	1
Källarlokalerna	finns delvis	—	bör utökas

I stenhuset finns dessutom 1 charkuterikök och 1 bagarstuga, båda i gott skick.

Lokaler för tvätt och hemvård

1 tvättstuga	1	—	—
2 torkrum	1	—	1
1 stryk- och mangelrum	1	—	—
1 tvättstuga för kemisk tvätt ..	—	—	1
1 hemtvättstuga	—	—	Bör förläggas till hemvårdslägenheten
1 utrymme för smutskläder	1	—	1
1 linneförråd med utrymmen för lagningsarbeten	—	—	1
1 lokal för hemvårdsarbeten med materialrum	—	1	1
1 hemvårdslägenhet	—	—	1

Lokaler för textilsöjd

6 handarbetssalar	3	1	3
3 materialrum	1	—	2

Behov

För närvarande befintliga
stenhuset trähuset

Nyanskaffningsbehov

(jämför med vad som ovan sagts rörande undervisningskök och matsalar)
(1 handarbetssal finns i fastigheten Trädgårdsgatan 12)

2 vävsalar	1	—	1
2 materialrum	—	—	2

Lektionsrum

1 kemilaboratorium	1	—	—
1 prepareringsrum	—	—	1
1 kemiföreläsningssal	—	—	1
4 lektionssalar	1	1	3
1 teckningssal	—	—	1
1 aula, avsedd för cirka 450 personer, tillika skrivsal	1	—	—

(den nuvarande aulan, som rymmer cirka 225 personer, kan användas som lektions- och skrivsal, eventuellt som teckningssal)

2 materielrum	—	1	2
---------------------	---	---	---

Expeditionslokaler m. m.

1 rektorsexpedition med väntrum	1	—	—
1 expeditjonsrum för kansliskrivare	—	1	1
1 d:o för kassör och kontorsbiträde	2	—	—
1 arkiv	1	—	—
1 expeditjonsrum för husmor ..	1	—	—
1 d:o för tillsynslärare	—	—	1
1 kollegierum	—	1	1
2 lärarrum, varav ett med pentry	—	1	2
1 elevbibliotek med lärum (det nuv. elevbiblioteket är för litet)	1	—	1
3 smårum för enskilda arbeten, genomgång av övningslektioner m. m.	—	—	3
2 samlingsrum för elever	—	—	2
Lokal för skolläkare och skol-sköterska	Förhyrs i studentkårens lokaler		

Diverse lokalutrymmen

Kapprum och omklädningsrum .. Behöver nyanskaffas

Dusch med omklädningsrum	Behöver nyanskaffas
Vaktmästarbostad	» »

I stenhuset finns, utöver tidigare nämnda lokalutrymmen en försäljningslokal och en dublett med pentry för husmor. I Trädgårdsgatan 12 finns 2 barnklasskök med matsalar och hemvårdsrum för övningsklasser samt 1 handarbetssal.

Den praktiska kursen vid Jälla

Kommittén utgår ifrån, att för denna kurs skall uppföras dels en skolbyggnad och dels en byggnad för elevbostäder. Vidare skall bostäder åt tre eller eventuellt fyra lärare anskaffas. För den praktiska undervisningen i husdjursskötsel anlitas lantmannaskolans ladugård och svinstall samt för fjäderfäskötseln en egen avdelning för den praktiska kursens behov i det höns hus, som skall byggas för lanthushållsskolans undervisning. För undervisningen i trädgårdsskötsel anlitas dels den trädgård, som skall anläggas för lanthushållsskolans undervisning, dels en speciell avdelning med större sortiment.

Vid den praktiska kursen kan mottagas högst 30 lärarinneelever.

Lokalutrymmen inom skolbyggnaden

- 1 internatkök och i anslutning till detta ett charkuteri-, konserverings- och provköksutrymme samt vidare kylrum, utrymme för frysboxar, disk- och konserveringsavdelning, handkammare och matvrå
- 1 demonstrationskök, som tillika kan användas som lektionsrum
- 1 hemkök
- 1 matsal och i omedelbar anslutning till denna ett samlingsrum för elever, vilket också kan användas som biblioteks- och tidningsrum. De båda rummen kan lämpligen avskiljas genom en skjutdörr, så att vid behov ett större rum kan erhållas.
- Lektionsrum och materialutrymmen. Då antalet teoretiska lektioner blir relativt ringa vid denna kurs utgår kommittén från att lanthushållsskolans lektionssalar skall få användas även för seminariets teoriundervisning. Under denna förutsättning erfordras icke heller några utrymmen för undervisningsmateriel i skolbyggnaden.
- 1 tvättstuga och i anslutning härtill torkrum, stryk- och mangelrum samt ett rum för förvaring av smutskläder. Vidare bör i denna avdelning finnas ett undervisningsrum för klädvård och skovård m. m.
- 1 hemvårdsrum
- 1 trädgårdsrum
- Källarutrymmen, bl. a. för förvaring av frukt
- Toaletter, städutrymmen m. m.

Lokalutrymmen inom elevbostadshuset

- 30 enkelrum för elever
 2 badrum
 1 pentry
 1 samlingsrum
 1 isoleringsrum
 1 klädvårdsrum
 1 rum för förvaring och rengöring av grovkläder, skodon m. m., utrymmen för förvaring av smutskläder, koffertar, kappsäckar e. d.
 Toaletter
 Cykelgarage

Seminarier i Göteborg

Vid seminariet i Göteborg kommer att finnas följande antal elever pr termin:

I hushållsläraryrkeskurser	144
I slöjdläraryrkeskurser	144
I husmoderskurser	24
I sömnadskurser	24
I vävkurs	12
I preparandkurser	24 à 32
Sammanlagt 372 à 380 elever	

Lokalbehovet vid Göteborgsseminariet är enligt kommitténs beräkningar följande:

Lokaler för hushållsgöromål

- 6 undervisningskök med olika typer av inredning i de olika köken.
 6 matsalar i anslutning till köken. Två av dessa matsalar bör vid behov kunna sammanslås till en stor matsal.
 1 mindre kök, utrustat med storköksmaskiner.
 3 provkök, d. v. s. kök av mindre storlek. Av dessa bör ett vara förlagt till hemvårdslägenheten. I anslutning till ett av provköken bör finnas en mindre matsal.
 1 demonstrationslokal, rymmande 50 à 60 personer.
 Förrådsutrymmen inklusive kylrum.

Lokaler för tvätt och hemvård

- 1 tvättstuga med olika typer av tvättmaskiner (minst 6 arbetsplatser)
 2 torkrum
 1 stryk- och mangelrum
 1 hemtvättstuga, helst belägen i källarvåning till hemvårdslägenheten
 1 tvättstuga för kemisk tvätt
 1 utrymme för förvaring av smutskläder

- 1 linneförråd med utrymme för lagningsarbeten
- 1 lokal för hemvårdsarbeten, vård av sängkläder m. m., med materialutrymmen
- 1 hemvårdslägenhet om 2 rum och kök.

Lokaler för textilslöjd

- 8 handarbets-salar, var och en avsedd för 12 elever, med materialrum
- 4 vävsalar, var och en avsedd för likaledes 12 elever, med materialutrymmen.

Lektionsrum

- 1 kemilaboratorium med prepareringsrum
- 1 kemiföreläsningssal avsedd för 48 elever
- 4 lektionsrum. Av dessa bör ett vara avsett för 32 elever och de övriga för 24 elever
- 2 teckningssalar, vardera avsedd för 24 elever
- 1 aula, rymmande cirka 400 personer. Aulan bör också kunna användas som skrivsal
- materialrum för undervisningsmateriel.

Expeditionslokaler och lärarrum m. m.

- 1 rektorsexpedition med väntrum
- 1 expeditonsrum för kansliskrivare
- 1 » » kontorsbiträde
- 1 arkiv
- 1 expeditonsrum för husmor
- 1 » » för tillsynslärare
- 1 kollegierum
- 1 mindre lärarrum med pentry
- 1 elevbibliotek
- 3 smårum för enskilda arbeten och bedömning av övningslektioner. Av dessa bör ett ligga i anslutning till arbets-salarna för textilslöjden och ett i anslutning till undervisningsköken
- 2 samlingsrum för elever
- 1 lokal för skolläkare och skolsköterska
- Kapprum, omklädningsrum för lärare och elever, toaletter, städutrymmen
- Dusch med omklädningsrum
- 1 vaktmästarbostad

Seminarier i Umeå

Vid detta seminarium kommer att finnas följande antal elever per termin:

I hushållslärarkurser	96
I textillärarkurser	72

I husmoderskurser	24	
I sömnadskurser	24	
I vävkurs	12	
I preparandkurs	24	å 32
I ekonomiföreståndarkurser	32	

Sammanlagt 284 å 292 elever

Seminariet i Umeå har, som tidigare framhållits, nyligen erhållit nya lokaler. Då verksamheten vid seminariet enligt kommitténs förslag skall väsentligt utvidgas, kräves emellertid utökning av lokalerna. I den redovisning av lokalbehovet, som här nedan lämnas, anges först det sammanlagda behovet av olika slag av lokaler samt därefter inom parentes de lokalutrymmen som redan finns.

Lokaler för hushållsgöromål

- 5 (2) undervisningskök
- 5 (2) matsalar
- 1 (1) kök med storköksmaskiner
- 4 (2) provkök
- 1 (1) demonstrationslokal, avsedd för cirka 50—60 personer
- 2 (1) förrådsutrymmen för livsmedel
- 1 (1) kylrum

Lokaler för tvätt och hemvård

- 1 (1) tvättstuga
- 2 (1) torkrum
- 1 (1) stryk- och mangelrum
- 1 (1) hemtvättstuga
- 1 (1) tvättstuga för kemisk tvätt
- 1 (1) utrymme för förvaring av smutskläder
- 1 (1) linneförråd med utrymme för lagningsarbeten
- 1 (1) lokal för hemvårdsarbeten
- 1 (1) hemvårdslägenhet

Lokaler för textilslöjd

- 5 (1) handarbetssalar med materialutrymmen
- 2 (1) vävsalar med materialutrymmen

Lektionsrum

- 1 (1) kemilaboratorium med prepareringsrum
- 1 (—) föreläsningssal för naturvetenskapliga ämnen, avsedd för 32 elever
- 3 (1) lektionsrum. Av dessa bör två vara avsedda för 32 elever och ett för 24 elever

- 1 (1) teckningsal. Den nuvarande teckningsalen är avsedd för 12 à 16 elever men utrymme måste beredas för 24 elever
- 1 (—) aula, avsedd för cirka 350 personer. Aulan bör kunna användas som skrivsal
- 2 (1) materialrum, för undervisningsmateriel

Expeditionslokaler och lärarrum m. m.

- 1 (1) rektorsexpedition med väntrum
- 1 (1) expeditonsrum för kansliskrivare
- 1 (—) expeditonsrum för kontorsbiträde
- 1 (—) arkiv
- 1 (1) expeditonsutrymme för husmor
- 1 (1) expeditonsrum för tillsynslärare
- 1 (—) kollegierum, försett med pentry
- 1 (1) lärarrum
- 1 (—) elevbibliotek
- 3 (1) smårum för enskilda arbeten och bedömning av övningslektioner
- 2 (2) samlingsrum för elever
- 1 (—) lokal för skollärare och skolsköterska
- Kapprum och omklädningsrum för lärare och elever. Sådana utrymmen finns för seminariets nuvarande kapacitet men måste utökas
- 1 (—) vaktmästarbostad.

Seminariet i Hälsingborg

Vid detta seminarium kommer att finnas följande antal elever per termin:

I hushållslärarkurs	144
I textillärarkurs	72
I barnavårdslärarkurs	18
I husmoderskurs	24
I sömnadskurs	24
I vävkurs	12
I preparandkurs	24 à 32

Sammanlagt 318 à 326 elever

(Vid seminariet kommer att finnas 3 barnavårdslärarkurser med 12 elever i varje, alltså sammanlagt 36 elever, men liksom vid seminariet i Uppsala kommer även vid seminariet i Hälsingborg halva antalet elever att alltid tjänstgöra vid barnsjukhus eller barnavårdande institution.)

Lokaler för hushållsgöromål

- 6 undervisningskök med olika typer av inredning i de olika köken
- 6 matsalar i anslutning till köken. Två av dessa matsalar bör helst vid behov kunna sammanslås till en stor matsal

- 1 mindre kök, utrustat med storköksmaskiner
- 3 provkök av mindre storlek. Av dessa bör ett vara förlagt till hemvårdslägenheten. I anslutning till ett av provköken bör finnas en mindre matsal
- 1 demonstrationslokal, rymmande cirka 50 å 60 personer
- 2 förrådsutrymmen inklusive kylrum

Lokaler för tvätt och hemvård

- 1 tvättstuga med olika typer av tvättmaskiner (minst 6 arbetsplatser)
- 2 torkrum
- 1 stryk- och mangelrum
- 1 hemtvättstuga, helst belägen i källarvåning till hemvårdslägenheten
- 1 tvättstuga för kemisk tvätt
- 1 utrymme för förvaring av smutskläder
- 1 linneförråd med utrymme för lagningsarbeten
- 1 lokal för hemvårdsarbeten, vård av sängkläder m. m. med materialutrymmen
- 1 hemvårdslägenhet om 2 rum och kök

Lokaler för textilslöjd

- 5 handarbetssalar, var och en avsedd för 12 elever, med materialutrymmen
- 2 vävsalar, var och en avsedd för 12 elever, med materialutrymmen.

Lektionsrum

- 1 kemilaboratorium med prepareringsrum
- 1 kemiföreläsningssal avsedd för 48 elever
- 4 lektionsrum, av vilka ett bör vara avsett för 32 elever och de övriga för 24 elever
- 1 teckningssal avsedd för 24 elever
- 1 aula rymmande cirka 400 personer. Den bör också kunna användas som skrivsal
- materialrum för undervisningsmateriel

Expeditionslokaler och lärarrum m. m.

- 1 rektorsexpedition med väntrum
- 1 expeditjonsrum för kansliskrivare
- 1 » » kontorsbiträde
- 1 arkiv
- 1 expeditjonsrum för husmor
- 1 » » tillsynslärare
- 1 kollegierum
- 1 mindre lärarrum med pentry
- 1 elevbibliotek

- 3 smårum för enskilda arbeten och bedömning av övningslektioner. Av dessa bör ett förläggas i anslutning till arbetssalarna för textilslöjden och ett i anslutning till undervisningsköken
- 2 samlingsrum för elever
- 1 lokal för skolläkare och skolsköterska
- Kapprum, omklädningsrum för lärare och elever, toaletter, städutrymmen
- Dusch med omklädningsrum
- 1 vaktmästarbostad.

Seminariet i Norrköping

Vid detta seminarium kommer att finnas följande antal elever per termin:

I textillärarkurser	144
I kurs för utbildning av yrkeslärare i klädsömnad	12
I sömnadskurser	24
I vävkurs	12

Sammanlagt 192 elever

Lokaler för textilslöjd och vävning

- 8 handarbets-salar, var och en avsedd för 12 elever med materialutrymmen
- 4 vävsalar med materialutrymmen
- 1 provrum med väntrum

Lokaler för hemvårdsarbeten

- 1 tvättstuga
- 1 » för kemisk tvätt
- 1 torkrum
- 1 stryk- och mangelrum
- 1 utrymme för smutskläder
- 1 linneförråd med utrymme för lagningsarbeten

Lektionsrum

- 2 teckningssalar, var och en avsedd för 24 elever
- 1 kemilaboratorium med prepareringsrum
- 2 lektionssalar, den ena avsedd för 24 och den andra för 48 elever
- 1 aula, avsedd för cirka 250 personer. Aulan bör också kunna användas som skrivsal
- materialrum för undervisningsmateriel

Expeditionslokaler, lärarrum m. m.

- 1 rektorsexpedition med väntrum
- 1 expeditonsrum för kansliskrivare
- 1 arkiv
- 1 kollegierum

1 lärarrum med pentry

1 elevbibliotek

2 smårum för enskilda arbeten och bedömning av övningslektioner

1 samlingsrum för elever, rummet försett med pentry

1 lokal för skolläkare och skolsköterska

Kapprum och omklädningsrum för lärare och elever, toaletter, städutrymmen

1 vaktmästarbostad.

Den centrala ledningen av lärarutbildningen¹

Den centrala ledningen av den nuvarande utbildningen av lärarinnor på det husliga området är splittrad. Under *skolöverstyrelsen* sorterar skolköks- och handarbetsseminarierna samt utbildningslinjerna för lanthushålls- och barnavårdslärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, under *överstyrelsen för yrkesutbildning* sorterar anstalterna för utbildning av vävlärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad och under *lantbruksstyrelsen* sorterar Fredrika-Bremer-förbundets lanthushållningsseminarium i Rimforsa. Denna uppdelning av den centrala ledningen på olika ämbetsverk utgör givetvis en olägenhet, då den motverkar strävandena till planmässighet i och samordning av utbildningen av lärarinnor. Olägenheten har vid skilda tillfällen påtalats, och frågan om införande av en gemensam central ledning har tidigare behandlats av tre olika statliga utredningar, nämligen befolkningsutredningen, utredningen angående den husliga utbildningens centrala ledning och 1945 års utredning.

Förslagen från tidigare utredningar

Befolkningsutredningen föreslog i sitt betänkande angående den husliga utbildningen, att de olika anstalterna för utbildning av lärarinnor inom den husliga undervisningens område skulle läggas under överstyrelsen för yrkesutbildning. Bland skälen härför angav utredningen som det främsta, att överstyrelsen för yrkesutbildning skulle utrustas med sådan arbetskraft, att ett verkligt pedagogiskt nydaningsarbete skulle bli möjligt inom den husliga byrå, som av utredningen föreslogs skola upprättas inom överstyrelsen.

Utredningen angående den husliga utbildningens centrala ledning, som tillsattes i december 1945, föreslog i ett betänkande, som avgavs nästföljande år, att inom överstyrelsen för yrkesutbildning skulle från och med den 1 juli 1947 inrättas en särskild byrå för den husliga undervisningen. Enligt förslagen i betänkandet skulle vidare vissa andra utbildningsanstalter överflyttas till överstyrelsen, bland annat lanthushållningsseminariet i Rimforsa, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, statens skolköksseminarium, Ateneums skolköksseminarium, Göteborgs skolköksseminarium, Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, Maria Nordenfelts högre

¹ Kommitténs ordförande har icke deltagit vid behandlingen av denna fråga.

handarbetsseminarium samt lanthushållsskolorna och hemkonsulenterna. En av de sakkunniga framhöll i ett särskilt yttrande, att det med hänsyn till att frågan om utbildningen av lärarinnor på det husliga området för det dåvarande befann sig under utredning kunde ifrågasättas, om icke resultatet av denna utredning först borde inväntas, innan beslut om ifrågavarande lärarinneutbildningsanstalters eventuella överflyttning fattades.

I propositionen nr 231 till 1947 års riksdag föreslog chefen för ecklesiastikdepartementet i anslutning till utredningens förslag, att en särskild huslig byrå skulle inrättas inom överstyrelsen för yrkesutbildning från och med den 1 juli nämnda år och att tillsynen över hemslöjdsundervisningen skulle överflyttas från kommerskollegium till den nya byrån inom yrkesöverstyrelsen. Detta förslag bifölls av riksdagen. Övriga förslag från utredningen föranledde däremot icke någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Departementschefen ansåg sig av skilda skäl icke då kunna ta slutlig ställning till frågan om överflyttande av tillsynen över de förut nämnda utbildningsanstalterna till överstyrelsen för yrkesutbildning. Ett av dessa skäl var, att i propositionen till samma års riksdag angående grunderna för den framtida jordbrukspolitikens förordats, att frågan om lantbruksstyrelsens framtida organisation skulle göras till föremål för särskild utredning, varvid bland annat spörsmålet om en överflyttning till överstyrelsen för yrkesutbildning av frågorna rörande lantbruksundervisningen borde utredas av sakkunniga.

1945 års utredning hade enligt sina direktiv även till uppgift att undersöka, huruvida det vore möjligt att koncentrera handläggningen av ärenden rörande lärarinneutbildningen på det husliga området. Detta uppdrag upphörde emellertid i och med att den förut nämnda utredningen angående den husliga utbildningens centrala ledning tillsattes i december 1945. Ehuru uppdraget formellt upphört att gälla, framlade 1945 års utredning dock ett eget förslag rörande den centrala ledningen av denna lärarinneutbildning. Utredningen ansåg, att den centrala ledningen av alla de ifrågavarande utbildningsanstalterna borde utövas av en och samma myndighet och att endast två myndigheter kunde komma ifråga för denna uppgift, nämligen de båda centrala skolmyndigheterna skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Lantbruksstyrelsens befattning med lärarinneutbildningen borde upphöra, dels av den anledningen, att styrelsen icke utgjorde någon central skolmyndighet, och dels av den anledningen, att den nuvarande utbildningen av lanthushållslärarinnor skulle komma att upphöra, därest utredningens förslag bifölles. Efter att ha diskuterat för- och nackdelar med förläggande av den centrala ledningen till skolöverstyrelsen respektive överstyrelsen för yrkesutbildning kom utredningen till den uppfattningen, att valet borde falla på överstyrelsen för yrkesutbildning.

Remissinstanserna var eniga med 1945 års utredning om att den nuva-

rande uppspaltningen av den centrala tillsynen över lärarinneutbildningen på olika myndigheter var olämplig och att denna uppgift borde tillkomma endast en enda myndighet. Likaså anslöt sig remissinstanserna till utredningens uppfattning, att endast skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning kunde komma ifråga som central tillsynsmyndighet. Däremot var meningarna delade om vilket av dessa två ämbetsverk, som borde väljas. Remissyttrandena på denna punkt refereras närmare i bilaga 1 till förevarande betänkande.

Kommitténs förslag

Det torde vara ställt utom diskussion, att den nuvarande uppdelningen av den centrala ledningen av lärarutbildningen på det husliga området på olika ämbetsverk är olämplig, då enhetlighet och jämnhet i denna utbildning måste försvåras genom splittringen av tillsynsbefogenheterna på olika ämbetsverk.

I ett av de remissyttrandena, som avgivits över 1945 års utrednings förslag, har den uppfattningen framförts, att det skulle vara praktiskt omöjligt att låta ett enda ämbetsverk bli tillsynsmyndighet och att därför den nuvarande uppdelningen måste bibehållas. Kommittén kan för sin del icke ansluta sig till denna uppfattning. Några omständigheter, som skulle utgöra ett avgörande hinder för att förlägga den centrala ledningen till ett enda ämbetsverk, torde icke kunna påvisas.

Om man alltså utgår ifrån, att det både är möjligt och lämpligt, att *ett* ämbetsverk utövar den centrala ledningen av lärarutbildningen på det husliga området, så återstår den frågan, vilket ämbetsverk som är mest lämpligt att ombesörja denna uppgift. I likhet med såväl befolkningsutredningen som 1945 års utredning anser kommittén, att endast två ämbetsverk kan komma ifråga, nämligen skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Lantbruksstyrelsen kan icke anses lämpad att utöva tillsynsbefogenheten över alla lärarutbildningsanstalter på det husliga området, eftersom den icke är en central skolmyndighet. Under densamma sorterar för övrigt endast en typ av skolor, vid vilka lärare på det husliga området tjänstgör, nämligen lanthushållsskolorna.

Vissa skäl talar för att skolöverstyrelsen blir tillsynsmyndighet för utbildningen av lärare på det husliga området. Den utövar för närvarande den centrala ledningen av utbildningen av flertalet lärargrupper. Folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna sorterar således under skolöverstyrelsen och detsamma är förhållandet med den pedagogiska utbildningen av läroverkslärare. Lärarhögskolan sorterar också på visst sätt under skolöverstyrelsen. Då utbildningen vid seminarierna på det husliga området avser utbildning av lärare, alltså pedagoger och icke utövare av manuella yrken, kan det te sig naturligt, att skolöverstyrelsen får be-

fogenhet att utöva den centrala ledningen av denna utbildning. Av de två centrala skolmyndigheterna har skolöverstyrelsen onekligen de längsta och största erfarenheterna av pedagogisk utbildning. Det förhållandet, att flertalet lärare på det husliga området tjänstgör och även i framtiden kommer att tjänstgöra vid skolor, som sorterar under skolöverstyrelsen, talar också till förmån för en sådan lösning av frågan om utövandet av tillsynsbefogenheterna. Härtill kan läggas, att den övningsundervisning, som eleverna måste fullgöra, till övervägande del kommer att bli förlagd till skolor under skolöverstyrelsens överinseende.

Vägande skäl kan emellertid också anföras mot den uppfattningen, att skolöverstyrelsen bör erhålla befogenhet att utöva den centrala ledningen av all lärarutbildning på det husliga området. Det kanske främsta skälet är detta ämbetsverks storlek. Skolöverstyrelsen är ett av våra största och mest arbetstyngda ämbetsverk. Det kan fördenskull finnas viss risk för att ärendena rörande lärarutbildningen på det husliga området icke kommer att beaktas på önskvärt sätt. Skolöverstyrelsen förfogar över en huslig avdelning — sektionen för hemkunskap och skolmåltidsverksamhet — under ledning av en förste konsulent med en konsulent som medhjälpare. Dessutom är inom ämbetsverket anställd en konsulent för undervisningen i kvinnlig slöjd. Den del av den husliga sektionens arbetsuppgifter, som består i tillsyn över skolmåltidsverksamheten, tar en mycket stor del av arbetstiden i anspråk. Om skolöverstyrelsen skall bli tillsynsmyndighet, kan detta ske endast under den förutsättningen, att avsevärd förstärkning av dess husliga avdelning kommer till stånd. Antingen måste en särskild rotel under ledning av ett undervisningsråd eller en fristående sektion under ledning av en tjänsteman av åtminstone byrådirektörs ställning inrättas. Roteln eller sektionen, vilken form det nu kan bli fråga om, måste givetvis också tillföras personal, som besitter sakkunskap på alla de olika områden av husligt arbete, för vilka de särskilda lärarkategorierna skall utbildas. Kommittén är emellertid tveksam om möjligheten att inom skolöverstyrelsen få till stånd en dylik förstärkt huslig avdelning. Då skolöverstyrelsen som sagt redan är ett mycket stort och arbetstyngt ämbetsverk, kan man befara, att det kommer att resas starkt motstånd mot ytterligare utbyggnad av densamma.

Av de anförda skälen anser sig kommittén icke kunna förorda, att skolöverstyrelsen blir tillsynsmyndighet för lärarutbildningen på det husliga området.

Överstyrelsen för yrkesutbildning är, jämförd med skolöverstyrelsen, ett relativt litet ämbetsverk. Man kan fördenskull antaga, att ärendena rörande lärarutbildningen kommer att intaga en mera central plats i ämbetsverkets arbete än vad fallet skulle bli i skolöverstyrelsen. Det är sålunda troligt, att frågorna rörande lärarutbildningen inom det husliga området inom överstyrelsen för yrkesutbildning skulle bli en väsentlig och

uppmärksammas ärendesgrupp. Detta måste enligt kommitténs uppfattning anses vara ett skäl, som väger tungt i vågskålen till förmån för överstyrelsen för yrkesutbildning.

Ett annat viktigt skäl är, att överstyrelsen för yrkesutbildning redan nu förfogar över en talrikare personal med sakkunskap på det husliga området än vad skolöverstyrelsen gör. Inom det förra ämbetsverket finns en huslig byrå under ledning av en byråchef. I byråns personal ingår en förste konsulent samt tre ämneskonsulenter, en för sömnadsundervisningen, en för hemslöjdsundervisningen och en för barnavårdsundervisningen. Det må vidare påpekas, att inom överstyrelsen också finns en särskild byrå, som handlägger ärenden rörande utbildning av yrkeslärare, samt att överstyrelsen för närvarande utövar den centrala ledningen av utbildningen av yrkeslärarinnor i sömnad och vävlärarinnor. Erfarenhet av lärarutbildning finns alltså samlad även inom överstyrelsen för yrkesutbildning. Ingendera av de två nämnda byråerna inom överstyrelsen kan dock i sin nuvarande form utan viss personalförstärkning anses lämpad att handlägga ärenden rörande lärarutbildningen på det husliga området. En tjänsteman med speciella kvalifikationer i fråga om lärarutbildningen på det husliga området måste — om överstyrelsen för yrkesutbildning skall bli tillsynsmyndighet för denna utbildning — anställas på den byrå det skulle komma att bli fråga om. En sådan förstärkning av personalen på någon av byråerna inom överstyrelsen för yrkesutbildning torde dock av såväl organisatoriska som statsfinansiella skäl bli lättare att genomföra än inrättande av en särskild huslig rotel inom skolöverstyrelsen.

Som skäl mot överstyrelsens för yrkesutbildning ställning som tillsynsmyndighet kan anföras, att styrelsen mest handlägger frågor rörande utbildning för manuell yrkesutövande och i fråga om lärarutbildning icke annat än den pedagogiska skolningen av yrkeslärare. Detta skäl kan dock enligt kommitténs mening icke tillmätas någon nämnvärd betydelse. Lärarutbildningen på det husliga området kan icke helt jämföras med utbildningen av läroverkslärare och folkskollärare eller andra lärare i teoretiska läsåmnen. Lärarna på det husliga området måste visserligen liksom lärare av de sistnämnda kategorierna vara goda pedagoger, men de måste samtidigt äga en betydande färdighet i manuell yrkesutövning. Det må också framhållas, att den pedagogiska utbildningen av blivande yrkeslärare redan har vidgats och fördjupats i betydande grad under de år överstyrelsen handhaft den och med all sannolikhet torde komma att framdeles vidgas och fördjupas ännu mera.

Mot valet av överstyrelsen för yrkesutbildning som tillsynsmyndighet i här ifrågavarande fall skulle också kunna anföras, att överstyrelsen i huvudsak sysslar med frågor rörande den *lägre* yrkesutbildningen. Det må dock beaktas, att överstyrelsen är tillsynsmyndighet även för de högre tekniska läroverken, handelsgymnasierna, textilinstituten i Borås och Norr-

köping, slöjdföreningens skola i Göteborg samt konstfackskolan, vid vilken sistnämnda skola all utbildning av teckningslärare i landet äger rum. Ej heller detta skäl har således enligt kommitténs uppfattning någon bärkraft. Tvärtom förefaller det kommittén med hänsyn till att överstyrelsen är tillsynsmyndighet för teckningslärarutbildningen lämpligt, att den också blir tillsynsmyndighet för utbildningen av lärare på det husliga området.

Kommittén finner således att de skäl, som talar för att överstyrelsen för yrkesutbildning bör bli tillsynsmyndighet, väger tyngre än de skäl, som kan anföras för att skolöverstyrelsen tillerkännes denna befogenhet. I överensstämmelse härmed föreslår kommittén, att *den centrala ledningen av lärarutbildningen på det husliga området förlägges till överstyrelsen för yrkesutbildning.*

Frågan om vilken byrå inom överstyrelsen, som bör handlägga ärendena rörande denna lärarutbildning, anser sig kommittén icke böra ta ställning till, så mycket mindre som frågan om hur den centrala ledningen av yrkesutbildningen framdeles bör utövas för närvarande befinner sig under utredning. Denna utredning kan komma att ge upphov till en omorganisation av den nuvarande överstyrelsen för yrkesutbildning. Kommittén vill endast i anslutning till det föregående understryka, att en förläggning av den centrala ledningen av lärarutbildningen på det husliga området till överstyrelsen för yrkesutbildning förutsätter en förstärkning av överstyrelsen med viss personal, som äger såväl pedagogisk sakkunskap som fackkunskap inom det husliga arbetsområdet.

En annan fråga i detta sammanhang är den, om *inspektionsrätt* över utbildningen av vissa lärarkategorier skall medges annan myndighet än den centrala tillsynsmyndigheten. Sådan rätt skulle kunna tänkas medgiven åt lantbruksstyrelsen ifråga om utbildningen av lantgårdslärare, däri inbegripet verksamheten under det praktiska året vid Jälla. Lantgårdslärare och vissa hushållslärare med inriktning på lantbruk skulle ju komma att tjänstgöra vid lantbruksskolorna, som sorterar under lantbruksstyrelsen. Det må framhållas, att lantbruksstyrelsen för närvarande äger inspektionsrätt över lantbruksskollärarinneutbildningen vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, medan styrelsen själv är tillsynsmyndighet för lantbruksskollärarinneutbildningen vid seminariet i Rimforsa. Vidare kan det tänkas, att inspektionsrätt borde medges åt såväl socialstyrelsen som medicinalstyrelsen över utbildningen av barnavårdslärare samt åt skolöverstyrelsen beträffande utbildningen av hushållslärare, textillärare och barnavårdslärare.

Det är emellertid ytterst tveksamt, om dylik inspektionsrätt bör medges. Det skulle då kunna hända, att utom tillsynsmyndigheten tre andra myndigheter skulle erhålla rätt att inspektera utbildningen, vilket redan ur praktiska synpunkter ter sig orimligt. Har en viss myndighet fått i uppdrag att centralt leda en verksamhet, bör ju den ensam och ingen

annan äga inspektionsrätt. Delas denna rätt upp på flera myndigheter ligger det nära till hands att kompetensvister uppstår. Fråga kan uppkomma, om vilka befogenheter som skall tillkomma tillsynsmyndigheten och vilka som skall tillkomma annan myndighet, som också äger rätt att inspektera. Den inspektionsrätt lantbruksstyrelsen för närvarande äger ifråga om lant-hushållslärlarinneutbildningen vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala har enligt vad kommittén erfarit handhåfts på ett sådant sätt, att ett gott och friktionsfritt samarbete ägt rum mellan skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen och seminariet. Dessa goda erfarenheter kan emellertid icke hindra kommittén från att inta den ståndpunkten, att *inspektionsrätt för annan myndighet än tillsynsmyndigheten principiellt icke är lämplig*. Det förefaller kommittén självklart, att tillsynsmyndigheten upprätthåller nära kontakt med dessa andra myndigheter och inhämtar deras mening i frågor, som är av gemensamt intresse.

Avd. VI. Övergångsanordningar

KAPITEL 20

Nedläggning av seminarier och överflyttning av personal m. m.

Den nya seminarieorganisationens ikraftträdande

Det är av skilda skäl ytterst viktigt, att den nya seminarieorganisationen kan träda i kraft snarast möjligt. Under förutsättning att proposition rörande lärarutbildningen på det husliga området förelägges 1958 års riksdag och beslut därom då fattas i huvudsaklig överensstämmelse med förslagen i detta betänkande, kan den nya seminarieorganisationen träda i funktion från och med höstterminen 1958, även om stora svårigheter då måste uppstå i fråga om lokaler. Lärarutbildning i enlighet med de föreslagna nya kurs- och timplanerna kan då ta sin början vid samtliga seminarier, under förutsättning att dispens ges från det nya intagningsvillkoret om genomgången preparandkurs eller motsvarande utbildning. Även de första preparandkurserna kan starta höstterminen 1958 vid samtliga de seminarier, där sådana kurser enligt förslaget skall förekomma.

De nya seminarierna i Hälsingborg och Norrköping bör kunna starta sin verksamhet i provisoriska lokaler. Ifråga om seminariet i Göteborg, som ju skall bildas genom sammanslagning av Göteborgs skolköksseminarium och Nordenfeltska skolan, anser kommittén, att dessa två seminarier tills vidare bör kunna fortsätta sin verksamhet i sina nuvarande lokaler men under gemensam ledning, intill dess att nybyggnad för Göteborgsseminariet hinner uppföras. Även vid Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala synes lärarutbildningen från och med höstterminen 1958 kunna äga rum enligt de nya kurs- och timplanerna, under förutsättning att utökade och bättre lokaler så fort ske kan anskaffas för seminariet. Likaså bör lärarutbildningen i Umeå enligt de nya bestämmelserna kunna påbörjas från den nämnda tidpunkten. Däremot torde icke utbildningen av ekonomiföreståndare i Umeå kunna ta sin början förrän nya lokaler erhållits genom tillbyggnad av seminariebyggnaden.

När den praktiska kursen vid Jälla för blivande lantgårdslärare och hus-hållslärare med lanthushållsinriktning kan påbörja verksamheten är omöjligt att nu ange. Först måste erforderliga byggnader och anläggningar för denna kurs uppföras. Den praktiska utbildningen av lantgårdslärare och

hushållslärare med lanthushållsinriktning bör fördenskull tills vidare förläggas till Brogård.

Den första examinationen av lärare, som utbildats enligt de nya bestämmelserna för studierna vid seminarierna, skulle således komma att äga rum vårterminen 1961. För lärare, som genomgått hela den utbildningsgång kommittén föreslår — d. v. s. även teoretisk och praktisk förutbildning enligt de nya fordringarna — kommer den första examinationen att äga rum vårterminen 1962.

Behörighetsvillkoren för lärare på det husliga området

Kommitténs förslag innebär dels inrättande av nya seminarier och nedläggning av nu verksamma dylika, dels en väsentlig omläggning och modernisering av lärarutbildningen. Detta torde kräva en översyn av de såväl i stadgan för övningslärare som övriga författningar, vilka reglera lärartjänster i husliga ämnen, inskrivna behörighetsvillkoren för erhållande av dylika tjänster. Denna översyn bör göras vid en sådan tidpunkt, att de nya behörighetsvillkoren kan träda i kraft från och med ingången av budgetåret 1961/62 d. v. s. den 1 juli 1961. Från och med höstterminen nämnda år kommer nämligen tillgång att finnas av lärare, som genomgått den utbildningsgång kommittén föreslår. Övergångsstadganden bör därjämte utfärdas, som medger att lärare, som utexaminerats enligt nu gällande bestämmelser för lärarutbildning på det husliga området, kan erhålla lärartjänster även i fortsättningen.

Ifråga om lärartjänsterna vid de husliga seminarierna föreslår kommittén bland annat inrättande av lektorstjänster i fackämnen. Därest dylika lektorstjänster inrättas från och med höstterminen 1958, d. v. s. den tidpunkt då kommittén förutsätter att den nya seminarieorganisationen skall träda i funktion, blir det nödvändigt att tillsätta tjänsterna på förordnande tills vidare eller i vissa fall meddela sökande dispens från de kunskapskrav kommittén uppställt. Om, såsom kommittén föreslår, Kungl. Maj:t skall tillsätta dessa tjänster, måste dispensrätten givetvis utövas av Kungl. Maj:t. Likaså bör dispens kunna medges sådana sökande till ämneslärartjänst, som icke uppfyller de av kommittén uppställda kraven på betyg i lärarexamen och tjänstgöringstidens längd.

Nedläggning av seminarier

En konsekvens av kommitténs förslag blir att verksamheten måste nedläggas vid statens skolköksseminarium, Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium och Fredrika Bremerförbundets högre skola för kvinnlig yrkesutbildning, samtliga i Stockholm, samt vid Fredrika Bremerförbundets lanthushållningsseminarium i Rimforsa. Vidare måste utbildningen av vävlära-

rinnor vid Handarbetets vänner och Johanna Brunssons vävskolor i Stockholm upphöra och likaså möjligheten för textilkonstnärer, som utbildas vid Slöjdföreningens skola i Göteborg, att avlägga vävlärlarinneexamen.

Med hänsyn till den stora bristen på lärare i kvinnlig slöjd och sömnd föreslår kommittén, att utbildningen av handarbetslärarinnor vid Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium skall fortsätta tills vidare, till dess att den nämnda bristen i stort sett fyllts. En omläggning av lärarutbildningen vid detta seminarium i enlighet med de av kommittén uppställda fordringarna för avläggande av textillärorexamen torde, främst av lokal-svårigheter, icke vara möjlig att genomföra — för denna examen fordras utbildning även i vävning — varför utbildningen föreslås få fortsätta med i huvudsak samma innehåll som hittills, givetvis med de moderniseringar och förbättringar i övrigt, som är möjliga att åstadkomma. Då seminariets ekonomi är mycket ansträngd, anser kommittén det ofrånkomligt, att seminariet tilldelas högre statsbidrag, såväl till lönekostnader som omkostnader. Med hänsyn till sitt förslag om förstatligande av verksamheten vid seminarierna för lärarutbildning på det husliga området föreslår kommittén, att statsbidrag skall utgå med 100 procent av lönekostnaderna samt att ett visst bidrag skall utgå till övriga kostnader.

Om den nya seminarieorganisationen träder i kraft höstterminen 1958, kan statens skolköksseminarium nedläggas från och med utgången av vårterminen 1959, då de elever, som påbörjar lärlarinnekurs höstterminen 1957, utexamineras. Någon ny första årskurs bör ju i princip icke påbörjas höstterminen 1958. Med hänsyn till den rådande stora bristen på lärarinnor torde dock statens skolköksseminarium böra verka ytterligare något år. Under denna övergångstid bör detta seminarium utbilda enligt hittills gällande regler.

Lanthushållningsseminariet i Rimforsa bör nedlägga sin verksamhet från och med utgången av vårterminen 1959. Då lärlarinnekurserna även där är 2-åriga, kommer de elever, som påbörjar seminarieutbildning höstterminen 1957, att utexamineras vårterminen 1959. Någon ny intagning av elever i första årskurs höstterminen 1958 bör således icke äga rum.

Den 1-åriga kursen för utbildning av yrkeslärarinnor i sömnd vid Fredrika Bremerförbundets högre skola för kvinnlig yrkesutbildning skulle kunna upphöra omedelbart, d. v. s. någon ny kurs skulle icke påbörjas höstterminen 1958 under förutsättning att seminariet i Norrköping då kan börja sin verksamhet. För att emellertid medge skolan någon tids rådrum för avveckling, torde det vara önskvärt att en ny kurs får påbörjas även då.

Vid Handarbetets vänner och Johanna Brunssons vävskolor omfattar vävlärlarinnekursen numera två år och kallas Kurs för utbildning av vävlärlarinnor och yrkesväverskor. Under förutsättning att kursen anpassas för utbildning enbart av yrkesväverskor eller av yrkesväverskor jämte instruktörer för hemslöjdsverksamhetens behov, har kommittén intet att invända

mot att kursen fortsätter. Detta torde emellertid nödvändiggöra en viss omläggning av kursplanerna. Den andra årskurs, som tar sin början höstterminen 1958, bör emellertid fortsätta enligt hittills gällande bestämmelser, så att elever, som uppställt ett visst studiemål, kan uppnå detta. Någon ny kurs med utbildningen inriktad på vävlärlarinneexamen, bör icke påbörjas.

Vid Handarbetets vännerns vävskola ordnar överstyrelsen för yrkesutbildning numera en 1-årig påbyggnadskurs i sömnad, som bl. a. ger vävlärlarinnor möjlighet att erhålla kompetens för undervisning i sömnad i kortare husmoderskurser inom yrkesskolväsendet, vid lanthushållsskolor och folkhögskolor. På grund av dels den stora bristen på lärare i kvinnlig slöjd och sömnad och dels svårigheten för vävlärlarinnor att erhålla lämpliga anställningar, bör denna kurs tills vidare fortsätta.

Personalfrågor

Nedläggningen helt eller delvis av nu verksamma seminarier för utbildning av lärare på det husliga området medför, att personal, såväl lärarpersonal som övrig personal, friställes. I vissa fall sammanfaller tidpunkten för nedläggningen ganska nära med pensionsålderns inträde för vederbörande, men i de flesta fall måste nyanställningar beredas den berörda personalen. Överflyttning till de föreslagna nya seminarierna blir i viss utsträckning möjlig. Kommittén anser sig icke kunna lägga fram något detaljerat förslag till lösning av de personalfrågor, som uppstår, utan förutsätter att tillsynsmyndigheten, överstyrelsen för yrkesutbildning enligt kommitténs förslag, kommer att ta de initiativ som erfordras för frågornas lösning i samarbete med huvudmännen för de seminarier, som nedlägges.

Central intagning av elever

Den av kommittén föreslagna centrala intagningen av elever på seminariernas lärarkurser bör, om möjligt, komma till stånd redan vid höstterminen 1958. Den nämnd, som skall verkställa denna centrala intagning, bör således tillsättas snarast möjligt, så att den kan hinna granska ansökningshandlingarna och fatta beslut om fördelning av de sökande på olika seminarier i god tid, innan undervisningen skall ta sin början.

Avd. VII. Kostnadsberäkningar

KAPITEL 21

Engångskostnader och årliga kostnader

Engångskostnader för byggnadsarbeten

Kostnaderna för nybyggnader eller ombyggnader för seminarierna samt för fasta inventarier skall, som tidigare nämnts, enligt kommitténs förslag bäras av vederbörande kommuner, landsting eller städer, mot att staten till dessa erlägger årlig hyra. Då kommunerna således i sista hand avgör byggnadsfrågorna, kan kommittén icke framlägga några definitiva beräkningar över de engångskostnader, som blir förbundna med anskaffandet av lokaler åt seminarierna. För att kunna bilda sig en uppfattning om den ungefärliga storleken av dessa kostnader har kommittén emellertid låtit en expert utföra vissa preliminära beräkningar av byggnadskostnaderna för ett par seminarier. Dessa beräkningar redovisas här nedan som ett exempel på sannolika engångskostnader.

Seminarier i Uppsala

Kostnader för uppförande av en byggnad i fyra våningar samt rivning av stenhuset, trähuset och det mindre gårdshuset.

Pålningsarbeten	740 000 kr.
Byggnadskostnader	3 900 000 »
Rivning av stenhuset	76 000 »
Rivning av trähuset	21 000 »
Rivning av gårdshuset	2 000 »
	<hr/>
	Summa 4 739 000 kr.

Om byggnadsarbetet måste försiggå i två etapper, torde detta medföra en ökning av byggnadskostnaderna med cirka 160 000 kr. Kan annat tomtområde ställas till förfogande för nybyggnaden, torde byggnadskostnaderna kunna minskas med följande belopp:

Rivningsarbeten	100 000 kr.
En byggnadsetapp	160 000 »
Pålningsarbeten	740 000 »
	<hr/>
	Summa 1 000 000 kr.

Enligt det sistnämnda alternativet skulle engångskostnaderna för byggnader komma att belöpa sig till cirka 3 739 000 kr.

Kostnader för uppförande av skolbyggnad för den praktiska kursen vid Jälla	508 000 kr.
Kostnader för uppförande av elevbostadsbyggnad vid Jälla	516 000 »
Yttre lednings- och planeringsarbeten för båda byggnaderna	34 000 »
	Summa 1 058 000 kr.

Summa kostnader för seminariet i Uppsala enligt första alternativet 5 797 000 kr.
 Summa kostnader för seminariet i Uppsala enligt andra alternativet 4 797 000 kr.

Seminariet i Göteborg

Kostnader för nybygge i enlighet med av kommittén angivet lokalbehov.

Lokaler för hushållsgöromål	1 310 000 kr.
Lokaler för tvätt och hemvård	384 000 »
Lokaler för textilslöjd	710 000 »
Lektionsrum	956 000 »
Expeditionslokaler och lärarrum m. m.	452 000 »
	Summa 3 812 000 kr.

Engångskostnader för inventarier

I samband med den utökning av lärarutbildningen på det husliga området, som kommittén föreslår, och med tillkomsten av nya seminarielokaler måste nya inventarier i viss omfattning anskaffas. Kommitténs experter har sökt beräkna storleken av engångskostnaden för anskaffandet av dessa inventarier. Som utgångspunkt vid dessa beräkningar har, då så kunnat ske, tagits förhållandena vid det nuvarande seminariet i Umeå, det enda nya i vårt land. Det beräknade värdet av nu befintliga och i gott skick varande inventarier har avdragits från nyanskaffningskostnaderna.

Kommittén är emellertid medveten om att inventariebeståndet — och därmed också engångsbehoven för nyanskaffningen — kommer att skifta icke oväsentligt de olika seminarierna emellan. Bland annat på grund av detta skäl har kommittén icke funnit det motiverat att redovisa några specificerade uppgifter rörande behovet av nya inventarier. Kommitténs beräkningar har givit vid handen, att man för nyanskaffning av inventarier måste räkna med de engångsanslag, som här nedan redovisas. I dessa be-
 lopp ingår icke kostnaderna för exempelvis kylskåp, frysboxar, spisar, bord och bänkar i kemilaboratorier och hänkinredning i demonstrations-salar, vilka ansetts tillhöra den fasta inredningen.

I uppgifterna för seminarierna i Uppsala och Hälsingborg ingår icke kostnaderna för utrustning av daghem.

Seminarium	Inventariiekostnad
Uppsala inklusive praktiska kursen vid Jälla	550 000 kr.
Göteborg	490 000 »
Umeå	270 000 »
Hälsingborg	450 000 »
Norrköping	220 000 »
	Summa 1 980 000 kr.

Årliga kostnader

Enligt kommitténs förslag skall verksamheten vid seminarierna på det husliga området förstатligas, varav följer, att staten måste svara för samtliga kostnader för personalens avlöning liksom för samtliga övriga kostnader för seminariernas verksamhet. Lokaler för seminarierna skall enligt förslaget ställas till förfogande av respektive kommuner, städer eller lands-ting. För dessa lokaler bör staten erlægga hyra. Kommittén har i sina kostnadsberäkningar icke medtagit hyresavgifterna utan förutsätter, att hyran skall fastställas för varje särskilt seminarium genom förhandlingar mellan staten och vederbörande kommun.

Genom ett förstатligande av verksamheten vid seminarierna kommer personalen vid dessa att automatiskt inordnas i det statliga lönesystemet. Kommittén har icke ansett sig böra framlägga förslag om inplacering av vare sig lärarpersonal eller annan personal i olika lönegrader, men för att kunna beräkna de årliga kostnaderna för seminarieorganisationen har det givetvis varit ofrånkomligt för kommittén att göra en uppskattning av de samlade lönekostnaderna. Vid denna uppskattning har kommittén utgått från, att de nuvarande lönegradsplaceringarna för personal vid statens skolköksseminarium blir normgivande för lönesättningen även framdeles. Ifråga om de föreslagna nya tjänsterna vid seminarierna har kommittén vid beräkningarna utgått från lönegradsplaceringarna av tjänster med motsvarande arbetsuppgifter inom annan statlig verksamhet.

Vid beräkningen av de årliga lönekostnaderna har i regel beträffande nya tjänster räknats med lön enligt lägsta löneklassen i vederbörande lönegrad och i övrigt med lön enligt näst högsta löneklassen i lönegraden. Arvode åt tillsynslärare har upptagits med 1 000 kr. Lönekostnaderna har beräknats på de lönebelopp, som under *år 1956* utgått i tillämpliga lönegrader inom den till och med den 30 juni 1957 gällande statens löneplan nr 1. Genom ikraftträdandet den 1 juli 1957 av de nya statliga löneplanerna blir såväl lönegradsbeteckningar som lönebelopp ändrade, till vilket hänsyn här icke har tagits. En beräkning av de årliga kostnaderna för arvoden till timlärare och speciallärare är av naturliga skäl svår att göra. Kommittén har för enkelhetens skull utgått från ett medeltal, dels för timlärararvode åt lärare med ämneslärarkompetens och dels för timlärararvode åt lärare i specialämnen. Som medeltal har i förra fallet använts timlärararvodet enligt TC 25 och i det senare fallet arvodet enligt TA 29 i avlöningsreglementet för övningslärare.

Kommittén vill vidare framhålla, att den förutsätter, att driftskostnaderna vid de barnavårdsanstalter, som blir knutna till seminarierna i Uppsala och Hälsingborg, skall erläggas av respektive städer.

Kommittén vill slutligen framhålla, att genom förslaget, att övningsskollärarna skall vara anställda i seminarierna, kommer dessa seminariers av-

löningsstater att belastas med icke så obetydliga lönekostnader, som eljest skulle ha bestritts av andra skolor.

De årliga kostnaderna för varje särskilt seminarium redovisas här nedan.

Seminariet i Uppsala inklusive den praktiska kursen vid Jälla

A. Avlöningar

Lärarpersonal

1 rektor	26 880 kr.	
9 lektorer i fackämnen	172 152 »	
27 ämneslärare	516 456 »	
16 övningsskollärare	305 020 »	
2 lektorer	50 304 »	
1 adjunkt	22 296 »	
1 teckningslärare	17 088 »	
5 tillsynsläroararvoden	5 000 »	
Arvoden åt special- och timlärare m. m.	100 000 »	

Övrig personal

1 kassör	11 380 »	
1 kansliskrivare	10 512 »	
1 kontorsbiträde	7 212 »	
1 husmor	11 380 »	
1 ekonomibiträde	7 608 »	
1 vaktmästare	9 792 »	1 273 080 kr.

B. Omkostnader

Sjukvård	3 000 kr.	
Reseersättningar	3 000 »	
Expenser		
a. Bränsle, lyse, vatten	55 000 »	
b. Övriga expenser		
1. skrivmaterial, tryck, annonser	20 000 »	
2. post och telefon	8 000 »	
3. underhåll av undervisningsmaterial	10 000 »	
4. förbrukningsmaterial, inklusive material i samband med laborationer, matlagningsdemonstrationer och utprovningar	25 000 »	
5. städning och tvätt	48 000 »	
6. övriga utgifter	16 000 »	190 000 kr.

C. Materiel och böcker

Inköp av undervisningsmateriel	20 000 kr.	
Inköp av böcker	5 000 »	25 000 kr.

Summa 1 488 080 kr.

Seminariet i Göteborg

A. Avlöningar

Lärarpersonal

1 rektor	27 576 kr.
6 lektorer i fackämnen	119 016 »

25 ämneslärare	495 500	»	
17 övningsskollärare	337 212	»	
2 lektorer	51 696	»	
1 adjunkt	22 980	»	
1 teckningslärare	17 796	»	
2 tillsynsläroararvoden	2 000	»	
Arvoden åt special- och timlärare m. m.	75 000	»	
<i>Övrig personal</i>			
1 kansliskrivare	10 964	kr.	
1 kontorsbiträde	7 524	»	
1 husmor	11 806	»	
1 ekonomibiträde	7 932	»	
1 vaktmästare	10 224	»	1 197 626 kr.
<hr/>			
<i>B. Omkostnader</i>			
Sjukvård	2 000	kr.	
Reseersättningar	2 000	»	
<i>Expenser</i>			
a. Bränsle, lyse, vatten	40 000	»	
<i>b. Övriga expenser</i>			
1. skrivmaterial, tryck, annonser	18 000	»	
2. post och telefon	5 000	»	
3. underhåll av undervisningsmaterial	6 000	»	
4. förbrukningsmaterial, inklusive material i samband med laborationer, matlagingsdemonstrationer och utprovningar	12 000	kr.	
5. städning och tvätt	35 000	»	
6. övriga utgifter	11 000	»	131 000 kr.
<hr/>			
<i>C. Materiel och böcker</i>			
Inköp av undervisningsmateriel	15 000	kr.	
Inköp av böcker	3 500	»	18 500 kr.
<hr/>			
Summa 1 347 126 kr.			

Seminariet i Umeå

A. Avlöningar

Läroarpersonal

1 rektor	27 576	kr.
7 lektorer i fackämnen	138 852	»
16 ämneslärare	317 376	»
12 övningsskollärare	238 632	»
2 lektorer	51 696	»
1 adjunkt	22 980	»
1 teckningslärare	17 796	»
3 tillsynsläroararvoden	3 000	»
Arvoden åt special- och timlärare m. m.	75 000	»

Övrig personal

1 kansliskrivare	10 964	kr.
1 kontorsbiträde	7 524	»

1 husmor	11 806 »	
1 ekonomibitråde	7 932 »	
1 vaktmästare	10 224 »	941 358 kr.

B. Omkostnader

Sjukvård	2 000 kr.	
Reseersättningar	3 000 »	
Expenser		
a. Bränsle, lyse, vatten	42 000 »	
b. Övriga expenser		
1. skrivmateriel, tryck, annonser	18 000 »	
2. post och telefon	5 000 »	
3. underhåll av undervisningsmateriel	6 000 »	
4. förbrukningsmaterial, inklusive material i samband med laborationer, matlagningsdemonstrationer och utprovningar	12 000 kr.	
5. städning och tvätt	35 000 »	
6. övriga utgifter	11 000 »	134 000 kr.

C. Materiel och böcker

Inköp av undervisningsmateriel	15 000 kr.	
Inköp av böcker	3 500 »	18 500 kr.
		Summa 1 093 858 kr.

Seminariet i Hälsingborg

A. Avlöningar

Lärarpersonal

1 rektor	26 880 kr.	
7 lektorer i fackämnen	133 896 »	
22 ämneslärare	420 816 »	
14 övningskollärare	267 792 »	
2 lektorer	50 304 »	
1 adjunkt	22 296 »	
1 teckningslärare	17 088 »	
3 tillsynsläroararvoden	3 000 »	
Arvoden åt special- och timplärare m. m.	75 000 »	

Övrig personal

1 kansliskrivare	10 512 kr.	
1 kontorsbiträde	7 212 »	
1 husmor	11 380 »	
1 ekonomibitråde	7 608 »	
1 vaktmästare	9 792 »	1 063 576 kr.

B. Omkostnader

Sjukvård	2 000 kr.	
Reseersättningar	2 000 »	
Expenser		
a. Bränsle, lyse, vatten	40 000 »	

b. Övriga expenser		
1. skrivmaterial, tryck, annonser	18 000 »	
2. post och telefon	5 000 »	
3. underhåll av undervisningsmateriel	6 000 »	
4. förbrukningsmaterial, inklusive material i samband med laborationer, matlagingsdemonstrationer och utprovningar	15 000 »	
5. städning och tvätt	35 000 »	
6. övriga utgifter	11 000 »	134 000 kr.

C. Materiel och böcker

Inköp av undervisningsmateriel	15 000 kr.	
Inköp av böcker	3 500 »	18 500 kr.
		<u>Summa 1 216 076 kr.</u>

Seminariet i Norrköping

A. Avlöningar

Lärarpersonal

1 rektor	26 880 kr.	
2 lektorer i fackämnen	38 356 »	
16 ämneslärare	306 048 »	
8 övningsskollärare	153 024 »	
1 teckningslärare	17 088 »	
2 tillsynsläroararvoden	2 000 »	
Arvoden åt special- och timlärare m. m.	55 000 »	

Övrig personal

1 kansliskrivare	10 512 kr.	
1 kontorsbiträde	7 212 »	
1 ekonomibiträde	7 608 »	
1 vaktmästare	9 792 »	623 520 kr.

B. Omkostnader

Sjukvård	2 000 kr.	
Reseersättningar	2 000 »	
Expenser		
a. Bränsle, lyse, vatten	30 000 »	
b. Övriga expenser		
1 skrivmaterial, tryck, annonser	15 000 »	
2. post och telefon	4 000 »	
3. underhåll av förbrukningsmaterial	4 000 »	
4. förbrukningsmaterial	6 000 »	
5. städning och tvätt	25 000 »	
6. övriga utgifter	6 000 »	94 000 kr.

C. Materiel och böcker

Inköp av undervisningsmateriel	9 000 kr.	
Inköp av böcker	2 000 »	11 000 kr.
		<u>Summa 728 520 kr.</u>

Sammandrag
(avrundade tal)

Seminarium	Avlöningar	Omkostnader	Materiel och böcker	Summa
Uppsala	1 273 100	190 000	25 000	1 488 100
Göteborg	1 197 600	131 000	18 500	1 347 100
Umeå	941 300	134 000	18 500	1 093 800
Hälsingborg	1 063 600	134 000	18 500	1 216 100
Norrköping	623 500	94 000	11 000	728 500
Summa	5 099 100	683 000	91 500	5 873 600

1953 års lärarinneutbildningskommittés förslag ifråga om den framtida årliga examinationen av lärare på det husliga området

Lärarkategori	Årlig examination i hela landet	Därav vid seminariet i				
		Uppsala	Göteborg	Hälsingborg	Umeå	Norrköping
Hushållslärare	176	48	48	48	32	
Lantgårdslärare	8 à 10	8 à 10				
Textillärare	168	24	48	24	24	48
Yrkeslärare i klädsömnad	12					12
Barnavårdslärare	24	12		12		
Summa årlig examination	388 à 390	92 à 94	96	84	56	60
Summa samtidigt närvarande seminarieelever	1 140 à 1 146	276 à 278	288	252	168	156

Desutom föreslås, att utbildning av ekonomiföreståndare skall äga rum vid seminarierna i Uppsala och Umeå. Årlig examination: 16 vid vardera seminariet.

Utbildningsgången enligt 1953 års lärarinnentbildningskommittés förslag

Hushållslärare	Lantgårdslärare	Textillärare	Yrkeslärare i klädsömnad	Barnavårdslärare
Husmoderskurs, alternativt vid fackseminarium, lant-hushållsskola eller yrkesskola 5 månader Praktik i hem 6 månader Praktik i storchushåll 1 månad Socialpraktik under 6 veckor förlagd till ferierna mellan två läsår vid seminariet	Husmoderskurs vid lant-hållsskola minst 5 månader Praktik i lant-hushåll 4 månader Kurs i trädgårdsskötsel 6 månader Specialpraktik i ladugårdsskötsel 2 månader Specialpraktik i smådjursskötsel 2 månader Socialpraktik under 6 veckor, förlagd till ferierna mellan två läsår vid seminariet	Sömmadskurs, alternativt vid fackseminarium eller yrkesskola 1 termin Vävkurs, alternativt vid fackseminarium, yrkesskola eller organiserad hem-slöjd 1 termin	Verkstadskola för klän-ningsömmerskor 1 år D:o 1 år Kvalificerad yrkespraktik 1 år D:o 1 år D:o 1 år avslutad med godkänt gesällprov	Husmoderskurs, alterna-tivt vid facksem., lant-hushållsskola eller yrkesskola 5 mån. Praktik i barnavård i hem med småbarn 3 mån. Praktik i barnavård vid barnavårdande institu-tioner 3 mån. Barnsköterskekurs 6 mån
Seminariekurs 1 år ¹ » 1 » ² » 1 »	Seminariekurs 1 år ¹ » 1 år ² » 1 år	Seminariekurs 1 år » 1 år » 1 år	Seminariekurs 1 år Seminariekurs inkl. prak-tisk utbildning 1 år ¹ D:o 1 år ² D:o 1 år ³	
¹ Hushållslärare med lant-hushållsriktning tillbringar vårterminen av detta läsår vid den praktiska kursen i Jälla. ² Hushållslärare med lant-hushållsriktning tillbringar höstterminen av detta läsår vid den praktiska kursen i Jälla.	¹ Vårterminen av detta läsår tillbringas vid den praktiska kursen i Jälla. ² Höstterminen av detta läs-år tillbringas vid den prak-tiska kursen i Jälla.			¹ Vårterminen av detta läsår tillbringas vid barna-vårdande institutioner ² Hela detta läsår tillbringas vid barnavårdande institutioner. ³ Den första hälften av höstterminen av detta läs-år tillbringas vid barna-vårdande institutioner.

KAPITEL 22

Sammanfattning

Allmänna synpunkter

Det brukar ofta sägas, att husmödrarna utgör den största yrkesgruppen i vårt land. Då hemarbetet betraktas som ett yrkesarbete, är påståendet också riktigt. Husmödrarna i våra svenska hem är till antalet vida större än någon annan yrkesgrupp. Om hemarbetet, varmed här givetvis måste förstås arbetet i det egna hushållet, skall anses utgöra ett yrkesarbete eller icke, är en terminologisk fråga. Några sakliga skäl för att undandraga hemarbetet beteckningen yrkesarbete kan icke anföras. Arbetet i det egna hushållet kräver stora insatser i fråga om både tid och krafter av husmödrarna. Det har också stor betydelse både privatekonomiskt och nationalekonomiskt. Hur husmödrarna hushålla med hemmets tillgångar påverkar på ett avgörande sätt de enskilda familjernas ekonomi och får återverkningar även på samhällsekonomin. De ekonomiska värden husmödrarna förvaltar representerar väldiga belopp.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden borde det vara en självklar sak, att husmödrarna skall erhålla en grundlig och effektiv utbildning för sitt yrkesarbete i hushållet. Den ekonomiska och tekniska utvecklingen på senare tid har också gjort behovet av en dylik utbildning än mera trängande. I allt större omfattning är husmödrarna engagerade i förvärvsarbete utom hemmet, och dessa förvärvsarbetande husmödrar måste utföra ett dubbelt yrkesarbete, inom sitt yrke och inom sitt hem. Om de skall hinna och orka med detta dubbelarbete, måste de äga en grundlig utbildning inte bara i sitt yrke utom hemmet utan också i det yrkesarbete, de har att utföra inom det egna hushållet. Den snabba tekniska utvecklingen inom jordbruk, livsmedelsindustri och livsmedelsdistribution, möjliggjord genom den vetenskapliga forskningen, inte minst på näringslärans område, har nära nog revolutionerat den del av hushållsarbetet, som hänför sig till kosthållets och matlagningens område. Hemarbete överhuvudtaget, inte bara arbetet med livsmedlen, kan numera underlättas väsentligt genom de moderna maskiner och redskap för hushållen, som finns i marknaden. I fråga om textilvaror för hemmets behov har forskning och industri i samarbete skapat ett rikhaltigare och ändamålsenligare urval än vad som förr fanns tillgängligt. Arbetet i hem och hushåll har också många andra sidor, som en husmor måste vara förtrogen med. Hon måste äga goda kunskaper inte bara om näring, bostad,

kläder och ekonomi utan också om barnuppfostran och hälsovård, om familjens ställning i samhället o. s. v.

Undervisningen i husliga ämnen har tyvärr inte fått den ställning i våra skolor, som hemarbetets stora ekonomiska och sociala betydelse kräver. I de allmänna skolorna borde läggas en god grund för en kommande yrkesutbildning för husmödrarna i husmodersskolor och lantushållsskolor, men man kan icke påstå att så är fallet, även om undervisningen under senare tid utökats och förbättrats. Brist på lokaler och brist på lärare har hämmat utvecklingen. Inte heller har den husliga undervisningen alltid rönt den uppskattning och förståelse från skolmyndigheternas eller från allmänhetens sida, som hade varit önskvärd. Man har ofta ansett undervisning i husliga ämnen som något mindre betydelsefullt, något som knappast angick skolan. Färdighet i husliga ting borde läras genom praktiskt arbete i hemmen, har man menat, skolan bör framförallt ge kunskaper i teoretiska ämnen. Denna underskattning av behovet av kunskaper på hemarbetets område har också fördröjt utvecklingen av undervisningen i husliga ämnen.

Stora och väsentliga uppgifter återstår således att genomföra för att ge undervisningen i husliga ämnen den centrala plats i vårt skolväsende, som den bör intaga. I vissa av de allmänna skolorna måste undervisningen i hemkunskap, hushållsgöromål, sömnad, barnavård m. m. erhålla en kvantitativt större omfattning och ett kvalitativt ännu bättre innehåll än vad den för närvarande äger. De egentliga yrkesutbildningsanstalterna för blivande husmödrar, d. v. s. husmodersskolor, lantushållsskolor och folkhögskolekurser, måste byggas ut, så att allt flera unga flickor kan få tillfälle att genomgå en sådan utbildning. Denna bör också moderniseras och effektiviseras i den mån förhållandena det kräver, så att utbildningen alltid blir ändamålsenlig och anpassad efter de ständigt pågående förändringarna på hushållsarbetets område.

Denna upprustning av den husliga undervisningen och utbildningen kan icke genomföras med mindre än att kunniga och skickliga lärare i tillräckligt antal står till förfogande. Lokalfrågor och ekonomiska förhållanden må ha sin betydelse, men här liksom på andra områden av undervisningsväsendet är lärartillgången samt lärarnas duglighet och lämplighet den utslagsgivande faktorn. Vid flertalet seminarier är lokalerna trånga och omoderna. Ansträngd ekonomi — i synnerhet för de privatägda seminarierna — har hindrat önskvärd upprustning. Av samma skäl har inte heller undervisningsmaterielen alltid kunnat hållas i nivå med utvecklingens krav. Trots avsaknad av möjligheter till högre utbildning för seminariernas lärare och trots brister i fråga om lokaler och undervisningsmateriel måste standarden i fråga om lärarinneutbildningen på det husliga området betecknas som förvånande god. Därmed är emellertid icke sagt, att den icke behöver förbättras i vissa avseenden. Lärarinnornas teoretiska utbildning, som nu i viss mån är tillbakasatt för träningen av den manuella färdigheten, bör bli djupare

och grundligare. Utan att lägga undervisningen vid seminarierna på ett högskolemässigt sätt bör större utrymme ges för individuellt arbete i seminariestudierna. Då det icke kan vara önskvärt att förlänga studietiden, om det icke är oundgängligen nödvändigt, måste den förbättrade teoretiska undervisningen leda till att de praktiska ämnena erhåller mindre tidsutrymme på schemat. För att kompensera denna minskning bör den praktiska förutbildningen rationaliseras och effektiviseras. En viktig fråga är, om den nuvarande uppdelningen av lärarinnor på olika kategorier är den ur undervisnings- och skolorganisatorisk synpunkt mest ändamålsenliga och om den är lämplig med hänsyn till hushållsarbetets struktur inom olika yrkesgrupper och geografiska områden. Eventuellt förefintliga skillnader mellan lanthushåll och stadshushåll och mellan hushåll med förvärvsarbetande husmödrar och med hemmahusmödrar måste härvidlag uppmärksammas.

Huvudmannaskapet för seminarierna utgör ett annat väsentligt problem. De privatägda seminarierna arbetar under tryckta ekonomiska förhållanden och kan icke fortsätta sin verksamhet, såvida icke det allmänna offerar betydligt större belopp i bidrag till deras drift än hittills. Ej heller de kommunägda seminarierna torde vara villiga att fortsätta sin verksamhet utan betydande ökningar av statsbidragen. *En väsentlig utökning av seminarieorganisationens kapacitet är oundgängligen nödvändig.* Den nuvarande kapaciteten är otillräcklig och bristen på lärarinnor mycket stor inom de flesta lärarinnekategorier. Ju mer den husliga undervisningen utbygges, ju starkare kommer denna brist att accentueras. En snar utbyggnad av utbildningsmöjligheterna för lärare på det husliga området måste fördensskull ske. Kostnaderna för utökningen av seminarieorganisationens kapacitet blir emellertid betydande. Med hänsyn till dessa förhållanden inställer sig den frågan, om icke staten bör övertaga ansvaret för seminarierna på det husliga området. Lärarutbildningen vid dessa måste, likaväl som annan lärarutbildning, i främsta rummet anses vara en statlig angelägenhet. Ett *samarbete mellan staten och berörda kommuner* är emellertid mycket väl tänkbart. Genom ett sådant samarbete skulle framförallt de besvärliga lokalproblemen för seminarierna kunna lösas snabbare.

Från de här skisserade utgångspunkterna har 1953 års lärarinneutbildningskommitté haft att arbeta. Dess förslag i föreliggande betänkande rörande utbildningen av lärare inom det husliga området kan sammanfattas på följande sätt.

Lärarkategorier

Kommittén föreslår, att *fem olika kategorier* lärare på det husliga området skall utbildas, nämligen hushållslärare, lantgårdslärare, textillärare, yrkeslärare i klädsömnad och barnavårdslärare. Jämfört med nuvarande utbildningsförhållanden innebär förslaget, att *antalet kategorier minskas med två*

eller i realiteten en, eftersom utbildningen av skolköks-handarbetslärarinnor för närvarande är nedlagd. Kommittén föreslår därjämte en *påbyggnadsutbildning i vävning på textilläroinbildningen*, avsedd att ge kompetens till innehav av lärartjänster i vävning med vävteori för den mera kvalificerade undervisningen i detta ämne vid fackseminarier och vid längre heltidskurser i vävning inom yrkesskolväsendet.

Utbildningen av *hushållslärare* uppdelas på två olika linjer — icke olika kategorier — nämligen hushållslärare och hushållslärare med lanthushålls-inriktning. Kompetensen blir densamma för lärare på båda utbildningslinjerna. Hushållslärarna blir kompetenta att undervisa i hemkunskap och hushållsgöromål vid såväl allmänna skolor som yrkesskolor, både på landsbygden och i tätorterna.

Genom sin allmänna kompetens blir hushållslärarna behöriga att undervisa i hushållsgöromål även vid lanthushållsskolorna. Detta har nödvändiggjort en omläggning av den nuvarande lanthushållsläroinneutbildningen. Den nya kategorien *lantgårdslärare* får sådan utbildning, som gör lärarna kompetenta att undervisa i de för ett lanthem speciella ämnena djurvård och trädgårdsskötsel samt därjämte i hemvård, såväl vid lanthushållsskolorna som vid andra undervisningsanstalter, där dessa ämnen förekommer t. ex. inom enhetsskolans klass 9 y med jordbrukslinjer och lanthushålls-linjer. Däremot blir de icke behöriga att undervisa i hushållsgöromål.

Utbildningen av *textillärare* kommer i praktiken att innebära en sammanslagning av de nuvarande kategorierna handarbetslärarinnor och vävlärarinnor. Textillärarna blir nämligen kompetenta att undervisa i såväl kvinnlig slöjd och sömnad som i vävning inom alla skolformer med undantag för den kvalificerade yrkesutbildningen i sömnad och vävning. För den mera kvalificerade vävundervisningens behov inrättas som ovan sagts en påbyggnadsutbildning på textilläroinbildningen. En konsekvens av förslaget blir, att utbildningen av den nuvarande kategorien vävlärarinnor måste upphöra. Utbildning av vävlärarinnor eller vävinstruktörer för hemslöjdens behov bör enligt kommitténs mening förläggas till yrkesskolor och icke till lärarseminarier på det husliga området.

Kategorien *yrkeslärare i klädsömnad* får praktiskt taget samma utbildning och kompetens som den nuvarande kategorien yrkeslärarinnor i sömnad. Namnändringen har föreslagits med hänsyn till att klädsömnaden utgör ifrågavarande läroes huvudsakliga arbetsfält. Deras uppgift blir liksom hittills främst att som yrkeslärare undervisa i verkstadsskolor.

Barnavårdsläroin kategorien motsvarar också i det väsentliga den nuvarande kategorien barnavårdsläroin. Barnavårdsläroinnornas utbildning har på senare tid omlagts, så att den numera omfattar vården av barn i alla åldrar upp till skolåldern, varjämte större utrymme givits åt den psykiska

vården av småbarn än tidigare. Kursplanerna för utbildningen framdeles innebär ett fullföljande av riktlinjerna för denna omläggning. Någon ändring av kompetensen för barnavårdslärarna föreslås inte. I syfte att få till stånd en gemensam grundutbildning för all personal med kvalificerade uppgifter på barnavårdens område har kommittén i en separat framställning till Kungl. Maj:t hemställt om utredning av detta problemkomplex.

Kommittén har ansett, att den nuvarande beteckningen *lärarinna* bör utbytas mot *lärare*. Det främsta skälet härtill är, att i skolförfattningar numera konsekvent användes termen lärare, oavsett om dessa är av manligt eller kvinnligt kön. Vidare vill kommittén med denna ändring understryka, att lärarutbildningen vid seminarierna på det husliga området icke är förbehållen kvinnliga elever utan också står öppen för manliga.

Läraryrket

Bristen på lärare inom det husliga området är för närvarande mycket stor i fråga om samtliga kategorier utom vävlärarinnor, där examinationen varit större än behovet. Examinationen av yrkeslärare i sömnad torde ungefär motsvara behovet av dylika lärare för verkstadsskolornas del. Bristen på lärare kommer av skilda anledningar att ytterligare öka framdeles. För att kunna tillgodose det framtida behovet av lärare på det husliga området föreslår kommittén en väsentlig utökning av utbildningskapaciteten inom seminariorganisationen på området. Utbildningen av hushållslärare, textillärare och barnavårdslärare föreslås således bli vida större till sin årliga omfattning än den nuvarande utbildningen av de kategorier, som närmast motsvarar de av kommittén föreslagna nya kategorierna. Däremot blir utbildningen av den nya kategorien lantgårdslärare av mindre omfattning än den nuvarande utbildningen av lantbrukslärarinnor, emedan den nya kategorien får en begränsad kompetens gentemot den nuvarande.

Kommittén föreslår, att den årliga examinationen av de olika lärarkategorierna skall bli följande:

Hushållslärare	176
(därav cirka 20 med inriktning på lant- hushåll)	
Lantgårdslärare	8 à 10
Textillärare	168
Yrkeslärare i klädsömnad	12
Barnavårdslärare	24

Nyrekryteringsbehovet av lärare med påbyggnadsutbildning i vävning utöver textilläraryrket har kommittén uppskattat till i genomsnitt två pr år.

Utbildningsgången

Kommittén föreslår, att som krav på *teoretisk förutbildning* för inträde i lärarseminarier på det husliga området skall uppställas *avlagd realexamen eller avgångsbetyg från kommunal flickskola med minst medelbetyget Ba* samt dessutom *minst detta betyg i vart och ett av ämnena modersmålet, engelska språket, matematik, fysik och kemi, jämte godkänd genomgång av preparandkurs*, som ordnas vid varje seminarium, i de ovannämnda ämnena. För elev, som genomgått enhetsskola, bör krävas betyg från den linje och dessutom sådana betygspoäng, som kan anses motsvara nyssnämnda teoretiska utbildning. Avsikten med undervisningen i preparandkursen är att i de nämnda ämnena ytterligare utvidga och fördjupa de kunskaper eleverna inhämtat i realskolan, respektive den kommunala flickskolan eller enhets-skolan. Inträdessökande till lärarkurs, som icke genomgått preparandkurs, måste styrka sig äga kunskaper av den omfattning, som meddelas vid kursen. Studentexamen — utom på latinlinjen — utgör tillräcklig kvalifikation för vinnande av inträde. Den som avlagt studentexamen på latinlinjen måste komplettera sina kunskaper i matematik, fysik och kemi enligt fordringarna för preparandkursen.

För vinnande av inträde i lärarkurs måste den sökande vidare ha genomgått *praktisk förutbildning* för den utbildningslinje vederbörande vill välja. Den praktiska förutbildningen avses för blivande hushålls-, textil- och barnavårdslärare ta i anspråk ett år, för lantgårdslärare ett och ett halvt år och för yrkeslärare i klädsömnad fem år. Den praktiska förutbildningen uppdelas i *genomgång av förskolor* och *praktik på arbetsplatser*. Blivande hushållslärare skall genomgå husmoderskurs samt praktisera i hem och storhushåll, och blivande lantgårdslärare skall likaledes genomgå husmoderskurs — obligatoriskt vid lanthushållsskola — samt praktisera i lant-hushåll, i trädgårdsskötsel, i ladugårdsskötsel och i smådjursskötsel. Elever på båda dessa utbildningslinjer bör vidare under ferierna mellan två läsår utöva socialpraktik. Blivande textillärare skall genomgå sömnadskurs och vävkurs. Blivande barnavårdslärare skall genomgå husmoderskurs samt praktisera i hem med småbarn och vid barnavårdande institutioner samt därefter genomgå barnsköterskekurs. Yrkeslärare i klädsömnad slutligen skall genomgå 2-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor samt praktisera i yrket under 3 år. För dessa lärare blir den praktiska förutbildningen en väsentlig del i deras utbildning, emedan de måste förvärva mycket god yrkeskunskap.

Efter avslutad praktisk förutbildning följer så *den egentliga lärarutbildningen vid seminarierna*. Seminariekursen föreslås för samtliga utbildningslinjer med undantag för yrkeslärare i klädsömnad komma att omfatta 3 år. För yrkeslärarna blir seminariekursen endast ettårig, då den övervägande avser pedagogisk utbildning. För övriga lärarkategorier omfattar seminariestudierna såväl praktisk som teoretisk utbildning för läraryrket. Elever

på lantgårdslärlinjen samt på hushållslärlinjen med inriktning på lant-hushåll skall under andra och tredje terminen av studietiden vid seminarierna genomgå en praktisk kurs i lanthushållning, förlagd till Jälla utanför Uppsala i samarbete med Uppsala läns landstings lantmanna- och lanthushållsskolor därstädes. Även för elever på hushållslärlinjen utan inriktning på lanthushåll ägnas andra och tredje terminerna åt i huvudsak praktisk utbildning, men denna äger rum vid vederbörande seminarium.

De teoretiska ämnena ges vidgat utrymme och övningsundervisningen utvidgas och effektiviseras. Undervisningen skall i princip meddelas i lektionsform liksom hittills, men den utveckling mot friare former för studierna, som redan ägt rum, bör ytterligare befrämjas. Föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner m. m. bör komma till ökad användning. Ett inslag i studierna av högskolemässig karaktär föreslås infört genom s. k. *fördjupade studier i ett valfritt ämne*.

Seminarieorganisationen

Kommittén föreslår, att framdeles *fem seminarier* för utbildning av lärare på det husliga området skall finnas mot för närvarande elva. Seminarierna föreslås förlagda till *Uppsala, Göteborg, Umeå, Hälsingborg* och *Norrköping*. Verksamheten vid samtliga seminarier förstatligas, medan vederbörande kommuner (städer eller landsting) ansvarar för lokaler åt seminarierna mot årlig hyra från statsverket.

Seminarier i Uppsala blir den nuvarande fackskolan för huslig ekonomi därstädes, som övertages av staten. Utbildning skall vid detta seminarium ske av hushållslärare, lantgårdslärare, textillärare och barnavårdslärare. Den årliga examinationen på respektive linjer blir 48, 8 à 10, 24 och 12. Den praktiska utbildningen av lanthushållslärlarinnor vid den av fackskolan ägda lantegendomen Brogård skall enligt kommitténs förslag nedläggas. I stället inrättas vid Jälla utanför Uppsala i samband med de av Uppsala läns landsting ägda lantmanna- och lanthushållsskolorna därstädes en s. k. praktisk kurs, som skall genomgåas dels av elever på lantgårdslärlinjen och dels av elever på hushållslärlinjen med lanthushållsinriktning. Erforderliga byggnader för den praktiska kursens behov uppföres och förvaltas av Uppsala läns landsting. För de ombyggnader eller eventuellt nybyggnader, som blir erforderliga för seminariet i Uppsala, svarar Uppsala stad.

Seminarier i Göteborg bildas genom sammanslagning av Göteborgs skolköksseminarium och Nordenfeltska skolan, för vilka båda seminarier Göteborgs stad nu är huvudman. Seminariet inrymmes tills vidare i provisoriska lokaler. Nybyggnad för seminariet kommer sedermera att uppföras av staten. Vid seminariet skall årligen utexamineras 48 hushållslärare och 48 textillärare.

Seminarier i Umeå blir det nuvarande seminariet för huslig utbildning därstädes, som äges av Västerbottens läns landsting. Vid seminariet skall

årligen utexamineras 32 hushållslärare och 24 textillärare. Detta kräver en utökning av det nuvarande seminariets kapacitet, varför tillbyggnad av seminariets lokaler måste ske. För denna svarar Västerbottens läns landsting.

Seminarieret i Hälsingborg blir nyinrättat. Vid detsamma skall utbildning äga rum av hushållslärare, textillärare och barnavårdslärare. Den årliga examinationen på respektive linjer blir 48, 24 och 12. Lokaler för det nya seminariet anskaffas genom stadens försorg. För den praktiska utbildningen av barnavårdslärare får ett av stadens daghem användas.

Även *seminariet i Norrköping* blir nyinrättat. Detta seminarium kommer att inrikta sin utbildning på det textila området, där möjlighet finnes till visst samarbete med Lennings textilinstitut. Vid seminariet skall årligen utexamineras 48 textillärare och 12 yrkeslärare i klädsömnad. Utbildningen på den sistnämnda linjen förlägges helt till Norrköpingsseminariet. För lokaler åt det nya seminariet ansvarar Norrköpings stad.

Påbyggnadsutbildningen i vävning för textillärare, som vill erhålla behörighet till lärartjänster inom den mera kvalificerade yrkesutbildningen i vävning, förlägges till Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Vid seminarierna i Uppsala och Umeå kommer vid sidan av lärarutbildningen även att ordnas *utbildning av ekonomiföreståndare*. Sådan utbildning föreslås också fortsättningsvis ske vid Västkustens ungdomsskolor i Ljungskile. Den *årliga examinationen* föreslås bli 16 vid vartdera seminariet och 7—8 i Ljungskile. De *teoretiska förkunskaperna* föreslås bli realexamen eller avgångsbetyg från kommunal flickskola med minst Ba som genomsnittsbetyg, samt minst Ba i vart och ett av ämnena matematik, fysik, kemi och engelska. Den *praktiska förutbildningen* föreslås bli en husmoderskurs om en termin, 8 månaders elevpraktik i sjukhuskök och 3 månaders elevpraktik i militärkök. Själva ekonomiföreståndarkursen föreslås bli två-årig.

Vid samtliga seminarier organiseras *yrkeskurser* för utbildning inom olika fackområden. Dessa kurser användes samtidigt som övningskurser för lärarelevernas övningsundervisning. Vid vart och ett av seminarierna i Göteborg, Umeå och Hälsingborg anordnas varje termin 2 husmoderskurser, 2 sömnadskurser och 1 vävkurs; vid seminariet i Uppsala 3 husmoderskurser, 2 sömnadskurser och 1 vävkurs; vid seminariet i Norrköping 2 sömnadskurser och 1 vävkurs. Varje kurs pågår under en termin och bör ha 12 elever.

Kommittén föreslår, att *intagning av elever* till lärarkurserna vid seminarierna och till ekonomiföreståndarkurserna skall ske *centralt*. Fördelningen av elevplatserna skall verkställas av en central intagningsnämnd, vars ordförande skall utses av den centrala tillsynsmyndigheten över semi-

narierna — enligt kommitténs förslag överstyrelsen för yrkesutbildning — och i vilken samtliga rektorer vid seminarierna eller ställföreträdare för dessa ingår som ledamöter. Ansökan om inträde som elev ställes till nämnden med angivande av vid vilket seminarium sökanden helst vill bli antagen som elev.

Vidare föreslår kommittén, att varje seminarium skall ställas under ledning av en *styrelse*, vars samtliga ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Bland ledamöterna skall finnas representerad såväl pedagogisk sakkunskap som sakkunskap på den husliga utbildningens område. Den kommun eller, beträffande seminariet i Umeå, den landstingskommun, inom vilken seminariet är beläget, bör också äga företrädare inom styrelsen. Rektor bör vara självskrivnen ledamot av densamma.

Samtliga övriga nu verksamma lärarinneseminarier på det husliga området än de förut nämnda fem föreslås upphöra med sin lärarutbildning, nämligen statens skolköksseminarium i Stockholm, Fredrika Bremerförbundets lantushållningsseminarium i Rimforsa, Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, Fredrika Bremerförbundets högre skola för kvinnlig yrkesutbildning, Handarbetets vänner vävskola och Johanna Brunssons vävskola, samtliga i Stockholm. Vidare följer som en konsekvens av kommitténs förslag, att möjligheten för textilkonstnärer, som utbildas vid Slöjdföreningens skola i Göteborg, att genom viss pedagogisk utbildning förvärva behörighet till vävlärlarinetjänster måste upphöra.

På grund av den stora *bristen på lärare* i kvinnlig slöjd och sömnad föreslår kommittén att handarbetslärarinneutbildningen vid Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium under en övergångstid skall fortsätta. Även statens skolköksseminarium torde böra fortsätta sin verksamhet, åtminstone under något år.

Personalorganisationen

I fråga om lärarpersonalen vid seminarierna innebär kommitténs förslag ett flertal förändringar gentemot nu rådande förhållanden. En konsekvens av kommitténs förslag rörande huvudmannaskapet blir, att personalen vid samtliga seminarier, lärare såväl som annan personal, inordnas i det statliga lönesystemet.

Termen *lärarinna* vid seminarium föreslås utbytt mot beteckningen *lärare*.

I analogi med inrättandet av lektorstjänster i övningsämnen vid lärarhögskolan föreslår kommittén att *lektorstjänster i vissa fackämnen* inrättas vid seminarierna. För erhållande av kompetens till dylik lektorstjänst fordras, att sökanden utöver avlagd lärarexamen på någon utbildningslinje inom det husliga området skall genomgå viss fortbildning genom studier vid universitet, högskola eller annan anstalt för högre utbildning, anpassad efter de speciella fordringarna för varje särskild lektorstjänst. Förslaget om

kompetensfordringar för dessa lektorstjänster är att betrakta som ett provisorium i avvaktan på att frågan om högre huslig utbildning blir löst. Samtliga övriga lärare i fackämnena vid seminarierna betecknas *ämneslärare*. För kompetens till dylik tjänst krävs liksom nu lärarexamen på det husliga området samt väl vitsordad lärartjänstgöring under minst den tid, som enligt övningslärarstadgan fordras för erhållande av ordinarie lärartjänst i övningsämne.

Kommittén föreslår vidare inrättande av *lektors- och adjunktstjänster i specialämnena* vid de seminarier, där timantalet är tillräckligt stort för inrättande av fasta tjänster. Lektorstjänster inrättas dels i psykologi och pedagogik och dels i kemi och näringslära. Adjunktstjänster inrättas i kemi och fysik. Kompetensfordringarna blir desamma som för motsvarande lektors- och adjunktstjänster vid de allmänna läroverken. Lektors- och adjunktstjänster inrättas vid samtliga seminarier utom vid seminariet i Norrköping, där timantalet i respektive ämnen blir för litet för att medge inrättande av fasta tjänster. Dessutom föreslås inrättande av en teckningslärartjänst vid varje seminarium.

Varje seminarium ställes under chefskap av en *rektor*. Rektor biträdes av en *tillsynslärare* för varje utbildningslinje, som förekommer vid seminariet. Tillsynsläraryrkebefattningarna blir emellertid icke fasta tjänster, utan lämplig lärare vid seminariet förordnas att mot arvode bestrida tillsynsläraryrkebefattning.

I mån av behov tillsättes *timlärare* och *speciallärare* i olika ämnen.

Kommittén anser sig av praktiska skäl icke kunna föreslå inrättande av egen övningsskola i egentlig mening vid varje seminarium utan förordnar, att *övningsundervisningen*, liksom hittills varit fallet, skall ske inom olika klasser och kurser i skilda skolformer, såväl inom det allmänna skolväsendet som inom yrkesskolväsendet. De yrkeskurser, som föreslås komma att inrättas vid seminarierna, skall också användas för övningsundervisningen. *Den lärarpersonal, som erfordras för handhavandet av övningsundervisningen, föreslås bli anställd vid seminarierna och alltså ingå i dess lärarstab.* Namnet på denna lärarkategori föreslås bli övningsskollärare, alltså samma term som användes i fråga om motsvarande personal vid folkskoleseminariernas övningsskolor. Behörighetsvillkoren blir desamma som för ämneslärare vid seminarierna.

Kommittén föreslår, att vid samtliga seminarier utom seminariet i Norrköping inrättas en tjänst som *husmor*. Vid varje seminarium bör vidare finnas ett fast anställt ekonomibitråde. Övrig ekonomibiträdespersonal anställs i mån av behov. För att ombesörja det ganska omfattande kontorsarbetet vid seminarierna föreslås inrättande av en kansliskrivartjänst samt en tjänst som kontorsbiträde vid varje seminarium, varjämte föreslås en tjänst som kassör vid seminariet i Uppsala. Vidare föreslås inrättande av en vaktmästartjänst vid varje seminarium.

Den centrala ledningen

Den centrala ledningen av den nuvarande lärarinneutbildningen är uppdelad på ett flertal centrala ämbetsverk. Denna splittring utgör givetvis en olägenhet, och kommittén har ansett att den centrala ledningen bör förläggas till ett enda ämbetsverk. Vid valet av tillsynsmyndighet föreligger enligt kommitténs mening endast två alternativ: antingen bör skolöverstyrelsen eller också överstyrelsen för yrkesutbildning bli tillsynsmyndighet. Kommittén anser, att det sistnämnda ämbetsverket av olika skäl är bäst lämpat för uppgiften, och föreslår således, att *överstyrelsen för yrkesutbildning* skall utöva den centrala ledningen av lärarutbildningen på det husliga området.

Särskilt yttrande

av ledamoten Holmvall

Kommittén har i kapitel 16 — seminarieorganisationen — bl. a. avgivit förslag rörande de planerade seminariernas förläggning och därvid föreslagit fortsatt verksamhet i Göteborg, Umeå och Uppsala samt nya seminarier i Hälsingborg och Norrköping. Däremot har kommittén icke funnit sig kunna föreslå ett seminarium i Stockholm, trots att det för närvarande enda statsägda seminariet på det husliga området är förlagt dit. Orsaken är — som framgår av vad som säges på sid. 180 — att kommittén vid preliminära överläggningar med representanter för Stockholms stad angående uppförande av nya lokaler för ett seminarium i Stockholm tyvärr fått det beskedet, att staden på grund av sitt finansiella läge icke kunde tillmötesgå kommitténs önskemål om nybyggnad. »Kommittén ställdes då inför valet, antingen att föreslå förflyttning av det statsägda seminariet till annan ort eller att låta detta ligga kvar i Stockholm, i vilket senare fall nybyggnad för detsamma måste uppföras på statsverkets bekostnad. Med hänsyn till övriga berörda kommuners beredvillighet att låta utföra nybyggnader eller ombyggnader för seminariernas lokalbehov kunde det senare alternativet icke te sig acceptabelt, vilket också klargjorts för Stockholms stads representanter vid de preliminära överläggningarna. Med hänsyn till såväl Stockholms stads avböjande som övriga kommuners positiva inställning till bygnadsfrågorna har kommittén icke kunnat förorda bibehållande av det statsägda seminariet i Stockholm.»

Undertecknad har icke kunnat ansluta sig till majoritetens förslag i detta ärende, men i den situation, som uppstått genom Stockholms stads negativa inställning till bygnadsfrågan, har jag ej heller ansett mig ha möjlighet att framlägga ett alternativt förslag. Jag önskar därför endast kraftigt understryka ett beklagande av att kommittén ej ansett sig kunna föreslå bibehållandet av ett seminarium i de husliga facken i landets huvudstad. Jag anser det nämligen ytterst beklagligt att utbildningen för de lärarkategorier, som skall undervisa i hem- och familjefrågor av olika slag, icke kommer att vara representerad på den ort, där praktiskt taget all annan lärarutbildning finns representerad och där således ett berikande samarbete borde kunna bedrivas mellan olika utbildningsanstalter, t. ex. lärarhögskolan m. fl.

Riksdagen fattade ju också 1942 ett principbeslut, att det statliga skol-

köksseminariet i Stockholm skulle omändras till ett statligt skolköks- och handarbetsseminarium. Med detta beslut för ögonen anser jag det mycket svårt att helt frångå tanken på lärarinneutbildning i dessa fack i Stockholm. Ett dylikt seminarium, inrett i fullgoda lokaler i huvudstaden, bör kunna bidra till en välbehövlig effektivisering av intresset för huslig utbildning över huvudtaget och även vara en kontaktpunkt för olika kategorier, som sysslar med hem- och familjefrågor.

Kommittén har i sin skrivning bl. a. framhållit värdet av att ett seminarium i Stockholm har möjlighet till samarbete med forskningsinstitut av olika slag med anknytning till hemfrågor. Jag vill även påpeka Stockholms rika tillgång till övningsklasser från olika skolformer, till museer på det textila området m. m. Inte minst betydelsefullt framstår för mig det faktum, att i Stockholm finns erfarna och skickliga seminarielärarinnor på det husliga området — såväl på hushålls- som på den textila sidan — vilka bl. a. genom fortbildning gjort sig väl skickade som lärare vid ifrågasvarande seminarier. Det är inte alldeles givet, att dessa utan vidare kan förflyttas till seminarier i andra delar av landet. När det gäller kollegiet vid Statens skolköksseminarium, som under många år arbetat i ytterst dåliga lokaler, måste riksdagens beslut ha tolkats som ett löfte om bättre lokalförhållanden inom en snar framtid.

En förflyttning av det nu existerande statliga seminariet i Stockholm till annan ort anser jag sålunda vara en fråga av stor räckvidd. En sådan anordning måste ses mot bakgrunden av det angelägna i att samtliga kommuner, där seminarier planeras, är beredda att medverka genom att uppföra erforderliga lokaler.

Översikt över 1945 års utrednings betänkande rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området samt remissinstansernas yttranden över detsamma

Sammanställningen gjord av lärarinneutbildningskommitténs sekreterare.

Behövet av lärarinnor

1945 års utredning föreslog, att följande åtta kategorier lärarinnor skulle utbildas, nämligen barnavårdslärarinnor, hushållningslärarinnor, lanthushållningslärarinnor, sömnadslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad, vävlärarinnor, hushållnings-sömnadslärarinnor och slöjdlärarinnor.

Förslagen motiverades beträffande de olika lärarinnekategorierna på ungefär följande sätt:

Med hänsyn till den vikt, som samhället bör lägga på uppfostran av barn, bör undervisningen på barnavårdens område handhas av personer med erforderlig fackutbildning och pedagogisk utbildning, *barnavårdslärarinnor*.

För undervisning i hushållsgöromål inom olika skolformer vore det önskvärt att erhålla tillgång till enhetligt utbildade lärarinnor, som ej stode främmande för skötseln av vare sig ett producent- eller konsumenthushåll. Utbildningen av nuvarande skolköks- och lanthushållningslärarinnorna föreslogs fördenskull upphöra och ersättas av utbildning av *hushållningslärarinnor*.

Lärarinnor med specialutbildning i trädgårdsskötsel och djurvård vore enligt utredningens uppfattning nödvändiga för undervisning i dessa ämnen i lanthushållsskolor och vissa ungdomsvårdsskolor samt även i andra skolor, där undervisning i trädgårdsskötsel förekommer. Eftersom trädgårdsskötsel och djurvård intar en framskjuten plats inom ett lanthushåll, föreslog utredningen benämningen *lanthushållningslärarinnor* för dessa specialutbildade lärarinnor i stället för den också tänkbara tyngre kombinationen trädgårdsskötsel-djurvårds-lärarinnor.

Enligt utredningens uppfattning vore det en allmänt omfattad åsikt att specialutbildade lärarinnor för undervisning i handarbete eller kvinnlig slöjd erfordras. Sådana lärarinnor borde enligt utredningens mening kallas *sömnadslärarinnor*.

För att handha den verkliga yrkesutbildningen i sömnadsfacket föreslog utredningen bibehållande av lärarinnekategorien *yrkeslärarinnor i sömnad*.

För handhavande av särskilt yrkesväverskornas utbildning samt dessutom undervisningen i mera avancerade kurser i vävning föreslog utredningen specialutbildade *vävlärarinnor*. Dessa lärarinnor skulle kunna användas även för arbete inom hemslöjdens område samt för konsulterande verksamhet.

De nuvarande skolköks- och lanthushållslärarinnornas tjänstgöringsförhållanden är på sina håll på landsbygden synnerligen besvärliga genom korta tjänstgöringsperioder på olika orter. För att i någon mån rätta till dessa missförhållanden och även med tanke på den då planerade omorganisationen av skolväsendet föreslog utredningen att som försöksverksamhet skulle ordnas utbildning av *hushållnings-sömnadslärarinnor*, vilkas tjänstgöring huvudsakligen skulle vara förlagd till folk- och fortsättningskolor. Lärarinnor med denna kombinerade utbildning avsågs dock icke skola tjänstgöra på ett så högt stadium som i enhetsskolans klass 9 y med huslig inriktning.

Slöjdlärarinnor slutligen var bland annat avsedda för undervisning inom husmoders- och lanthushållsskolor, där såväl sömnad som vävning förekommer, men där denna undervisnings omfattning kräver endast *en* lärarinna. Detta gällde enligt utredningens mening även för de kortare kurser i sömnad och vävning för hemmets behov, som bedrivs inom yrkesskolans ram. Där undervisning i något av dessa ämnen förekommer i mindre omfattning, särskilt på mindre orter, har följden blivit att personer utan pedagogisk utbildning anställts som lärarinnor.

För jämförelses skull må erinras om att befolkningsutredningen på sin tid förordade två huvudtyper av lärarinnor på det husliga området, nämligen hushållslärlarinnor och sömnadslärlarinnor. Dessa typer borde kompletteras med en kombinerad lärlarinnetyper: hushålls-sömnadslärlarinna, som skulle vara utbildad hushållslärlarinna med en utökad kurs i sömnad. För undervisning i olika specialämnen föreslogs typerna barnavårdslärlarinna, trädgårds-djurvårdslärlarinna som skulle vara utbildad hushållslärlarinna med en påbyggnadsutbildning i djurvård och trädgårdsskötsel, samt vävlärlarinna.

Beträffande utbildningsbehovet av de av 1945 års utredning föreslagna lärlarinnekategorierna beräknade utredningen, att följande antal lärlarinnor årligen borde utbildas:

barnavårdslärlarinnor	36
hushållningslärlarinnor	120
lanthushållningslärlarinnor	6
(12 vartannat år)	
sömnadslärlarinnor	48
yrkeslärlarinnor i sömnad	36
vävlärlarinnor	36
hushållnings-sömnadslärlarinnor	24
slöjdlärlarinnor	48
Summa utexaminerade per år	354

Remissinstanserna. I remissinstansernas yttranden understrykes allmänt betydelsen av att en reform av utbildningen av lärlarinnor för det husliga området kommer till stånd, så att denna utbildning blir mera ändamålsenlig och effektiv. Remissinstanserna ger således sin anslutning till utredningens principiella grundinställning. Däremot går meningarna väsentligt i sär ifråga om utredningens detaljförslag.

Vad angår utredningens förslag rörande antalet lärlarinnekategorier framhålls i ett stort antal remissyttranden, att detta syntes vara för högt. Inga bestämda förslag om hur många lärlarinnekategorier, som kan anses lämpligt, framlägges emellertid. Det framhålls, att frågan om att nedbringa antalet kategorier bör tas under övervägande. Mot de båda kombinerade kategorierna hushållnings- och sömnadslärlarinnor samt slöjdlärlarinnor, vilka senare skulle undervisa i både sömnad och vävning, framföres en stark kritik i det övervägande antalet yttranden. Särskilt gäller detta den förstnämnda kategorien, som avstyrktes av flertalet remissinstanser med ungefär likartad motivering. Man framhåller, att kompetensen hos hushållnings- och sömnadslärlarinnorna måste bli låg. Det är inte möjligt att på den beräknade utbildningstiden kunna erhålla tillfredsställande kunskaper och färdigheter i både hushåll och sömnad. Det kommer fördens skull att bli svårt att rekrytera denna utbildningslinje. Flera instanser är också tveksamma om det blir möjligt att skaffa sådana lärlarinnor anställning. Andra framhåller att denna lärlarkategori kan komma att efterfrågas av landsbygdens skolor men att detta inte blir tillfredsställande för strävandena att höja standarden hos landsbygds-skolorna, eftersom dessa lärlarinnor icke får fullvärdig kompetens.

Motståndet mot kategorien slöjdlärlarinnor motiveras med likartade synpunkter. I detta fall är dock motståndet i regel icke så kategoriskt som ifråga om hushållnings-sömnadslärlarinnorna. Kategorien slöjdlärlarinnor avstyrkes av ett mindre antal remissinstanser än vad fallet är med hushållnings-sömnadslärlarinnorna.

Rakt motsatta meningar framföres dock även. Sålunda uttalar 1946 års skol-

kommission, att förslaget om att inrätta kombinerade lärarinnekategorier är »ytterst beaktansvärt» och av stor betydelse för landsbygdens skolor. Enhetsskolans klasser med undantag för den högsta kommer icke att ge fullt arbete åt lärarinnor med specialutbildning, ansåg skolkommissionen, som fördenskull uttalade sig för utbildning av ett större antal »kombinerade» lärarinnor per år än vad utredningen tänkt sig. 1946 års skolkommission var den enda remissinstans, som mera deciderat uttalade sig för kategorien hushållnings-sömnadslärarinnor. *Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund* ansåg dock, att sådana lärarinnor skulle kunna erhålla arbete vid mindre lantbruksskolor. *Sveriges agronom- och lantbrukslärarförbund* menade, att slöjdlärarinnor med den av utredningen föreslagna utbildningen skulle kunna utföra ett gott undervisningsarbete vid skolor och kurser, där ren fackutbildning icke förekommer. *Arbetsmarknadsstyrelsen* ifrågasatte, om det vore nödvändigt att skapa en särskild kategori vävlärarinnor, eftersom slöjdlärarinnekategorien motsvarade arbetsmarknadens behov av vävlärarinnor. *Sveriges slöjdlärarinneförening* avstyrkte bestämt kategorien hushållnings-sömnadslärarinnor men var tveksam om kategorien slöjdlärarinnor. Ett lämpligt namn på denna, om den komme att inrättas, skulle vara hemslöjds-lärarinnor. *Riksförbundet Landsbygdens folk*, som motsatte sig de kombinerade kategorierna, pläderade för inrättande av större skoldistrikt på landsbygden, så att hushållningslärarinnor och sömnadslärarinnor skulle kunna erhålla full tjänstgöring. *Skolöverstyrelsen* framförde — såsom ett försök att lösa problemet om »kombinerade» lärarinnor — den tanken, att lärarinnorna borde erhålla grundlig utbildning endast inom en ämnesgrupp för att bli fullt kompetenta. Inom den andra ämnesgruppen skulle det räcka med påbyggnadskurser.

Tanken att hushållningslärarinnor skulle erhålla sådan utbildning, att de kunde undervisa såväl på landsbygden som i tätorter, accepterades på det hela taget av remissinstanserna, men vissa detaljerinringar framställdes. *Svenska Landsbygdens kvinnoförbund* ansåg, att flera lantbruksskollärarinnor borde utbildas. *Svenska skolkökslärarinnornas förening* förklarade, att den i princip kunde ansluta sig till utredningens förslag om inrättande av kategorierna hushållningslärarinnor och lantbruksskollärarinnor, under förutsättning att utbildningen bleve tillfredsställande.

I fråga om övriga lärarinnekategorier må framhållas, att *statens institut för folkhälsan* i sitt yttrande förordade, att utbildningen av barnavårdslärarinnor skulle samordnas med utbildningen av barnträdgårdslärarinnor. *Arbetsmarknadsstyrelsen* befarade, att det komme att bli svårt att rekrytera barnavårdslärarinne-linjen på grund av för höga fordringar, men framhöll, att syftet med denna utbildningslinje skulle bli förfelat om fordringarna sänktes. *Skolöverstyrelsen* fann det tveksamt, om så många barnavårdslärarinnor borde utbildas som utredningen föreslagit — eller tre gånger så många som dittills — även om brist för det dåvarande rådde.

Föreningen Sveriges vävlärarinnor samt *hemslöjdskonsulenterna* ansåg, att utredningen förordat utbildning av ett för stort antal vävlärarinnor per år. *Sveriges slöjdlärarinneförening* föreslog också utbildning — men endast försöksvis tillsvidare — av 12 slöjdlärarinnor per år. Därjämte borde enligt föreningens mening utbildningen av sömnadslärarinnor ökas till 72 per år. *Skolöverstyrelsen* föreslog utbildning av 70 sömnadslärarinnor och 45 vävlärarinnor per år. Överstyrelsens uppfattning om behovet av vävlärarinnor var således rakt motsatt fackorganisationernas.

Överstyrelsen för yrkesutbildning underströk principiellt, att behovet av lärarinnor inom det husliga området komme att öka i framtiden, och framhöll sär-

skilt, att behovet av flera lärarinnor på barnvårdens och sömnadens områden redan nu vore starkt framträdande.

Vidare må påpekas, att överstyrelsen för yrkesutbildning ansåg namnen på de olika lärarinnekategorierna inte alltid väl funna och förordade namn, som bättre motsvarade lärarinnornas arbetsuppgifter. Överstyrelsen ifrågasatte också, om icke beteckningen lärarinna borde utbytas mot lärare i syfte att erhålla en enhetlig beteckning för all lärarpersonal.

Utbildningen av de olika lärarinnekategorierna

A. Allmänna synpunkter. 1945 års utredning föreslog en i stort sett enhetlig utbildningsgång inom de olika utbildningslinjerna. Efter inhämtande av teoretiska förkunskaper, motsvarande lägst realexamen eller motsvarande kunskaper, skulle följa som olika utbildningsmoment först förskolor av olika slag, därefter praktik på olika områden samt slutligen de egentliga seminariestudierna. Hela utbildningstiden efter slutad skolgång var för samtliga lärarinnekategorier — med undantag för lanthushållningslärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad — beräknad att vara cirka 5½-årig. För lanthushållningslärarinnorna beräknades den omfatta cirka 5½ år och för yrkeslärarinnorna 6 år. Samtliga utbildningslinjer med undantag för yrkessömnaden skulle enligt utredningens beräkningar komma att i stort sett omfatta en 4-årig skolbunden utbildning och ett års praktik (för lanthushållningslärarinnor 1½ år) i produktivt arbete. Under praktiktiden skulle eleverna kunna helt eller delvis försörja sig själva. Yrkessömnadslinjens skolbundna utbildning skulle bli 3-årig. Utredningen anslöt sig till befolkningsutredningens förslag, att de olika lärarinnekategorierna borde inhämta en allsidig hushållsutbildning vid en förberedande ettårig lärarinnekurs, som borde få formen av en välutrustad internatskola på landsbygden.

Förskolorna och den planlagda praktiken borde föra fram eleverna till ungefär samma kunskaps- och träningsnivå, så att utgångsläget bleve likartat för eleverna vid inträdet till de förberedande lärarinnekurserna, respektive seminarierna. Förutbildningen skulle enligt utredningens förslag byggas upp så, att i allmänhet en tidigare genomgången kurs eller erhållen praktik skulle vara grundläggande för nästa utbildningsetapp. I samtliga lärarinnekategoriernas utbildning skulle ingå viss praktik. För att denna skulle bli så effektiv som möjligt, borde den förläggas till av seminarierna godkända praktikantplatser.

Remissinstanserna. Vad utredningen anfört angående de allmänna krav, som måste ställas på blivande lärarinnor, har icke mött gensagor från remissinstanserna. Beträffande fordringarna på förkunskaper och uppläggnings- och utbildningsgången framföres däremot avvikande meningar från många remissinstansers sida. Ofta har instanserna olika uppfattning om hur dessa problem bör lösas. Så är fallet i fråga om kraven på den teoretiska skolunderbyggnaden. Flera remissinstanser ansluter sig till utredningens förslag om lägst realexamen. Några remissinstanser anser att detta krav är för högt ställt. *Arbetsmarknadsstyrelsen* samt *Väst kustens ungdomsskola* förordar, att lämpliga elever, som genomgått två-årig folkhögskola, bör kunna vinna inträde för utbildning till lärarinnor på det husliga området. Samma uppfattning framföres av *Svenska Landsbygdens kvinnoförbund*. Sistnämnda organisation förordar emellertid inrättande av ett specialgymnasium av samma typ som nu finns vid Hvilans folkhögskola för lantbruks- och mejeristuderande m. fl. *Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund* synes inte vilja uppställa några krav på speciella examina för inträde. Förbundet framhåller, att det på landsbygden finns många dugliga unga kvinnor, som först sent

bestämmer sig för högre yrkesutbildning. De utgör en värdefull begåvningsreserv, vars studier och utbildning inte bör hindras genom några formella krav.

Förslaget om ett specialgymnasium framföres även av andra instanser, bl. a. *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *socialstyrelsen*. Detta skulle speciellt avses för landsbygdens ungdom.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund vill som inträdeskrav uppställa fordran på avlagd studentexamen med kvalificerade betyg i modersmålet, biologi och kemi eller begränsad studentexamen med de för utbildningen väsentligaste ämnena. Som ett tredje alternativ skulle vederbörande genom prövning få styrka sig äga motsvarande kunskaper.

Flera remissinstanser uttalar sig för sådan teoretisk underbyggnad, som kommer att fordras för andra lärare på enhetsskolans högre stadium, d. v. s. förmodligen studentexamen.

I fråga om studietidens längd uttalas på flera håll betänkligheter mot de av utredningen föreslagna fem åren och i ett par fall ännu längre tid. *1946 års skolkommission* uttalar, att utbildningen bör kunna ske under en tid av 4 år. Samma mening framföres av *statskontoret*. En reservant inom *skolkommisionen* anser, att tiden bör kunna pressas ned under 4 år. I övrigt framlägges icke bestämda förslag om hur lång utbildningstiden bör vara utan det framhålls, att frågan bör omprövas. Denna mening omfattas av bl. a. *socialstyrelsen* och *Svenska Stadsförbundet*, *Sveriges slöjdläraryrkesförbund*, som också fann utbildningstiden för lång, påpekar, att det finns grupper av befattningshavare med kortare utbildningstid, som erhåller bättre löneförmåner än lärarinnorna på det husliga området. Flera remissinstanser uttalar emellertid sin anslutning till förslaget om femårig utbildningstid eller lämnar förslaget utan erinran.

I fråga om den praktik, som skulle fordras av de blivande lärarinnorna, må framhållas, att det är ett genomgående drag i remissyttrandena, att man klagat över att den sociala praktiken blir i alltför ringa mån tillgodosedd. *Riksförbundet Landsbygdens folk* understryker, att elevernas praktik i hemmen bör förläggas till vanliga genomsnittshem, där husmodern deltar i hushållsarbetet, och icke till sådana hem, där husmodern har speciell huslig utbildning.

Förslaget om en förberedande lärarinnekurs, för flertalet kategorier förlagd till internatskola på landsbygden, möter gensagor hos majoriteten av remissinstanserna. *Socialstyrelsen*, *skolöverstyrelsen*, samtliga *skolköksseminarier*, *Fredrika-Bremerförbundet*, *länsstyrelsen i Malmöhus län m. fl.* förordar, att denna förberedande kurs inarbetas i seminariestudierna, så att dessa i regel skulle bli 3 år i stället för 2 år, som utredningen tänkt sig. Det framhålls, att seminariestudierna bör vara enhetliga och sammanhängande och att lärarna vid seminarierna så tidigt som möjligt bör komma i kontakt med eleverna för att kunna bedöma deras förutsättningar för lärarinneyrket. Därför är det olämpligt att låta de blivande lärarinnorna ägna sig åt ett helt års studier vid en internatskola utan direkt förbindelse med seminarierna. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* påpekar, att lanthushållsskolorna i första hand torde komma att anlitas för denna internatundervisning, men uttalar, att en sådan anordning skulle förrycka dessa skolors egentliga uppgifter. Dessutom skulle det säkert visa sig svårt att bereda plats för de blivande lärarinnorna vid lanthushållsskolorna. *Länsstyrelsen* motsätter sig bestämt, att dessa elever skulle få företrädesrätt framför skolornas ordinarie elevklientel. Hellre än en internatutbildning förordar *länsstyrelsen* en obligatorisk kurs om 1 år vid lanthushållsskola såsom förberedande utbildning för blivande lärarinnor.

Rakt motsatt uppfattning framföres av *Sveriges husmodersföreningars riksför-*

bund, som varmt förordar internatutbildning under ett förberedande seminarieår. Eleverna skulle under detta år få en god inblick i hur ett större producenthus-håll skötes, vilket enligt organisationens mening vore mycket värdefullt. Den nuvarande utbildningen av skolkökslärarinnor vore alltför konsumentbetonad, menar riksförbundet.

B. Barnavårdslärarinnor. Blivande barnavårdslärarinnor skulle enligt 1945 års utrednings förslag först genomgå 5 månaders husmoders- eller lanthushållsskola samt därefter en 6 månaders barnsköterskekurs. Därefter följer praktik i hem på landet eller i stad under 2 månader, praktik som assisterande hemvårdarinna under 2 månader, praktik på barnsjukhus under 6 månader och praktik på barnbördsavdelning under 2 månader. Sedan följer ett förberedande år med 44 veckors undervisning, varav 16 veckor för teoretisk och 28 veckor för praktisk undervisning, den senare sammanhängande förlagd till olika barnavårdsinstitutioner. Utbildningen avslutas med seminariestudier under 2 år.

Syftet med utbildningen skall vara att göra barnavårdslärarinnorna kompetenta att undervisa i vård och skötsel av barn från spädbarnsåldern upp till skolåldern. Denna undervisning, som skall kunna handhas på alla åldersstadier — i skolor, barnavårdsinstitutioner, allmän kurs- och upplysningsverksamhet m. m. — skall omfatta såväl daglig vård och skötsel av barn som barnens beteenden och psykiska utveckling, handledning, sysselsättning och fostran. Barnavårdslärarinnorna förutsättes bli kompetenta att åta sig undervisning — förutom i barnavård — i nedanstående ämnen i de flesta skolformer och i annan upplysningsverksamhet, där de kan få sin verksamhet, nämligen: psykologi (elementär undervisning), samhälls- och familjekunskap, hälsolära (elementär undervisning), ekonomikunskap (vissa avsnitt), socialmedicinsk barnavård, sång och lekar (elementär undervisning), teckning, målning och modellering (elementär undervisning), naturstudier (elementär undervisning) samt vissa avsnitt av arbetsteknik och arbetsorganisation.

Remissinstanserna. Utredningens förslag rörande utbildningen av barnavårdslärarinnor innebär, att denna utbildning utvidgas till att omfatta alla åldrar upp till 7 år mot tidigare endast upp till cirka 3 år. Denna omläggning fann *Svenska barnavårdslärarinnors förening* lycklig för den framtida barnavårdsundervisningen, då därigenom lärarinnor erhålles, som är speciellt kompetenta för hela detta område. Tjänstgöringen vid barnsjukhus borde enligt föreningens mening utökas till 1 år mot av utredningen föreslagna 6 månader. Seminarieundervisningen borde enligt föreningens uppfattning förläggas till det av utredningen föreslagna statliga seminariet i Stockholm, gemensamt för ett flertal utbildningslinjer.

Sveriges barnträdgårdslärarinnors riksförbund förordar, att den grundläggande utbildningen blir gemensam för all personal, som handhar barn i förskoleåldern i något slag av barnavårdande institutioner. För de lärarinnor, som skall meddela undervisning i barnavård, bör denna grundläggande utbildning vara obligatorisk och sedan påbyggas med några års tjänstgöring på institution. Efter detta bör följa specialutbildning för barnavårdslärarinnor, praktikhandledare vid förskoleseminarier, daghems- och barnhemsföreståndarinnor m. m. För grundutbildningen vore barnträdgårdslärarinneutbildning vid förskoleseminarium för närvarande den mest lämpliga. Den kan äga rum vid de nuvarande förskoleseminarierna eller vid det av utredningen föreslagna statliga seminariet eller vid lärarhögskolan. Även den högre specialutbildningen, som borde bli 1-årig, kunde förläggas till någondera av dessa utbildningsanstalter.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund uttalar sin stora tillfredsställelse över det enligt dess mening väl genomarbetade förslaget till utbildning av barnavårdslärarinnor men ifrågasätter mer ingående studier i psykologi samt större intresse för pedagogik och metodik i grupparbete och studiecirkel. Slutligen understryker förbundet vikten av att även män undervisas i barnavård.

Svenska socialvårdsförbundet uttalar sin tillfredsställelse över att barnavårdslärarinnornas teoretiska utbildning enligt utredningens förslag skulle komma att förbättras.

De statliga myndigheter, som yttrade sig över förslaget till utbildning av barnavårdslärarinnor, intog en mera kritisk hållning till detta än de ovannämnda organisationerna. *Arbetsmarknadsstyrelsen* befarade svårigheter att rekrytera utbildningslinjen på grund av för stora kompetensfordringar. *Medicinalstyrelsen* ansåg, att utredningen icke klart angivit, till vilka tjänster barnavårdslärarinnor skulle vara kompetenta. De skulle enligt utredningens förslag bli kompetenta att verka jämväl inom andra områden än skolor, exempelvis vid barnavårdscentraler och barnavårdsinstitutioner. Med tanke härpå föreföll det medicinalstyrelsen, som om den föreslagna psykologisk-pedagogiska utbildningen fått inkräkta alltför mycket på utbildningen i sjukvård. Detta måste få inflytande på kompetensen för tjänster vid de ifrågasvarande centralerna och institutionerna. Även med tanke på barnavårdslärarinnornas i författning fastställda kompetens som föreståndarinnor för spädbarnshem fann medicinalstyrelsen den föreslagna sjukvårdsutbildningen alltför ringa. Den innebär en reducering gent emot nu gällande ordning. *Skolöverstyrelsen* förklarade, att den ansåg det ändamålsenligt, att barnavårdslärarinnornas undervisning utsträcker att gälla barn upp till skolåldern, men föreslog, att det förberedande året inarbetades i seminarieutbildningen, så att denna bleve 3-årig.

Socialstyrelsen förordade uppskov med genomförandet av den föreslagna utbildningen av barnavårdslärarinnor med anledning av att 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården framlagt förslag om ny utbildning av barnträdgårdslärarinnor samt i avvaktan på resultat av planerad barnhemsföreståndareutbildning. Socialstyrelsen ifrågasätter, om icke den föreslagna utbildningstiden bleve alltför lång med stora uppoffringar av tid och pengar för den enskilde och höga kostnader för det allmänna. Styrelsen ansåg, att barnavårdslärarinnor borde kunna inneha befattningar som föreståndarinnor vid spädbarns- och mödrahem men icke vid övriga barnhem. Vidare borde de kunna knytas till barna- och mödravårdscentraler samt handha ambulerande kursverksamhet.

C. Hushållningslärarinnor. Utbildningsgången för hushållningslärarinnorna föreslogs av 1945 års utredning bli följande: 5 månaders husmoders- eller lanthushållsskola, 6 månaders trädgårdskurs med smådjursskötsel, 10 månaders praktik i både stads- och lanthushåll, 2 månaders socialpraktik, en förberedande lärarinne-kurs om 44 veckor, förlagd till internatskola, samt slutligen 2 års seminarie-studier.

Dessa lärarinnor skulle bli kompetenta att undervisa i hushållsgöromål på såväl elementärt som högre stadium och således kunna undervisa inom alla åldersstadier. De skulle undervisa såväl på landsbygden som i städer och andra tätorter. Detta ansågs medföra, att de måste ha en grundlig fackutbildning men även sådan psykologisk-pedagogisk utbildning, som gav dem förutsättning att kunna anpassa sin undervisning efter elevernas utvecklingsstadium och miljö. Hushållningslärarinnorna skulle kunna åtaga sig undervisning i följande ämnen i de flesta skolformer, nämligen samhälls- och familjekunskap, hälsolära, ekonomikunskap med undantag för nationalekonomi, näringslära, födoämneslära, bostads- och

hemvårdslära, tvättlära och klädvård, trädgårdslära (elementär undervisning) samt arbetsteknik och arbetsorganisation i anslutning till hemarbete.

Angående remissinstansernas uppfattning, se nedan under D.

D. Lanthushållningslärarinnor. De blivande lanthushållningslärarinnorna skulle först genomgå 5 månaders kurs vid lanthushållsskola, varefter liksom för hushållningslärarinnorna skulle följa 6 månaders trädgårdskurs med smådjurskötsel. Efter dessa kurser skulle eleverna praktisera i lanthem under 6 månader, genomgå ladugårdspraktik under 3 månader och fjäderfäpraktik under 2 månader. Därefter skulle följa praktik i handelsträdgård under 6 månader och socialpraktik under 2 månader. Sedan skulle komma en förberedande lärarinnekurs i internat under ett läsår om 44 veckor och slutligen 2-åriga seminariestudier. Hela utbildningstiden skulle bli $5\frac{1}{2}$ år, eller ett halvt år längre än för hushållningslärarinnorna.

Lanthushållningslärarinnorna skulle erhålla sina arbetsuppgifter som undervisare vid lanthushållsskolor och andra internatskolor av liknande slag, vid skolträdgårdsverksamheten, i seminariernas trädgårdsundervisning och för klubb- och arbete bland ungdom. De skulle bli kompetenta att undervisa i samma ämnen som hushållningslärarinnorna samt dessutom i husdjurslära och mjölkhushållning samt trädgårdslära.

Utredningens förslag rörande *båda* de här nämnda lärarinnekategorierna innebär således, att de nuvarande kategorierna skolkökslärarinnor och lanthushållslärarinnor skulle försvinna. Grundutbildningen skulle bli gemensam för de båda nya lärarinnekategorierna, med det undantaget att lanthushållningslärarinnornas förskolor och praktik mera direkt inriktades på lanthushållningen.

Remissinstanserna (beträffande C och D). Förslaget om avskaffande av de båda nuvarande lärarinnekategorierna skolköks- och lanthushållslärarinnor och inrättande av kategorien hushållningslärarinnor med kompetens att undervisa i både tätorter och på landsbygd mötte inga principiella invändningar från remissinstansernas sida. Däremot ansåg flertalet instanser, att de blivande hushållningslärarinnornas utbildning något för starkt inriktades på lanthushållningen. Denna mening framfördes bland annat av *socialstyrelsen*, som emellertid icke ville tillstyrka någon ändring av den föreslagna utbildningen, eftersom en blivande lärarinna icke på förhand kan veta, om hon kommer att få sin verksamhet förlagd till landsbygden eller till en stad. *Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* ansåg också, att hushållningslärarinnorna komme att få en undervisning i lanthushållning som vore överdimensionerad, medan å andra sidan de blivande lanthushållslärarinnorna skulle komma att få en för svag kompetens i vissa ämnen, som vore väsentliga i deras blivande undervisning. *Fackskolan* föreslog fördenskull en specialutredning om hur man lämpligen borde förfara för att ersätta de nuvarande utbildningslinjerna för skolköks- och lanthushållslärarinnor med utbildning av hushållningslärarinnor. Likartade uppfattningar framfördes av *Maria husmodersskola* och *Göteborgs stads yrkesskolstyrelse*.

Remissinstanser med speciell kontakt med landsbygdens folk framförde en principiell kritik mot uppläggningsprogram för utbildningen av kategorien lanthushållningslärarinnor. *Lantbruksstyrelsen*, som tillstyrkte en sammanslagning av utbildningen, påpekade sålunda, att utredningen förbisett, att husmödrarna på landsbygden vid sidan av det rena hushållsarbetet utförde ett betydande arbete i produktionens tjänst. Det vore fördenskull av vikt, att lärarinneutbildningen lades upp med beaktande av de särskilda förhållandena inom jordbruket.

Riksförbundet Landsbygdens folk framhöll, att inom det mindre jordbruket i synnerhet vore det fullt naturligt att betrakta hushållet som en del av själva jordbruksföretaget. Utredningen hade icke tänkt på detta förhållande och därför bleve den utbildning av lantushållningslärarinnor den föreslagit icke på något sätt tillfredsställande med hänsyn till de arbetsuppgifter denna kår komme att få. Förbundet såg med tillfredsställelse, att hushållningslärarinnorna fick kännedom om förhållandena både på landsbygden och i städerna, men dessa lärarinnor borde på landsbygden endast ha hand om skolköksundervisningen, medan övriga uppgifter borde skötas av lantushållningslärarinnor. *Svenska Landsbygdens kvinnoförbund* framförde synpunkter av ungefär likartat innehåll och föreslog vidare vissa detaljändringar i utbildningsprogrammet. Bland annat ville förbundet ha en särskild kurs i växtodling för lantushållningslärarinnorna. *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* ansåg, att utredningen icke på ett tillfredsställande sätt hade uppmärksammat de ekonomiska och sociala problemställningarna och således icke kunnat ta ställning till behovet av undervisnings- och konsulentverksamhet på hushållsområdet. Det borde fördens skull ytterligare utredas, till vilket antal hushållnings- och lantushållningslärarinnor årligen borde utbildas. Förbundet föreslog vidare, att lantushållningslärarinnornas kompetensområde skulle utvidgas till att omfatta även landsbygdens ekonomiska och sociala problem, samt att intagning av elever skulle ske varje år, så att ett betydligt ökat antal lantushållningslärarinnor kunde utbildas. Förbundet framlade i sitt remissyttrande nya förslag till ordnande av den praktiska förutbildningen för såväl hushållnings- som lantushållningslärarinnor. För den förstnämnda kategorien skulle den bli följande: 5 månaders lantushållsskola, 10 månaders praktik i stads- och lantushåll, 4 månaders social praktik (t. ex. hemvårdarinne- och daghemspraktik), 1 månads praktik vid livsmedels- eller annan industri samt 2 månaders auskultering. För lantushållningslärarinnorna skulle den praktiska utbildningsgången bli följande: 5 månaders lantushållsskola, 8 månaders trädgårdskurs med smådjursskötsel, 3 månaders praktik i lanthem, 3 månaders ladugårdspraktik, 2 månaders fjäderfäpraktik och 2 månaders praktik som hemvårdarinna på landsbygden.

Statens institut för folkhälsan förslog förnyad utredning angående lantushållningslärarinnornas utbildning. Flera dylika lärarinnor behövdes, och då måste troligen även frågan om hushållningslärarinnornas utbildning omprövas. Institutet framhöll, att utredningens påstående, att producent- och konsumenthushållen nu blivit tämligen likartade, vore riktigt endast om man höll sig till det inre hushållsarbetet. Men om husmödrarnas hela arbetsområde toges i betraktande, vore skillnaderna stora. Husmodern inom konsumenthushållet ägnar sig antingen helt åt detta eller också har hon förvärvsarbete utom hemmet. Lantusmodern utför ett betydande arbete i produktionens tjänst. Institutet ansåg, att utredningen ägnat allt för liten uppmärksamhet åt de yrkesarbetande husmödrarnas problem vid utarbetandet av förslag till utbildning av hushållningslärarinnor, medan trädgårds- och smådjursskötseln fått för stort utrymme i utbildningen av denna lärarkategori.

Kritiken på sistnämnda punkt kommer igen i ett stort antal yttranden. *Flertalet instanser* föreslår slopande eller nedskärning av utbildningen i trädgårdsskötsel och smådjursskötsel för hushållningslärarinnorna. Vissa instanser rekommenderar att stället obligatorisk kurs vid lantushållsskola som första förberedande utbildning.

Ett flertal ändringsförslag rörande den föreslagna utbildningen framföres för övrigt även av sådana remissinstanser, som icke förordar förnyad omprövning av

utbildningsgången för de båda lärarinnekategorierna. Det må nämnas, att *Åkersberga lanthushållsskola i Höör* samt *Malmöhus läns hushållningssällskap* föreslår, att det förberedande året i internat för lanthushållningslärarinnor ersättes med teoretisk och praktisk utbildning vid seminarium under ett halvår, varefter skulle följa hospitering vid lanthushållsskola under några månader. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* föreslår, att praktiken i hem, i handelsträdgård och i socialt arbete för dessa lärarinneaspiranter skäres ner från ett och ett halvt till ett år, så att hela utbildningstiden kan bli 5 år liksom för hushållningslärarinnorna. *Svenska skolkökslärarinnornas förening* poängterar vikten av att de blivande lärarinnorna får en god utbildning i psykologi och pedagogik. Utredningens förslag vore icke tillfyllest i detta avseende. *Statens normalskola* vänder sig mot namnen hushållnings- och lanthushållningslärarinnor. »Hushållning» verkar att vara en dålig översättning från danskan. Det är bättre att använda termen »hushåll» i stället för hushållning.

E. Sömnadslärarinnor. Utbildningsgången för sömnadslärarinnorna skulle enligt förslaget bli följande: först 2 års verkstadsskola, därefter en vävkurs om $3\frac{1}{2}$ månader samt praktik på sömnadsateljé under 7 à 8 månader. Därefter skulle följa 2-årig seminariekurs. Sammanlagt 5 år.

Förslaget lägger tyngdpunkten på den pedagogiska utbildningen, textilkunskapen och nyttosömnaden. Sömnadslärarinnorna skulle bli kompetenta att undervisa inom olika skolformer och åldersstadier med undantag för yrkesutbildning av sömmerskor. De undantagna skolformerna tillhör således huvudsakligen yrkeskolorna. Sömnadslärarinnorna skulle — förutom i egna fackämnen — kunna åta sig undervisning i följande ämnen: samhälls- och familjekunskap, ekonomikunskap (vissa avsnitt), mönsterkonstruktion och mönsterformning, elementära kurser i vävteori, materiallära, heminredning (vissa avsnitt) samt fintvävt och klädvård.

Ang. remissinstansernas inställning till dessa förslag, se nedan under F.

F. Yrkeslärarinnor i sömnad. Eleverna på denna utbildningslinje skulle enligt 1945 års utrednings förslag liksom sömnadslärarinnorna påbörja sin utbildning med en 2-årig kurs på verkstadsskola, varefter skulle följa 3 års praktik på sömnadsateljé samt slutligen en 1-årig seminariekurs.

Utbildningen av dessa lärarinnor skulle ta sikte på att göra dem kompetenta att handha den undervisning, som avsåge den verkliga yrkesutbildningen i sömnad. Denna förekommer inom yrkeskolorna och verkstadsskolorna samt vid vissa yrkes- och ämneskurser för sömmerskor. Med hänsyn härtill skulle dessa lärarinnors kompetens berättiga till undervisning vid de skolor och skolformer, där undervisning i klädsömnad förekomme. De skulle kunna åtaga sig undervisning i följande ämnen: samhälls- och familjekunskap, vissa avsnitt av hälsolära, vissa avsnitt av ekonomikunskap, fackteckning i vissa fall, mönsterkonstruktion och mönsterformning, uppsättning, textil materiallära, yrkesteknik och verktygslära samt kostymhistoria.

Remissinstanserna (beträffande E och F). Förslaget om inrättande av de båda utbildningslinjerna sömnadslärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad biträdades i allmänhet av remissinstanserna. Utbildningsprogrammet anses på det hela taget välkomponerat, och i vissa remissyttranden får utredningen en eloge för det klara och väl genomtänkta förslaget till utbildning av dessa båda lärarinnekategorier. En och annan instans är visserligen tveksam inför en så lång utbildningstid som fem år men framhåller å andra sidan, att en god yrkesutbildning är synnerligen

önskvärd. *Socialstyrelsen* uttalar sin stora tillfredsställelse över att den gamla beteckningen slöjdlärlarinna skulle försvinna. Uppdelningen i manlig och kvinnlig slöjd för skolorngdom borde överges. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* och *Maria husmodersskola* anser, att ett års seminariestudier för yrkeslärlarinnor i sömnad blir alltför kort och kommer att pålägga eleverna en för stor arbetsbörda. *Maria husmodersskola* föreslår, att seminariestudierna redan från början skall komma att omfatta tre terminer, och överstyrelsen förutsätter, att tre eller kanske till och med fyra terminer kommer att bli nödvändigt. *Skolöverstyrelsen* jämte ett par andra remissinstanser menar, att praktik på sömnadsateljé icke är nödvändig för sömnadslärlarinnor. De färdigheter eleverna skulle erhålla genom denna praktik kan de tillägna sig under kurserna vid verkstadsskola. *Svenska yrkesskol-föreningen* däremot anser denna praktiktid vid sömnadsateljé alltför knappt tillmätt med tanke på att sömnadslärlarinnorna kan få medverka vid yrkeskurser. *Göteborgs yrkesskolestyrelse* ifrågasätter en påbyggnad på utbildningen till sömnadslärlarinna, som skulle ge kompetens för tjänst som yrkeslärlarinna i sömnad.

Maria husmodersskola anser, att den 2-åriga verkstadsskolan icke kan anses fylla de krav på förutbildning, som är erforderliga för att ge den blivande sömnadslärlarinnan tillräcklig yrkesorientering. Verkstadsskolorna utbildar sömmerskor utan att inrikta eleverna på lärarkallet som sådant, och teoriundervisningen vid dessa skolor kan icke bli tillräckligt givande, därför att eleverna har vitt skilda teoretiska förkunskaper. I stället för 2-årig verkstadsskola föreslår kollegiet vid den nämnda husmodersskolan, att vid seminariet upprättas en 1-årig inbyggd verkstadsskola, påbyggd med 1-årig yrkesorientering i bl. a. vävning med ateljépraktik. Därefter skulle följa 3-årig seminarieutbildning, varav ett år förberedande. *Sveriges slöjdlärlarinneförening* framför vissa kritiska erinringar mot den föreslagna utbildningen och framlägger förslag av ungefär samma karaktär som *Maria husmodersskola*. Den långa utbildningstiden för sömnadslärlarinnor borde erhålla fastare normer. Förskoleutbildningen och seminarieutbildningen borde knytas fastare samman, och utbildningen borde redan från början inriktas på slutmålet — kompetens som sömnadslärlarinna. Ett förberedande seminarieår vore lämpligt. Vid seminariet borde också undervisas i vävning. För att vinna största utbyte av praktiken på sömnadsateljé borde en dylik ateljé anknytas till utbildningsanstalten. Föreningen konstaterar vidare med tillfredsställelse, att utredningen beaktat sådana ämnen som psykologi, pedagogik, samhälls- och familjekunskap, ekonomikunskap m. m. på ett mera omfattande sätt än vid den nuvarande undervisningen. För jämförelses skull må framhållas, att *Svenska hems-löjdsföreningarnas riksförbund* anser, att ämnet psykologi fått ett alltför stort utrymme inom utbildningen. Vidare bör nämnas, att *Folkhögskolornas lärare-förening* liksom *Västkustens ungdomsskola* uttalar skepsis mot att sömnadslärlarinnorna liksom överhuvudtaget alla lärlarinnor på det husliga området skall undervisa i samhällskunskap.

Slutligen är att nämna att *Sveriges Slöjdlärlarinneförening* underkänner namnet sömnadslärlarinnor och i stället föreslår »lärare i textilslöjd».

G. Vävlärlarinnor. Utbildningsgången för denna lärlarinnekategori skulle bli följande: först vävkurs för affärsanställda inom hems-löjden om 8,5 månader, därefter specialkurs i vävning under 9 månader samt praktik hos hems-löjdsförening under 5 ev. 7 månader. Efter praktik som biträdande vävlärlarinna under 5, ev. 3 månader, skulle så följa seminariekurs om 2 år.

Vävlärlarinnorna skulle bli kompetenta att undervisa — förutom i eget fackämne — i följande ämnen: samhälls- och familjekunskap, vissa avsnitt av eko-

nomikunskap, textil materiallära och spinning, heminredning (elementär undervisning) samt vävteori.

Remissinstanserna. Omdömena om den av utredningen föreslagna vävläraryrskategorierna bryter sig ganska mycket mot varandra. Vissa instanser ifrågasätter behovet av denna kategori. Så är fallet med *arbetsmarknadsstyrelsen*, som påpekar, att det stora flertalet av de nuvarande vävläraryrskategorierna erhållit anställning som produktionsledare eller försäljare inom hemseljödsföreningarna eller i enskilda företag. Det måste därför anses principiellt oriktigt, att vävläraryrskategorierna utbildas inom samma undervisningsorganisation som övriga lärarkategorierna på det hushålls-området. Utbildningen bör överlämnas åt yrkesskolväsendet. *1946 års skolkommision* ansåg likaledes, att det icke styrkts något behov av en speciell kategori vävläraryrskategorierna med den omfattande kompetens utredningen föreslagit. Om vävläraryrskategorierna skulle utbildas borde detta ske på så sätt, att påbyggnadsutbildning anordnades för slöjdläraryrskategorierna. Denna utbildning borde äga rum vid konstfackskolan och eventuellt också vid slöjdföreningens skola i Göteborg.

Socialstyrelsen tillstyrker utbildning av vävläraryrskategorierna men framhåller, att troligen endast ett ytterst begränsat antal dylika lärarkategorierna kan påräkna anställning med kvalificerade arbetsuppgifter och en lön, som står i rimlig relation till den långa och kostsamma utbildningen.

Fackorganisationen *föreningen Sveriges vävläraryrskategorierna* tillstyrker den föreslagna utbildningen under uttalande, att erfarenheten visar, att stora svårigheter varit förknippade med den nu tillämpade utbildningsgången, vilket medfört behov av fortbildning, vilken delvis skett genom dåligt avlönat praktikarbete. Föreningen framför vissa önskemål rörande timplanerna vid seminariet och uttalar sin skepsis mot den föreslagna praktiken vid hemseljödsförening, emedan en del föreningar icke har tid att ägna tillräckligt intresse åt praktikantens handledning, varför okvalificerat och ensidigt arbete får utföras. Tjänstgöring som biträdande vävläraryrskategorierna anser föreningen däremot vara en värdefull förutbildning.

Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium (numera *Nordenfeltska skolan*) tillstyrker förslaget endast under den förutsättningen, att vävläraryrskategoriernas lönesättning i framtiden kommer att stå i proportion till de dryga kostnaderna för utbildningen. Skolans kollegium anser nämligen, att den föreslagna utbildningen är alltför lång och kostsam med hänsyn till de utkomstmöjligheter, som nu erbjuds vävläraryrskategorierna efter avlagd examen. Utbildningskapaciteten blir för stor. *Johanna Brunssons vävskola* tillstyrker förslaget men anser också, att för många vävläraryrskategorierna skulle komma att utbildas enligt utredningens förslag. Antalet slöjdläraryrskategorierna bör minskas. Skolan framlägger vidare vissa ändringsförslag rörande utbildningen och förordar obligatorisk undervisning i fårskötsel samt linodling och linberedning. Eleverna bör också undervisas i knyppling och konstsovmåleri samt erhålla en grundligare utbildning i mönsterkomposition och färgsammansättning. *Föreningen Handarbetets vänner* understryker, att vävläraryrskategorierna också bör erhålla utbildning i sovmåleri.

H. Hushållnings-sovmåleriläraryrskategorierna. Utbildningsgången för dessa lärarkategorierna skulle bli följande: 5 månaders husmoders- eller lanthushållsskola, praktik i stads- och lanthushåll under 6 à 7 månader under första utbildningsåret samt fortsatt dylik praktik under 1 à 2 månader under andra året, därefter social praktik under 1 à 2 månader samt en sovmålerikurs under 9 månader. Därefter skulle följa det tredje utbildningsåret med en förberedande lärarkategorierna under 44 veckor och till sist 2-åriga seminariestudier.

Hushållnings-sömnadslärarynnor är enligt utredningens förslag avsedda att undervisa i folk- och fortsättningsskola samt framdeles i enhetsskolan. De lärarynnor, som så önskar, bör framdeles erhålla möjlighet att förvärva full kompetens i båda ämnena (hushållning och sömning). Hushållnings-sömnadslärarynnorna skulle bli kompetenta att undervisa i följande teoretiska ämnen: samhälls- och familjekunskap, hälsolära, ekonomikunskap, näringslära, födoämneslära, matlagninglära, mönsterkonstruktion och mönsterformning, textil materiallära, bostads- och hemvårdslära, tvättlära och klädvård samt arbetsteknik och arbetsorganisation.

Angående remissinstanserna, se nedan under I.

I. Slöjdlärarynnor. Även denna kategori skulle enligt 1945 års utrednings förslag bli »kombinerad», d. v. s. lärarynnorna skulle få kompetens att undervisa i två stora ämnesgrupper, i detta fall sömning och vävning. Utbildningsgången skulle bli följande: sömningkurs under 9 månader, vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden under 8,5 månader, praktik på sömningateljé under 3 månader, praktik hos hemslöjdsförening i 3 månader och som biträdande lärarynna i sömning och vävning under 5 månader. Slutligen skulle följa 2-årig seminariekurs.

Slöjdlärarynnorna skulle undervisa i skolor, där både sömning och vävning förekommer, främst husmoders- och lanthushållsskolor, samt vid kortare kurser i sömning och vävning. Slöjdlärarynnorna skulle bli kompetenta att undervisa i samhälls- och familjekunskap, hälsolära, vissa avsnitt av ekonomikunskap, mönsterkonstruktion och mönsterformning (elementära kurser), vävteori (elementära kurser), textil materiallära, vissa avsnitt av heminredning samt i fintvätt och klädvård.

Remissinstanserna (beträffande H och I). Som förut framhållits har den överväldigande majoriteten av remissinstanserna avstyrkt inrättandet av kategorien hushållnings-sömnadslärarynnor, varför yttrandena icke närmare beröras här. Beträffande slöjdlärarynnekategorien är meningarna starkt delade, flertalet remissinstanser avstyrker inrättandet även av denna kategori, medan andra instanser däremot anser, att den nämnda utbildningslinjen bör komma till stånd.

Utöver vad som tidigare anförts rörande förslaget om utbildning av slöjdlärarynnor må här endast följande detaljfrågor beröras. *Sveriges agronom- och lanbrukslärarynnoförbund* anser, att, eftersom dessa lärarynnor skulle komma att få sin huvudsakliga verksamhet förlagd till landsbygden, borde en kurs på lanthushållsskola vara obligatorisk för deras utbildning. *Skolöverstyrelsen* förordar en 3-årig seminariekurs och föreslår att praktiken på sömningateljé utgår. *Sveriges slöjdlärarynnoförening* är skeptisk i fråga om möjligheterna för blivande slöjdlärarynnor att erhålla kvalificerade anställningar men vill inte motsätta sig en försöksutbildning av denna lärarkategori, begränsad till en kapacitet av 12 utexaminerade lärarynnor per år. Utbildningen bör i så fall bli något annorlunda än vad utredningen föreslagit. Sömningskursen bör sammanföras med praktiken i sömningateljé till 2 terminers utbildning. Vävningen bör omläggas så, att den kan förenas med praktiken på hemslöjdsförening och resterande tid anslås till förberedande seminarieår i vävning och sömning, följt av 2-årig seminarieutbildning. De nämnda lärarynnorna bör kallas hemslöjdslärarynnor och icke slöjdlärarynnor.

Vissa frågor rörande eleverna

A. Central intagning av elever. Utredningen föreslår, att elevplatserna i de förberedande lärarynnekurserna och i seminarierna skall fördelas från centralt håll,

d. v. s. att fördelningen skall beslutas av vederbörande centrala skolmyndighet. För att enhetlighet skall uppnås bör detta gälla för *alla* utbildningslinjer och även för undervisningsanstalter, som icke av utredningen föreslås bli förstatligade, alltså fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt de förberedande lärarinnekurserna vid lanthushållsskolorna, vid Brogård och vid Rimforsa. Denna centrala fördelning av eleverna motiveras med rättvisesynpunkter. Som förebild hänvisas till uttagning av läraraspiranter till provårsläroverken och till studentlinjen vid folkskoleseminarierna.

B. Studiehjälp. I fråga om ekonomisk hjälp för studiernas finansiering har utredningen ansett det önskvärt, att de kursavgifter, som uttas vid de nuvarande enskilda utbildningsanstalterna, kunde borttagas. En sådan åtgärd kräver emellertid, att staten anslår medel i ökad omfattning till skolornas drift.

Beträffande den direkta studiehjälpen till eleverna hänvisar utredningen till den utredning om studielån och statliga stipendier, som då (december 1950) verkställdes inom studielånenämnden (SOU 1949: 41).

C. Elevbostäder. Utredningen förordar, att elevbostäder bygges i så stor omfattning, att minst hälften av eleverna kan erhålla rum i sådana bostäder. De bör uppföras av kommuner och elevbostadsföretag, och statsbidrag härtill bör utgå. Likaså bör förmånliga byggnadslån erhållas, allt i syfte att hålla hyreskostnaderna låga. Bostadshusen bör vara av samma storleksordning och rymma omkring 30 enkelrum samt en bostad för uthyrning, t. ex. till någon av seminariets lärarinnor, som mot ersättning vill åta sig tillsyn över elevbostäderna. Statsbidrag borde utgå även till anskaffning av inventarier för bostäderna. Vid seminariet i Stockholm borde byggas fem bostadshus, vid seminariet i Uppsala tre, vid vartdera av seminarierna i Göteborg och Lund två samt vid seminariet i Umeå ett bostadshus.

Remissinstanserna (beträffande A, B och C). Även i fråga om dessa avsnitt av utredningens betänkande bryter sig meningarna. Endast *Fredrika Bremerförbundet* ansluter sig helt till utredningens förslag i samtliga tre här nämnda punkter. Frågorna om studiehjälpen och om elevbostäderna beröres endast i några få remissyttranden, medan frågan om central intagning av elever tilldragit sig ett större intresse. I denna fråga står uppfattning mot uppfattning. För central intagning uttalar sig *statens institut för folkhälsan, lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen* och *Sveriges husmodersföreningars riksförbund*. Dessa myndigheter anser, att rättvisesynpunkter motiverar en intagning av elever på detta sätt, och socialstyrelsen poängterar särskilt, att genom denna metod blir det möjligt att anpassa antalet elever efter behovet av lärarinnor. Några remissinstanser är skeptiska mot metoden utan att dock direkt avstyrka densamma. Så är fallet med *överstyrelsen för yrkesutbildning*, som säger sig kunna acceptera att metoden prövas försöksvis, samt *Svenska skolkökslärarinnors förening*, som, för den händelse central intagning beslutas, föreslår att denna skall omhänderas av en kommitté, sammansatt av representanter för de olika seminarierna, och icke av den centrala skolmyndigheten. *Skolöverstyrelsen* avstyrker bestämt den centrala intagningen, emedan nuvarande system fungerat tillfredsställande och den centrala intagningen är behäftad med alltför stora nackdelar.

De remissinstanser, som yttrat sig över förslaget om elevbostäder, tillstyrker i princip men anser, att bostäderna icke bör få karaktären av internat. *Statens institut för folkhälsan* anser, att eventuella elevbostäder bör bli av samma karaktär som studentbostäderna i Uppsala.

Slutligen må nämnas att *skolöverstyrelsen* förordar, att kursavgifterna vid seminarierna avskaffas i den mån skolorna förstatligas.

Utbildningsanstalterna

A. *Regionplanering av seminarierna.* Frågan om de lämpligaste förläggningsplatserna för de anstalter, som skall handha utbildningen av lärarinnor i framtiden, är beroende av ett flertal faktorer, framhåller utredningen. Särskilt måste beaktas landets geografiska utbredning och folktätheten samt tillgången till övningsskolor, lokaler och seminarielärare på de skilda platserna.

Av flera skäl bör Stockholm eller dess omedelbara närhet komma i fråga som förläggningsplats. Läget är tillfredsställande rent geografiskt och elevernas övningsundervisning kan ordnas utan nämnvärda svårigheter. Här finns också museer med det åskådningsmateriel, som är ytterst värdefullt för sömnads- och vävlärlarinnornas del. Behovet av speciallärare för olika uppgifter kan lätt fyllas. Utredningen framhåller, att 1942 års riksdag vid sitt beslut om omorganisation av statens skolköksseminarium uttalat, att det nya seminariet borde anknytas till det nya läroverk, som enligt riksdagens mening borde upprättas i närheten av det gymnastiska centralinstitutets nya förläggningsplats. Härigenom skulle seminariet bli tillgodosett med övningsskola. Med ifrågavarande läroverk avsågs högre allmänna läroverket statens normalskola. Utredningen påpekar vidare, att departementschefen i direktiven uttalat sig för att det blivande statliga seminariet förledes i anslutning till nya lokaler för hemmens forskningsinstitut, så att ett gott samarbete mellan de båda institutionerna kunde åstadkommas.

Utredningen föreslog, att ett statligt seminarium skulle upprättas i Stockholm eller dess omedelbara närhet och att detta statliga seminarium skulle organiseras för utbildning av samtliga lärarinnekategorier med undantag av de »kombinerade» linjerna, hushållnings-sömnadslärlarinnor och slöjdlärlarinnor. Som skäl för en samförläggning av olika kategorier anförde utredningen, att eleverna får möjlighet att lära känna hemmets hela arbetsområde genom den gemensamma undervisningen och den nära kontakten mellan de olika elevgrupperna. Eleverna skulle härigenom också komma att bättre förstå och uppskatta kamraternas arbetsområden på ett annat sätt än vad som blir möjligt genom seminarier för varje särskild lärarinnekategori. Vid stockholmsseminariet borde årligen utexamineras 36 hushållningslärlarinnor, 24 barnavårdslärlarinnor, 24 sömnadslärlarinnor, 24 yrkeslärlarinnor i sömnad, 24 vävlärlarinnor och varantant år 12 lanthushållningslärlarinnor. Hela behovet av lanthushållningslärlarinnor skulle tillgodoses genom utbildningen vid detta seminarium. Till seminariet i Stockholm borde vidare förläggas olika slag av yrkesutbildningskurser, fortbildningskurser, konsulentutbildning o. s. v.

Med utgångspunkt i befolkningsfördelningen och landets geografiska struktur förordade utredningen, att övriga utbildningsanstalter fördelas på övriga delar av landet. Göteborg borde främst komma i åtanke efter huvudstaden. Samma skäl som åberopats för ett statligt seminarium i Stockholm kunde också anföras för ett dylikt seminarium i rikets andra stad, vilken också utgör ett kulturcentrum för Västsverige. Vid ett nyinrättat statligt seminarium i Göteborg borde utbildas hushållningslärlarinnor och sömnadslärlarinnor samt yrkeslärlarinnor i sömnad, av de båda förstnämnda kategorierna 24 vardera per år och av den senare 12. Dessutom borde vid slöjdföreningens skola i Göteborg årligen utbildas ett tiotal vävlärlarinnor.

Vidare ansåg utredningen, att utbildning av lärarinnor alltjämt borde bedrivas

i Uppsala. Där finns tillgång till förhållandevis goda lokaler (fackskolans) och Uppsala är en lämplig plats också ur andra synpunkter. Institutioner, övnings-skolor och tillgång till speciallärare finns i denna universitetsstad. Vid seminariet i Uppsala (fackskolan), som icke föreslogs bli statligt, borde årligen utbildas 24 hushållningslärarinnor och 12 barnavårdslärarinnor samt vidare årligen intagas 24 elever för utbildning till hushållnings-sömnadslärarinnor och 24 för utbildning till slöjdlärarinnor.

I fråga om förläggning av övriga anstalter ansåg utredningen, att övre Norrland och Skåne borde erhålla var sin skola. Särskilt för övre Norrlands del vore en utbildningsanstalt av synnerligen stort värde. Umeå ansåg utredningen vara den lämpligaste förläggningsplatsen, därför att staden äger många skolformer, som är av värde för utbildningen av lärarinnor på det husliga området. Vidare utbildades där redan då skolköklärarinnor vid ett av landstinget upprättat skolköksseminarium. Ett nytt statligt seminarium i Umeå, som utredningen förordade, skulle utbilda hushållningslärarinnor, till en början 12 à 16 årligen men med möjlighet att senare öka kapaciteten.

Utbildningsanstalten i Skåne förordades förlagd till Lund. Detta seminarium skulle utbilda 24 hushållningslärarinnor och 24 slöjdlärarinnor årligen.

B. Förstatligande av utbildningsanstalterna. Utredningen gav sitt varma erkännande åt det enskilda initiativets insatser för utbildningen av lärarinnor på det husliga området. Den framhöll, att det ofta varit enskilda personer, som av intresse för denna utbildning sökt sig fram och utformat utbildningen och seminarierna så, som bäst lämpat sig för samhället. De hade därvid gynnats av en frihet, som låtit dem handla efter sitt eget sinne.

Icke desto mindre föreslog utredningen, att hela den ifrågavarande utbildningen med något undantag skulle förstatligas. Skälen härtill var främst av ekonomisk art. Även om privata seminarier erhåller statsbidrag, måste de dock bygga sin ekonomi i stor utsträckning på elevavgifter, vilket blir betungande för eleverna. Vidare har skolorna på grund av sin svaga ekonomi svårt att anskaffa och underhålla tidsenliga lokaler, inventarier och undervisningsmateriel. Det blir också svårt att anställa kompetenta lärare, eftersom de bästa lärarna söker sig till andra undervisningsanstalter eller annan verksamhet med bättre lön och större trygghet i anställningsvillkoren. Vidare har många husliga ämnen blivit obligatoriska i olika skolformer och detta utgör ett motiv för att staten bör åta sig ansvaret för lärarinnornas utbildning.

Enligt förslaget skulle samtliga seminarier med undantag för det i Uppsala bli statliga. Utredningen hade övervägt förstatligande även av fackskolan i Uppsala men av olika skäl stannat för att verksamheten vid denna borde bedrivas i samma regi som hittills. Staten borde dock lämna så rikliga bidrag, att varken elever eller lärare bleve sämre ställda än vid andra seminarier. Vidare förordade utredningen, att utbildning av vävlärarinnor fortfarande skulle ske vid slöjdföreningens skola i Göteborg, under förutsättning att utbildningen bleve likartad med den vid statliga seminarier. Om detta inte bleve fallet, förordades utbildningen överflyttad till det föreslagna statliga seminariet i Göteborg. Utredningen ansåg det i och för sig önskvärt, att helt statliga institutioner komme till stånd även för handhavande av den s. k. förberedande seminarieutbildningen, men ställde detta önskemål på framtiden och föreslog, att fackskolans i Uppsala egendom Brogård och lanthushållningsseminariet vid Rimforsa skulle tas i anspråk för denna utbildning. Vidare borde enligt förslaget även en del lanthushållsskolor anlitas för denna utbildning. Förslaget innebar, att den nuvarande utbildningen av lanthus-

hållslärlarinnor vid Rimforsa skulle upphöra, emedan denna lärarutbildningslinje skulle nedläggas. De enskilda anstalterna för lärarinneutbildning i Stockholm skulle upphöra med sin nuvarande verksamhet, men dit borde i stället förläggas kurser i sömnad och vävning, vilket i viss mån kunde komma lärarinneutbildningen till godo.

Utredningen ansåg, att de föreslagna statliga seminarierna borde träda i verksamhet så snart ske kunde, även om lokalfrågorna måste lösas provisoriskt under en övergångsperiod. Lokalfrågan för seminariet i Göteborg kunde dock inte lösas utan nybyggnad. Även stockholmsseminariets byggnadsfråga borde snarast lösas.

C. Styrelser för seminarierna. Utredningen föreslog, att varje seminarium skulle ställas under ledning av en styrelse, som hade att utöva den allmänna tillsynen över seminariets verksamhet. Enligt utredningens mening borde såväl ordföranden som ledamöterna av styrelsen utses av Kungl. Maj:t efter förslag av myndigheter och organisationer m. fl.

Remissinstanserna. I fråga om den regionala fördelningen av seminarierna sysselsätter sig remissinstanserna mest med det inbördes förhållandet mellan seminarierna i de båda närliggande städerna Stockholm och Uppsala. Flertalet remissinstanser tillstyrker seminarium på båda orterna, men *lantbruksstyrelsen* finner det mindre välbetänkt att överhuvudtaget förlägga ett seminarium till Stockholm med hänsyn till trängseln i huvudstaden och rikedomen på utbildningsanstalter av olika slag. Det vore också olämpligt att förlägga seminarier till två så näralliggande orter som Stockholm och Uppsala. En ny utredning om förläggningsplatserna för seminarierna borde enligt *lantbruksstyrelsens* mening komma till stånd. I vilket fall som helst bör utbildning av lantushållningslärarinnor icke ske i Stockholm utan i Uppsala, varvid lärare vid Lantbrukshögskolan kan anlitas för undervisningen. Samma mening rörande utbildningen av lantushållningslärarinnor framföres även av *Riksförbundet Landsbygdens folk* och av *socialstyrelsen*. Några remissinstanser, bland annat *Svenska skolköklärlarinnors förening*, anser att proportionen mellan de föreslagna seminarierna icke är lämplig. Särskilt blir seminariet i Stockholm alltför stort tillskuret, medan seminarierna i Uppsala och Umeå får för liten kapacitet. *Svenska Landstingsförbundet* och *Yrkeskvinnors samarbetsförbund* understryker också, att seminariet i Stockholm blir för stort, och den sistnämnda organisationen förordar en ny omprövning av frågan om proportionerna de olika seminarierna emellan. *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* anser, att Norrland icke blivit tillräckligt tillgodosett. Seminariet i Umeå måste göras större och dessutom bör ett seminarium för utbildning av sömnadslärlarinnor förläggas till Norrland. I ett annat yttrande förordas, att det föreslagna statliga seminariet i Umeå också skall utbilda sömnadslärlarinnor. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* uttrycker sin glädje över förslaget om ett statligt seminarium i Umeå, och samma känsla ger *länsstyrelsen i Malmöhus län* uttryck åt i fråga om det föreslagna nya seminariet i Lund. *Svenska stadsförbundet* däremot tycker, att Katrineholm borde ha fått det seminarium, som föreslogs förlagt till Lund. *Föreningen Handarbetets vänner* ifrågasätter, om inte utbildning av vävlärlarinnor kunde förläggas till Umeå, eftersom Norrland är vanlottat på utbildningsmöjligheter.

Förslaget om förstatligande av utbildningen på här ifrågavarande område möter inga principiella invändningar från någon remissinstans, men *statskontoret* anser, att förstatligande bör komma i fråga endast efter ett i förhållande till utredningens förslag väsentligt nedskuret program. (Om statskontorets yttrande mera här-

nedan.) *Skolöverstyrelsen*, som också tillstyrker förstatligande, förordar att detta bör ske etappvis i samband med att staten övertar redan befintliga lokaler för seminarier eller bygger nya. *Fackskolan i Uppsala* kommer till den slutsatsen, att även denna undervisningsanstalt bör övertagas av staten. Även *husmodersförbundets länsorganisation* i Uppsala län tillstyrker förstatligande av fackskolan. Denna organisation föreslår, med utgångspunkt från ett förstatligande av skolan, en omprövning av förhållandet mellan de föreslagna seminarierna i Stockholm och Uppsala, så att de båda undervisningsanstalterna kan komma att komplettera varandra. *Hushållningssällskapet i Uppsala län* menar, att det föreslagna seminariet i Stockholm i stället bör förläggas till Uppsala.

Statskontoret behandlar i sitt remissvar ingående de här relevanta problemen. Ämbetsverket förklarar, att ett förstatligande i den stora omfattning utredningen föreslagit icke skulle medföra några fördelar, och enligt utredningens direktiv skulle denna föreslå förstatligande endast under den förutsättningen, att påtagliga fördelar därmed skulle vinnas. Enligt statskontorets mening måste ett mera begränsat program för förstatligandet genomföras. Statens skolköksseminarium bör i enlighet med riksdagsbeslutet av år 1942 utbyggas med en linje för utbildning av sömnadslärarinnor. Några andra utbildningslinjer bör inte förläggas dit. Inte endast fackskolan i Uppsala utan även skolköksseminarierna i Göteborg och Umeå bör fortsätta i samma regi som hittills. Samma bör förhållandet bli även för lanthushållningsseminariet i Rimforsa. Statskontoret avstyrker bestämt de av utredningen föreslagna internatkurserna i bl. a. Rimforsa. Statskontoret kan inte heller acceptera den av utredningen föreslagna allmänna utbildningsgången för de blivande lärarinnaorna utan kräver, att en boskillnad skall göras emellan den förberedande utbildningen och seminariestudierna. För den förberedande utbildningen bör man anlita de kommunala och enskilda yrkesskolorna och inte skapa nya skolformer, t. ex. de förberedande lärarinnekurserna i internat.

D. Anordnande av yrkeskurser i anslutning till seminarierna. Vid några av de nuvarande lärarinneutbildningsanstalterna anordnas utöver lärarinnekurserna yrkeskurser av olika slag. Deras ändamål är dels att utbilda personal, dels att tjänstgöra som övningsskolor för de blivande lärarinnaorna. Eftersom det råder brist på utbildningsmöjligheter inom det husliga området, ansåg 1945 års utredning det lämpligt, att till seminarierna knytes yrkeskurser av olika slag. Kurserna skulle liksom hittills fylla funktionen av övningsskolor men dessutom avhjälpa behovet av sådan utbildning inom det husliga området, där bristerna är uppenbara. Utredningen föreslog ett antal kurser, för vilka (med ett undantag) redan fanns av statlig tillsynsmyndighet uppgjorda kursplaner. Undantaget var specialkurs i vävning.

Vid *seminariet i Stockholm* skulle följande kurser anordnas: kurs för internatföreståndarinnor, ettårig husmodersskola med barnavård, kurs för kokerskor till storkök, 2-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor, kurser för tvättpersonal, två kurser per år för utbildning av barnsköterskor samt olika typer av vävkurser.

Vid *seminariet i Göteborg* skulle inrättas en verkstadsskola för klänningssömmerskor av samma typ som vid stockholmsseminariet. Vid *seminariet i Lund* föreslogs vävkurser av samma slag som i Göteborg samt dessutom kurser i sömnad. Vid *seminariet i Umeå* skulle tillvidare inga yrkeskurser anordnas, medan *fackskolan i Uppsala* förutsattes fortsätta med sin nuvarande kursverksamhet. I den mån motsvarande kurser komme att anordnas vid de statliga seminarierna,

borde en omarbetning av kursplanerna vid fackskolan ske i huvudsaklig överensstämmelse med kursplanerna vid de statliga seminarierna.

Remissinstanserna. Endast i ett fåtal yttranden berörs frågan om anordnande av yrkeskurser vid seminarierna. *Skolöverstyrelsen* anser, att utredningen föreslagit ett alldeles för stort antal sådana kurser. Det kan till exempel icke anses motiverat att anordna kurser för tvättpersonal, då sådan utbildning anordnas vid yrkesskolorna. Inte heller kurser för internatföreståndarinnor vore lämpligt. Överstyrelsen framhöll i detta sammanhang, att utbildning av ekonomiföreståndarinnor borde ske vid seminarierna, samt föreslog att den måtte få i uppdrag att utarbeta förslag till lämpliga yrkeskurser vid seminarierna. Endast sådana kurser bör anordnas, som kan tjäna som förskolor och som icke finns vid yrkesskolorna.

Maria husmodersskola avstyrker inrättandet av ifrågavarande yrkeskurser och anser, att behovet av övningsundervisning bör tillgodoses därigenom, att lärarinneaspiranterna får komma ut till yrkesskolorna. *Svenska yrkesskolföreningen* ifrågasätter också lämpligheten av utredningens förslag på denna punkt och anser, att behovet av övningsundervisning åtminstone delvis kan tillgodoses av yrkesskolorna.

Det må vidare framhållas, att *statens skolköksseminarium* och *Svenska ekonomiföreståndarinnors förening* föreslog, att frågan om utbildning av ekonomiföreståndarinnor skulle tas upp till skyndsamt utredning. 1945 års utredning hade för sin del föreslagit, att hela problemkomplexet om utbildning av personal för storhushållen skulle göras till föremål för särskild utredning.

E. Nybyggnader och andra lokalfrågor. Lokalförhållandena vid flertalet anstalter för utbildning av lärarinnor inom det husliga området är icke tillfredsställande, framhöll utredningen. Fördenskull var det nödvändigt att för ändamålet lämpliga lokaler anskaffades. Förslag framlades om uppförande av byggnader vid de olika seminarierna. Seminarierna i Göteborg, Umeå och Lund beräknades kunna i viss utsträckning utnyttja de till nämnda städer förlagda folkskoleseminariernas lokaler. Förslag framlades även om en nybyggnad vid fackskolans egendom Brogård.

Remissinstanserna. Först må framhållas, att *byggnadsstyrelsen*, vilken som förut framhållits biträtt utredningen i fråga om byggnadsfrågorna, icke funnit lämpligt att uppgöra mera fullständiga skissutredningar till de olika byggnadsföretagen, så länge icke statsmakterna tagit ställning till sättet för den föreslagna organisationens genomförande. Styrelsen sade sig icke heller ha detaljgranskat utredningens förslag till de olika lokala byggnadsprogrammen.

Skolöverstyrelsen uppehöll sig mest ingående av alla remissinstanser vid byggnadsfrågorna och underströk, att nybyggnader vore ofrånkomliga. Byggnadsprogrammet borde emellertid genomföras etappvis. Mest angeläget var nybyggnader för seminariet i Stockholm. *Statens skolköksseminarium* påminde om de dåliga lokalförhållandena för seminariet och underströk det trängande behovet av nybyggnad. *Göteborgs skolköksseminarium* uttryckte sin tillfredsställelse över förslaget till nybyggnad för göteborgsseminariet. *Fackskolan i Uppsala* uttalade sin förvåning över de låga byggnadskostnader utredningen kalkylerat med och ansåg, att siffrorna knappast vore hållbara. Det gällde också de årliga omkostnaderna.

Lärarpersonalen vid seminarierna

Då 1945 års utredning föreslog förstatligande av alla utbildningsanstalter utom en, följde som konsekvens därav förslag om inplacering av lärarpersonalen i

det statliga lönesystemet. Detta sistnämnda förslag gällde även fackskolan i Uppsala, fastän denna icke föreslogs förstatljad.

Rektorernas undervisningsskyldighet borde enligt förslaget bestämmas med utgångspunkt från rektorsgöromålets omfattning. Vid ett seminarium med en utbildningslinje föreslogs undervisningsskyldigheten omfatta 12—16 veckotimmar, vid seminarium med flera utbildningslinjer borde timantalet kunna minskas.

Rektorsbefattningarna föreslogs bli förordnandetjänster i likhet med andra rektorsbefattningar. De föreslogs också fördelade på fem olika avlöningsgrupper.

I fråga om behörighet för rektorstjänst vid seminarierna för utbildning inom det husliga området skulle givetvis gälla att rektorerna måste äga pedagogisk erfarenhet. Däremot skulle de ej nödvändigtvis behöva ha förvärvat sådana kunskapsmeriter, som kvalificerade till tjänst som ämneslärarinna vid seminarierna. I sådana fall, då ämneslärarinna förordnades till rektor, vilket ansågs bli det vanligaste, borde hon äga behörighet att inneha ordinarie tjänst som ämneslärarinna. Om rektor icke själv vore fackutbildad inom någon till seminariet hörande utbildningsgren, borde sådan fackutbildad lärarinna ha speciellt ansvar för att undervisningen inom nämnda område bedreves ändamålsenligt. Utredningen föreslog fördenskull, att — beroende på seminariets storlek — biträdande föreståndarinnor eller huvudlärarinnor skulle tillsättas. Den förstnämnda kategorien borde liksom rektorerna tillsättas på förordande på viss tid, medan huvudlärarinnorna borde vara ordinarie ämneslärarinnor med visst arvode utöver lönen. Biträdande föreståndarinna borde vara behörig till ordinarie ämneslärarinetjänst. Undervisningsskyldigheten för biträdande föreståndarinna borde bestämmas till 14—20 timmar per vecka. Huvudlärarinna borde kunna erhålla nedsett undervisningsskyldighet med högst 6 timmar per vecka.

Utredningen föreslog vidare inrättande av lektorstjänster i psykologi och pedagogik samt i kemi. Vid seminarierna i Stockholm och Uppsala, där barnavårdslärarinnor skulle utbildas, borde någon av undervisarna i psykologi vara barnpsykolog.

Lärarinnorna i de särskilda ämnena vid seminarierna skulle icke betraktas som övningslärare utan som ämneslärare. Deras verksamhet skulle icke komma att begränsas till lärarinneutbildningslinjerna utan även omfatta de till seminarierna knutna yrkeskurserna. Undervisningsskyldigheten föreslogs omfatta 20—26 timmar per vecka. I fråga om kompetensfordringarna för behörighet till innehav av tjänst som ordinarie ämneslärarinna borde i första hand fordras avlagd examen vid vederbörlig utbildningslinje eller däremot svarande utbildning jämte praktisk erfarenhet av lärarinneverksamhet. Enligt utredningens uppfattning var det angeläget, att lärarinnorna skaffade sig ytterligare utbildning utöver den nyss nämnda. Men eftersom sådana utbildningsmöjligheter så gott som helt och hållet saknades för närvarande, ansåg sig utredningen endast som ett önskemål kunna framhålla, att ämneslärarinna efter avlagd lärarinneexamen borde ha bedrivit studier inom sitt fackområde antingen inom landet eller utomlands. För att främja fortbildningen föreslog utredningen, att medel för utdelande av studie-stipendier skulle beviljas av statsmakterna. Studieleidighet med oakortad lön eller med B-avdrag borde icke utesluta möjlighet att erhålla stipendier. Eftersom de fortsatta studierna till stor del måste bedrivas utomlands, föreslog utredningen, att för utlandsstudier ett belopp av 10 000 kronor årligen under några år framåt skulle ställas till förfogande.

Övriga lärare skulle utgöras av timlärare, speciallärare, föreläsare och övningslärare, vilka skulle bli arvodesavlönade.

Lärartjänster borde tillsättas efter ansökningsförfarande, men efter medgivande

av Kungl. Maj:t skulle det bli möjligt att till någon viss tjänst kalla en särskilt lämplig och förtjänt person utan ansökningsförfarande och utan att vederbörande behövde uppfylla de formella kompetensfordringarna för tjänsten.

Remissinstanserna. Statskontoret, som föreslog ett mera begränsat program i fråga om läroanstalternas förstatligande än vad utredningen tänkt sig, ansåg att några särskilda åtgärder i fråga om lärarpersonalens lönegradsplaceringar icke var erforderliga. Statskontoret hänvisade till beslutet vid 1951 års riksdag om löne- och statsbidragsreglering för de läroanstalter, som utbildar lärarinnor för det husliga området, och ansåg att de principer som lagts till grund för denna reglering borde tillämpas vid den begränsade utbyggnad av seminarieorganisationen som ämbetsverket förordade.

Skolöverstyrelsen ansåg sig icke kunna ta ställning till frågan om rektorernas lönegradsplacering, emedan behovet av personal till seminarierna torde behöva omprövas, sedan utbildningsgången och kursernas förläggning till de olika seminarierna fastställts. Förslaget om biträdande föreståndarinnor och huvudlärarinnor fann skolöverstyrelsen beaktansvärt och intog alltså en delvis motsatt uppfattning mot statens lönenämnd, som menat att endast en kategori, nämligen huvudlärarinnor, borde förekomma. Överstyrelsen ansåg, att undervisningsskyldigheten borde kunna variera, men framlade inga detaljförslag i ifrågavarande hänseende.

I ett flertal yttranden, bl. a. från *lantbruksstyrelsen* och *socialstyrelsen* samt *Sveriges agronom- och lanbrukslärareförbund*, underströks vikten av att möjligheter till fortbildning för lärarpersonalen skapades. Några förslag härom framlades dock inte. Ett par instanser, *Fredrika Bremerförbundet* och *lanthushållningsseminariet i Rimforsa*, ansåg, att de kompetensfordringar utredningen uppställt för ämneslärarinnornas vidkommande vore alltför låga. Förbundet ansåg, att krav på fortsatt utbildning inom fackområdet efter avlagd lärarinneexamen borde uppställas som kompetensvillkor. Seminariet i Rimforsa ifrågasatte, om icke rektorerna borde ha avlagt akademisk examen eller skaffat sig likvärdig vidareutbildning. *Svenska skolkökslärarinnors förening* uttalade sin tillfredsställelse över förslaget om huvudlärarinnor och underströk vikten av att sådana funnes tillgängliga för handledning av övningsundervisningen.

Den centrala ledningen av lärarinneutbildningen

1945 års utredning kritiserar den nuvarande uppdelningen av den centrala ledningen av lärarinneutbildningen på olika ämbetsverk och anser att denna ledning bör förläggas till ett enda ämbetsverk. Efter en ingående diskussion av problemet kommer utredningen fram till den ståndpunkten, att antingen skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning bör komma i fråga. Vid förläggning under skolöverstyrelsen skulle denna komma att handha utbildningen av vissa kategorier lärarinnor, som icke alls eller endast helt obetydligt tjänstgöra inom skolformer, sorterande under nämnda myndighet. Detta gäller i fråga om barnavårdslärarinnor, vävlärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad. Däremot kommer samtliga lärarinnekategorier att kunna tjänstgöra inom skolformer, som är underställda överstyrelsen för yrkesutbildning. Detta är ett synnerligen viktigt skäl för att överstyrelsen för yrkesutbildning blir tillsynsmyndighet, anser utredningen. Ett annat skäl mot skolöverstyrelsens ställning som dylik myndighet är, att icke några av de förskolor, som de blivande lärarinnorna skulle genomgå, sorterar under denna. Ett annat viktigt skäl för att överstyrelsen för yrkesutbildning bör bli tillsynsmyndighet är, att de skolor och kurser, som sorterar under

densamma och där huslig undervisning förekommer, är av mångahanda slag, varför undervisningen där är av synnerligen mångskiftande natur och innehåll. För att kunna anpassa lärarinneutbildningen efter denna undervisnings krav och leda den i rätt riktning är otvivelaktigt överstyrelsen för yrkesutbildning den lämpliga myndigheten. Utredningen förordar alltså, att överstyrelsen för yrkesutbildning blir tillsynsmyndighet, och tillfogar som ett ytterligare skäl för detta ståndpunktstagande, att en huslig byrå från och med den 1 juli 1947 finns inrättad inom överstyrelsen.

Remissinstanserna. Dessa är eniga med utredningen såtillvida, att de samtliga anser den nuvarande uppspaltningen på olika tillsynsmyndigheter olämplig. Samma uppfattning framföres av *Sveriges hemslöjdsföreningars riksförbund*, men denna organisation tvivlar på möjligheten av att en enda myndighet skall kunna bli tillsynsmyndighet. Det torde bli ofrånkomligt, säger riksförbundet, att behålla den nuvarande ordningen med olika tillsynsmyndigheter.

Remissinstanserna anser också i likhet med utredningen, att endast skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning kan komma i fråga som tillsynsmyndighet. Men vilken av dessa två, som bör väljas, därom går meningarna i sär.

Skolöverstyrelsen anser, att den bör utöva den centrala ledningen av lärarinneutbildningen. Den framhåller, med stöd av vissa statistiska uppgifter, att det största antalet lärarinnor inom det husliga området kommer att meddela undervisning vid läroanstalter, som står under dess överinseende. Detta gäller framförallt kategorierna hushållningslärarinnor och sömnadslärarinnor, och dessa lärarinnegrupper är mycket större än de övriga grupperna. Av övriga lärarinnor kommer visserligen många att tjänstgöra vid skolor under överstyrelsen för yrkesutbildning men åtskilliga kommer också att tjänstgöra vid skolor, som står under lantbruksstyrelsens överinseende, eller vid kurser, som sorterar under socialstyrelsen eller medicinalstyrelsen. För att undvika den nuvarande splittringen är det bäst, att skolöverstyrelsen får bli tillsynsmyndighet. Ett tungt vägande skäl för en sådan anordning är vidare enligt skolöverstyrelsens mening, att det här icke främst är fråga om en yrkesutbildning av den typ, som meddelas vid läroanstalter, sorterande under yrkesöverstyrelsen, utan om pedagogisk utbildning, samt att lärarutbildningen i stort sett sorterar under skolöverstyrelsen. Förekomsten av en huslig byrå inom yrkesöverstyrelsen får inte överskattas, menar skolöverstyrelsen, som i detta sammanhang framhåller, att det inte finns någon garanti för att yrkesöverstyrelsen stadigvarande kommer att förfoga över speciell sakkunskap i lanthushållsgöromål och trädgårdsskötsel. Skolöverstyrelsen hänvisar vidare till det förslag till omorganisation av densamma, som då var att vänta inom kort och enligt vilket flera befattningar på det husliga området skulle komma att tillsättas än vad som för det dåvarande fanns.

Ett stort antal remissinstanser framför samma uppfattning, nämligen att skolöverstyrelsen bör bli tillsynsmyndighet. Bland dessa märks samtliga *skolköks- och handarbetsseminarier*. *Lantbruksstyrelsen* anser också, att skolöverstyrelsen bör bli tillsynsmyndighet, men begär att själv få utöva inspektionsrätt över utbildningen av de lärarinnekategorier, som skall undervisa vid skolor, som sorterar under densamma. Denna inspektionsrätt för lantbruksstyrelsen anser *statens institut för folkhälsan* vara lämplig. Institutet avvisar tanken på yrkesöverstyrelsen som tillsynsmyndighet med den motiveringen, att överstyrelsen endast handhar *lägre* utbildning. *Göteborgs stads yrkesskolestyrelse* uttalar sig också för skolöverstyrelsen och förordar, att inom densamma upprättas en särskild huslig rotel med ett undervisningsråd som chef. Samma förslag framföres för övrigt även av statens institut för folkhälsan. *Sveriges slöjdlärarinneförening* och

Svenska skolkökslärarinnors förening anser det utan tvekan olämpligt, att yrkesöverstyrelsen blir tillsynsmyndighet, emedan utbildningen inte främst gäller manuellt arbete utan lärarinneutbildning. Motiveringar av denna art förekommer också i flertalet av de yttranden, som tillstyrker skolöverstyrelsen som tillsynsmyndighet. Bland de instanser, som uttalat sig för skolöverstyrelsen, må till sist även nämnas *länsstyrelserna i Östergötlands och Uppsala län*.

Överstyrelsen för yrkesutbildning hävdar motsatt uppfattning. Som de viktigaste skälen för att överstyrelsen för yrkesutbildning bör vara tillsynsmyndighet anföres, dels att så betydelsefulla kategorier som lärare i barnavård, vävning och yrkessömnad icke alls eller endast obetydligt tjänstgöra i skolor under skolöverstyrelsens överinseende, dels att inga av förskolorna ligger under skolöverstyrelsen, medan samtliga väv- och sömnadskurser, som ingår i vissa lärares utbildning, hör under yrkesöverstyrelsen, dels att den yrkesutbildningsverksamhet, utöver lärarutbildningen, som kommer att ordnas vid seminarierna, blir av den art, att den bör tillhöra yrkesöverstyrelsens område, dels att den föreslagna konsulentutbildningen i stort sett kommer att bli en vidareutbildning av vissa lärare inom det husliga området och således bör handhas av samma myndighet, som utövar tillsyn över lärarutbildningen, och dels att överstyrelsen förfogar över speciell sakkunskap i sin husliga byrå i betydligt flera grenar än skolöverstyrelsen.

Vissa instanser — men dock en minoritet — ansluter sig till utredningens förslag om att yrkesöverstyrelsen bör bli tillsynsmyndighet eller lämnar detta förslag utan erinran. Till den senare typen av yttranden hör bland andra de från *statskontoret* och *Svenska yrkesskolföreningen*. Bland dem, som direkt uttalar sig för yrkesöverstyrelsen, må nämnas *socialstyrelsen*, *Svenska Landstingsförbundet* och *Sveriges husmodersföreningars riksförbund*. Den sistnämnda organisationen fäster särskild vikt vid förekomsten av en huslig byrå inom yrkesöverstyrelsen och föreslår, att denna utbygges, så att den kommer att förfoga över sakkunskap inom samtliga grenar av den husliga utbildningen. Även *Svenska barnavårdslärarinnors förening* förordar yrkesöverstyrelsen med den speciella motiveringen, att den har överinseendet över kurser i barnavård och har en konsulent för barnavårdsverksamheten anställd. *Fredrika Bremerförbundet*, som också uttalar sig för yrkesöverstyrelsen, förordar inspektionsrätt för såväl skolöverstyrelsen som lantbruksstyrelsen över utbildning av sådana lärarinnekategorier, vars medlemmar kommer att undervisa i skolor, underställda respektive ämbetsverk.

Specialutbildning och högre huslig utbildning

För 1945 års utrednings förslag och remissinstansernas utlåtanden häröver ämnar lärarinneutbildningskommittén redogöra i nästa betänkande.

Innehåll till bilaga 2

Enkätundersökningen.....	276
1. Undersökningsmaterialet.....	276
2. Inkomna svar och uppgifter.....	277
3. Ålder vid examen.....	277
4. Pensionsåldern.....	278
5. Dödligheten.....	279
6. Avgången från yrket.....	280
7. Åldersfördelningen.....	281
8. Giftermålsfrekvens och yrkesaktivitet.....	281
9. Omfattningen av den begränsade tjänstgöringen.....	283
10. Yrkesverksamheten inom de olika lärarkårerna.....	284
11. Yrkesverksamheten inom de olika lärarkårerna olika år efter examen... ..	286
12. Lärarnas fördelning på olika skolformer och andra verksamheter inom all- män lärar- och konsulentverksamhet, m. m.	287
13. Lanthushållslärarinnorna och de rena lanthushållsläraryrkesfunktionerna... ..	288
14. Arten och omfattningen av barnavårdslärarinnornas tjänstgöring	289
Antalet tjänster inom olika skolformer läsåret 1954/55.....	290
1. hushållsgöromål och lanthushåll.....	291
2. slöjd.....	292
Antalet yrkesverksamma lärare enligt enkätundersökningen jämfört med det beräknade antalet tjänster.....	293
Omfattningen av undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål inom folkundervisningen samt högre skolor.....	293
Omfattningen av undervisningen i kvinnlig slöjd inom folkundervisningen samt högre skolor.....	296
Det beräknade framtida behovet av lärare på det husliga området.....	299

Utredning för bedömning av det framtida behovet av lärare inom det husliga området

Utredningen verkställd av kommitténs expert Eva Ernest

Enkätundersökningen

För att få en uppfattning om hur stor procent av utexaminerade lärare inom det husliga området, som avgår från yrkesverksamheten på grund av giftermål m. m. genomfördes hösten 1954 en enkät bland ifrågavarande lärarkategorier. De i undersökningen deltagande grupperna är lanthushållslärarinnor, skolkökslärarinnor, skolköks-handarbetslärarinnor, handarbetslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad samt barnavårdslärarinnor. Vävlärarinnorna har inte medtagits i undersökningen, då det särskilt beträffande denna kategori förelegat stora svårigheter att få fram tillfredsställande namn- och adressuppgifter. Möjligheterna att för denna senare grupp nå en hög svarsprocent med rimlig arbetsprestation har syntts så små att kommittén ansett det fördelaktigare att utesluta gruppen ur undersökningsmaterialet och i stället inrikta sig på en så hög svarsprocent som möjligt för de övriga grupperna. Eventuellt skulle man här kunna våga anta att vävlärarinnorna icke på något nämnvärt sätt skulle avvika från handarbetslärarinnorna under förutsättning att arbetstillfällena inom yrket vore desamma.

Undersökningsmaterialet

Undersökningen har omfattat lärare utexaminerade åren 1930—1954. Då de lärare, som utexaminerats åren 1930—1936 vid tiden för undersökningen befann sig i åldern 45—50 år torde man med goda skäl kunna anta att tidigare årskullar uppvisar ungefär samma avgång, dock med den förhöjning härav, som förorsakas av ökad dödlighet i högre åldrar.

Avsikten vid undersökningens uppläggning var att inom de till antalet mindre grupperna, — skolköks-handarbetslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad och barnavårdslärarinnor — samtliga examinerade 1930—1954 skulle ingå i enkäten. Så har också skett beträffande skolköks-handarbetslärarinnor och barnavårdslärarinnor. För yrkeslärarinnornas del har detta tyvärr inte varit möjligt, då tillfredsställande adressuppgifter inte kunnat erhållas från Nordenfeltska skolan i Göteborg, som är den ena av de två utbildningsanstalterna för yrkeslärarinnor i sömnad. Undersökningsmaterialet för denna senare grupp omfattar sålunda endast de 244 lärare som utexaminerats från Fredrika-Bremer-förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning.

Beträffande de till antalet större grupperna, — lanthushållslärarinnor, skolkökslärarinnor och handarbetslärarinnor, — har endast var tredje årskurs medtagits i materialet, d. v. s. lärare som utexaminerats åren 1930, 1933, 1936, 1939, 1942, 1945, 1948, 1951, 1954. Liksom i fråga om yrkeslärarinnorna har handarbetslärarinnor utexaminerade från Nordenfeltska skolan i Göteborg på grund av bristande adressuppgifter inte kunnat medtagas i materialet. Materialets storlek samt dess andel av samtliga under perioden utexaminerade framgår av tabell 1.

Tabell 1. Enkätens omfattning.

Lärarkategori	Antal examinerade 1930—1954	Antal deltagare i enkäten	Procent del- tagare i enkäten av antal exa- minerade
Lanthushållslärarinnor.....	843	307	36,4
Skolkökslärarinnor.....	1 207	434	36,0
Skolköks-handarbetslärarinnor.....	294	294	100,0
Handarbetslärarinnor.....	907	206	22,7
Yrkeslärarinnor i sömnad.....	449	244	54,3
Barnavårdslärarinnor.....	172	172	100,0
Samtliga	3 872	1 657	42,8

Inkomna svar och uppgifter

I frågeformulären, som tillställts de i enkäten deltagande lärarna, har inhämtats uppgifter rörande födelsedatum och födelseår, civilstånd, nuvarande anställning, arbetsuppgifternas art, anställningens art, anställningens omfattning (full tjänstgöring, begränsad tjänstgöring), ev. avbrott i yrkesverksamheten, m. m. De som inte längre är yrkesutövande har tillfrågats vilket år de lämnade yrkesarbetet samt vilka deras huvudsakliga arbetsuppgifter varit dessförinnan.

Antalet inkomna svar och uppgifter för respektive lärarkårer framgår av tabell 2.

Tabell 2. Antal och procent inkomna svar och uppgifter.

Lärarkategori	Antal deltagare i enkäten	Antal inkomna uppgifter	Uppgift saknas	Procent inkomna uppgifter
Lanthushållslärarinnor.....	307	305	2	99,3
Skolkökslärarinnor.....	434	421	13	97,0
Skolköks-/handarbetslärarinnor....	294	288	6	98,0
Handarbetslärarinnor.....	206	196	10	95,1
Yrkeslärarinnor i sömnad.....	244	237	7	97,1
Barnavårdslärarinnor.....	172	162	10	94,2
Samtliga	1 657	1 609	48	97,1

Svarsprocenten för de olika grupperna ligger mellan 94,2 och 99,3 och är i genomsnitt för samtliga 97,1. Även om det skulle ligga nära till hands att anta att de som inte inkommit med uppgifter lämnat yrket, förefaller en sådan slutsats vara förhastad. Vid materialets insamlande har nämligen visat sig att många av dem som varit svåra att nå eller erhålla uppgifter från allttjämt varit yrkesverksamma. Det torde därför vara riktigare att anta att de, som inte inkommit med svar, förhåller sig som materialet i övrigt än att hänföra dem till någon bestämd grupp, t. ex. icke yrkesverksamma.

Ålder vid examen

Åldern vid examen framgår av tabell 3. Såväl aritmetiska medelvärdet som medianen har beräknats.

Tabell 3. Ålder vid examen uttryckt i aritmetiska medelvärdet och medianen.

Lärarkategori	Ålder vid examen	
	Aritmetiska medelvärdet	Medianen
Lanthushållslärarinnor.....	25,0	24,7
Skolkökslärarinnor.....	24,5	24,2
Skolköks-/handarbetslärarinnor.....	24,4	24,2
Handarbetslärarinnor.....	23,1	22,6
Yrkeslärarinnor i sömnad.....	26,2	25,3
Barnavårdslärarinnor.....	24,8	24,6

Vid beräkningen av antalet lärare, som ännu inte nått pensionsåldern och sålunda finns tillgängliga för arbetsmarknaden torde det vara riktigast att såsom genomsnittlig examensålder använda medianen. Medianåldern vid examen är såsom framgår av tabellen lägst för handarbetslärarinnorna, 22,6 år, och högst för yrkeslärarinnorna i sömnad, 25,3 år. Däremellan ligger skolkökslärarinnorna samt skolköks-handarbetslärarinnorna med en medianålder av 24,2 år, barnavårdslärarinnorna 24,6 år och lanthushållslärarinnorna 24,7 år. Skillnaderna i examensålder mellan de olika grupperna torde till största delen kunna förklaras av föreliggande skillnader i utbildningstidens längd. En sådan skillnad föreligger dock även i utbildningstiden för skolkökslärarinnor å ena sidan och skolköks-handarbetslärarinnor å den andra. Denna framträder dock inte i form av en högre examensålder för den senare gruppen. Möjligen skulle detta kunna ha sin förklaring i en mindre konkurrens till den senare utbildningslinjen.

Pensionsåldern

Flertalet befattningar för lärare i hushållsgöromål, lanthushåll och kvinnlig slöjd tillhör SPA-reglementets tillämplighetsområde. Pensionsåldern är sedan 1950 i allmänhet 65 år. Några viktiga undantag härifrån finns dock. Sålunda har — tills nya bestämmelser rörande avgångsåldrar för icke statliga befattningshavare med anknytning till statens pensionsanstalt antogs av riksdagen 1955 — pensionsåldern varit 60 år för lärare vid lanthushållsskola och 63 år för lärare vid statsunderstödd kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning. Hemkonsulenttjänsterna har tillhört pensioneringsperiod II. Vidare har pensionsåldern varit 60 år för lärare vid barn- och ungdomsvårdsskola, särskola för psykiskt efterblivna, blind- och dövskola och 63 år för lärare vid vanförestanstalt. Enligt de nya bestämmelserna rörande avgångsåldrar (SFS 1955: 454) inplaceras emellertid tjänsterna i pensioneringsperioder. I samband härmed har en höjning av pensionsåldern åstadkommit, vilken dock för flertalet av här ifrågasvarande tjänster blivit frivillig, då den tidigare pensionsåldern i allmänhet sammanfaller med lägsta åldern inom pensioneringsperioden. När det gäller ämnena hushållsgöromål och slöjd har sålunda i pensioneringsperiod III inplacerats lärare, å vilka avlösningsreglementet för övningslärare tillämpas. Till pensioneringsperiod II har hänförs lärare inom statsunderstödd kommunal och enskild anstalt för yrkesundervisning och lärare vid vanförestanstalt samt till pensioneringsperiod I lärare vid lanthushållsskola och lärare vid statsunderstödda särskolor.

För lärare i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd å övningslärarreglementet höj-

des pensionsåldern 1950 från 60 till 65 år. I samband härmed infördes vissa övergångsbestämmelser, vilka innebar en successiv höjning av pensionsåldern för lärare födda 1891—1895. Då sålunda lärare, tillhörande övningslärarreglementet och födda före 1895, kan avgå före 65 års ålder samt då ett begränsat antal tjänster har lägre pensionsålder än 65 år har vid bearbetningen av enkätundersökningen utgått ifrån en avgångsålder av 64 år för skolkökslärarinnor, skolköks-handarbetslärarinnor och handarbetslärarinnor. För yrkeslärarinnor i sömnad och barnavårdslärarinnor har räknats med 63 år. Då avgång på grund av uppnådd pensionsålder för lanthushållsskolornas befattningshavare endast sker en gång om året, nämligen vid läsårets utgång den 1 november, kommer i praktiken flertalet av lanthushållsskolornas lärare att vid avgången icke oväsentligt ha överstigit 60 år. Dessutom tillkommer den ökning av antalet i yrkesverksam ålder, som förändrats av den högre pensionsåldern för hemkonsulentkåren samt av det förhållandet att ett icke oväsentligt antal lanthushållslärarinnor innehar tjänster, som faller under övningslärarreglementet. Vid bearbetningen har därför när det gäller lanthushållslärarinnorna räknats med en genomsnittlig avgångsålder av 63 år.

Vid beräkningen av den framtida tillgången på lärare har för samtliga grupper räknats med en pensionsålder av 65 år.

Dödligheten

Dödligheten har för varje åldersgrupp beräknats ur »Dödlighets- och livslängdstabeller för åren 1946—1950», varefter den så erhållna dödlighetsprocenten tillämpats på de olika årskullarna. Härvid synes det inte nödvändigt att utgå från den faktiska åldern utan torde vara fullt tillfredsställande att med utgångspunkt från den genomsnittliga examensåldern grunda beräkningarna på för de olika årskullarna uppnådd ålder år 1954. Dödligheten för de olika grupperna har sålunda beräknats från respektive examensålder t. o. m. 62 års ålder för lanthushållslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad och barnavårdslärarinnor och t. o. m. 63 års ålder för övriga grupper.

Även om det inte finns någon anledning att misstänka att dödligheten för lärare inom det husliga området på något nämnvärt sätt skulle avvika från dödligheten för Sveriges kvinnliga befolkning i övrigt torde det vara av intresse att jämföra den enligt enkätundersökningen erhållna dödligheten med den som erhålles ur dödlighets- och livslängdstabellerna. Beräkningarna enligt denna har därför delats upp, dels på respektive undersökningsperiod dels på tiden dessförinnan. Dödligheten inom de olika kårerna enligt enkätundersökningen och enligt dödlighets- och livslängdstabellerna framgår av tabell 4.

Såsom framgår av tabellen överensstämmer resultatet av enkätundersökningen väl med de tal som framräknats med hjälp av dödlighets- och livslängdstabellerna. Det må dock anmärkas att de lärare, som utexaminerades åren 1928 och 1929 — och för vilka dödsrisken är större än för efterföljande årgångar — icke är med i enkäten, vilket givetvis bör ge en något lägre dödlighet enligt denna. Endast beträffande yrkeslärarinnor i sömnad samt skolköks-handarbetslärarinnor visar enkätundersökningen en väsentligt lägre dödlighet än vad som skulle vara normalt. Materialet är dock alldeles för litet för att en dödlighetsberäkning på detta skall kunna tillmätas någon betydelse.

Vid de följande beräkningarna har de ur dödlighets- och livslängdstabellerna erhållna dödstalen tillämpats.

Tabell 4. Dödligheten inom de olika lärarkategorierna.

Lärarkategori	Antal döda	
	Enligt »dödlighets- och livslängdstabeller för åren 1946—1950»	Enligt enkätundersökningen
Lanthushållslärarinnor		
1917—1927.....	36	—
1928—1954.....	20	18
1917—1954.....	56	—
Skolkökslärarinnor		
1915—1927.....	67	—
1928—1954.....	29	25
1915—1954.....	96	—
Skolköks-/handarbetslärarinnor		
1915—1929.....	18	—
1930—1954.....	6	4
1915—1954.....	24	—
Handarbetslärarinnor		
1914—1927.....	84	—
1928—1954.....	20	20
1914—1954.....	104	—
Yrkeslärarinnor i sömnad		
1917—1929.....	14	—
1930—1954.....	7	4
1917—1954.....	21	—
Barnavårdslärarinnor		
1917—1929.....	7	—
1930—1954.....	3	4
1917—1954.....	10	—
Samtliga 1928 resp. 1930—1954...	85	75

Avgången från yrket

För att få en bild av hur pass betydande avgången från yrket är och vart de som lämnar yrkesarbetet tar vägen har det inkomna materialet, såsom framgår av tabell 5, fördelats på följande grupper: allmän lärar- och konsulentverksamhet, privat anställning inom det husliga området, övergång till annat yrke, avflyttade till utlandet och långvarigt sjuka, döda, övriga icke yrkesverksamma (huvudsakl. gifta). De som har tjänstgöring inom allmän lärar- och konsulentverksamhet har dessutom fördelats efter full tjänstgöring och begränsad tjänstgöring över respektive under 15 vt. Till denna grupp har förutom lärare och konsulenter förts de, som är verksamma inom administrationen.

Övergången till annat yrke är inom dessa yrkeskåror mycket liten. Detsamma är fallet med övergången till privatanställning inom det husliga området, vilken här avser industriell och annan privat verksamhet, som icke är att hänföra till undervisningsväsendet. Den stora avgången från yrket faller på gruppen »Övriga icke yrkesverksamma», vilken huvudsakligen utgöres av gifta lärare.

Vid den fortsatta bearbetningen har grupperna »privatanställning inom det husliga området», »övergång till annat yrke», »avflyttade till utlandet och långvarigt sjuka» samt »döda» avförts ur materialet.

Tabell 5. Materialets fördelning på olika grupper av yrkesverksamma och icke yrkesverksamma.

Lärarkategori	Allmän lärar- o. konsulentverksamhet			Privat anställning inom det hushålls-området	Övergång till annat yrke	Avfl. t. utl. o. långv. sjuka	Döda	Övriga icke yrkesverksamma	Summa
	Full tjänstgöring	Begränsad tjänstgöring							
		över 15 vt	under 15 vt						
<i>Antal</i>									
Lanthushållslärarynnor....	132	20	34	9	3	3	6	98 ¹ (7)	305
Skolkökslärarynnor.....	208	42	31	7	4	8	8	113 (5)	421
Skolköks-/handarbetslärarynnor.....	140	26	22	6	3	4	4	83 (1)	288
Handarbetslärarynnor.....	119	9	14	—	3	—	4	47	196
Yrkeslärarynnor i sömnad.	118	17	28	4	5	4	2	59 (1)	237
Barnavårdslärarynnor.....	78	3	18	—	2	2	4	55 (1)	162
<i>Procent</i>									
Lanthushållslärarynnor....	43,3	6,6	11,1	3,0	1,0	1,0	2,0	32,1	100,1
Skolkökslärarynnor.....	49,4	10,0	7,4	1,7	1,0	1,9	1,9	26,8	100,1
Skolköks-/handarbetslärarynnor.....	48,6	9,0	7,6	2,1	1,0	1,4	1,4	28,8	99,9
Handarbetslärarynnor.....	60,7	4,6	7,1	—	1,5	—	2,0	24,0	99,9
Yrkeslärarynnor i sömnad.	49,8	7,2	11,8	1,7	2,1	1,7	0,8	24,9	100,0
Barnavårdslärarynnor.....	48,1	1,9	11,1	—	1,2	1,2	2,5	34,0	100,0

¹ Siffrorna inom parentes anger hur många av de icke yrkesverksamma, som endast tillfälligt lämnat yrkesarbetet på grund av studier el. likn.

Åldersfördelningen

Åldersfördelningen för det undersökta materialet framgår av tabell 6. Ojämnheterna i fördelningen orsakas i huvudsak av ojämnheter i examinationen. Några andra mera speciella ojämnheter synes inte föreligga i åldersfördelningen.

När det gäller lanthushållslärarynnor, skolkökslärarynnor, skolköks-handarbetslärarynnor och barnavårdslärarynnor är den genomsnittliga årliga examinationen något högre för årgångarna efter 1930 än för ännu yrkesverksamma årgångar före 1930. Detta torde föra med sig en relativt låg medelålder inom dessa kårer. Särskilt låg medelålder kan yrkeslärarynnorna i sömnad antagas ha, då genomsnittsexaminationen per år för deras grupp efter 1930 varit 50 % högre än för årgångarna före 1930. Däremot har genomsnittsexaminationen av handarbetslärarynnor efter 1930 endast uppgått till ungefär 60 % av den genomsnittliga examinationen för årgångar i yrkesverksam ålder före 1930. Detta å sin sida måste föra med sig en förhållandevis hög medelålder inom handarbetslärarynnokåren.

Vid beräkningarna rörande tillgången på lärare under de kommande åren har hänsyn tagits till dessa förhållanden.

Giftermålsfrekvens och yrkesaktivitet

Enkätundersökningen visar, såsom framgår av tabell 7 och 8, att lärare på det hushålls området relativt snart efter examen ingår äktenskap. Då den huvudsak-

liga orsaken till avgång från yrket är giftermålet blir de för yrkesarbete tillgängliga årskullarna snabbt kraftigt reducerade.

Den genomsnittliga giftermålsfrekvensen för de olika lärarinnegrupperna ligger mellan 58,2 % och 72,6 %. Lägst är den för barnavårdslärarinnor och högst för skolköks-handarbetslärarinnor. Enligt 1950 års folkräkning är 81,4 % av kvinnorna i åldern 24—48 år gifta, änkor eller fränskilda. Till gruppen gifta i det undersökta materialet har hänförts även änkor och fränskilda. De lämnade uppgifterna har inte varit sådana att det varit möjligt att skilja dessa grupper åt. Procenten gifta lärare inom det husliga området ligger således icke oväsentligt under den procentsats, som gäller för Sveriges kvinnliga befolkning.

Yrkesaktiviteten bland de gifta lärarna är lägst i barnavårdslärarinnekåren, där endast 22,5 % av de gifta har en tjänstgöring av minst 15 vt. Mest yrkesverksamma av de gifta är handarbetslärarinnorna, för vilka motsvarande procentsats är 53,1.

För de gifta lärarna med yrkesarbete är såsom framgår av tabellerna 9, 10 och

Tabell 6. Åldersfördelningen av lärare med minst 15 vt i allmän lärar- och konsulentverksamhet.

Födelseårgångar	Antal inom respektive åldersgrupp					
	Lanthus-hållslär.	Skolköks-lär.	Skol-köks-/handarbetslär.	Handarbetslär.	Yrkeslär. i sömnad	Barnavårdslär.
1891—1895.....	—	—	—	—	1	—
1896—1900.....	—	—	—	—	—	—
1901—1905.....	6	8	3	4	3	2
1906—1910.....	30	43	36	20	16	7
1911—1915.....	29	53	37	10	32	14
1916—1920.....	23	26	41	17	19	18
1921—1925.....	34	40	28	24	32	15
1926—1930.....	28	61	22	35	30	24
1931—1935.....	9	23	—	18	3	2
Summa	159	254	167	128	136	82

¹ Ålderssuppgift saknas för en lärarinna.

Tabell 7. Giftermålsfrekvens samt yrkesaktivitet bland gifta.

Examensår	Procent gifta år 1954 av antal examinerade			Procent yrkesverksamma (minst 15 vt) år 1954 av antal gifta		
	lanthus-hållslär.	skolköks-lär.	handarbetslär.	lanthus-hållslär.	skolköks-lär.	handarbetslär.
1930.....	80,8	79,5	84,6	19,0	32,3	36,4
1933.....	55,2	65,9	61,9	43,8	48,1	38,5
1936.....	63,3	73,3	75,0	26,3	57,6	46,7
1939.....	75,0	65,1	78,3	20,8	42,9	33,3
1942.....	60,6	84,6	81,0	25,0	33,3	35,3
1945.....	76,7	77,4	75,0	26,1	33,3	66,7
1948.....	62,8	70,6	68,2	33,3	50,0	66,7
1951.....	62,5	60,0	63,0	30,0	60,6	70,6
1954.....	3,4	12,0	38,5	100,0	66,7	100,0
1930—1954.....	60,2	63,7	67,7	28,1	45,8	53,1

Tabell 8. Giftermålsfrekvens samt yrkesaktivitet bland gifta.

Examensår	Procent gifta år 1954 av antal examinerade			Procent yrkesverksamma (minst 15 vt) år 1954 av antal gifta		
	skolköks-/ handarb.- lär.	Yrkeslär. i sömnad	barna- vårdslär.	skolköks- handar- betslär.	yrkeslär. i sömnad	barna- vårdslär.
1930—33.....	76,0	64,7	58,8	47,4	27,3	10,0
1934—36.....	82,0	81,8	87,5	40,6	55,6	0,0
1937—39.....	72,5	59,3	72,2	34,6	50,0	15,4
1940—42.....	63,4	67,7	57,1	57,7	23,8	16,7
1943—45.....	81,1	69,7	58,3	40,0	30,4	42,9
1946—48.....	79,4	54,8	71,0	59,3	29,4	31,8
1949—51.....	73,3	60,0	38,1	72,7	66,7	37,5
1952—54.....	38,1	56,3	17,6	62,5	66,7	66,7
1930—1954.....	72,6	62,6	58,2	48,2	43,9	22,5

11 graden av yrkesaktiviteten mycket varierande. Bland gifta lanthushållslärarinnor och barnavårdslärarinnor är yrkesaktiviteten avsevärt lägre än bland gifta inom övriga grupper. Handarbetslärarinnorna uppvisar den högsta siffran, vilket kan antagas sammanhånga med den stora bristen på lärare för slöjdundervisningen. En annan anledning kan möjligen tänkas vara att det skulle vara lättare att vid sidan av giftermålet uppehålla undervisningen i kvinnlig slöjd än i hushållsgöromål. Den låga yrkesaktiviteten bland gifta lanthushållslärarinnor torde sammanhånga med de begränsade möjligheterna för gifta lärare att inneha anställning vid lanthushållsskola. Likaledes torde det för barnavårdslärarinnorna innebära icke oväsentliga svårigheter att med giftermål förena anställning vid barnsköterskeskola, barnhem, daghem, m. fl. institutioner.

Tabell 9. Omfattningen av yrkesverksamheten för gifta lärare.

Lärarkategori	Antal gifta					Procent gifta			
	Full tjänst- göring	Begränsad tjänstgöring		Icke yrkes- verk- sam- ma	Sum- ma gifta lära- rinnor	Full tjänst- göring	Begränsad tjänstgöring		Icke yrkes- verk- sam- ma
		över 15 vt	under 15 vt				över 15 vt	under 15 vt	
Lanthushållslärarinnor....	29	19	32	91	171	17,0	11,1	18,7	53,2
Skolkökslärarinnor.....	82	33	31	105	251	32,7	13,1	12,4	41,8
Skolköks-/handarbetslära- rinnor	75	22	22	82	201	37,3	10,9	10,9	40,8
Handarbetslärarinnor....	60	8	14	46	128	46,9	6,3	10,9	35,9
Yrkeslärarinnor i sömnad.	46	15	27	51	139	33,1	10,8	19,4	36,7
Barnavårdslärarinnor.....	17	3	17	52	89	19,1	3,4	19,1	58,4
Samtliga	309	100	143	427	979	31,6	10,2	14,6	43,6

Omfattningen av den begränsade tjänstgöringen

Såsom framgår av tabell 5 är det ett icke oväsentligt antal lärare som har begränsad tjänstgöring. Denna kan vara av mycket olika omfattning. Det rör sig mellan en tjänstgöring om endast någon enstaka veckotimme och upp till 29 veckotimmar. Hur pass omfattande tjänstgöring det i allmänhet rör sig om framgår av

tabell 10. Inom de flesta grupperna har flertalet lärare med begränsad tjänstgöring en undervisning under 15 vt, med undantag av skolköks-handarbetslärarinnorna samt skolkökslärarinnorna, där de flesta har över 15 vt.

Tabell 10. Den begränsade tjänstgöringens fördelning på antal veckotimmar.

Lärarkategori	Uppgift saknas	Antal lärarinnor med begränsad tjänstgöring av nedanstående omfattning					
		—4 vt	5—9 vt	10—14 vt	15—19 vt	20—24 vt	25—29 vt
Lanthushållslärarinnor . . .	—	10	19	5	5	9	6
Skolkökslärarinnor	3	13	10	6	12	12	17
Skolköks-/handarbetslärarinnor	1	6	10	5	9	7	10
Handarbetslärarinnor	—	2	6	6	4	2	3
Yrkeslärarinnor i sömnad	—	9	9	10	3	8	6

Det totala antalet veckotimmar, som uppehålls av lärare med begränsad tjänstgöring, har erhållits genom att multiplicera det genomsnittliga veckotimtalet i varje grupp med antalet lärare, varefter de erhållna talen adderats (Tabell 11). Dessutom har beräknats veckotimtalet för det antagandet att samtliga lärare med över 15 vt hade haft full tjänstgöring och samtliga lärare med under 15 veckotimmar ingen tjänstgöring. De härvid erhållna värdena framgår av tabell 11. Dessa stämmer i stort sett väl med varandra. Avvikelsen från full tjänstgöring är i regel icke av större storleksordning än upp till 5 veckotimmar per lärare. Endast när det gäller lanthushållslärarinnorna är den begränsade tjänstgöringen väsentligt lägre — ca 10 veckotimmar per lärare — än vad som motsvarar full tjänstgöring för det antal, som har mer än 15 veckotimmar. Då det totalt sett för denna grupp icke rör sig om något större antal veckotimmar torde man för samtliga grupper kunna räkna med full tjänstgöring för lärare med över 15 veckotimmar och ingen tjänstgöring för lärare med under 15 veckotimmar.

Tabell 11. Omfattningen av den begränsade tjänstgöringen.

Lärarkategori	Antal vt uppehållna av lärare med under 30 vt	Antal vt räknat efter full tjänstgöring för antal lärare med 15—29 vt
Lanthushållslärarinnor	405	600
Skolkökslärarinnor	1 140	1 230
Skolköks-/handarbetslärarinnor	734	780
Handarbetslärarinnor	311	270
Yrkeslärarinnor i sömnad	590	510
Samtliga	3 180	3 390

Yrkesverksamheten inom de olika lärarkärens

Vid beräkningen av yrkesverksamheten har sålunda såsom fullt yrkesverksamma räknats förutom lärare med full tjänstgöring även lärare med begränsad tjänstgöring uppgående till minst 15 vt samt lärare, som endast tillfälligt icke är yrkesverksamma på grund av studier eller liknande. Procenten yrkesverksamma i allmän lärar- och konsulentverksamhet av antal kvarlevande har beräknats för undersökningsperioden och framgår av tabell 12. Likaledes har för de olika grup-

Tabell 12. Yrkesverksamheten inom respektive lärarkårer.

Lärarkategorier och examensårgångar	Antal examinerade	Antal kvarlevande	Procent yrkesverksamma i allmän lärar- och konsulentverksamhet av antal kvarlevande (minst 15 vt)	Antal yrkesverksamma i allmän lärar- och konsulentverksamhet (minst 15 vt)	Procent yrkesverksamma i allmän lärar- och konsulentverksamhet av hela antalet examinerade (minst 15 vt)
Lanthushållslärarinnor					
1917—1927.....	343	307	50,6	155	45,2
1928—1954.....	902	882	53,2	469	52,0
1917—1954.....	1 245	1 189	52,5	624	50,1
Skolkökslärarinnor . . .					
1915—1927.....	614	547	57,7	316	51,5
1928—1954.....	1 295	1 266	61,7	781	60,3
1915—1954.....	1 909	1 813	60,5	1 097	57,5
Skolköks-/handarbetslärarinnor					
1915—1929.....	179	161	52,8	85	47,5
1930—1953.....	294	288	58,8	169	57,8
1915—1953.....	473	449	56,8	254	53,7
Handarbetslärarinnor					
1914—1927.....	838	754	54,4	410	48,9
1928—1954.....	981	961	66,7	641	65,3
1914—1954.....	1 819	1 715	61,3	1 051	57,8
Yrkeslärarinnor i sömnad					
1917—1929.....	164	150	46,7	70	42,7
1930—1954.....	449	442	58,4	258	57,5
1917—1954.....	613	592	55,1	328	53,5
Barnavårdslärarinnor					
1916—1929.....	66	59	27,2	16	24,2
1930—1953.....	172	169	51,9	88	51,2
1916—1953.....	238	228	45,6	104	43,7

perna motsvarande yrkesverksamhetsprocent beräknats för examensårgångarna 1930—1936. De under dessa år examinerade och kvarlevande lanthushållslärarinnorna visade vid undersökningstillfället en yrkesverksamhet på 50,6 %, skolkökslärarinnorna 57,7 %, skolköks-handarbetslärarinnorna 52,8 %, handarbetslärarinnorna 54,4 %, yrkeslärarinnorna i sömnad 46,7 % och barnavårdslärarinnorna 27,2 %. Såsom redan tidigare framhållits har de under denna period examinerade lärarna nått en ålder på 45—50 år. De, som haft för avsikt att lämna yrkesarbetet för husmodersuppgifterna har förmodligen redan på ett betydligt tidigare stadium gjort detta och de som en gång lämnat yrket med avsikt att återvända torde vid denna ålder redan ha återupptagit yrkesarbetet. Man synes därför med goda skäl kunna tillämpa procentsatserna för examensårgångarna 1930—1936 på årgångarna före undersökningsperioden.

Det procentuella antalet yrkesverksamma bör emellertid för att man skall få fram den verkliga bortfallsprocenten beräknas på hela antalet utexaminerade. Såsom framgår av tabell 12 blir då den genomsnittliga yrkesverksamheten för hela perioden för lanthushållslärarinnorna 50,1 %, skolkökslärarinnorna 57,5 %,

skolköks-handarbetslärarinnorna 53,7 %, handarbetslärarinnorna 57,8 %, yrkeslärarinnorna i sömnad 53,5 % samt för barnavårdslärarinnorna 43,7 %. Bortfallsprocenten inom respektive kårer blir således 49,9, 42,5, 46,3, 42,2, 46,5 och 56,3. De minst yrkesverksamma är lanthushållslärarinnor och barnavårdslärarinnor. Detta torde sammanhänga med den tidigare redovisade låga yrkesverksamheten bland de gifta inom dessa grupper, vilken i sin tur kan antagas sammanhänga med svårigheten att förena giftermål med anställning vid lanthushållsskola och barnsköterskeskola samt barnhem, daghem och andra liknande institutioner.

Yrkesverksamheten inom de olika kårerna olika år efter examen

Det kan även vara av intresse att se hur yrkesverksamheten inom de olika lärarkårerorna förhåller sig olika år efter examen. För de grupper, som endast deltagit i enkätundersökningen med var tredje årskurs, har yrkesverksamheten beräknats för dessa var för sig, medan den för övriga grupper beräknats som ett genomsnitt för tre årskurser.

Yrkesverksamheten under de olika åren har beräknats procentuellt och framgår av tabellerna 13 och 14. Även om icke oväsentliga skillnader kan förmärkas rörande yrkesverksamheten inom de olika kårerna kan man dock tydligt skönja en för samtliga gemensam utveckling. Den relativt höga yrkesverksamheten de

Tabell 13. Procent yrkesverksamma år 1954 i allmän lärar- och konsulentverksamhet (minst 15 vt) av hela antalet examinerade olika år efter examen.

Antal år efter examen räknat från 1954	Procent yrkesverksamma		
	Lanthushållslär.	Skolkökslär.	Handarbetslär.
0.....	84,4	94,2	100,0
3.....	59,4	73,7	81,5
6.....	55,6	61,1	77,3
9.....	42,4	48,4	75,0
12.....	48,6	37,8	45,5
15.....	35,3	52,1	41,7
18.....	51,6	63,0	52,2
21.....	64,5	61,4	56,5
24.....	28,1	40,9	46,2

Tabell 14. Procent yrkesverksamma år 1954 i allmän lärar- och konsulentverksamhet (minst 15 vt) av hela antalet examinerade olika år efter examen.

Antal år efter examen räknat från år 1954	Procent yrkesverksamma		
	Skolköks-/ handarbetslär.	Yrkeslär. i sömnad	Barnavårdslär.
0—1.....	76,9	71,4	88,9
2—4.....	71,4	84,6	76,2
5—7.....	75,9	55,6	59,5
8—10.....	47,4	60,0	38,5
11—13.....	65,1	35,3	61,9
14—16.....	59,0	48,3	44,4
17—19.....	40,0	52,0	16,7
20—22.....	46,3	55,6	25,0
23—25.....	66,7	33,3	33,3

närmaste åren efter examen sjunker snabbt för att vid 12—15 år efter denna nå ett bottenläge. Därefter ökar yrkesverksamheten under några år — för vissa grupper rätt väsentligt — för att sedan åter minska. Anmärkningsvärt är dock att yrkesverksamheten redan under de första åren efter examen sjunker så pass kraftigt.

Lärarnas fördelning på olika skolformer och annan verksamheter inom allmän lärar- och konsulentverksamhet m. m.

De lämnade uppgifterna rörande vilken skolform anställningen avser har icke i samtliga fall varit fullt tydliga. I all synnerhet har det — vid tjänstgöring inom olika skolformer samtidigt — varit svårt att avgöra, inom vilken skolform huvud delen av tjänstgöringen fullgjorts, och till vilken befattningshavaren sålunda rätteligen borde föras. Med anledning härav har fördelningen av lärare på folkundervisningen, högre undervisningen och yrkesundervisningen icke blivit riktigt rättvisande. Antalet lärare inom folkundervisningen och högre undervisningen har därför förmodligen blivit för högt på bekostnad av antalet lärare inom yrkesundervisningen.

Den procentuella fördelningen av lärare i husliga ämnen på olika skolformer och andra verksamheter framgår av tabell 15. Skolköks-handarbetslärarinnorna,

Tabell 15. Procentuell fördelning på olika skolformer av lärare i husliga ämnen med en tjänstgöring av minst 15 vt.

Lärarkategorier och examensårgångar	Procent lärare							
	Folkundervisningen	Högre undervisningen	Yrkesundervisningen	Lant-hushållsskolor	Specialundervisning	Hushållsseminarier	Konsulentverksamhet	Forskning, förvaltning
Lanthushållslärarinnor								
1928—1936.....	44,4	8,9	8,9	20,0	4,4	4,4	4,4	4,4
1928—1954.....	35,5	7,9	10,5	33,6	1,3	2,6	6,6	2,0
Skolkökslärarinnor								
1928—1936.....	52,7	32,4	10,8	—	—	2,7	—	1,4
1928—1954.....	62,8	19,2	12,0	—	0,8	2,8	—	2,4
Skolköks-/handarbetslärarinnor 1930—1936								
hushållsgöromål.....	} 23,4	8,5	12,8	—	—	4,3	—	2,1
slöjd.....		4,3	—	—	—	—	—	—
hushållsg./slöjd.....		8,5	2,1	—	—	—	—	—
1930—1953								
hushållsgöromål.....	} 19,9	6,6	7,8	—	0,6	4,2	—	0,6
slöjd.....		6,0	0,6	—	—	0,6	—	—
hushållsg./slöjd.....		13,3	4,2	—	0,6	0,6	—	—
Handarbetslärarinnor								
1928—1936.....	67,7	25,8	3,2	—	—	—	—	3,2
1928—1954.....	74,2	23,4	1,6	—	—	—	—	0,8
Yrkeslärarinnor i sömnad								
1930—1936.....	7,1	7,1	64,3	—	14,3	7,1	—	—
1930—1954.....	9,6	4,4	79,3	—	3,7	3,0	—	—

Tabell 17. Arten och omfattningen av de yrkesverksamma barnavårdslärarinnornas tjänstgöring.

Examens- årgångar	Antal kvarlevande	Antal lärarinnor med full tjänstgöring						Antal lärarinnor med begränsad tjänstgöring					
		Un- der- vis- ning	Andra uppgifter ev. m. begränsad undervisning					Undervisning					Andra uppgifter
			— ut ¹	—49 ut	50— 99 ut	100— 199 ut	upp- gift saknas	—49 ut	50— 99 ut	100— 199 ut	200— 499 ut	500— ut	
1930—53..	169	38	31	4	1	1	3	2 ²	4 ²	5 ²	7 ²	2	1 ²

¹ ut = undervisningstimmar.
² Tjänstgöringen uppgår icke till 15 vt.

Tabell 18. Yrkesverksamheten inom barnavårdslärarinnekåren

Examens- årgångar	Procent resp. antal av kvarlevande	Full tjänstgöring				Begränsad tjänstgöring			
		Un- der- vis- ning	andra uppgifter ev. med begränsad undervisning			Undervisning		andra uppgifter	
			— ut	—499 ut	upp- g. saknas	—499 ut	500— ut		
1930—1953	procent	22,5	18,3	3,6	1,8	10,7	1,2	0,6	
1916—1953	antal	51	42	8	4	24	3	1	

Ett 55-tal barnavårdslärarinnor skulle sålunda i huvudsak ha sin verksamhet inom undervisning, medan ytterligare ett 30-tal har undervisning av en omfattning betydligt under 500 undervisningstimmar per år.

Anledningen till att så många barnavårdslärarinnor är sysselsatta med andra uppgifter än undervisning torde sammanhånga med fåtalet undervisningstimmar i barnavård inom skolväsendet och därmed följande svårigheter att inrätta tjänster inom undervisningen.

Enligt uppgift var år 1954 82 barnavårdslärarinnor verksamma inom undervisning. Detta stämmer rätt väl med resultatet från enkätundersökningen. Det må dock anmärkas att vissa svårigheter förelegat att uppdelat materialet på grupperna »undervisning» och »andra uppgifter», varför det icke kan anses uteslutet att vissa fel föreligger här.

Antal tjänster inom olika skolformer läsåret 1954/55

För att få en kontroll av de i enkätundersökningen erhållna resultaten har antalet tjänster inom de olika verksamhetsområdena beräknats. Från tillsynsmyndigheterna har sålunda inhämtats uppgifter rörande antalet tjänster samt veckotimmar eller undervisningstimmar under det senaste läsåret för vilket uppgifter finnas tillgängliga. I de fall då endast uppgifter om veckotimmar eller undervisningstimmar kunnat erhållas har vid beräkningen av antalet tjänster inom folkundervisningen i enlighet med stadgan 30 veckotimmar eller 1 080 undervisningstimmar ansetts motsvara full tjänstgöring.

Inom yrkesundervisningen däremot kan undervisningsskyldigheten variera rätt mycket inom olika skolformer. Det kan därför vara något tveksamt vilket antal undervisningstimmar, som närmast bör anses motsvara full tjänstgöring. Vid beräkningen av antalet tjänster inom yrkesundervisningen har såsom ett genomsnitt för undervisningen i slöjd valts 1 140 timmar, medan för undervisningen i hushållsgöromål räknats med 1 080.

Hushållsgöromål och lanthushåll

Folkundervisningen: Undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål i folkskolan läsåret 1954/55 omfattade enligt uppgift 25 921 veckotimmar. Däri är också enhetsskolans undervisning inkluderad. Av dessa uppehölls 329 veckotimmar av folk- och småskollärarinnor eller andra icke behöriga personer. Antalet »fulla tjänster» inom folkundervisning skulle sålunda ha uppgått till 864, varav 11 uppehöllits av icke behöriga personer.

Högre undervisningen: I de allmänna läroverken omfattade undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål läsåret 1954/55 ungefär 3 450 veckotimmar. Detta motsvarar 115 »fulla tjänster». Nämnda läsår hade emellertid 15 procent av läroverken med samrealskolor beviljats uppskov med anordnande av ifrågavarande undervisning. Vid beräkningen av det framtida behovet av lärarinnor bör därför antalet tjänster uppräknas med åtminstone 15 procent. I övriga högre skolor, tillhörande det allmänna skolväsendet, uppgick antalet veckotimmar i hushållsgöromål läsåret 1953/54 till 3 442. Sättes detta antal i proportion till antalet elever i dessa skolor läsåret 1954/55 skulle det röra sig om 3 614 veckotimmar, motsvarande cirka 120 »fulla tjänster». Detta tal torde dock böra uppräknas något, då undervisningen i hushållsgöromål sedan dess torde ha varit föremål för en viss utbyggnad.

Vid folkhögskolorna fanns läsåret 1953/54 46 tjänster i hushållsgöromål och vid folk- och småskoleseminarierna omfattade undervisningen i detta ämne samma läsår 540 veckotimmar, motsvarande 18 »fulla tjänster».

För den högre undervisningen skulle man sålunda läsåret 1954/55 ha att räkna med i runt tal 300 tjänster. Icke behöriga lärare torde endast förekomma i mycket ringa utsträckning och då främst för undervisningen i hemkunskap.

Lanthushållsskolorna: Antalet tjänster vid lanthushållsskolor och jordbrukets yrkesskolor var inkl. vikarier läsåret 1954/55 190.

Yrkesundervisningen: Inom yrkesundervisningen uppgick läsåret 1952/53 antalet undervisningstimmar i hushållsgöromål till 277 573. Räknat efter en undervisningsskyldighet av 1 080 timmar pr år för varje tjänst skulle antalet tjänster bli cirka 260. Då vissa tjänster, såsom rektors- och föreståndarinnetjänster, icke åvilar så hög undervisningsskyldighet som övriga tjänster torde siffran böra uppräknas något. Dessutom torde undervisningen sedan läsåret 1952/53, för vilket senast tillgängliga uppgifter föreligger, ha ökat något i omfattning, varför antalet tjänster i runt tal torde kunna uppskattas till cirka 300.

Annan undervisning: Till denna grupp har förts blindskolor, dövskolor, särskolor, ungdomsvårdsskolor m. fl. specialskolor. Antalet tjänster i hushållsgöromål vid dessa skolor uppgår till ett 30-tal.

Lärrinneutbildningen: Antalet tjänster uppgick läsåret 1954/55 i hushållsgöromål till ett 35-tal och i lanthushåll till 16. Detta gör sammanlagt ett 50-tal tjänster.

Konsulentverksamhet: Till denna grupp har förts hushållningssällskapens hemkonsulenter, som för närvarande är ett 40-tal samt kommunalanställda hemkon-

lenter, ca 10, och skogsyrkesinspektionens två kockakonsulenter. Inom konsulentverksamheten skulle sålunda för närvarande drygt 50 vara verksamma.

Forskning och förvaltning m. m.: Antalet tjänster, som innehas av lärarinnor med kompetens att undervisa i hushållsgöromål, uppgår för närvarande till ett 30-tal.

Slöjd

Folkundervisningen: Enligt uppgift från folkskolinspektörerna omfattade undervisningen i kvinnlig slöjd i folkskolan, inklusive enhetsskolan, läsåret 1954/55 65 337 veckotimmar. Av dessa uppehölls 24 666 veckotimmar av folk- och småskollärarinnor och 15 104 av icke behöriga personer. Återstående 25 567 veckotimmar hade handhåfts av utexaminerade lärarinnor i kvinnlig slöjd. Förutom handarbetslärarinnor samt skolköks-handarbetslärarinnor har i viss utsträckning yrkeslärarinnor i sömnad tjänstgjort samt även vävlärarinnor, som kompletterat i sömnad. Antalet »fulla» tjänster, som innehafts av behöriga lärare skulle sålunda ha uppgått till 852. Enligt uppgifter från folkskolinspektörerna skulle den tjänstgöring, som för närvarande uppehålls av icke behöriga personer i egenskap av timlärare, kunna omändras, så att man erhåller cirka 450 ordinarie eller extra ordinarie tjänster med minst 15 veckotimmars tjänstgöring. Det nuvarande behovet av lärarinnor i kvinnlig slöjd för folkskolan skulle sålunda kunna beräknas till i runt tal 1 300.

Högre undervisningen: Antalet veckotimmar i kvinnlig slöjd inom de högre skolorna uppgick läsåret 1954/55 i runt tal till 8 000. Detta skulle motsvara ungefär 270 »fulla» tjänster. Då även vid de högre skolorna icke behöriga personer i viss omfattning undervisar i kvinnlig slöjd torde antalet lärarinnor verksamma inom dessa skolformer vara något lägre än det beräknade antalet »fulla» tjänster. Inom folkhögskolorna tjänstgjorde läsåret 1953/54 68 lärarinnor i slöjd, vilket antal även inkluderar undervisningen i vävning. Inom folk- och småskoleseminarierna kan man räkna med sammanlagt ett 50-tal tjänster. Sammanlagt skulle således inom den högre undervisningen finnas cirka 390 »fulla» tjänster.

Lanthushållsskolorna: Antalet tjänster uppgår till ett 40-tal. Huvuddelen av dessa uppehålls dock för närvarande av lanthushållslärarinnor.

Yrkesundervisningen: Läsåret 1952/53 var antalet undervisningstimmar i sömnad, inklusive handarbete inom yrkesundervisningen 439 502 samt i vävning 157 471.

Detta läsår torde kunna anses som ett toppår för yrkesundervisningen i sömnad. Sedan dess har undervisningen minskat något i omfattning. Hur mycket är svårt att säga, men man skulle kunna våga antaga, att den läsåret 1954/55 låg 5 å 10 procent under dess omfattning läsåret 1952/53. Om detta antagande är riktigt skulle man för läsåret 1954/55 kunna räkna med cirka 410 000 undervisningstimmar. Enligt enkätundersökningen skulle cirka 280 yrkeslärarinnor i sömnad och handarbetslärarinnor med en undervisning motsvarande minst 15 veckotimmar ha huvuddelen av sin tjänstgöring inom yrkesundervisningen.

Om det vore organisatoriskt möjligt att för hela yrkesundervisningen i sömnad anlita utexaminerade lärare skulle yrkesundervisningens behov av lärare i sömnad kunna beräknas till i runt tal 380. Däri ingår behovet av yrkeslärarinnor i sömnad för utbildningen av yrkessömmerskor. Bristen på lärare skulle sålunda utgöra drygt ett 100-tal.

Då många yrkesskolor är små torde det dock vara svårt att ordna fulla tjänster eller ens tjänster med halv tjänstgöring. Läsåret 1952/53 var antalet lärartimmar i sömnad, som handhades av personer med mindre än 300 undervisningstimmar

pr år, 64 000 eller ungefär 15 procent av hela antalet lärartimmar i sömnad. 18 procent av undervisningen sköttes av personer med en undervisning av 300 à 600 timmar pr år. Ungefär en tredjedel av undervisningen uppehölls alltså av personer, som hade mindre än halv tjänstgöring. Av dessa torde dock en del haft tjänstgöring även inom andra skolformer. Man torde med goda skäl kunna antaga, att splittringen av undervisningstimmarna på många händer varit större än nödvändigt och orsakats av svårigheterna att erhålla kompetenta lärarkrafter. Vid en tillgång på lärare, som bättre svarar mot behovet, skulle man därför kunna våga antaga, att ansträngningarna att samla undervisningen på färre händer kommer att ge bättre resultat. På grund av undervisningens karaktär torde dock en icke oväsentlig del av undervisningen även i framtiden komma att handhavas av timlärare med mindre än 600 undervisningstimmar. Detta torde vara ofrånkomligt.

En del av denna undervisning kommer givetvis att kunna tas om hand av gifta yrkeslärarinnor i sömnad och handarbetslärarinnor samt av lärare, som önskar fyllnadstjänstgöring. I viss utsträckning — på grund av ringa timantal — torde det dock även i fortsättningen bli svårt att i tillräcklig utsträckning kunna anlita examinerade lärare. Inrättandet av ambulera tjänster — såsom redan skett inom vissa landstingskommuner — skulle i hög grad minska dessa svårigheter och bidra till genomförandet av fullgod undervisning även på mindre orter.

Annan undervisning: Härmed avses blindskolor, dövskolor, särskolor, ungdomsvårdsskolor m. fl. specialskolor. Antalet lärarinnor i kvinnlig slöjd inom dessa skolor uppgår till cirka 75.

Lärarutbildningen: Antalet tjänster i kvinnlig slöjd vid dessa seminarier uppgår för närvarande till omkring 15.

Konsulentverksamhet, forskning, förvaltning: Ett 10-tal lärare äro verksamma inom forskning och förvaltning samt ett fåtal såsom sömnadskonsulenter.

Antalet yrkesverksamma lärare enligt enkätundersökningen jämfört med det beräknade antalet tjänster

För att få en kontroll på enkätundersökningens tillförlitlighet har det beräknade antalet tjänster inom olika skolformer jämförts med antalet enligt undersökningen yrkesverksamma lärare. Såsom framgår av tabell 19 stämmer det totala antalet yrkesverksamma och tjänster rätt väl överens, medan vissa icke oväsentliga skillnader kan noteras vid jämförelse inom olika skolformer. Det har dock redan tidigare framhållits de svårigheter som förelegat att avgöra till vilken skolform vederbörande borde föras, då av uppgifterna i många fall icke framgått var huvuddelen av undervisningen fullgjorts. Beträffande undervisningen i slöjd har det varit svårt att få en uppfattning om i vilken omfattning tjänster, som icke är avsedda för vävlärarinnor, dock uppehålls av dessa.

Omfattningen av undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål inom folkundervisningen samt vissa högre skolor

Folkundervisningen. Enligt den nya undervisningsplanen för folkskolan förekommer ämnet hemkunskap och hushållsgöromål först i klass 7. Timplanen har två varianter, a och b. Enligt den förstnämnda omfattar undervisningen 5 veckotimmar och enligt den senare 1 eller 2. Läsåret 1954/55 tillämpades variant a

Tabell 19. Antal yrkesverksamma lärare enligt enkät-undersökningen jämfört med beräknat antal tjänster.

Skolformer	Hushållsgöromål		Lanthushåll		Slöjd	
	Enligt enkäten antal lärare med en tjänstgöring av minst 15 vt.	Beräknat antal tjänster läsåret 1954/55, som uppehållits av behöriga personer	Enligt enkäten antal lärare med en tjänstgöring av minst 15 vt.	Beräknat antal tjänster läsåret 1954/55, som uppehållits av behöriga personer	Enligt enkäten antal lärare med en tjänstgöring av minst 15 vt.	Beräknat antal tjänster läsåret 1954/55, som uppehållits av behöriga personer
Folkskolan och enhetsskolan.....	970	853	—	—	846	852
Högre undervisningen	336	300	—	—	201	1390
Yrkesundervisningen	219	300	—	—	279	260
Lanthushållsskolor ..	—	—	189	190	—	—
Hushållsseminarier ..	43	35	19	16	14	15
Annan undervisning.	19	30	—	—	22	175
Konsulentverksamhet	} 26	} 25	38	42	—	2
Forskning, förvaltning.....			16	15	18	10
Summa	1 613	1 543	246	248	1 480	1 604

¹ Visst antal vävlärarinnor torde förekomma inom dessa skolformer.

inom knappt hälften av samtliga läraravdelningar. Anledningen till att variant a tillämpats i så pass liten omfattning torde främst vara bristen på lärare och även på lokaler. Dessutom finns fortsättningsskolan inom åtskilliga skoldistrikt och i de fall eleverna i denna erhåller hushållsundervisning har variant a i allmänhet icke tillämpats inom folkskolan. När fortsättningsskolan upphört och tillgången på lärare och lokaler blivit bättre torde man kunna räkna med att variant a kommer att tillämpas i betydligt större utsträckning än vad som nu är fallet.

Om man förutsätter att 70 procent av eleverna i klass 7 framdeles kommer att välja variant a, 20 procent variant b med 1 veckotimme och 10 procent variant b med 2 veckotimmar hemkunskap skulle undervisningen per elev till och med klass 7 i genomsnitt komma att omfatta 3,9 veckotimmar. Vid ett sådant antagande kommer såsom framgår av det följande undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål att bli av ungefär samma omfattning enligt den nya undervisningsplanen som vad den tidigare varit i folkskolan.

I åtta-årig respektive nio-årig folkskola är undervisningen av följande omfattning:

Klass 8		Klass 9	
alt. 1 och 2	alt. 3	alt. 1 och 2	alt. 3
0 el. 5 vt.	0 el. 10 vt.	1 vt.	1 vt.

Alternativ 1 är av allmänt teoretisk karaktär, alternativ 2 är avsett att ge möjlighet till förberedande yrkesutbildning och alternativ 3 har allmänt praktisk inriktning.

I timplanen för enhetsskolan har upptagits 2 veckotimmar praktiskt arbete i klass 3 och 4 veckotimmar praktiskt arbete i klasserna 4—6 samt 4 veckotimmar hemkunskap i klass 7 och 1 veckotimme i klass 8. Av de i klasserna 3—6 upptagna

veckotimmarna i praktiskt arbete är 2 veckotimmar frivilliga för distrikten. Det praktiska arbetet i dessa klasser avser huvudsakligen slöjd, hemkunskap och trädgårdsskötsel. Läsåret 1954/55 undervisades 2 procent av eleverna i försöksverksamhetens fjärde till och med sjätte klasser i hemkunskap i 4 veckotimmar, 3 procent i 2 veckotimmar och 21 procent i 1 veckotimme. Detta innebär att varje elev på mellanstadiet skulle erhålla en undervisning i hemkunskap på drygt 1 veckotimme. Undervisningen i hemkunskap inom enhetsskolan skulle sålunda till och med klass 7 omfatta 5 veckotimmar och till och med klass 8 6 veckotimmar. Därtill kommer den undervisning, som kan ha förekommit på lågstadiet, klass 3. I klass 9 förekommer hemkunskap endast på den husliga linjen inom 9 y och omfattar där 16 veckotimmar.

Möjlighet finns emellertid att inom klasserna 7 och 8 välja hemkunskap som tilläggsämne. Sålunda har närmare 19 procent av eleverna i klasserna 7 och 8 haft ytterligare 2,7 veckotimmar hemkunskap. Detta gör, utslaget på samtliga elever, i genomsnitt 1 veckotimme pr elev. Varje elev inom enhetsskolan till och med klass 8 skulle sålunda i genomsnitt få en undervisning i hemkunskap på 7—7,5 veckotimmar.

Under läsåret 1954/55 erhöll enligt uppgifter från folkskoleinspektörerna 74 081 elever undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål i *folk- och försättningskolan, inklusive enhetsskolan*. Undervisningen bedrevs i 5 647 avdelningar och omfattade totalt 25 921 veckotimmar. I enhetsskolans klass 9 y fick 197 elever i 19 avdelningar sammanlagt en undervisning av 304 veckotimmar. Om man räknar med att 15 procent av eleverna i folkskolans klass 8 erhåller en undervisning av i genomsnitt 10 veckotimmar hemkunskap och hushållsgöromål skulle 1 570 elever i 131 avdelningar sammanlagt erhålla 1 310 veckotimmar. Om avdrag göres för denna undervisning i klasserna 8 och 9, skulle i folkskolan till och med klass 7 72 314 elever i 5 497 avdelningar tillsammans få en undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål om 24 307 veckotimmar. Varje avdelning som i genomsnitt består av 12 elever, skulle då få en undervisning på i medeltal 4,4 veckotimmar. Hösten 1954 fanns cirka 94 000 barn i den ålder, att de skulle börja sin skolgång i klass 7. Under antagande att 15 procent av barnen i en åldersgrupp övergått till högre skolor, vilket antagande förefaller plausibelt, skulle undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål under läsåret 1954/55 i folkskolan till och med klass 7 samt i fortsättningsskolan i genomsnitt ha uppgått till 4 veckotimmar per elev.

Högre undervisningen: Inom realskolor, kommunala realskolor och kommunala praktiska realskolor omfattar undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål 5 veckotimmar för flickor och 1 veckotimme för pojkar. Enligt anvisningarna till timplanerna för rikets allmänna läroverk (SFS 1950:60) kan med rektors medgivande manlig lärjunge i realskolans näst högsta klass följa den för kvinnlig lärjunge angivna timplanen och kvinnlig lärjunge följa den för manlig lärjunge angivna timplanen. Under läsåret 1954/55 erhöll i enlighet med dessa bestämmelser 17 procent av pojkarna en undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål, omfattande 5 veckotimmar. För övriga pojkar omfattade undervisningen 1 veckotimme. Flickorna erhöll i regel en undervisning om 5 veckotimmar. Vid vissa läroverk har erforderliga lokaler för undervisningen icke kunnat erhållas, varför denna ännu icke är genomförd i den omfattning undervisningsplanen stipulerar. Lsåret 1954/55 hade 15 procent av läroverken med samrealskolor beviljats uppskov med anordnande av undervisning i hushållsgöromål. Bristen på lokaler torde även ha verkat hämmande på pojkarnas deltagande i denna undervisning. Om man vågar antaga, att en fjärdedel av pojkarna kommer att delta i en undervis-

ning i hushållsgöromål om 5 veckotimmar, när undervisningsplanen helt blir genomförd, skulle pojkarna inom de högre skolorna i genomsnitt erhålla en undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål om 2 veckotimmar.

De kvinnliga eleverna inom den högre undervisningen var läsåret 1954/55 fördelade på följande sätt på de olika skolformerna:

Skolform	Antal veckotimmar i hushållsgöromål	Antal flickor	Procent av samtliga
Realskolor, kommunala realskolor, praktiska kommunala realskolor utan huslig linje, högre folkskolor utan huslig linje.....	5	48 354	67
Praktiska kommunala realskolor med huslig linje.....	20	1 998	3
Högre folkskolor med huslig linje...	20	622	1
Flickskolor.....	11	20 626	29
Flickskolor med praktisk linje....	18,5	91	—
		71 691	100

Denna fördelning på olika skolformer innebär, att de kvinnliga eleverna inom den högre undervisningen i genomsnitt erhåller en undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål, omfattande 7,3 veckotimmar. Räknar man med att hälften av eleverna i de högre skolorna är flickor och hälften pojkar skulle den genomsnittliga undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål pr elev uppgå till 4,7 veckotimmar.

Den totala genomsnittliga undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål pr elev skulle sålunda inom de olika skolformerna vara av följande omfattning:

Den nuvarande folkskolan.....	4, 0 vt.
Folkskolan t. o. m. klass 7 enligt den nya undervisningsplanen.....	3, 9 vt.
Enhetsskolan.....	7,0—7,5 vt.
Högre skolor.....	4, 7 vt.

Då timplanen för de högre skolorna i vad den avser undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål icke ännu är helt genomförd omfattar undervisningen för närvarande icke fullt 4,7 veckotimmar. Man synes således kunna räkna med att undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål är av ungefär samma omfattning i den nuvarande folkskolan och de allmänna läroverken m. fl. högre skolor som den kommer att bli i den nya folkskolan till och med klass 7. Däremot skulle genomförandet av enhetsskolan kunna beräknas medföra en utbyggnad av undervisningen med drygt två tredjedelar.

Omfattningen av undervisningen i kvinnlig slöjd inom folkundervisningen samt vissa högre skolor

Folkundervisningen: Enligt den nya undervisningsplanen för folkskolan omfattar undervisningen i kvinnlig slöjd i klasserna 3—6 4 veckotimmar. Tiden för denna undervisning kan dock, om vederbörande skolstyrelse så beslutar, minskas

med 1 å 2 timmar. Läsåret 1954/55 hade i närmare 8 procent av de avdelningar, för vilka den nya kursplanen tillämpats, undervisningen i kvinnlig slöjd minskats med 1 veckotimme och i 20 procent av dessa avdelningar med 2 veckotimmar. I klass 7 omfattar undervisningen i kvinnlig slöjd enligt den nya kursplanen 2 veckotimmar enligt variant a och 4 veckotimmar enligt variant b. Inom cirka 60 procent av avdelningarna tillämpades läsåret 1954/55 variant a. Undervisningen i kvinnlig slöjd i folkskolan enligt den nya undervisningsplanen till och med klass 7 skulle sålunda för flickorna i genomsnitt uppgå till 16,9 veckotimmar.

I åtta-årig, respektive nio-årig, folkskola är undervisningen i slöjd av följande omfattning:

Klass 8		Klass 9	
alt. 1 och 2	alt. 3	alt. 1 och 2	alt. 3
0, 2, 5 el. 6 vt.	2 el. 11 vt.	0 el. 2 vt.	3 vt.

I timplanen för enhetsskolan har upptagits 2 veckotimmar praktiskt arbete i klass 3 och 4 veckotimmar praktiskt arbete i klasserna 4—6 samt 2 veckotimmar slöjd i klass 7 och 1 veckotimme i klass 8. Av de i klasserna 3—6 upptagna veckotimmarna i praktiskt arbete är 2 veckotimmar frivilliga för distrikten. Det praktiska arbetet i klasserna 3—6 avser huvudsakligen slöjd, hemkunskap och trädgårdsskötsel. Läsåret 1954/55 var omfattningen av undervisningen i kvinnlig (textil) slöjd i klasserna 4—6 följande:

Antal veckotimmar	Procent av eleverna
4	34
3	14
3	10
1	0,3

Inom enhetsskolan har den hittills gängse uppdelningen av ämnet slöjd i kvinnlig och manlig slöjd avskaffats. I stället användes termerna textilslöjd samt trä- och metallslöjd. Samtliga elever, som erhåller slöjdundervisning, undervisas i båda dessa grenar. Såväl på mellanstadiet som på högstadiet förekommer två olika slöjdkurser, dels en längre kurs i textilslöjd och en kortare kurs i trä- och metallslöjd och dels en kortare kurs i textilslöjd och en längre kurs i trä- och metallslöjd. I regel torde flickorna välja den förstnämnda kursen och pojkarna den senare, men såväl flickor som pojkar får alltså deltaga i de båda olika formerna av slöjd. Av tillgängliga uppgifter rörande försöksverksamheten framgår icke hur de båda kurserna fördelas på flickor, respektive pojkar. Det är fördenskull icke möjligt att beräkna hur många timmar i genomsnitt flickorna respektive pojkarna, undervisas i textilslöjd inom enhetsskolan.

På grundval av uppgifterna i tablan ovan kan man beräkna, att undervisningen i textilslöjd utgör i genomsnitt 6 veckotimmar per elev i klasserna 4—6. Då emellertid en viss undervisning i textilslöjd förekommer även i klass 3 kommer undervisningen på låg- och mellanstadiet att omfatta drygt 6 veckotimmar. Härtill kommer sedan 2 veckotimmar slöjd i klass 7 och 1 veckotimme i klass 8. Om man antar, att de båda ovannämnda kursformerna jämnar ut varandra, så att textilslöjden samt trä- och metallslöjden är av lika omfattning kommer textilslöjden att på högstadiet omfatta 1,5 veckotimmar pr elev. Möjlighet finns också att inom klasserna 7 och 8 välja textilslöjd som tilläggsämne. Lsåret 1954/55 hade 12 procent av eleverna haft ytterligare 3,6 veckotimmar textilslöjd, vilket utslaget på

samtliga elever blir ungefär 0,5 veckotimmar. Den sammanlagda undervisningen inom enhetsskolan till och med klass 8 skulle alltså omfatta drygt 8 veckotimmar pr elev. Då antalet pojkar och flickor inom våra skolor torde vara ungefär lika synes man kunna utgå från att undervisningen i textilslöjd inom enhetsskolan är av ungefär samma omfattning till och med klass 8 som i folkskolan enligt nya undervisningsplanen till och med klass 7.

Läsåret 1954/55 erhöll 295 873 elever undervisning i kvinnlig slöjd i folkskolan, inklusive enhetsskolan. Undervisningen bedrevs i 20 548 avdelningar och omfattade totalt 65 337 veckotimmar. I enhetsskolans klass 9 y erhöll 197 elever i 19 avdelningar sammanlagt en undervisning av 95 veckotimmar. Om man antar, att 15 procent av eleverna i folkskolans klass 8 har undervisats i genomsnitt 5 veckotimmar i kvinnlig slöjd skulle i denna klass 1 570 elever i 112 avdelningar sammanlagt ha erhållit 560 veckotimmar. Om avdrag göres för denna undervisning i klasserna 8 och 9 skulle i folkskolan till och med klass 7 294 106 elever i 20 417 avdelningar tillsammans få en undervisning i kvinnlig slöjd om 64 682 veckotimmar. Varje avdelning, som i genomsnitt består av 14 elever, skulle då erhallå en undervisning på i medeltal 3,2 veckotimmar. Slås antalet veckotimmar ut på de kvinnliga eleverna i klasserna 3—7 skulle varje kvinnlig elev få i genomsnitt 3,5 veckotimmar pr år under fem år, vilket skulle betyda en undervisning i kvinnlig slöjd av 17,5 veckotimmar pr kvinnlig elev. Med hänsyn till de osäkerhetsmoment, som ligger i de här gjorda beräkningarna rörande omfattningen av den kvinnliga slöjden torde mera detaljerade beräkningar rörande omfattningen av denna vara av ringa värde. Man synes således kunna utgå ifrån att undervisningen i kvinnlig slöjd i folkskolan för närvarande är av ungefär samma omfattning som den kommer att bli i folkskolan till och med klass 7 efter införande av den nya undervisningsplanen och i enhetsskolan till och med klass 8 efter genomförandet av denna skolform.

Högre undervisningen: De kvinnliga eleverna inom den högre undervisningen var läsåret 1954/55 fördelade på följande sätt inom de olika skolformerna vad undervisningen i kvinnlig slöjd beträffar.

Skolformer	Antal vt i kvinnlig slöjd	Antal flickor	Procent av samtliga kvinnliga elever
Realskolor 5-åriga	6	15 500	22
» 4-åriga	4	24 000	33
Kommunala realskolor	4	4 358	6
Praktiska kommunala realskolor utan huslig linje	4	3 592	5
Högre folkskolor utan huslig linje		904	3
d:o med huslig linje	7	1 998	
Högre folkskolor huslig linje	8	622	1
Flickskolor	13	20 626	29
Flickskolor, praktisk linje	20	91	—
		32 854	45

Övergången från folkskola till 4-årig realskola, kommunal realskola, praktisk kommunal realskola och högre folkskola sker från klass 6. Om man bygger beräkningarna på klass 4 i folkskolan måste därför ytterligare cirka 7 veckotimmar kvinnlig slöjd påföras eleverna i dessa skolor. De flickor, som övergår till högre skolor, skulle sålunda efter klass 4 i folkskolan få i genomsnitt 10—11 veckotimmar eller inalles under sin skolgång cirka 18 veckotimmar mot cirka 17 vecko-

timmar för folkskoleeleverna. 18 veckotimmar för de högre skolorna inkluderar emellertid även de praktiska linjerna. Skillnaden i undervisningens omfattning är dock så liten och felkällorna så många, att man utan olägenhet torde kunna betrakta undervisningen i kvinnlig slöjd som varande av ungefär samma omfattning för elever som övergår till högre skolor som för dem som genomgår hela folkskolan.

Beräkningar rörande det framtida behovet av lärare på det hushålliga området

För att överhuvudtaget kunna åstadkomma en beräkning av det framtida behovet av lärare har vissa antaganden måst göras. Detta gäller t. ex. födelsetalen fr. o. m. 1955 och framåt, elevantalet i folkskolans klass 8 och enhetsskolans utveckling. I det senare fallet har använts de beräkningar angående enhetsskolans utveckling, som för realskoleutredningens räkning utförts i maj 1955.

Beträffande elevantalet i folkskolans klass 8 är givetvis beräkningarna mycket osäkra. Det är emellertid känt att barnantalet i skoldistrikt med 8-årig skolplikt vårterminen 1948 utgjorde 17 procent av hela barnantalet och 1954 25 procent. För perioden 1954—1960 har räknats med en motsvarande utveckling av den 8-åriga skolplikten varefter antagits att folkskolans klass 8 successivt avvecklas och helt upphör när enhetsskolans klass 8 antages genomförd läsåret 1971/72. Folkskolans frivilliga klass 8 antages likaledes fram till 1960 öka i samma takt som hittills. Därefter har även för denna räknats med en successiv avveckling. (Tabell 20.)

Genom att minska det således framräknade elevantalet i klass 8 med det antal som beräknats tillhöra enhetsskolans klass 8 har elevantalet i folkskolans klass 8 erhållits.

Vid beräkningarna rörande lärarbehovet inom folkundervisningen har utgått ifrån föreliggande lärarbehov läsåret 1954/55. Det framtida behovet har beräknats proportionellt på det beräknade elevantalet. När det gäller folkskolan t. o. m. klass 7 samt realskolor m. fl. skolor har emellertid behovet av lärare i hushållsgöromål beräknats proportionellt på antalet barn, som uppnår 13 år och behovet av lärare i kvinnlig slöjd på antalet barn i åldern 9—13 år. Att just dessa åldersgrupper valts beror på att den huvudsakliga undervisningen i hushållsgöromål är förlagd till klass 7 och undervisningen i slöjd till klasserna 3—7.

Vad beträffar lärarbehovet i hemkunskap och hushållsgöromål för folkskolan, enhetsskolan, realskolor m. fl. skolor har två beräkningar gjorts. Den ena (Diagram 1, kurva 1) bygger på det antagandet att klassavdelningarna blir av samma storleksordning även efter införandet av den nya undervisningsplanen för folkskolan. Den andra (Diagram 1, kurva 2 samt tabell 20) utgår ifrån att klassavdelningarna vid undervisningen i hemkunskap kommer att bli i genomsnitt 50 % större än klassavdelningarna vid undervisning i hushållsgöromål, alltså i genomsnitt 18 elever/avd. i förra fallet och 12 elever/avd. i det senare. Under läsåret 1954/55, då ungefär en fjärdedel av skoldistriktet tillämpade den nya undervisningsplanen, har en sådan skillnad i storleksordning mellan avdelningar i hemkunskap och hushållsgöromål förelegat. Enligt SFS 1954:573 må i avdelning i hemkunskap och hushållsgöromål högst deltaga 16 lärjungar. När elevantalet uppgår till 16 är delning tillåten. Avdelningar på i genomsnitt 18 elever skulle sålunda inte behöva förekomma. Det torde dock bl. a. av brist på lokaler och

lärare vara orealistiskt att åtminstone under den närmaste tioårsperioden räkna med så stark delning som författningen tillåter.

Genomförandet av enhetsskolan har försiktigtvis beräknats innebära en ökning av lärarbehovet med 50 %. Då enhetsskolan erbjuder stora valmöjligheter ifråga om ämnesval samt då försöksverksamheten dels är ny, dels av relativt ringa omfattning är det givetvis osäkert, vilket värde de siffror som erhållits rörande elevernas ämnesval kan tillmätas.

Beräkningarna rörande lärarbehovet inom allmän lärar- och konsulentverksamhet i övrigt överensstämmer i stort sett med föreliggande behov. Endast i några fall har en viss uppräknings gjorts. (Kap. 7 Lärarbehovet.) När det gäller lärarbehovet för lärarinneutbildningen har endast räknats med det nuvarande, vilket icke torde vara tillräckligt för den nya utbildningsorganisationen.

Vid beräkningarna av lärartillgången har utgåttis ifråga en pensionsålder av 65 år. För hushållslärare och hushållslärare med lanthushåll har räknats med en examination av 78 lärare pr år t. o. m. 1959 och därefter 176 pr år. Examinationen av textillärare och yrkeslärare i klädsömnad har antagits uppgå till 88 pr år t. o. m. år 1959, 156 pr år under åren 1960—1968 och därefter 84 pr år.

Beträffande beräkningarna i övrigt rörande efterfrågan och tillgång på ifrågasvarande lärarkategorier hänvisas till tabellerna 20 och 21 samt diagrammen 1 och 2 å sid. 302 och 303. Kurva 1 rörande behovet av hushållslärare och hushållslärare med lanthushåll har icke införts i tabellform.

Tabell 20. Beräknat behov av hushållslärare samt hushållslärare med lant-
hushållsinriktning.

Läsår	Antal födda, som uppnår 13 år, (födda — 4 %)	Beräknat lärarbehov t.o.m. kl. 7 i folkskolan samt realskolor m. fl. skolor	Beräknad ökning av lärarbehovet i och med enhetsskolans genomförande	Folkskolan kl. 8		Enhetsskolan kl. 9		Summa lärarbehov för folkskolan, enhetsskolan, realskolor m. fl. skolor	Beräknat lärarbehov för allm. lärar- o. konsulentverksamh. i övrigt	Summa totalt lärarbehov (Diagram 1, kurva 2)
				Beräknat antal elever	Beräknat lärarbehov	Beräknat antal elever	Beräknat lärarbehov			
1954/55	94 741	1 040	20	10 479	52	1 340	8	1 120	600	1 720
1955/56	108 263	1 103	30	10 859	54	2 420	14	1 201	605	1 806
1956/57	119 122	1 214	49	12 286	61	3 400	20	1 344	610	1 954
1957/58	128 241	1 307	67	11 584	57	4 950	30	1 461	615	2 076
1958/59	128 604	1 310	87	11 218	56	8 250	49	1 502	620	2 122
1959/60	125 967	1 283	126	8 746	45	11 150	67	1 521	625	2 146
1960/61	122 340	1 246	163	8 587	43	14 600	87	1 539	630	2 169
1961/62	120 349	1 227	207	8 551	42	21 300	127	1 603	635	2 238
1962/63	115 208	1 174	244	7 063	35	27 500	164	1 617	640	2 257
1963/64	109 643	1 117	271	6 207	31	35 100	210	1 629	645	2 274
1964/65	104 660	1 067	299	7 043	35	42 100	251	1 652	650	2 302
1965/66	104 584	1 067	340	7 430	37	46 900	280	1 724	655	2 379
1966/67	104 600	1 067	382	5 124	25	51 900	310	1 784	660	2 444
1967/68	101 650	1 036	410	6 121	30	60 100	359	1 835	665	2 500
1968/69	99 750	1 016	441	3 580	18	67 500	403	1 878	670	2 548
1969/70	98 800	1 006	474	2 507	12	73 200	437	1 929	675	2 604
1970/71	96 900	988	502	519	3	79 500	475	1 968	680	2 648
1971/72	95 000	968	493	—	—	86 600	517	1 978	685	2 663
1972/73	93 100	950	484	—	—	92 500	552	1 986	690	2 676

Tabell 21. Beräknat behov av textillärare och yrkeslärare i klädsömnad.

Läsår	Antal barn i åldern 9—13 år	Beräknat lärarbehov t. o. m. kl. 7 i folkskolan samt realskolor m. fl. skolor	Folkskolan kl. 8		Enhets-skolan kl. 9		Summa lärarbehov för folkskolan, enhets-skolan, realskolor m. fl. skolor	Beräknat lärarbehov för allm. lärar- o. konsulentverksamhet i övrigt	Summa totalt lärarbehov
			Beräknat antal elever	Beräknat lärarbehov	Beräknat antal elever	Beräknat lärarbehov			
1954/55	578 971	1 545	10 479	22	1 340	2,5	1 570	775	2 345
1955/56	610 197	1 628	10 859	23	2 420	5	1 656	775	2 431
1956/57	624 274	1 666	12 286	26	3 400	6	1 698	775	2 473
1957/58	625 501	1 669	11 584	24	4 950	9	1 702	775	2 477
1958/59	612 468	1 634	11 218	24	8 250	15	1 673	775	2 448
1959/60	593 507	1 584	8 746	18	11 150	21	1 623	775	2 398
1960/61	572 200	1 527	8 587	18	14 600	27	1 572	775	2 347
1961/62	554 444	1 479	8 551	18	21 300	40	1 537	775	2 312
1962/63	538 695	1 437	7 063	15	27 500	51	1 501	775	2 276
1963/64	525 137	1 401	6 207	13	35 100	65	1 479	775	2 254
1964/65	515 244	1 375	7 043	15	42 100	79	1 469	775	2 244
1965/66	509 384	1 359	7 430	16	46 900	88	1 463	775	2 238
1966/67	501 700	1 339	5 124	11	51 900	97	1 447	775	2 222
1967/68	492 100	1 313	6 121	13	60 100	112	1 438	775	2 213
1968/69	483 550	1 290	3 580	6	67 500	126	1 422	775	2 197
1969/70	475 000	1 267	2 507	5	73 200	137	1 409	775	2 184
1970/71	468 350	1 250	519	1	79 500	148	1 399	775	2 174
1971/72	465 500	1 242	—	—	86 600	162	1 404	775	2 179
1972/73	465 500	1 242	—	—	92 500	173	1 415	775	2 190

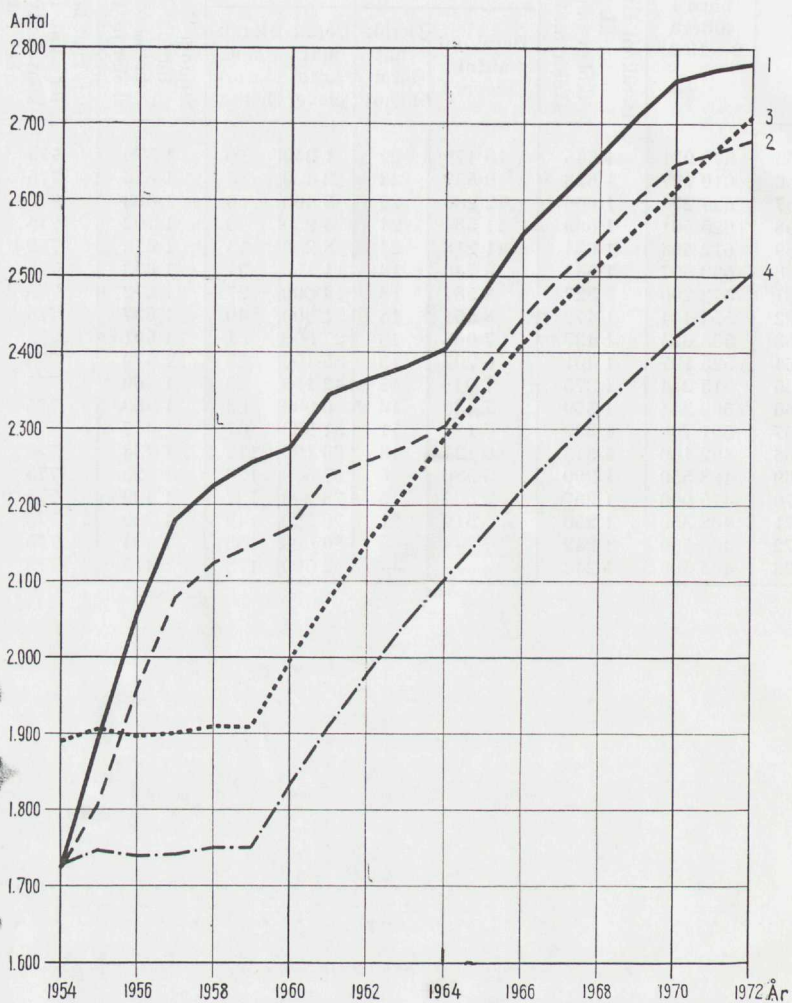

Diagram 1. Beräknad efterfrågan och tillgång på hushållslärare och hushållslärare med lantushushåll. (T. o. m. 1959 har räknats med en examination av 78 lärarinnor per år, fr. o. m. 1960 176 per å år.)

Anm. Angående betydelsen av de olika kurvorna se sid. 71 och 72.

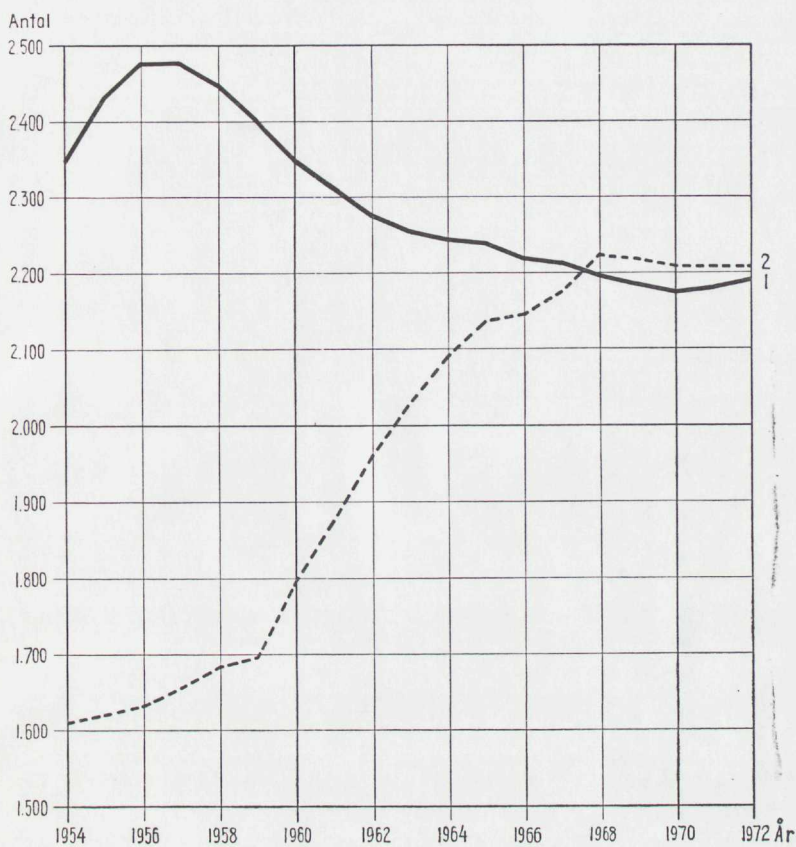
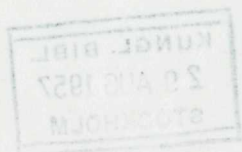
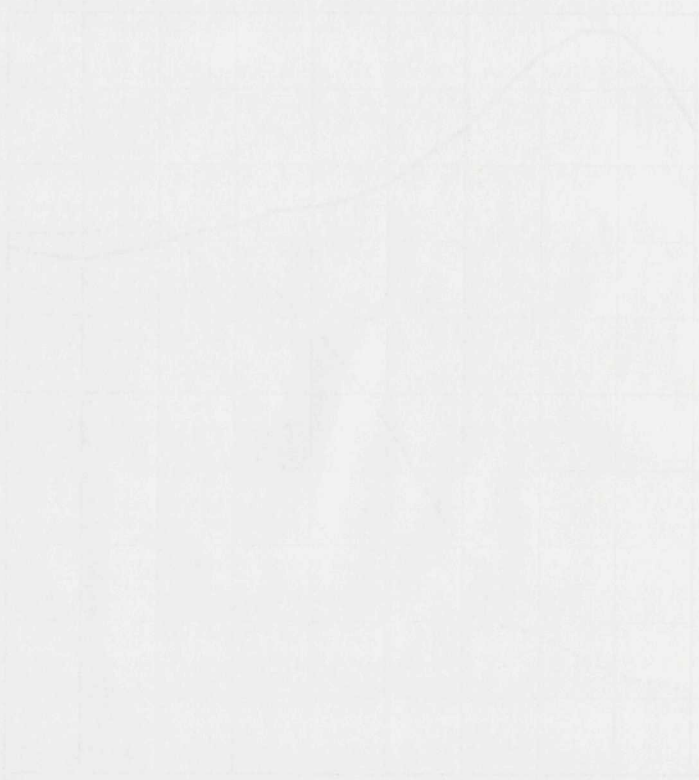

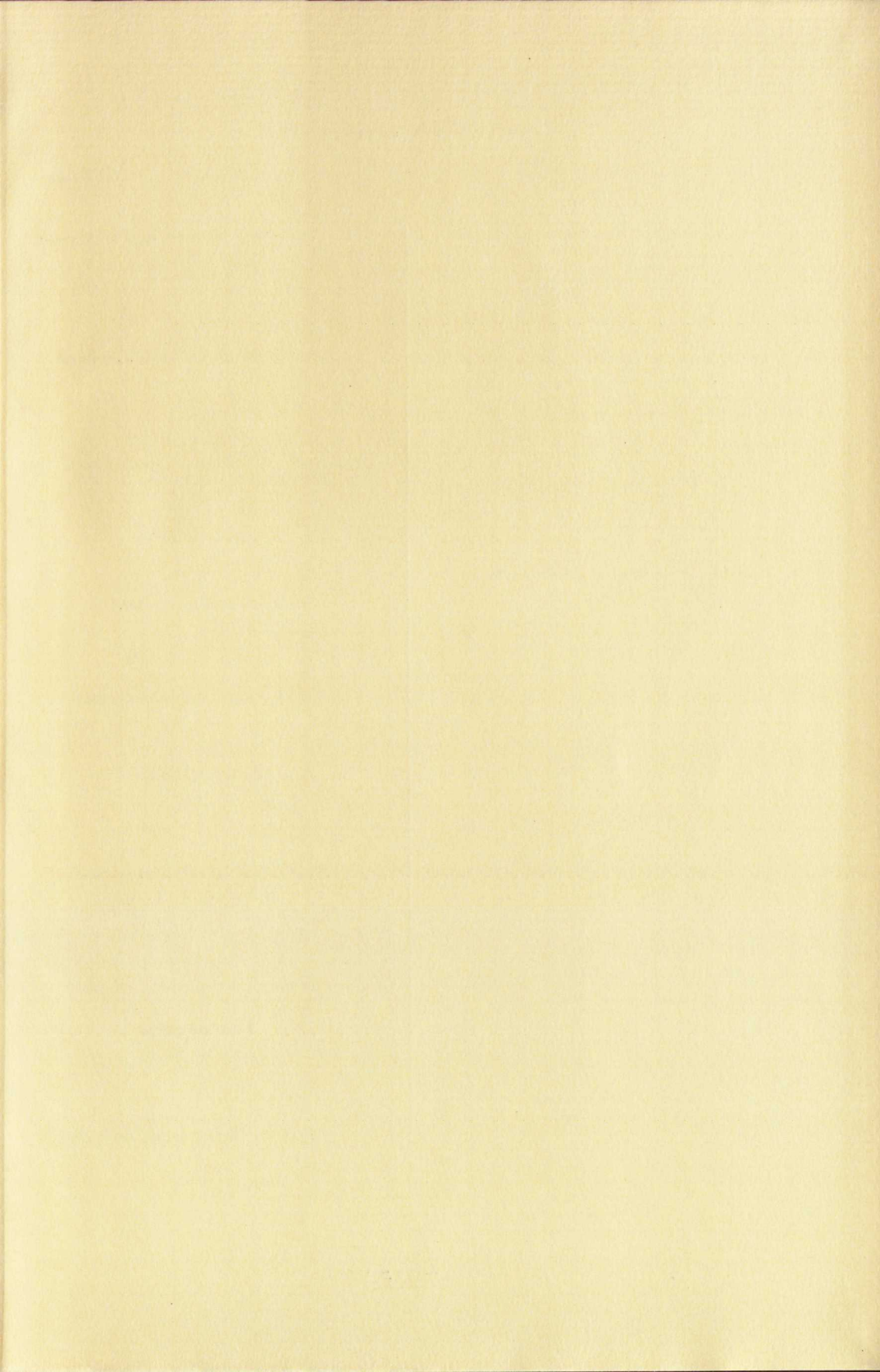
Diagram 2. Beräknad efterfrågan och tillgång på textillärare och yrkeslärare i klädsömnad. (Åren 1956—1959 har räknats med en examination av 88 lärarinnor per år, 1960—1968 156 per år och därefter 84 per år.)

Anm. Angående betydelsen av kurvorna se sid. 76 och 77.

KUNGL. BIBL.
29 AUG 1957
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1957

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmänlagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

JO och kommunerna. [2]
Fordringsreskription m. m. [11]
Förenklad byggnadslagstiftning. [21]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Statens Institut för folkhälsan arbetsuppgifter och organisation. [6]
Kanslistor i administrativ tjänst. [23]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Fullföljdsbegränsning i skattemål. [3]
Den statliga indirekta beskattningen. [13]
Statliga företagsformer IV. Statens Vattenfallsverk. [26]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Allmänna pensionberedningen. 1. Förbättrad pensionering [7] 2. Remissyttranden. [16]
1955 års långtidsutredning. 2. Balanserad expansion. Bilagor. 10] 3. Remissyttranden. [22]
Beroende uppdragstagare. [14]

Hälsa- och sjukvård.

Nordiskt samarbete inom näringsforskningen. [1]

Allmänt näringsväsen.

Oljelagring [4]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruks förstärkande med skog. [8]
Markvård och erosionskydd. [17]
Utredning med förslag till ny veterinärtaxa m. m. [20]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Stommateriäl från jord- och stenindustrin. [12]
Statliga betongbestämmelser. Del 2a. [25]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Trafiksäkerhet. II. [18]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Krigsskada å egendom. [5]

Kyrkoveäsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Församlingslag. [15]
Biskopsvalkommittén. 1. Biskopsval. [19] 2. Årkebiskopsval. [27]
Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen. [24]
Lärarutbildningen på det husliga området. [28]

Försvarsväsen.

Örlogsvarvens organisation m. m. [9]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.